

Faculteit Rechtsgeleerdheid Universiteit Gent

Academiejaar 2013-2014

Opsporing van grooming: welke balans tussen bescherming van het kind en privacy van de verdachte?

Masterproef van de opleiding ‘Master in de rechten’

Ingediend door

Famke Uyttersprot

(studentennr 00806615)

Promotor: Prof. dr. Gert Vermeulen

Commissaris: Prof. dr. Brice De Ruyver

“Privacy is niet het recht om te verbergen, maar veeleer het recht om niet te moeten verbergen.”

- Serge Gutwirth -

Voorwoord

Het schrijven van deze masterproef vormt de kers op de taart na het doorlopen van een vijfjarige opleiding ‘Master in de Rechten’. Bij het zoeken naar een onderwerpkeuze was grooming een van de weinige begrippen waar ik nog nooit over had gehoord. Na een eerste kennismaking met het begrip, sprak het me meteen aan om over dit onderwerp een uitgebreid proefstuk te schrijven. Het begrip werd nog niet vaak beschreven in de literatuur en net daarom leek het een uitdaging om er zelf onderzoek naar te voeren en er dieper op in te gaan. Deze vaststelling is enerzijds een voordeel omdat het de kans op een origineel werkstuk vergroot. Anderzijds kan het ook een nadeel zijn daar de informatie waarop het onderwerp wordt gesteund redelijk beperkt blijft en men dan aangewezen is tot het raadplegen van alternatieve bronnen die zich binnen een iets ruimere context situeren dan het sterk afgebakende onderwerp ‘grooming’. Met de ingesteldheid dat ‘moeilijk’ ook haalbaar is, ben ik beginnen schrijven aan deze masterproef. In onderstaande tekst volgt dan ook het resultaat.

Het zou echter niet mogelijk zijn geweest om de opleiding af te ronden en dit proefstuk te schrijven zonder de ondersteuning van enkele bijzondere mensen. Bij deze wil ik dan ook even de tijd nemen om mijn oprechte dank te betuigen ten aanzien van deze mensen.

Vooreerst wil ik mijn promotor Prof. dr. Gert Vermeulen bedanken voor de mogelijkheid die hij me heeft gegeven om dit onderwerp zelfstandig uit te werken en voor de begeleiding tijdens de totstandkoming van deze masterproef.

Vervolgens wil ik ook graag Yasmin Van Damme en Wendy De Bondt bedanken om mij te sturen tijdens de totstandkoming van dit proefstuk en mij terug op het juiste pad te helpen wanneer ik soms eens in een dwaalspoor verzeild dreigde te geraken.

Graag wil ik ook een woord van dank richten aan de personen die me geholpen hebben tot het geven van bepaalde inzichten in de praktijk van grooming, namelijk Yves Goethals, Patrick De Brouwer, Andy Sorgeloos, Danny Ceulemans, Yasmin Van Damme en Julie Van Boxstael.

De laatste en tevens meest belangrijke personen die ik wens te bedanken zijn mijn vader, oma, broer en partner om mij onvoorwaardelijk te steunen gedurende de hele periode van mijn opleiding en tijdens de totstandkoming van dit werk.

Famke Uyttersprot,

Aalst, 18 augustus 2014

Table of Contents

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 Inleiding	11
Hoofdstuk 2 Begrip en conceptueel kader grooming.....	19
2.1 Probleemstelling	19
2.2 Fenomenologie inzake grooming	20
2.2.1 Definiëring van het begrip.....	20
2.2.2 Profiel van de dader	21
2.2.2.1 Leeftijdsgrens en gevolg voor de strafbaarstelling	21
2.2.2.2 Aanpak groomer	23
2.2.3 Profiel van het kind.....	24
2.2.3.1 Leeftijdsgrens en gevolg voor de strafbaarstelling	24
2.2.3.2 Schets van het slachtoffer.....	25
2.2.4 Actieterrein	26
2.2.4.1 Online grooming.....	26
2.2.4.2 Offline grooming.....	28
2.3 Grooming een volwaardig misdrijf of niet?	29
2.4 Strafbaarstelling van grooming	30
2.5 Conclusie	31
Hoofdstuk 3 Bescherming van het kind.....	32
3.1 Inleiding	32
3.2 Internationale initiatieven	33
3.2.1 Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989 (IVRK).....	33
3.2.2 Facultatief protocol bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.....	35
3.3 Europese initiatieven	36
3.3.1 Het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van 25 oktober 2007 (Verdrag van Lanzarote)	36
3.3.1.1 Ontstaansreden en doelstelling	36
3.3.1.2 Constitutieve elementen.....	38
3.3.1.3 Vergelijking met het Belgische strafwetboek.....	40
3.3.1.4 Bedenkingen bij het Verdrag.....	41
3.3.2 Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad	42
3.3.2.1 Ontstaansreden en doelstelling	42
3.3.3 Cybercrimeverdrag	44

3.3.4 Preventieve initiatieven	44
3.3.4.1 Safer Internet Day	45
3.3.4.2 European Online Grooming Project.....	45
3.3.4.3 Child Focus	46
3.4 Nationale initiatieven.....	48
3.4.1 Artikel 22bis Grondwet.....	48
3.4.2 De Strafwet.....	50
3.4.2.1 De aan grooming gerelateerde misdrijven en hun relevantie	50
3.4.2.1.1 Kinderpornografie.....	51
3.4.2.1.2 Aanranding van de eerbaarheid.....	52
3.4.2.1.3 Openbare zedenschennis.....	55
3.4.2.1.4 Aanzetten tot ontucht.....	57
3.4.2.1.5 Verkrachting.....	58
3.4.2.1.6 Bederf van de jeugd.....	59
3.4.2.1.7 Belaging	60
3.4.2.2 Belang van het Strafwetboek.....	60
3.4.3 Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit.....	62
3.4.3.1 Ratio	62
3.4.3.2 Opsporing van online grooming?	62
3.4.3.3 Strafbaarstelling via valsheid in informatica?	63
3.4.4 Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen	64
3.4.5 Wetsvoorstel CD&V	65
3.4.5.1 Doelstelling	65
3.4.5.2 Artikelsgewijze uitbreiding.....	67
3.4.5.2.1 Art. 2 wetsvoorstel.....	67
3.4.5.2.2 Art. 3 wetsvoorstel.....	68
3.4.5.3 Aangenomen tekst.....	70
3.4.5.4 Gevolgen voor de opsporing van grooming in de toekomst?.....	70
3.5 Effectieve regelgeving of symboolwetgeving?	71
3.6 De positie en bescherming van het kind in de opsporing	74
3.6.1 Beginpunt van de opsporing	74
3.6.2 Belang van Child Focus	74
3.6.3 Verhoor van het kind.....	75
3.6.4 Verloop van het onderzoek na verhoor en de weerslag op het kind.....	77
3.6.5 Bijstand van het kind gedurende de fase van de opsporing.....	78
3.6.5.1 Slachtofferzorg.....	78
3.6.5.1.1 Slachtofferbejegening.....	78

3.6.5.1.2 Slachtofferhulp.....	79
3.6.5.1.3 Slachtoffertherapie.....	79
3.7 Het kind: recht op zelfbeschikking inzake seksualiteit?.....	80
3.7.1 Omschrijving van het begrip	80
3.7.2 Zelfbeschikking van minderjarigen in het Belgische Strafrecht.....	81
3.7.3 Persoonlijke visie betreffende het recht op zelfbeschikking.....	83
3.8 Privacy van het kind in de opsporing?	84
Hoofdstuk 4 Impact van de opsporing op privacy van de groomer	86
4.1 Probleemstelling	86
4.2 Wetgevend kader inzake privacy.....	88
4.2.1 Verduidelijking van het begrip	88
4.2.2 Definitie: a right to be left alone?	88
4.2.3 Privacy: draagwijdte voor de groomer	89
4.2.4 Recht op privacy? Tweetrapstest!	90
4.2.5 Internationale bescherming	91
4.2.5.1 Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens	91
4.2.5.2 Internationaal Verdrag inzake de Burgerlijke en Politieke rechten.....	91
4.2.6 Europeesrechtelijke bescherming.....	91
4.2.6.1 Art 8 E.V.R.M.....	92
4.2.6.1.1 Legaliteit	93
4.2.6.1.2 Proportionaliteit	94
4.2.6.1.3 Legitimiteit.....	96
4.2.7 Bescherming van nationale bodem.....	97
4.2.7.1 Artikel 22 Grondwet	97
4.2.7.2 Wet Verwerking Persoonsgegevens 1992	97
4.2.7.2.1 Bescherming van persoonsgegevens: absoluut recht?	98
4.2.7.2.2 Verwerking van persoonsgegevens.....	99
4.2.7.3 Afluisterwet van 1994	100
4.2.7.4 Wet van 13 juni 2005 betreffende de Elektronische Communicatie.....	100
4.3 De positie van de verdachte in de fase van de opsporing	101
4.3.1 Grondslag opsporingsbevoegdheden	101
4.3.1.1 Opsporingsambtenaren.....	102
4.3.1.2 Aangifte van het misdrijf of proactieve recherche?.....	102
4.3.1.3 Verloop van het onderzoek	103
4.3.1.4 Nieuwe techniek: Pedofielenjagers?.....	104
4.3.2 Relevante opsporingstechnieken en hun weerslag op de privacy	106
4.3.2.1 Opsporing van grooming: praktijk in de kinderschoenen.....	106

4.3.2.2 Reguliere opsporingsmethoden	107
4.3.2.2.1 Ratio	107
4.3.2.2.2 Verhoor van de minderjarige.....	107
4.3.2.2.3 Huiszoeking	108
4.3.2.2.4 Inbeslagneming.....	109
4.3.2.2.5 Quid met de privacy?.....	110
4.3.2.3 Bijzondere opsporingsmethoden.....	111
4.3.2.3.1 Ratio	111
4.3.2.3.2 Stelselmatige observatie	113
4.3.2.3.3 Infiltratie.....	115
4.3.2.3.4 Informantenwerking.....	116
4.3.2.3.5 Inkijkoperatie.....	117
4.3.2.3.6 Het onderscheppen en openen van post.....	119
4.3.2.3.7 Het direct af luisteren.....	121
4.3.2.3.8 Quid met de privacy?	122
4.3.2.4 Opsporing in een virtuele omgeving.....	123
4.3.2.4.1 Ratio	123
4.3.2.4.2 Hinderpalen bij de bewijsgaring	124
4.3.2.4.3 Unilokale zoeking	126
4.3.2.4.4 Netwerkzoeking (Art. 88ter Sv.).....	127
4.3.2.4.5 Databeslag (Art. 39bis Sv.).....	128
4.3.2.4.6 Identificatie (Art. 46bis Sv.).....	129
4.3.2.4.7 Opsporen en lokaliseren van dynamische gegevens (Art. 88bis Sv.).....	130
4.3.2.4.8 Medewerkingsverplichting (Art. 88quater Sv.)	131
4.3.2.4.9 Informaticatap (Art. 90ter Sv.)	132
4.3.2.4.10 Hacken als opsporingsbevoegdheid?	132
4.3.2.4.11 Quid met de privacy?	133
4.3.3 Belang van de Computer Crime Unit (CCU).....	134
4.3.4 Bestaande regelgeving ook efficiënt in de praktijk?.....	135
4.3.5 Sanctionering van onrechtmatig verkregen bewijs	137
4.3.5.1 Ratio	137
4.3.5.2 Onrechtmatig verkregen bewijs.....	137
4.3.5.2.1 Antigoon-rechtspraak	138
4.3.5.2.2 Sanctionering bij schending van het recht op privacy?	139
4.3.5.2.3 Zuivering van nietigheden in het vooronderzoek.....	140
4.3.6 Finaliteit van privacy: naar een light versie van opsporing?.....	141
Hoofdstuk 5 Conclusie en aanbevelingen	143
5.1 Conclusie	143
5.2 Eindconclusie	149

5.3 Aanbevelingen.....	150
Hoofdstuk 6 Bibliografie	153
6.1 Wetgeving	153
6.2 Rechtspraak.....	155
6.3 Rechtsleer.....	156
6.3.1 Boeken	156
6.3.2 Bijdragen in tijdschriften	157
6.4 Andere bronnen.....	161

Hoofdstuk 1 Inleiding

Probleemstelling

Het is wellicht de grootste nachtmerrie van elke ouder: ‘Op een dag ontdekken dat je kind seksueel wordt benaderd door een vreemde man die de jaren van volwassenheid al ruimschoots heeft bereikt’. Als ouder hoop je dat het een scenario is dat zich nooit zal afspelen binnen het eigen gezinsleven. Ouders trachten hun kinderen dan ook te beschermen op alle mogelijke manieren. Vroeger leek het geen onmogelijke missie te zijn om een kind te beschermen tegen de freaks van onze maatschappij, daar de communicatiemiddelen relatief beperkt waren. De tijd staat echter niet stil...

De huidige maatschappij is voortdurend aan verandering onderhevig en dit maakt het moeilijk om een uitgebreide vorm van controle te blijven handhaven. Door de toenemende informatie- en communicatietechnologie zijn de mogelijkheden voor het vergaren en verspreiden van informatie veel eenvoudiger geworden. Deze opkomende digitalisering brengt niet alleen voordelen, maar ook heel wat nadelen met zich mee. De digitale wereld waarin kinderen zich begeven, speelt zich grotendeels buiten medeweten van de ouders af. Dit maakt het mogelijk om tal van nieuwe vormen van seksueel misbruik in het leven te roepen. Digitalisering opent immers een weg voor volwassenen om in volledige anonimiteit contact te zoeken met minderjarige slachtoffers en zo het seksueel misbruik in gang te zetten. Het fenomeen ‘grooming’ heeft zich dan ook verder ontwikkeld binnen deze context.

Grooming, beter bekend als het lokken van kinderen met oog op seksueel misbruik, heeft altijd bestaan. Niettegenstaande het feit dat de opkomende digitalisering het seksueel misbruik deels in de hand werkt, mag men niet besluiten dat seksueel misbruik en grooming hedendaagse fenomenen zijn. Wel kan men stellen dat sociale netwerken als Facebook, Netlog, MSN, Skype, etc. het makkelijker maken voor pedofielen om een slachtoffer uit te kiezen en het groomingproces in gang te zetten. Om kinderen enigszins te kunnen beschermen tegen de gevaren die het internet met zich meebrengt is het belangrijk dat ze zich bewust zijn van deze gevaren. Voorlichting door scholen, ouders en de overheid zijn uiterst noodzakelijk. Voorlichting alleen zal echter niet volstaan. Er is ook nood aan een adequate strafrechtelijke aanpak van grooming. Ondanks het feit dat de maatschappij van mening is dat kinderen dienen te worden beschermd tegen allerhande vormen van seksueel misbruik, alsook de fase die daaraan vooraf gaat, is zij toch relatief laat in de totstandbrenging van specifieke wetgevende initiatieven inzake grooming. Het fenomeen krijgt pas sinds enkele maanden ook werkelijk de aandacht die zij verdient. Onder druk van Europa werden immers een aantal nieuwe regels betreffende de strafbaarstelling van grooming ingevoegd in het Strafwetboek.

Om tot een efficiënte aanpak van grooming te kunnen komen is het noodzakelijk dat er een relevante opsporing aan vooraf gaat. Het is dan ook belangrijk dat praktijken inzake grooming werkelijk aan het licht komen om tot dergelijke opsporing aanleiding te kunnen geven. Op dit vlak wringt nu juist het schoentje. Gebrek aan kennis over het fenomeen en de recente strafbepalingen, alsook angst uitgaande van de slachtoffers, hebben tot gevolg dat slechts sporadisch meldig wordt gemaakt van het misdrijf.

Gezien het feit dat de strafbaarstelling van grooming nog maar recentelijk werd ingevoegd in het Strafwetboek, staat de opsporing van grooming nog in haar kinderschoenen. In België zijn er nagenoeg nog geen voorbeelden te vinden die gewag maken van een opsporing naar grooming. Het is voor opsporingsambtenaren als politie, leden van het openbaar ministerie en de onderzoeksrechter nog een raadsel hoe de opsporing naar grooming in de praktijk zal dienen te verlopen. Toch hoeven deze pratici niet geheel in het duister te tasten wat het onderzoek naar grooming betreft, daar zij reeds een amalgaam aan technieken ter beschikking hebben om een opsporing op touw te kunnen zetten. Dat de uitvoering van een onderzoek naar grooming niet steeds even evident zal verlopen wordt verder in dit proefstuk belicht.

Om het bos evenwel nog door de bomen te kunnen zien is het dus noodzakelijk dat er naast de reeds bestaande strafbaarstelling van grooming ook een weloverwogen opsporingsbeleid betreffende dit fenomeen tot stand wordt gebracht. Aan deze fase zijn de beleidsmakers echter nog niet toe. Men lijkt geen haast te hebben bij het uitwerken van een dergelijk specifiek kader.

Indien de opsporingsautoriteiten echter beslissen om een opsporing naar grooming op te starten, zullen een aantal belangen in het vizier komen. Enerzijds zijn er de belangen van het minderjarige slachtoffer, dat recht heeft op bescherming van zijn persoon en seksuele integriteit. Anderzijds dient men bij de opsporing rekening te houden met een aantal rechten van de verdachte. Het personeel belast met de opsporing van grooming krijgt immers geen vrijgeleide bij het stellen van haar onderzoeksverrichtingen.

Eén van de meest fundamentele rechten van de verdachte ter zake is zijn recht op privacy, gewaarborgd door artikel 8 E.V.R.M¹. Hoewel de rechten van het kind, waaronder ook de seksuele integriteit wordt begrepen, hoog in het vaandel staan bij de overheid en het opsporingspersoneel, dient men ook rekening te houden met dit recht van de verdachte. De beslissing om een opsporing naar grooming aan te vangen dient dus steeds vooraf gegaan te worden door een weldoordachte afweging tussen de noodzaak van de bescherming van het minderjarige slachtoffer enerzijds en het respect voor

¹ Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950, B.S. 19 augustus 1955.

de privacy van de groomer anderzijds. Binnen deze context kadert dan ook het onderwerp van mijn masterproef.

Onderzoeksvragen

De titel van dit proefstuk luidt ‘**De opsporing van grooming: welke balans tussen de bescherming van het kind en de privacy van de groomer?**’ Bij het opstarten van een onderzoek naar grooming zullen de onderzoekers stuiten op twee belangrijke vragen. Vooreerst kan men zich afvragen of het noodzakelijk is om een onderzoek naar grooming op te zetten in het licht van de bescherming van de seksuele integriteit van het kind. Daar tegenover zal men ook het aspect van de privacy van de groomer in vraag moeten stellen bij het aanvangen van een opsporing. De titel kan dan ook opgedeeld worden in drie onderzoeksvragen dewelke grondig besproken zullen worden in onderstaand proefstuk. Deze driedeling zal ook terug te vinden zijn in de structuur en de opmaak van de tekst, wat hieronder zal worden verduidelijkt.

De eerste onderzoeksvraag heeft betrekking op het eerste deel van de hoofdvraag, namelijk: **Hoe zal de opsporing naar grooming verlopen in de praktijk?** Zoals hierboven reeds werd vermeld is de concrete opsporing naar grooming nog niet gekend in de Belgische praktijk, gezien de recente strafbaarstelling van het fenomeen. Dit mag echter geen excuus zijn om de opsporing, zoals zij er zou kunnen of moeten uitzien, onbesproken te laten. Aan de hand van een onderzoek in de literatuur heb ik dan ook getracht om de mogelijke onderzoekstechnieken met betrekking tot grooming op een rijtje te zetten. De inzichten die ik hieruit heb verworven werden verder verrijkt met een aantal opvattingen van specialisten op het terrein. Daarvoor werden een aantal interviews afgelegd. Elke onderzoekstechniek werd getoetst naar haar mogelijkheden en werkbaarheid, alsook haar sterktepunten en zwakheden. Ik heb er echter bewust voor gekozen om het verloop van de opsporing naar grooming niet op te nemen in een apart hoofdstuk, maar te verwerken in de hoofdstukken die betrekking hebben op mijn twee andere onderzoeksvragen. De opsporing van grooming zal worden beschreven vanuit het oogpunt van de bescherming van de minderjarige, alsook binnen de context van de privacy van de verdachte.

Daarbij kom ik tot een tweede onderzoeksvraag die zich situeert binnen de sfeer van de bescherming van het kind in het kader van de opsporing. **In welke zin kan het minderjarige slachtoffer van grooming rekenen op bescherming van de maatschappij?** Deze vraag kent zowel een ruimere, als een meer afgebakende toepassing. In het ruimer kader wordt getracht om aan de hand van enkele wetgevende initiatieven te onderzoeken in welke mate de seksuele integriteit van het kind wordt gewaarborgd in onze maatschappij. Daarbij wordt zowel de vrijwaring van de seksuele integriteit besproken, alsook de seksuele meerderjarigheid van het kind. De daar besproken rechtsnormen zullen

tevens de grondslag vormen voor de opsporing van grooming. Vervolgens wordt afgedaald naar de beschermingsmechanismen van het kind binnen het specifieke kader van de opsporing naar grooming.

Mijn laatste onderzoeksvraag heeft betrekking op de bescherming van het privéleven van de verdachte. **In welke mate zal men bij het opsporen van grooming rekening dienen te houden met de privacy van de verdachte?** Dit fundamentele recht zal dan ook de rode draad vormen doorheen een belangrijk deel van deze masterproef. Hierbij wordt gekeken naar het gevaar van het inzetten van een aantal opsporingstechnieken voor een eventuele schending van de privacy van de verdachte, alsmede de eventuele rechtvaardiging voor dergelijk privacy schendend gedrag.

De uiteindelijke doelstelling van dit proefstuk bestaat eruit om een afweging te maken tussen enerzijds de mogelijkheden die ter beschikking staan van het kind om bescherming te krijgen inzake zijn seksuele integriteit in het kader van de opsporing naar grooming en anderzijds het recht van de verdachte op een minimaal aangetaste persoonlijke levenssfeer binnen deze fase. Het is echter geenszins de bedoeling om een afweging te maken in de strikte betekenis van het woord. Mijn intentie bestaat er dan ook niet uit om deze rechten op een weegschaal te plaatsen en het zo mogelijk te maken om een definitieve balans op te maken tussen beide rechten. Zowel het slachtoffer als de verdachte verdienen naar mijn mening immers evenveel aandacht. Het opzet bestaat er echter wel uit om de beschermingsmechanismen van beide partijen te onderzoeken binnen de context van de opsporing naar grooming en hun wederzijdse invloed te belichten.

Methodologie

Om tot inzicht te kunnen komen in de problematiek van mijn onderzoeksvragen werd gebruik gemaakt van een literatuuronderzoek. Daarbij werd zowel wetgeving, voorbereidende werkzaamheden, rechtsleer, rechtspraak en een beperkt aantal online bronnen geraadpleegd. Er werd ook beroep gedaan op enkele mensen uit de praktijk. Om een beter inzicht te verkrijgen in de opsporing van grooming, alsook de aanpak ervan voor de toekomst, werden interviews afgelegd met een aantal personen die actief zijn op het terrein van grooming of seksueel misbruik van minderjarigen in het algemeen. De mening van o.a. maatschappelijk assistenten, politiepersoneel, alsook consultants bij Child Focus werden terloops en op passende wijze in de bespreking van de tekst gevoegd. Ik heb er bewust niet voor gekozen om de interviews apart toe te voegen als bijlage, daar dit voor mijn onderzoek geen bijkomende meerwaarde zou brengen. Het betreft immers enkel een aantal opvattingen van pratici die mij dienen te helpen om een antwoord te formuleren op de hoofdvraag van mijn masterproef.

Overzicht

Om inzicht te kunnen verwerven in de problematiek van het onderwerp van deze masterproef, werd een zekere structuur aangebracht in de tekst. Elk hoofdstuk behandelt een nieuw onderwerp.

Grooming is een weinig gekend begrip in onze samenleving. Dit kan onder andere het gevolg zijn van het feit dat de belangstelling voor het verschijnsel lang uitbleef in ons huidig strafrecht. Om een goed inzicht te kunnen krijgen in het fenomeen zal hoofdstuk 2 aanvangen met een kort overzicht van het begrip en het conceptueel kader inzake grooming. Hierbij wordt gekeken naar de betekenis en de oorsprong van het begrip, alsook naar haar toepassingsgebied. Zowel het profiel van de dader, het profiel van het slachtoffer en het terrein waarin de dader te werk kan gaan worden hier kort geschetst. Het strafwaardig karakter van grooming wordt soms in vraag gesteld omwille van de grijze zone waarin het misdrijf zich bevindt. Mijn visie hierover is duidelijk en zal ook naar boven komen in dit hoofdstuk. Het hoofdstuk sluit af met enkele concluderende opmerkingen.

Hoofdstuk 3 behandelt de bescherming van het kind in het kader van grooming. Dit hoofdstuk wordt opgedeeld in twee belangrijke onderdelen zoals hierboven bij het voorstellen van de onderzoeksvragen reeds werd aangehaald. In het eerste deel wordt gekeken naar de verschillende beschermingsmechanismen van de minderjarige in de ruime context van grooming. Een overzicht wordt gegeven van de verschillende wetgevende initiatieven ter bescherming van de seksuele levenssfeer van het kind, waarbinnen het onderwerp grooming ook kadert. Deze uiteenzetting is belangrijk om een klare kijk te kunnen krijgen op het belang dat wordt gehecht aan de bescherming van het kind tegen praktijken als grooming of seksueel misbruik in het algemeen, zowel op internationaal, Europees als nationaal niveau. Een afdaling van de wetgevende initiatieven wordt dan ook in deze volgorde gemaakt. De daar besproken bepalingen zijn ook belangrijk in het kader van de discussie aangaande de seksuele meerderjarigheid van een kind. De nieuwe strafbaarstelling inzake grooming, dat onlangs werd opgenomen in het Strafwetboek, vormt het paradepaardje van deze opsomming. Nadat alle relevante beschermingsmechanismen werden besproken zal een besluit worden gevormd over hun effectiviteit. Dit is belangrijk daar slachtoffers immers niet gebaat zouden zijn bij symboolwetgeving.

In een tweede deel wordt de positie van het minderjarige slachtoffer in de opsporing belicht. Zo komen wij uit op het nauwere aspect van de tweede onderzoeksvraag. Daar de opsporing van grooming de rode draad vormt doorheen dit proefstuk, is het belangrijk om ook de bescherming van het slachtoffer te bekijken in het licht van deze opsporing. Het feit dat een kind slachtoffer is geworden van grooming kent hem echter een bijzondere positie toe in het vooronderzoek. Een onderzoek naar grooming zal meestal pas aanvangen vanaf het ogenblik van initiatiefneming van het slachtoffer of zijn omgeving. Dit initiatief kan zich uiten in de vorm van het aanreiken van

bewijsmateriaal of via het verhoor van het kind. Tijdens dit verhoor geniet de minderjarige een aantal rechten ingevolge de Wet van 2000 inzake de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen. Dat het verhoor aan bepaalde voorwaarden dient te voldoen vormt een extra bescherming voor de integriteit van het minderjarige slachtoffer. De figuur van het slachtoffer zal niet enkel cruciaal zijn bij het verhoor, maar ook voor het vergaren van bewijsmateriaal. Wat hieronder precies moet worden verstaan zal verder in het hoofdstuk worden aangekaart. Het slachtoffer kan tenslotte ook rekenen op hulp vanuit diverse maatschappelijke diensten in de fase van de opsporing. Slachtofferbejegening, slachtofferonthaal, slachtofferhulp en slachtoffertherapie staan hier dan ook centraal.

Onze verzorgingsstaat is echter geneigd om de rechten van het kind voorop te plaatsen in de strafrechtelijke context, omwille van de jeugdige leeftijd van het slachtoffer en de onschuld die daarmee gepaard lijkt te gaan. Dit valt af te leiden uit het amalgaam aan beschermingsmechanismen waarop het kind kan rekenen. Toch dient men voor ogen te houden dat het proces van grooming ook vaak in gang wordt gebracht of minstens onderhouden wordt door het zogenaamde minderjarige slachtoffer. Kinderen weten vaak op zeer jonge leeftijd waar ze mee bezig zijn en zijn vandaag ook sneller volgroeid op het vlak van mentaliteit en seksualiteit dan vroeger het geval was. De vraag kan dan ook worden gesteld of men geen rekening dient te houden met de toestemming van het kind alvorens men besluit om een onderzoek naar grooming op te starten. De seksualiteitsbeleving van het kind en de weerslag hiervan op het strafrecht zijn immers geëvolueerd doorheen de tijd. Er zal dan ook worden onderzocht of het minderjarige slachtoffer recht heeft op zelfbeschikking inzake zijn seksualiteit en welk gevolg dit kan hebben op de strafbaarstelling en de aanpak van grooming.

Tenslotte wordt een concluderende noot opgenomen inzake de privacy van het minderjarige slachtoffer.

De privacy van de verdachte vormt de hoeksteen van mijn derde onderzoeksvraag. Volgens het stramien van hoofdstuk 3 zal hoofdstuk 4 dan ook opgedeeld worden in twee grote onderdelen, waarvan het eerste deel zal aanvangen met een wetgevende omkadering inzake de privacy van de verdachte groomer. Om perceptie te kunnen krijgen op de privacy van de verdachte, is het belangrijk om het recht op privacy eerst van naderbij te bekijken. Er wordt de voorkeur gegeven om eerst een definitie van het begrip privacy te formuleren, waarna de draagwijdte ervan voor de verdachte zal worden onderzocht. Het bestaan van een recht op privacy zou nutteloos zijn indien daar geen veruitwendiging aan kan worden gegeven. Het afdwingen van het recht op privacy zal dan ook worden benaderd vanuit de tweestaptest zoals omschreven in bepaalde rechtsleer. Het recht op privacy zit vervat in talrijke rechtsbronnen. Deze bronnen vormen een belangrijk factor in het afdwingen van de rechten betreffende de persoonlijke levenssfeer van de verdachte. Welke bepalingen precies voorhanden zijn op internationaal, Europees en nationaal niveau zal tevens kort worden behandeld in dit onderdeel. Grote belangstelling gaat hierbij uit naar artikel 8 E.V.R.M.

Hoewel de opsporing naar grooming in de praktijk nog geen concrete toepassing kent zal in een tweede onderdeel van hoofdstuk 4 de uitdaging worden aangegaan om een aantal hypothesen te maken inzake de toekomstige opsporing van grooming. Er staan de opsporingsambtenaren een arsenaal aan onderzoekstechnieken ter beschikking om tot vaststelling van het misdrijf te kunnen komen. Gezien de specificiteit van het misdrijf grooming, zal niet elke techniek ook aangewezen zijn om tot opheldering van de waarheid te kunnen komen. Het opzet van dit onderdeel bestaat eruit om de verschillende mogelijkheden aan onderzoekstechnieken te toetsen naar hun relevantie, werkbaarheid, alsook hun sterktepunten en zwakheden te belichten. Er zal vooreerst worden gekeken naar de wijze waarop een opsporing aanvang kan nemen en de belangrijke actoren ter zake, alsmede naar het verdere verloop van de opsporing naar grooming. Tevens wordt de aandacht gevestigd op de moeilijkheidsgraad van het inzetten van nieuwe technieken voor het opsporen van grooming, waarbij het inzetten van pedofielenjagers als voorbeeld wordt aangehaald.

In een verder onderzoek worden een aantal opsporingstechnieken opgesomd die ingezet kunnen worden om het misdrijf grooming aan het licht te brengen. Hierbij wordt een opsomming gemaakt van alle relevante technieken en hun moeilijkheidsgraad met betrekking tot de opsporing naar grooming. Er is gekozen om een indeling te maken naar de aard van de opsporingsmethoden, wat op zich resulteert in een onderverdeling van ‘reguliere methoden’, ‘bijzondere methoden’ en ‘methoden gebruikt in een virtuele wereld’. Wat het laatstgenoemde betreft kan men naar mijn mening immers stellen dat het online groomen van kinderen als een computermisdrijf in de ruime zin kan worden opgevat. Dergelijk misdrijf houdt immers in dat het internet of de computer enkel wordt gebruikt als middel om het misdrijf te kunnen plegen. Deze zienswijze laat mij dan ook toe om de specifieke onderzoeksmethoden, zoals opgenomen in de Wet van 2000 inzake informaticacriminaliteit, toe te passen bij het voeren van een onderzoek naar sporen van online grooming in een virtuele omgeving.

Bij elk van de besproken technieken wordt de invloed ervan op de privacy van de verdachte besproken, daar dit het grondthema van de derde onderzoeksvraag betreft. Er wordt hierbij aandacht gevestigd op het eventuele privacy schendend karakter van de meest relevante opsporingsmethoden. Het opzetten van een onderzoek naar grooming zal niet steeds even evident verlopen. Er mogen dan wel tal van onderzoekstechnieken ter beschikking staan van de personen belast met de opsporing naar grooming, toch zal men vaak stuiten op een aantal hinderpalen. De oorzaken ervan kunnen dan ook allerhande zijn. Deze hinderpalen en de invloed ervan op de effectiviteit van de opsporing in de praktijk worden kort belicht. Indien opsporingsambtenaren zich schuldig maken aan een schending van de privacy van de verdachte kan dit bijkomende gevolgen hebben voor het bewijs dat wordt verkregen uit de opsporing. In bepaalde gevallen zal men geen rekening mogen houden met het bewijs. De problematiek en de sanctionering van het onrechtmatig verkregen bewijs vormen één van

de laatste onderzochte onderwerpen. De voorafgaande bespreking zou mij in de mogelijkheid moeten stellen om een besluit te vormen inzake de finaliteit van de opsporing.

In bovenstaande tekst situeren zich een aantal probleemstellingen waarop een antwoord zal worden gezocht in onderstaand proefstuk. Sommige antwoorden zullen makkelijk te formuleren zijn, daar ze geen interpretatie behoeven. Andere onderwerpen zijn dan weer voor interpretatie vatbaar en behoeven een uiterst voorzichtige behandeling vanwege hun delicate onderwerp. Vaak bevindt de oplossing zich in de grijze zone tussen hetgeen duidelijk is en hetgeen niet duidelijk is. Toch is het belangrijk om de onzekerheden uit het opsporingsbeleid enigszins onder ogen te durven zien en van dichtbij te benaderen. Het is enkel op deze manier dat men naar mijn mening een humane afweging zal kunnen maken tussen enerzijds het recht van het kind op de bescherming van zijn seksualiteit en anderzijds het recht op privacy dat de groomer dient te genieten in de opsporing naar grooming.

Het formuleren van de balans tussen de bescherming van het kind en de privacy van de verdachte in de fase van de opsporing gebeurt doorheen het gehele proefstuk. In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste vaststellingen op samenvattende wijze weergegeven in een eerste algemene conclusie. Vervolgens zal ik ook trachten om een eindconclusie te formuleren met betrekking tot de hoofdvraag van mijn proefstuk. Het relatief weinig besproken onderwerp van mijn onderzoek laat mij ook toe om een aantal aanbevelingen te formuleren in het kader van de opsporing naar grooming. Deze aanbevelingen vormen mijn standpunt over de huidige problematiek van grooming en de reactie die ik hierop verwacht van de overheid. Deze zienswijze vormt echter geen algehele waarheid, maar eerder een vooruitlopende kijk op de toekomst. Via een aantal interviews met specialisten op het terrein wordt getracht om deze aanbevelingen enigszins aan te sterken.

De opsomming van het referentiemateriaal, alsmede de lijst van gecontacteerde personen worden weergegeven in hoofdstuk 6.

Hoofdstuk 2 Begrip en conceptueel kader grooming

2.1 Probleemstelling

De term grooming komt weinig voor in de volksmond. De meeste mensen kennen het woord niet wanneer je hen ermee confronteert. Dit is te wijten aan het feit dat de term afstamt van het gelijknamige Engelse woord ‘grooming’. In België en Nederland is het begrip beter bekend onder de term ‘kinderlokking’². Bij kinderlokking kan ieder van ons zich iets meer voorstellen, al blijken het woord en zijn inhoud toch iets complexer te zijn dan men op het eerste zicht zou denken. Grooming of kinderlokking kent immers geen eenduidige interpretatie en kan bijgevolg verschillende ladingen dekken. Bij het opduiken van het begrip kan men zich dan ook een aantal vragen stellen, zoals wat precies onder grooming dient te worden verstaan, of het strafbaar wordt gesteld, waar de grens ligt met seksueel misbruik en welke personen betrokken zijn in het groomingproces.

Het lokken van kinderen met het oog op seksueel misbruik gebeurt dagelijks over de hele wereld, toch is er reeds weinig onderzoek gedaan naar de aspecten van het onderwerp. Een verklaring hiervoor is dat grooming zich op de geringe scheidingslijn bevindt met seksueel misbruik³. Dit laatste onderwerp komt meer in de schijnwerper te staan, net omdat er geen discussie bestaat over het strafbare karakter ervan. Anders is het wanneer de situatie niet louter zwart-wit is, maar eerder een grijs tint. Het fenomeen grooming en haar strafbaarstelling worden dan ook vaak in vraag gesteld, daar het eerder om een voorbereidende handeling gaat van het strafbare seksuele misbruik. Men stelt zich vaak de vraag of grooming, in de veronderstelling dat het om een voorbereidende handeling gaat van het seksueel misbruik, wel apart strafbaar dient te worden gesteld. Sommigen zijn immers van mening dat de pogingsleer zou volstaan om de handeling strafbaar te stellen. Het misdrijfwaardig karakter van grooming wordt met andere woorden nog al te vaak in vraag gesteld.

België had zich tot voor kort nog niet volledig uitgesproken over bovenstaande vragen. Ze heeft zich echter recent, onder druk van Europa, voorzien van een duidelijk antwoord via de aanvulling van het Strafwetboek met de strafbaarstelling inzake grooming. In België bestonden er in tegenstelling tot Nederland nog geen specifieke rechtsregels voor het strafbaar stellen van grooming. Of de aanpassing van het Strafwetboek ook een positieve invloed zal hebben op de praktijk is nog maar de vraag. Om een beter inzicht te krijgen in de problematiek van grooming zal dit proefstuk aanvangen met een korte omschrijving van het begrip en een schets van het conceptueel kader van dit fenomeen.

² <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderporno/grooming-kinderlokker-via-internet> .

³ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 32.

2.2 Fenomenologie inzake grooming

2.2.1 Definiëring van het begrip

Er bestaat geen eensluidende definitie van grooming, omdat het begrip een samenraapsel kan zijn van allerlei gedragingen⁴. Er heerst wel een gangbare definitie. Grooming betreft ‘het benaderen van en contact leggen met kinderen door een persoon, pedofiel genaamd, met als uiteindelijke doel het mogelijk maken van seksueel contact door de seksuele drempels en remmingen van het kind te gaan verlagen’⁵.

Het gaat dus als het ware om de stap die wordt gezet alvorens tot een seksuele relatie over te gaan⁶. Het is vaak moeilijk om het onderscheid te maken met een seksuele relatie of seksueel misbruik. De grens tussen beiden is moeilijk te trekken, omdat grooming zich binnen de grijze zone bevindt van wat mag en niet mag. Bovendien mag men het begrip grooming ook niet verwarren met begrippen als kinderpornografie, seksueel misbruik in de enge zin, sexting⁷, kinderprostitutie, etc. Grooming is een begrip met een eigen inhoud en een eigen karakter, los van bovenstaande begrippen. Wel kan het zijn dat deze begrippen onderling met elkaar verbonden zijn of dat ze naast elkaar voorkomen en eenzelfde doel voor ogen hebben, namelijk de seksuele levenssfeer van het kind betreden.

Grooming is afkomstig van de gelijknamige Engelse term en betekent tevens ‘verzorgen’⁸. Verzorgen mag men opvatten in de meest ruime zin. Zo kan het gaan om het investeren in een vriendschapsrelatie, het doen ontstaan of in stand houden van een seksuele relatie, het inpalmen van een persoon en nog zoveel meer. Indien men in onderstaand proefstuk verwijst naar het woord grooming, houdt dit steeds verband met het seksuele aspect ervan. Het gaat als het ware om een gedraging gesteld door een volwassene waarbij deze laatste tracht om een band te scheppen tussen zichzelf en het kind, om zo dichterbij te komen binnen de seksuele levenssfeer van het kind⁹. Het doel is steeds om het seksueel misbruik van het kind op gang te kunnen brengen. Men spreekt dus enkel van grooming indien er nog geen seksuele relatie bestaat tussen de groomer en het kind. Het kan hierbij zowel gaan om het bewerkstelligen van een fysieke seksuele relatie, als om een virtuele seksuele

⁴ Ibid, 34.

⁵ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderporno/grooming-kinderlokker-via-internet>.

⁶ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 32.

⁷ Sexting is het verspreiden of delen van seksueel getinte foto's of berichten via mobiele telefoons of andere mobiele media, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/sext?q=sexting+#sext-2>.

⁸ Wetsvoorstel van 25 oktober 2012 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 1.

⁹ A. MCALINDEN, “Setting ‘em up’: Personal, familial and institutional grooming in sexual abuse of children”, *Social & Legal Studies* 2006, vol. 15, 347.

relatie via praktijken als bijvoorbeeld cyberseks. Een andere vertaling van grooming is ‘voorbereiden’, waarmee men bedoelt, ‘het voorbereiden van het kind op ontuchtige handelingen’¹⁰.

2.2.2 Profiel van de dader

2.2.2.1 Leeftijdsgrens en gevolg voor de strafbaarstelling

De dader in het groomingverhaal is steeds een meerderjarige persoon die zich schuldig maakt aan het ronselen van kinderen met het oog op seksueel misbruik ervan. Deze dader wordt ook wel de groomer genaamd. De voorkeur zal uitgaan om deze term te gebruiken doorheen het proefstuk ingevolge het principe van het vermoeden van onschuld van de verdachte. Men kan immers slechts spreken van een echte dader indien zijn schuld ook effectief vaststaat¹¹. Gezien het proefstuk voornamelijk de fase van het vooronderzoek zal beschrijven, kan men in deze fase nog niet echt spreken van een effectieve dader en is de term groomer of verdachte meer aangewezen. Pedofiel zal ook een veel gebruikte en toepasselijke term zijn, omwille van de seksuele interesse die de dader heeft in minderjarige kinderen¹². Om zijn doel te kunnen verwezenlijken gaat de pedofiel een heel speciale band proberen creëren met het kind. De pedofiel beschikt hierbij over een ruime waaier aan technieken om zich te kunnen vergrijpen aan deze doeleinden. Het kan zijn dat de pedofiel face to face contact zoekt met het kind, het contact kan ook gebeuren via telefoon of post. Sedert een aantal jaren vormt het internet het belangrijkste communicatiemiddel om kinderen te lokken¹³.

In het Belgische strafrecht is de groomer steeds een volwassen persoon, ouder dan achttien jaar. Dit betekent dat enkel een volwassene zich schuldig kan maken aan het lokken van kinderen met het oog op seksueel misbruik. Er is geen echte verklaring te vinden voor deze leeftijdsbepaling. De beleidsmakers hebben waarschijnlijk voor deze leeftijd gekozen omwille van de bewoordingen van artikel 23 van het Verdrag van Lanzarote. De bepaling uit dit artikel verwijst uitdrukkelijk naar de term ‘volwassene’. Gezien in geen enkele bepaling wordt gesteld wat een volwassene precies inhoudt, mag de lidstaat een eigen interpretatie geven aan het begrip. De meerderjarigheid in het Belgische Strafrecht wordt algemeen op achttien jaar genomen¹⁴. Men mag bijgevolg besluiten dat een groomer steeds een persoon van minstens achttien jaar dient te zijn om onder het strafrechtelijk toepassingsgebied van grooming te vallen.

¹⁰ <http://www.meldpunt-kinderporno.nl>

¹¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 716.

¹² R.V. BIJL, A. DAALDER en E. LEUW, *Pedoseksuele delinquentie. Een onderzoek naar prevalentie, toedracht en strafrechtelijke interventies*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2004, 38.

¹³ Wetsvoorstel van 25 oktober 2012 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823.

¹⁴ Art. 100ter Sw.

Dergelijke interpretatie heeft tot gevolg dat een minderjarige groomer geenszins onder het personele toepassingsgebied kan vallen en bijgevolg een strafbaarstelling in zijn hoofde zal uitblijven. Een zestienjarige die bewust kinderen aanspreekt met het oog op seksueel misbruik ervan kan dus in het Belgische strafrecht niet worden bestraft voor zijn daden. Deze vaststelling wekt een dubbel gevoel op. Enerzijds is de decriminalisering van minderjarigen geen rariteit in het strafrecht, anderzijds is een zestienjarige naar mijn inziens mentaal voldoende ontwikkeld om de draagwijdte van zijn handelingen te kunnen inzien¹⁵.

Men zou naar mijn mening beter een regeling treffen die zich ergens begeeft tussen het Nederlandse model en het Belgische model. Daar waar het Nederlandse recht voorziet in een personeel toepassingsgebied waaronder zowel volwassenen als minderjarigen worden begrepen, de normadressaat is immers ‘eenieder’¹⁶, blijft dit in België beperkt tot volwassenen. Men zou beter opteren voor een regeling waarbij rekening wordt gehouden met zowel de leeftijd van de dader, als de leeftijd van het slachtoffer. Gebruik maken van dit nieuwe model zou dan inhouden dat een zestienjarige die een leeftijdsgenoot lokt met het oog op seksueel misbruik niet onder het personele toepassingsgebied valt, maar dat wel doet indien zijn slachtoffer een veel jongere leeftijd heeft dan zichzelf. De zestienjarige dader zou dan niet onder de strafbaarstelling van grooming kunnen vallen indien zijn slachtoffer bijvoorbeeld een leeftijd van zestien jaar zou hebben, maar wel indien het slachtoffer zelf tien jaar is. Deze visie tracht ik te verantwoorden door te stellen dat in de eerste hypothese de mentale bekwaamheid van de minderjarigen wordt geacht op een gelijk niveau te zijn, daar waar ze in de tweede hypothese een grote discrepantie vertoont. In de laatste hypothese zou het minderjarige slachtoffer de gevolgen van de handelingen van de dader maar moeilijk kunnen inschatten, daar waar dit in de eerste hypothese een minder moeilijke opgave zou zijn gezien de gelijke leeftijd van het slachtoffer en de dader.

Niettegenstaande het feit dat dergelijke aanpak naar mijns inziens rechtvaardig is, heeft de wetgever er voor geopteerd deze zienswijze niet te volgen. Dit kan het gevolg zijn van het feit dat de nieuwe nationale strafbaarstelling inzake grooming er snel werd door gejaagd onder druk van Europa. Het ziet er naar uit dat de huidige wettekst voor heel wat juridische strafrechtelijke problemen zal zorgen in de toekomst. Een aanpassing van de huidige rechtsbepalingen op dit punt zal zich binnenkort dan ook opdringen.

¹⁵ Zie o.m. A. DISPA, “Strafrechtelijke meerderjarigheid”, in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2004, 149, S 166, 1-17.

¹⁶ Kamerstukken II 2008/09, 31 810, nr. 3, 9.

2.2.2.2 Aanpak groomer

Er kunnen meerdere hypothesen worden gemaakt van de manier waarop een kinderlokker precies tewerk gaat. Iedere groomer zal een eigen manier van verleiden hanteren waardoor er geen eenduidig beeld kan worden gegeven van het groomingproces. Men kan wel vaststellen dat de groomer steeds zorgvuldig aan de slag gaat bij het voorbereiden van zijn plannen¹⁷. De eerste fase van het proces betreft meestal de observatieperiode¹⁸. De groomer focust zich hierbij op de verschillende interesses van de potentiële slachtoffers en gaat na het afwegen van deze interesses over tot het kiezen van een individueel slachtoffer¹⁹. De groomer tracht eerst het vertrouwen van het kind te winnen en eens dit gebeurd is zal hij overgaan tot meer seksueel getinte gespreksonderwerpen²⁰. Het kind zal zich minder vragen stellen bij deze expliciete onderwerpen, daar hij ondertussen reeds vertrouwen heeft in de volwassene. De band tussen groomer en kind wordt steeds hechter en eens deze band zijn hoogtepunt heeft bereikt, gaat de groomer over tot een uitnodiging voor het stellen van seksuele handelingen met het kind²¹. Het kind is zich vaak niet bewust van de draagwijdte van deze handelingen en stemt erin toe mede uit angst om de bijzondere band met de groomer te verliezen als hij er niet in toestemt²². Op basis van deze toestemming rechtvaardigt de groomer zijn gedragingen en geeft hij de indruk dat het kind dit zelf wou.

Het deert de groomer niet dat het groomingproces een lange tijdspanne in beslag kan nemen, omdat hij zich bewust is van het feit dat zijn opzet enkel kans op slagen zal hebben mits de nodige voorzichtigheid. Daarnaast is de groomer ook steeds goed geïnformeerd over de achtergrond van het kind om zo het risico op betrapting goed te kunnen inschatten²³. Bovendien vraagt de groomer vaak om de gesprekken tussen hem en het kind geheim te houden om zo de exclusiviteit en de oprechtheid ervan niet te verstoren²⁴. Het kind gelooft in de goede bedoelingen van de volwassene net omwille van deze exclusieve en oprechte vriendschap. Het ziet met andere woorden geen gevaar in de vreemde eisen van de pedofiel.

¹⁷ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 33.

¹⁸ E. STAKSRUD, "Online grooming legislation: Knee-jerk regulation?", *European Journal of Communication* 2013, 153.

¹⁹ Ibid.

²⁰ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 33.

²¹ E. STAKSRUD, "Online grooming legislation: Knee-jerk regulation?", *European Journal of Communication* 2013, 153.

²² Wetsvoorstel van 25 oktober 2012 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 1-10.

²³ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 33.

²⁴ <http://www.meldpunt-kinderporno.nl>.

Er dient nog gewezen te worden op het feit dat grooming meestal gepaard gaat met de afwezigheid van dwang en geweld. Deze middelen zullen slechts in secundaire instantie gebruikt worden, indien het kind veel weerstand biedt en weigert op de avances van de groomer in te gaan. De zorg voor het kind blijkt complementair te zijn aan het doel om seksuele handelingen met het kind te stellen. Door de afwezigheid van dwang en geweld in de relatie tussen het kind en de groomer lijkt de pedofiel zijn eigen gedragingen te willen rechtvaardigen²⁵. Het is wel mogelijk dat de groomer het kind gaat bedreigen of hem zelf de schuld oplegt van alles dat zich in het heden of verleden heeft afgespeeld²⁶. Het kind wordt als het ware een schuldgevoel opgelegd en dat kan ernstige gevolgen hebben voor de psychologische toestand van het kind.

2.2.3 Profiel van het kind

2.2.3.1 Leeftijdsgrens en gevolg voor de strafbaarstelling

Onder slachtoffers van grooming worden steeds minderjarige kinderen verstaan, dit betekent in principe dat ze de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt²⁷. In het Belgische Strafrecht is de leeftijd waarop een kind seksueel meerderjarig wordt geacht, verschillend naar gelang de seksuele gedraging die het onderwerp van discussie vormt. In de meeste gevallen wordt de leeftijd vastgesteld op zestien of achttien jaar²⁸. De beleidsmakers hebben voor deze grensleeftijden gekozen omdat ze een evenwicht wilden creëren tussen enerzijds het recht op seksuele integriteit van het kind en de daar bijhorende vrijheid, en anderzijds het onvermogen waarover een minderjarige beschikt om beslissingen te nemen inzake deze seksuele integriteit²⁹. Eenmaal minderjarigen immers in hun tienerjaren belanden, bevinden ze zich in een overgangsfase waarin nieuwsgierigheid op het vlak van seksualiteit en experimenteren een belangrijke rol speelt. Daar waar minderjarigen deze fase van experimenteren vroeger enkel offline konden beleven, zijn er nu tal van mogelijkheden om hun fantasieën te verplaatsen naar de virtuele wereld. Het internet is dan ook de perfecte bron voor volwassenen om in contact te komen met minderjarige slachtoffers.

²⁵ J. DAVIDSON en P. GOTTSCHALK, *Internet child abuse: current research and policy*, New York, Routledge, 2011, 216 p.

²⁶ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 35.

²⁷ Art. 1 IVRK

²⁸ Zie o.m. A. DISPA, "Strafrechtelijke meerderjarigheid" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2004, 1-17.

²⁹ A. DISPA, "Strafrechtelijke meerderjarigheid" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2004, 4.

De leeftijd van achttien jaar is ook terug te vinden in het Verdrag van Lanzarote, meerbepaald in het tweede lid van artikel 18³⁰. Het tweede lid van dit artikel verwijst uitdrukkelijk naar de leeftijd waarop een kind seksueel meerderjarig wordt geacht. Deze leeftijdsbepaling kan verschillen van lidstaat tot lidstaat en het is aan de nationale instanties om deze leeftijd zelf vast te stellen. In België heeft men de grensleeftijd voor grooming vastgelegd op zestien jaar. Dit betekent dat een dader die een kind ‘groomt’ dat jonger is dan zestien jaar, steeds onder de strafbaarstelling van grooming zal vallen indien aan de constitutieve elementen van grooming voldaan is. Indien het kind de leeftijd van zestien jaar reeds heeft bereikt, valt de dader buiten het strafrechtelijk toepassingsgebied.

2.2.3.2 Schets van het slachtoffer

Slachtoffers van seksueel misbruik zijn vaak minderjarige meisjes of homoseksuele minderjarige jongens³¹. Het zijn vaak kinderen die onzeker zijn of familiale problemen hebben en bijgevolg zeer kwetsbaar zijn³². In hun jonge levensfase hebben ze het vaak moeilijk om in evenwicht te komen met zichzelf en vaak hebben ze nood aan iemand die hen kan helpen bij het ontwikkelen van hun gebrekkige zelfvertrouwen. De pedofiel maakt maar al te graag gebruik van dit gebrek aan zelfvertrouwen om het kind in te palmen en op de noden van het kind in te spelen³³. Hij tracht het kind gerust te stellen en te overladen met allerlei complimenten en geschenken om het zelfbeeld van het kind op te krikken³⁴. Het kind voelt zich op zijn beurt op zijn gemak bij de volwassene en beschouwt hem als zijn beschermer. Door interesse te tonen in de leefwereld van het kind geeft de groomer het gevoel dat ze samen een bijzondere band aan het opbouwen zijn. Het kind gaat volledig op in deze bijzondere vertrouwensband en kan nog maar moeilijk het goede van het kwade onderscheiden. Naast de hiernet beschreven kwetsbare categorie van slachtoffers, zijn er ook de categorieën die erop gericht zijn om risico's te nemen, alsook de zogenaamde weerbare categorieën die zeer alert zijn voor misbruik³⁵.

Het is moeilijk om op de noden van het kind in te spelen binnen de enge context van grooming, daar er maar weinig onderzoek is verricht naar het fenomeen. Vooral vanuit het perspectief van het kind

³⁰ Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, opgemaakt te Lanzarote op 25 oktober 2007, *B.S.* 21 juni 2013 (verder Verdrag van Lanzarote).

³¹ R.V. BIJL, A. DAALDER en E. LEUW, *Pedoseksuele delinquentie. Een onderzoek naar prevalentie, toedracht en strafrechtelijke interventies*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2004, 82.

³² K. BROWNE, M. ELLIOT, en J. KILCOYNE, “Child sexual abuse prevention: What offenders tell us”, *Child Abuse & Neglect* 1995, vol. 19, 579-594.

³³ A. MCALINDEN, “Setting ‘em up’: Personal, familial and institutional grooming in sexual abuse of children”, *Social & Legal Studies* 2006, 15, 349.

^{34,35} S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 35.

³⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, nr. 5-1823/4, 8.

bestaat er weinig onderzoeksmateriaal om tot een adequate bescherming van het kind te kunnen besluiten. Dit is enerzijds te wijten aan de hoge sensitiviteit die het onderwerp omhelst, en anderzijds aan het feit dat het vinden van werkelijke slachtoffers van grooming soms een moeilijke uitdaging is voor de opsporingsambtenaren³⁶.

2.2.4 Actieterrein

Het actieterrein geeft een inzicht in de verschillende mogelijkheden die ter beschikking staan van de groomer om contact te leggen met de minderjarige kinderen. De groomer kan proberen om face to face contact te leggen met het kind, al zal deze methode minder populair zijn door haar directe karakter. De groomer kan, niettegenstaande het feit dat deze methoden reeds achterhaald zijn door de evoluerende technische innovaties, ook gebruik maken van telefoon en post om zich te vergrijpen aan kinderen. De meest populaire manier is om contact te leggen via internet en technologische communicatiemiddelen omwille van het indirecte karakter en de kleinere pakkans.

2.2.4.1 Online grooming

Het actieterrein van pedofielen is grondig uitgebreid door de opkomst van het internet in de jaren negentig. Daar waar pedofielen vroeger hun slag gingen slaan aan schoolpoorten, in de plaatselijke jeugdbeweging, tijdens de zwemles of in de crèche, zullen potentiële daders zich nu vooral toespitsen op de virtuele wereld³⁷. Het actieterrein van groomers is verschoven van een offline- naar een online dimensie. Deze verschuiving is enerzijds te wijten aan de populariteit van het gebruik van nieuwe communicatiemogelijkheden via het internet en anderzijds door het gemak waarmee potentiële daders hun seksuele handelingen kunnen stellen via een virtueel medium. Door gebruik te maken van een chatkanaal zullen bepaalde remmingen van de groomer wegvallen en kan hij zonder schroom zijn doel bereiken. De nieuwe technologieën die het actieterrein van de groomer helpen verruimen zijn onder andere het internet, chatrooms, mails, webcam, sociale netwerksites, etc. De huidige jonge generatie is dan ook meer kwetsbaar geworden voor de zogenaamde ‘sex offenders’ die het internet met zich meebrengt, door de informatie waaraan zij online worden bloot gesteld en het verlangen dat ze hebben

³⁶ E. STAKSRUD, “Online grooming legislation: Knee-jerk regulation?”, *European Journal of Communication* 2013, 154.

³⁷ E. MARTELLOZZO, *Online Child Sexual Abuse. Grooming, Policing and Child Protection in a Multi-Media World*, Abingdon Oxon, Routledge, (3) 184 p.

om steeds meer virtuele vrienden te maken³⁸. Het verlangen om nieuwe vrienden te maken is vaak zo groot, dat jongeren zich niet bewust zijn van de gevaren die het internet met zich kan meebrengen.

Wanneer een groomer gebruik wil maken van het internet om zijn slachtoffers aan te spreken, gaat hij zich meestal aanmelden bij openbare chatrooms of chatboxen³⁹ en sociale netwerken (Facebook, Netlog, MSN, etc.)⁴⁰. Deze chatrooms vormen een amalgaam aan mogelijkheden voor het vinden van onschuldige slachtoffers, daar deze vaak gebruikt worden door de jonge generatie. Op zeer vroege leeftijd maken kinderen reeds gebruik van het internet en dan vooral van de sociale netwerken binnen de internet context. Dit maakt het voor groomers gemakkelijker om een slachtoffer te vinden voor het uiten van hun seksuele fantasieën. Groomers begeven zich vaak op het internet door middel van een vals profiel of een anoniem account, waarbij zij zich voordoen als een ander persoon dan zij in werkelijkheid zijn. Het kind gaat in op de avances van de groomer opdat zij vaak denken dat ze te maken hebben met een leeftijdsgenoot of een gelijkgestemde oudere vriend. Ze zijn zich vaak niet bewust van het gevaar dat schuilt achter het anonieme profiel en dit werkt het groomingproces in de hand.

Openbare chatrooms maken het mogelijk gesprekken aan te gaan met meerdere personen, maar dit maakt het op zijn beurt ook onveilig voor de groomer om betrap te worden. Daarom gaat de volwassene het kind op een gepast ogenblik uitnodigen voor het aangaan van private conversaties om daar het proces van verleiden ongestoord verder te kunnen zetten⁴¹. Deze privésessies gaan vaak gepaard met het verspreiden van foto's en filmpjes en het voeren van chatgesprekken met gebruik van webcam. Vaak gaat de groomer het kind paaieren met lieve woorden, mooie beloftes en allerlei geschenken.

Wanneer de groomer het gevoel krijgt dat de band met het kind voldoende sterk is, kan hij overgaan naar een volgende fase, namelijk een uitnodiging voor het stellen van seksuele handelingen met het kind⁴². Deze seksuele handelingen kunnen zowel bestaan uit fysiek seksueel contact, als uit zogenaamde cyberseks.

Het is zeer moeilijk om online grooming en seksueel misbruik via het internet te achterhalen en tegen te gaan, mede door de anonimiteit waarin de dader te werk kan gaan⁴³. Bovendien is het niet steeds

³⁸ Ibid, 1.

³⁹ Voor de definitie refereer ik naar J. BRYCE, "Online sexual exploitation of children and young people" in Y. YEWKES en M. YAR, *Handbook of Internet Crime*, Portland, Willan Publishing, 339.

⁴⁰ E. DE PAUW, "Sociale controle in onlinegemeenschappen: een taak van de overheid of volstaat zelfregulering?", *Orde dag* 2010, afl. 49, 5.

⁴¹ R. O' CONNELL, "A typology of child cybersexexploitation and online grooming practices", <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Society/documents/2003/07/24/Netpaedoreport.pdf>.

⁴² S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 38.

⁴³ Ibid.

mogelijk om op internationaal vlak een gepaste regeling te treffen, daar de verschillende landen ook vaak een verschillend beleid implementeren omtrent online seksueel misbruik en er vaak een gebrek is aan wetgeving betreffende dit onderwerp⁴⁴. Dit gebrek aan wetgeving is betreurenswaardig te noemen gezien men reeds vreesde voor misbruik allerhande nog vóór de toegang tot het internet mogelijk werd gemaakt⁴⁵. Niettegenstaande het feit dat er een gegronde vrees voor misbruik bestond, heeft men niet voorzien in voldoende effectieve preventieve middelen om dit misbruik tegen te gaan.

2.2.4.2 Offline grooming

De term legt zichzelf als het ware uit. Offline grooming betekent dat de potentiële dader persoonlijk contact legt met het kind en tracht om hem of haar in te palmen buiten het internet om. Deze praktijk is wat men in de volksmond zou heten ‘het lokken van kinderen’. Er zijn verschillende manieren waarop een persoon te werk kan gaan bij het verleiden van kinderen. Klassieke voorbeelden zijn leerkrachten die hun leerlingen verleiden tijdens de les of middagpauze, vreemde mannen die zich nestelen aan schoolpoorten of plaatselijke speelpleinen om hun slag te slaan, een nonkel die zijn neefje tracht om te kopen met duur speelgoed om zo het vertrouwen te kunnen winnen en het seksueel misbruik op gang te kunnen zetten. Dit zijn maar enkele van de vele voorbeelden die kunnen slaan op het offline groomingproces. Vaak zijn offline groomers personen die heel erg goed kunnen omgaan met kinderen. Ze bestuderen hun interesses, gedragingen en leefwereld alvorens over te gaan tot het eigenlijke groomen. Vaak zijn de daders dan ook personen die zich bewust bezig houden met publieke activiteiten waar zij gemakkelijk in contact kunnen komen met kinderen. Het betreft bijvoorbeeld psychologen, turnleraars, coaches, etc. In deze context spreekt men van institutionele grooming⁴⁶. Het gaat om daders die een schijnbaar ‘clean profiel’ hebben omwille van de publieke activiteiten die ze uitoefenen, waarbij het verzorgen, begeleiden of onderwijzen van kinderen vaak een centrale rol spelen. Via het uitoefenen van hun verzorgende functie laten ze uitschijnen dat ze absoluut geen gevaar kunnen betekenen voor het kind.

Daar waar offline grooming vroeger, ingevolge de afwezigheid van elektronische of technologische communicatiesystemen, de meest gebruikte vorm voor het lokken van kinderen was, is deze tendens heden ten dage minder waar te nemen. De opkomst van het internet heeft het immers mogelijke gemaakt om zich op een minder omslachtige manier te kunnen vergrijpen aan onzedelijke handelingen met minderjarigen. De virtuele wereld creëert een manier om de grenzen tussen het minderjarige

⁴⁴ E. MARTELLOZZO, *Online Child Sexual Abuse. Grooming, Policing and Child Protection in a Multi-Media World*, Abingdon Oxon, Routledge, 3.

⁴⁵ E. STAKSRUD, “Online grooming legislation: Knee-jerk regulation?”, *European Journal of Communication* 2013, 152.

⁴⁶ K. M. STALLER, “Missing Pieces, Repetitive Practices: Child Sexual Exploitation and Institutional Settings”, <http://csc.sagepub.com/content/12/4/274.full.pdf+html>, 2.

slachtoffer en de volwassen dader te vervagen en het seksueel misbruik te bewerkstelligen. Offline grooming is een minder besproken, maar daarom niet minder problematisch fenomeen. Het zal, gezien haar relevantie en toepassingsgebied, dan ook een kleine bijdrage krijgen in deze masterproef.

2.3 Grooming een volwaardig misdrijf of niet?

Wanneer een dader zich louter schuldig maakt aan een handeling die te kwalificeren valt als grooming dan is er nog geen sprake van een seksueel misbruik in de eigenlijke zin van het woord. Het gaat als het ware om een voorbereidingsfase die het mogelijk moet maken om later over te gaan tot seksueel misbruik in de enge betekenis⁴⁷. Ook zal de groomer zich in deze fase nog niet schuldig hebben gemaakt aan het misdrijf kinderpornografie, al kan dit tot zijn onderliggende intenties behoren. Er bestaat dan ook vaak discussie over het feit of grooming als een volwaardig misdrijf kan worden beschouwd en bijgevolg aan strafbaarstelling dient te worden onderworpen. Sinds kort werd grooming als misdrijf ingeschreven in het Strafwetboek. De rechter zal bij het bepalen van de strafmaat van het misdrijf wel rekening houden met de ernst van het misdrijf en het feit dat het gaat om een voorbereidende handeling tot het stellen van een zwaarder misdrijf.

Hoewel seksueel misbruik van kinderen wel leeft in de maatschappij en als voldoende ernstig wordt beschouwd om een straf aan vast te hangen, is deze opvatting niet steeds door te trekken voor het fenomeen grooming. Een verklaring hiervoor kan zijn dat een minderheid van de groomingpraktijken aan het licht wordt gebracht, waardoor men het misdrijf gaat onderschatten. De strijd tegen deze stagnatie staat echter al geruime tijd op de politieke agenda⁴⁸. De belangstelling voor het misdrijf grooming zal groter zijn wanneer er sprake is van een georganiseerd netwerk inzake grooming, waarbij kinderen worden geronseld voor de seksindustrie of voor het vervaardigen van kinderpornografie met het oog op verspreiding ervan buiten de landsgrenzen. Toch dient er op gewezen te worden dat grooming zelden in georganiseerd verband zal voorkomen, maar meestal door een individueel persoon wordt gepleegd. Bovendien zijn enkelen van mening dat het fenomeen geen aparte strafbaarstelling behoeft, daar het ook kan worden aangepakt via de pogingsleer.

Niettegenstaande het voorbereidend karakter van grooming en ongeacht de doelstelling van het groomen kunnen deze praktijken verregaande gevolgen hebben op de psychische en seksuele

⁴⁷ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 32.

⁴⁸ Er werd bijna twee jaar over gedaan om het Wetsvoorstel van 2012 inzake grooming goed te keuren.

integriteit van het kind⁴⁹. Het is naar mijn mening dan ook meer dan rechtvaardig om grooming als een volwaardig misdrijf te beschouwen en het bijgevolg te onderwerpen aan strafbaarstelling indien voldaan is aan de constitutieve elementen.

2.4 Strafbaarstelling van grooming

Zoals bij elk misdrijf het geval is zal men ook voor het misdrijf grooming dienen te voorzien in een gepaste strafbaarstelling. De ratio voor de strafbaarstelling van grooming is dat men tot een adequaat strafrechtelijk beleid moet komen ter bestrijding van seksueel misbruik van kinderen⁵⁰. Een strafbaarstelling heeft slechts zin wanneer de strafbare regel ook effectief kan worden gewaarborgd en kan worden toegepast. Om dit te kunnen verwezenlijken is het noodzakelijk dat er voldoende onderzoek wordt gevoerd naar het misdrijf grooming. Wanneer men een strafbepaling opneemt, is het belangrijk dat deze duidelijk is ten aanzien van alle burgers en in het bijzonder ten aanzien van degene waarop de strafbepaling betrekking heeft⁵¹. Dit werkt de rechtszekerheid in de hand. De potentiële dader moet met andere woorden weten welk gedrag precies strafbaar wordt gesteld, zodat hij zijn gedrag kan afstemmen op de heersende wettelijke bepalingen. De strafbare gedraging moet voldoende nauwkeurig worden omschreven en de gevolgen ervan moeten duidelijk genoeg zijn. Een dergelijke strafbepaling ontbrak tot voor kort in ons huidig strafrechtstelsel.

Vóór de uitbreiding van het Strafwetboek met de regels inzake grooming had België geen nationale regelgeving voor het strafbaar stellen van het fenomeen grooming⁵². Om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten diende men zich vooralsnog te baseren op Europeesrechtelijke of internationale bronnen (zie infra). Bovendien kon men gebruik maken van alternatieve kwalificaties om toch tot strafbaarstelling te kunnen besluiten. Men diende zich dan te baseren op de strafbaarstelling inzake aanranding van de eerbaarheid, prostitutie, bederf van de jeugd, aanzetten tot ontucht, bezit en vervaardiging van kinderpornografie, etc. om te kunnen voorzien in een sanctionering van de groomer⁵³. Toch bracht dit nog niet de gewenste resultaten.

Via het Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming van 25 oktober 2012, trachtte België te voorzien in een

⁴⁹ Wetsvoorstel van 25 oktober 2012 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 1.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2009, 19.

⁵² Wetsvoorstel van 25 oktober 2012 tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 5-6.

⁵³ Ibid.

eigen nationale regeling voor het strafbaar stellen van online grooming en een strafverzwaring voor zowel offline als online grooming. Een dergelijke strafbaarstelling van grooming bestond reeds veel eerder in Nederland, waardoor deze lidstaat al veel verder staat in haar onderzoek naar het fenomeen grooming. Het wetsvoorstel werd goedgekeurd en heeft bijgevolg een aanpassing van het Strafwetboek teweeg gebracht. Een pluspunt van onze kersverse nationale regeling inzake grooming is dat zij tevens voorziet in de strafbaarstelling van offline grooming.

2.5 Conclusie

De term grooming is weinig bekend in onze samenleving daar zij afkomstig is van het gelijknamige Engelse woord. Niettegenstaande deze onwetendheid is grooming een veel voorkomend fenomeen. Grooming slaat steeds op de periode voorafgaand aan het seksueel misbruik, waarbij de dader een voorstel tot ontmoeting doet aan het kind en dit steeds met het oog op het stellen van seksuele handelingen met het kind. Ook dient er steeds een veruitwendiging te zijn van het voorstel tot ontmoeting om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten. Indien men spreekt van ‘het slachtoffer’ dan betreft dit steeds een minderjarig kind onder de zestien jaar. De dader heeft steeds betrekking op een meerderjarig persoon, dit in tegenstelling tot de regelgeving in Nederland. Grooming kan voorkomen onder verschillende verschijningsvormen en kent verschillende toepassingsgebieden. Iedere groomer heeft een eigen strategie voor het verwezenlijken van het seksueel misbruik waardoor het moeilijk wordt om een bepaalde balans op te maken betreffende het voorkomend fenomeen. Bovendien kent het lokken van kinderen een geheel andere dimensie door de opkomst van het internet. Waar vroeger nog enige controle kon worden uitgeoefend op de veiligheid van een minderjarige is dit vandaag veel moeilijker door de snelheid, anonimiteit en beslotenheid van de informatiesnelweg waarvan kinderen gebruik maken. Deze informatiesnelweg creëert de mogelijkheid voor pedofielen om nieuwe misbruiken in het leven te roepen en maakt het moeilijker om dergelijke misbruiken op te sporen. Omdat grooming als een voorbereidende fase van het strafbare seksueel misbruik wordt aanzien krijgt ze vaak minder aandacht in ons strafrecht. Door dit gebrek aan aandacht is er maar weinig informatie bekend over het fenomeen, waardoor de opsporing, vervolging en berechting nog wordt bemoeilijkt. Toch is het belangrijk om grooming als een volwaardig misdrijf te beschouwen en dus ook aan de bijhorende strafregels te onderwerpen. Het ziet er naar uit dat de uitbreiding van het Strafwetboek een positieve invloed zal hebben op de behandeling en de opsporing van het fenomeen. Door het misdrijf op te nemen in het Strafwetboek zal zij hopelijk de aandacht krijgen die ze verdient en lijkt het mogelijk om meer in de buurt te komen van het Nederlands rechtssysteem, waar grooming een uitgebreide regelgeving kent.

Hoofdstuk 3 Bescherming van het kind

3.1 Inleiding

De systematiek van dit hoofdstuk bestaat eruit om eerst het **wetgevend kader** betreffende de bescherming van het kind te bespreken. Daarbij worden de verschillende mechanismen besproken tot bescherming van de seksuele integriteit van het kind, die in alle fasen van de strafrechtsketen dienen te worden gewaarborgd. Er wordt een afdeling gemaakt van wetgeving op het internationaal, Europees en nationaal niveau. Dit stuk vormt een belangrijk onderdeel van mijn studie daar het de grondslag zal vormen voor de discussie rond het zelfbeschikkingsrecht van het kind. Het seksuele zelfbeschikkingsrecht van de minderjarige vormt een belangrijke topic in het vinden van het antwoord op de hoofdvraag van dit proefstuk. Het reguleren van de seksuele integriteit van het kind kan enerzijds een deel van de noodzakelijke bescherming waarborgen, maar kan anderzijds ook een beperking zijn op het zelfbeschikkingsrecht van het kind. Bovendien zal een opsporing naar grooming pas kunnen worden verantwoord indien er ook regelgeving bestaat tot het strafbaar stellen van de daden van de groomer. Het wetgevend kader vormt tevens de grondslag van deze opsporing. Zonder deze grondslag zou de opsporing inhoudsloos zijn. Er zal ook in het bijzonder worden gekeken naar de wetgevende initiatieven tot verbetering of bescherming van de rechten van het kind in het kader van de opsporing.

Het tweede deel van dit hoofdstuk zal **de positie van het minderjarige slachtoffer in de fase van de opsporing** belichten. Daarbij wordt gekeken naar het slachtoffer als begin- en tussenschakel in het onderzoek naar grooming. Het kind wordt hier bestudeerd vanuit zijn positie als spilfiguur binnen de opsporing, waarbij deze drager is van rechten en plichten gedurende het gehele vooronderzoek van grooming. De minderjarige kan tijdens deze periode ook rekenen op steun vanuit zijn omgeving, waarop dieper wordt in gegaan. Tevens zal er worden nagegaan in welke mate de opsporing van grooming een evenwicht kan vinden tussen het zelfbeschikkingsrecht van het slachtoffer en de bescherming van zijn seksuele integriteit. Bovendien zal de privacy van het slachtoffer in de fase van het vooronderzoek in vraag worden gesteld. Het hoofdstuk sluit af met concluderende noot inzake de besproken materie.

3.2 Internationale initiatieven

Hoewel op internationaal niveau nog niet werd voorzien in een specifiek beschermingsmechanisme inzake grooming, kan men wel stellen dat de hieronder besproken instrumenten het kind helpen om zijn seksuele integriteit in de ruime zin te vrijwaren. Hun relevantie kan dan ook niet worden tegengesproken.

3.2.1 Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989 (IVRK)⁵⁴

Op internationaal niveau werden een aantal pogingen gedaan om de rechten van het kind vast te leggen. In 1924 was er de Verklaring van Genève, met een formulering die vooral wees op de plichten van volwassenen tegenover kinderen en niet zozeer op de rechten van het kind zelf⁵⁵. Hoewel zij soft law is, kreeg ze reeds een groot aanzien als internationale norm. De Verklaring van de Rechten van het Kind kwam er in 1959, geïnspireerd op het Verdrag van Genève⁵⁶. Zij verkreeg een groot moreel gezag, mede dankzij de unanimiteit waarin zij werd aangenomen⁵⁷. Een Verklaring is echter steeds een morele code die een groot aanzien kan genieten, toch is zij geen juridisch afdwingbaar instrument. Met het oog op de verbetering van de rechtszekerheid nam de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989 het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind unaniem aan. Ook België keurde het Verdrag goed in 1991, waarna het in werking trad op 15 januari 1992. De geboorte van dit Verdrag is het eindresultaat van een eeuwenlange strijd voor de rechten van het kind. Hoewel het ontstaan ervan bloed, zweet en tranen heeft gekost aan onze voorouders, kunnen we stellen dat hun inspanningen niet voor niets zijn geweest.

Daar waar kinderen in het verleden vooral als rechtsobject werden beschouwd, zijn ze mede dankzij dit juridisch afdwingbare instrument uitgegroeid als volwaardige rechtssubjecten, dragers van rechten en plichten⁵⁸. Geleidelijk aan werden kinderen gezien als volwaardige burgers met fundamentele grondrechten. Toch dienen kinderen op bepaalde vlakken onderscheiden te worden van volwassen personen, omwille van hun jeugdige leeftijd. Het kindbeeld dient men volgens E. VERHELLEN dan ook als volgt voor te stellen: ‘Het kind is tot aan zijn meerderjarigheid (behoudens enkele uitzonderingen) een onvolwassene, die geholpen en gestimuleerd dient te worden tot volwassenheid’⁵⁹. Een kind kan met andere woorden niet gelijk gesteld worden aan een volwassen persoon omdat deze nog niet volledig ontwikkeld is in zijn morele, fysieke, psychische en seksuele integriteit. Om hem te

⁵⁴ Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, B.S. 17 januari 1992, verder IVRK.

⁵⁵ P. MORREN, *De rechten van de mens*, Leuven, Garant, 1999, 106.

⁵⁶ Ibid, 107.

⁵⁷ E. VERHELLEN, *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*, Leuven, Garant, 1993, 74-81.

⁵⁸ Ibid, 11 en 94.

⁵⁹ Ibid, 21.

helpen bij het proces van volwassenwording is het belangrijk hem een aantal fundamentele rechten toe te kennen. Het IVRK helpt op zijn beurt om deze fundamentele rechten te waarborgen en deze tevens juridisch afdwingbaar te maken ingevolge haar directe werking⁶⁰.

Het IVRK geeft een opsomming van een aantal basisrechten waarop kinderen zich specifiek kunnen beroepen. Ze hecht duidelijk ook belang aan de bescherming van de seksuele integriteit van het kind en neemt dienaangaande een aantal specifieke bepalingen op⁶¹. De artikelen 19, 34 en onrechtstreeks ook artikel 39 IVRK zijn belangrijke bepalingen in de strijd tegen seksueel misbruik van kinderen.

Het IVRK definieert het begrip ‘kind’ in artikel 1:

*“Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt”*⁶². Zoals we reeds gezien hebben zal elke lidstaat zelf de bevoegdheid nemen om de seksuele meerderjarigheid van een kind vast te stellen. Deze leeftijd kan verschillen van twaalf tot achttien jaar. In het Belgische recht wordt nu eens de leeftijd van achttien jaar, dan eens de leeftijd van zestien of veertien jaar als uitgangspunt genomen, afhankelijk van welk seksueel aspect besproken dient te worden⁶³.

Een verwijzing naar de bescherming tegen misbruik wordt uitdrukkelijk opgenomen in artikel 19, eerste lid IVRK:

*“De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, (...)”*⁶⁴.

Artikel 34 voegt daar een seksuele component aan toe:

*“De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Hiertoe nemen de Staten die partij zijn met name alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen om te voorkomen dat.”*⁶⁵

⁶⁰ De directe werking van het Verdrag leent zich enkel tot een aantal bepalingen uit het Verdrag. De discussie daaromtrent staat uitvoerig besproken in E. VERHELLEN, *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*, Leuven, Garant, 1993, 95-100.

⁶¹ M. BOSMANS, “Seksuele en reproductieve rechten van kinderen en adolescenten in oorlogssituaties: een miskende prioriteit”, *TJK* 2005, nr. 5, 234.

⁶² Art. 1 IVRK.

⁶³ *Infra*, ‘3.7 Het minderjarige slachtoffer: recht op zelfbeschikking inzake seksualiteit?’.

⁶⁴ Art. 19, eerste lid IVRK.

⁶⁵ Art. 34 IVRK.

- a) *een kind ertoe wordt aangespoord of wordt gedwongen om deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten*
- b) *kinderen worden geëxploiteerd in de prostitutie of andere onwettige seksuele activiteiten*
- c) *kinderen worden geëxploiteerd in pornografische voorstellingen en pornografisch materiaal*

Als laatste vermeldt artikel 39 nog het volgende⁶⁶:

“De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van: welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik (...)”.

Elke lidstaat krijgt dus de verplichting opgelegd om kinderen die het voorwerp zijn geweest van dergelijke gedragingen te voorzien van de nodige hulpverlening met het oog op herstel en herintegratie in de maatschappij. Het gaat dus om een positieve verplichting ten aanzien van alle lidstaten.

Het IVRK is een krachtig instrument te noemen aangaande het afdwingen van de rechten van het kind daar zij wereldwijde toepassing geniet. Bovendien bevat zij een aantal bepalingen die het mogelijk maken om rechtstreeks te worden ingeroepen in het nationale recht, omwille van hun directe werking. Daar de bepalingen vervat zitten in een verdragstekst kunnen zij worden hard gemaakt ten aanzien van alle lidstaten en dienen zij internationale erkenning te krijgen. Het IVRK heeft bijgevolg een groot aandeel in de vooruitgang van de rechten van het kind.

3.2.2 Facultatief protocol bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Het Facultatief Protocol werd aangenomen op 25 mei 2000 te New York door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Het Protocol wil een extra internationale bescherming bieden inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie. Het Protocol werd in België pas geratificeerd bij de Wet van 9 februari 2006 houdende instemming met het Facultatief Protocol⁶⁷. Het Protocol criminaliseert een aantal daden op het vlak van kinderhandel, prostitutie en pornografie, waardoor zij een belangrijke signaalfunctie heeft voor andere rechtsbronnen betreffende deze materie⁶⁸.

Het Comité voor de Rechten van het Kind ziet toe op de naleving van het IVRK en haar Protocollen. Het Comité kwam tot de vaststelling dat de strafwetgeving in verschillende landen van Europa een

⁶⁶ Art. 39 IVRK.

⁶⁷ Wet van 9 februari 2006 houdende instemming met het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie, B.S. 27 maart 2006.

⁶⁸ L. DRESER, “Het Facultatief Protocol bij het IVRK inzake kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie”, *TJK* 2007, 80.

aantal hiaten bevat voor wat betreft de bescherming van het kind. Ze constateerde o.a. dat kinderen onvoldoende beschermd zijn tegen misbruiken op het internet. Ze ijvert dan ook voor een doeltreffend systeem inzake melding van misbruik, onderzoek naar misbruik, met inbegrip van het recht op privacy⁶⁹.

3.3 Europese initiatieven

3.3.1 Het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van 25 oktober 2007 (Verdrag van Lanzarote)⁷⁰

3.3.1.1 Ontstaansreden en doelstelling

Op 25 oktober 2007 is te Lanzarote het Verdrag inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik tot stand gekomen. Het Verdrag is er gekomen op initiatief van de Raad van Europa. De Raad heeft als voornaamste doelstelling om de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik in geheel Europa mogelijk te maken. Daarmee wil ze de samenleving duidelijk maken dat zij de bescherming van de seksuele integriteit van minderjarigen hoog in het vaandel trekt. Het Verdrag beoogt om minderjarigen te beschermen tegen de negatieve aspecten van digitalisering, waarvan grooming een voorbeeld is⁷¹. België heeft relatief laat ingestemd met het Verdrag door middel van een Decreet van 12 februari 2010⁷².

Volgens de preambule van het Verdrag wil de Raad van Europa een grotere eenheid creëren tussen haar lidstaten om zo de strijd tegen seksueel misbruik van kinderen beter te kunnen bestrijden. De Raad hecht veel aandacht aan de seksuele bescherming van minderjarigen, mede omdat minderjarigen een maatschappelijk kwetsbare categorie vormen. De seksuele uitbuiting of het seksuele misbruik van kinderen heeft verregaande gevolgen voor de verdere ontwikkeling van het kind. Om deze ontwikkeling enigszins te bevorderen, acht de Raad het noodzakelijk om een aantal maatregelen te nemen met betrekking tot de seksuele integriteit van het kind.

⁶⁹ Ontwerp van decreet van 2 oktober 2009 houdende instemming met het Verdrag van Lanzarote, nr. 135/001, <http://docs.vlaamsparlament.be/docs/stukken/2009-2010/g135-1.pdf>, 4.

⁷⁰ Verdrag van Lanzarote, *B.S.* 21 juni 2013.

⁷¹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, nr. 5-1823/4, 11.

⁷² Decreet van 12 februari 2010 houdende instemming met het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, opgemaakt te Lanzarote op 25 oktober 2007, *B.S.* 4 maart 2010.

Artikel 1 van het Verdrag van Lanzarote bepaalt de doelstellingen: voorkoming en bestrijding van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen, bescherming van de rechten van kinderen die eventueel slachtoffer zijn geworden van voorgaande praktijken en het bevorderen van samenwerking door nationale en internationale instanties in de strijd tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik. Deze doelstellingen tracht men te bereiken via de strafbaarstelling van bovenstaande praktijken, door het nemen van preventieve en beschermende maatregelen ten aanzien van het kind, via het organiseren van interventies, het opstarten van procedures en coördinatie van internationale en nationale overheden.

Het Verdrag heeft het voorwerp van de bescherming afgebakend tot kinderen. Volgens artikel 3 dient men onder een kind te verstaan ‘iedere persoon jonger dan achttien jaar’. Het gedrag waartegen men de kinderen tracht te beschermen zijn de delicten omschreven in artikelen 18 tot en met 23 van het Verdrag. Hoewel het Verdrag voorziet in de bestraffing van meerdere delicten, zal vooral artikel 23 interessant zijn voor het onderwerp van deze masterproef. Artikel 23 betreft de strafbaarstelling voor het benaderen van kinderen met het oog op seksuele handelingen met het kind. Het legt de verplichting op aan de verschillende lidstaten om grooming te criminaliseren in de eigen wetgeving.

Artikel 23 luidt als volgt:

“Elke Partij neemt de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn voor het strafbaar stellen van het doen van een voorstel, door middel van informatie- en communicatietechnologie, door een volwassene aan een kind dat de ingevolge artikel 18, tweede lid, vastgestelde leeftijd niet heeft bereikt, tot een ontmoeting met als vooropgezet doel het plegen van een overeenkomstig artikel 18, eerste lid, onderdeel a, of artikel 20, eerste lid, onderdeel a, strafbaar gesteld feit tegen hem of haar, wanneer dit voorstel is gevolgd door materiële handelingen die tot een dergelijke ontmoeting leiden”.

Het artikel stelt met andere woorden strafbaar ‘het groomen van kinderen met het oog op het plegen van seksuele handelingen met die kinderen of met het oog op het vervaardigen van kinderpornografie’⁷³. Het Verdrag van Lanzarote verstaat onder grooming: ‘het door een volwassene via informatie-en communicatietechnologie benaderen en verleiden van een seksueel minderjarig kind met als uiteindelijke doel het plegen van seksueel misbruik ten aanzien van de minderjarige’⁷⁴. Het Verdrag is de eerste bron die melding maakt van het begrip grooming en creëert hierdoor een belangrijke toegevoegde waarde aan de reeds bestaande internationale mechanismen op dit vlak. Voordeel aan de strafbaarstelling van grooming is dat men reeds kan optreden in de voorbereidingsfase, nog vóór er sprake is van seksueel misbruik in de enge zin van de betekenis.

⁷³ Art. 18, eerste lid, onderdeel a, respectievelijk artikel 20, eerste lid, onderdeel a Verdrag van Lanzarote.

⁷⁴ Art. 23 Verdrag van Lanzarote.

Hierdoor kan de schade aan de seksuele integriteit van het kind enigszins beperkt worden, al mag men de psychologische schade dat het groomingproces met zich meebrengt niet onderschatten.

3.3.1.2 Constitutieve elementen

Het artikel 23 bevat een aantal essentiële elementen, waarvan elk onderdeel belangrijk is om de strafbaarstelling van de groomer te kunnen bepalen. Een korte bespreking van deze elementen zal het mogelijk maken om de bepalingen van artikel 23 te begrijpen en alsnog tot een beter inzicht te komen in de aspecten van online grooming.

“Het doen van een voorstel tot ontmoeting”

Om tot strafbaarstelling op basis van artikel 23 van het Verdrag te kunnen besluiten is vereist dat de verdachte een voorstel tot ontmoeting doet aan de minderjarige, waarbij hij het seksueel misbruik van het kind voor ogen heeft. Wanneer de groomer het kind seksueel getinte conversaties stuurt, zonder het oogmerk om een ontmoeting tussen hen te bekomen, dan is niet aan de delictsomschrijving uit het Verdrag voldaan en kan men niet over gaan tot strafbaarstelling op basis van grooming. In bepaalde gevallen kan het zijn dat de volwassene wel het oogmerk heeft om een kind seksueel te misbruiken maar prefereert om dit te doen in de online wereld, bijvoorbeeld door het kind aan te zetten tot het stellen van ontuchtige handelingen via de webcam. De voorbereiding op online seksueel misbruik valt echter buiten het bereik van de strafbepaling van grooming omwille van de afwezigheid van een voorstel tot ontmoeting in de fysieke wereld. Men zal zich dan moeten baseren op de bepalingen inzake ‘aanranding van de eerbaarheid’ of ‘aanzetten tot ontucht’ om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten.

Naar mijns inziens kan de bescherming van het kind worden geoptimaliseerd door zowel de ontmoeting in de werkelijke wereld als een ontmoeting in de virtuele wereld onder het toepassingsgebied te brengen. Aan het bestanddeel ‘een voorstel doen tot ontmoeting’ zou dan voldaan zijn indien de groomer aan het kind vraagt om de webcam aan te zetten of samen te skypen, met het oog op het stellen van seksuele handelingen in deze virtuele wereld.

“Door middel van informatie-en communicatietechnologie”

Het Verdrag voorziet enkel in de bescherming van kinderen die gelokt worden via informatie-en communicatietechnologie, zoals bijvoorbeeld Facebook, Twitter, Netlog, etc.

Dit betekent dat in het Verdrag enkel toepassing wordt gemaakt van het fenomeen van online grooming, waarbij informatie-en communicatietechnologie het medium is waarlangs het misdrijf grooming wordt gepleegd. Dit heeft als bijkomend gevolg dat een kind dat het slachtoffer wordt van offline grooming geen bescherming kan genieten op basis van dit Verdrag. Dit is betreurenswaardig te noemen. Het Verdrag had naar mijn gevoel moeten voorzien in een alternatief voor slachtoffers van offline grooming. De Belgische wetgever zal op dit vlak enigszins afwijken van de bepalingen uit het Verdrag van Lanzarote, daar zij wel voorziet in de bestraffing van offline grooming via een strafverzwaring van de dader⁷⁵. Het Belgische recht biedt met andere woorden een extra bescherming ten aanzien van minderjarige slachtoffers.

“Door een volwassene aan een kind”

De delictsomschrijving van grooming geldt enkel jegens volwassenen, dit betekent personen vanaf achttien jaar. Minderjarige daders behoren dus niet tot de normadressaat van de bepaling. Wanneer een minderjarige dader zich zou vergrijpen aan het verleiden van een minderjarig kind, met het oog op seksueel misbruik ervan, dan kan hij daarvoor niet gestraft worden op basis van artikel 23 van het Verdrag. Het slachtoffer betreft steeds een kind jonger dan achttien jaar⁷⁶. Het Verdrag laat wel toe dat lidstaten zelf de leeftijd bepalen waarop een kind seksueel meerderjarig wordt en dus kan toestemmen in de seksuele handelingen⁷⁷. De achterliggende reden voor de keuzevrijheid inzake het leeftijdscriterium is dat een lidstaat geacht wordt het best te kunnen bepalen vanaf wanneer een minderjarige onderdaan klaar is om een eigen vrije invulling te geven aan zijn seksuele leven. De Belgische wetgever heeft er dan ook voor gekozen om het leeftijdscriterium van zestien jaar te hanteren bij de toepassing van grooming.

⁷⁵ Zie infra ‘3.4.5.2.1 Art. 2 wetsvoorstel’.

⁷⁶ Art. 3 Verdrag van Lanzarote.

⁷⁷ Art. 18, tweede lid Verdrag van Lanzarote.

“Met als doel het plegen van een overeenkomstig artikel 18, eerste lid, onderdeel a, of artikel 20, eerste lid, onderdeel a, strafbaar gesteld feit”

Om onder de delictsomschrijving van artikel 23 te vallen, is bovendien vereist dat de groomer als finaal doel heeft om seksuele handelingen met het kind te stellen of kinderpornografie van het kind te vervaardigen⁷⁸. Indien de volwassene geen seksuele handelingen met het kind voor ogen heeft, maar zich beperkt tot het aangaan van seksueel getinte conversaties, zal een veroordeling op basis van grooming uitblijven.

“Gevolgd door materiële handelingen die tot dergelijke ontmoeting leiden”

Het stellen van materiële handelingen die tot een ontmoeting met het kind kunnen leiden vormt een bijkomende voorwaarde voor de strafbaarheid. Deze handelingen zijn een veruitwendiging van het voornemen van de groomer om een ontmoeting met het kind te realiseren. Deze ontmoeting heeft steeds tot doel om het kind op een fysieke seksuele manier te kunnen benaderen. Een voorbeeld van dergelijke materiële handeling kan eruit bestaan dat de potentiële dader het kind een adres opgeeft van de plaats van de afspraak of een treinticket opstuurt om de verplaatsing van het kind mogelijk te maken. Zolang de groomer geen dergelijke materiële handelingen heeft gesteld, kan men niet tot veroordeling over gaan.

3.3.1.3 Vergelijking met het Belgische strafwetboek

De nieuwe bepalingen uit het Belgische Strafwetboek zijn gedeeltelijk geïnspireerd op het Verdrag van Lanzarote, waardoor ze een grote gelijkenis vertonen wat de constitutieve elementen betreft. Toch zijn er een aantal verschilpunten tussen beide teksten. Eerst en vooral valt op te merken dat het Belgische Strafwetboek voorziet in een uitbreiding van het materiële toepassingsgebied. De Belgische strafbepalingen voorzien immers in een strafverzwaring in het geval een meerderjarige dader van seksueel misbruik zich schuldig maakt aan offline grooming (alook online grooming) om het seksueel misbruik te kunnen bewerkstelligen. Het Verdrag maakt daarentegen geen gewag van deze vorm van grooming, waardoor offline grooming op basis van deze tekst dan ook niet kan worden bestraft. Dat de Belgische strafbepalingen voorzien in een extra bescherming van het kind door ook de offline variant strafbaar te stellen is een pluspunt van de Belgische regelgeving.

⁷⁸ Kinderpornografie is het vervaardigen van een afbeelding van een seksuele gedraging van een minderjarige.

Wat het aspect van online grooming betreft, zijn vooral een aantal gelijkaardige bepalingen waar te nemen. Beide strafbepalingen zijn van toepassing op volwassen daders die de leeftijd van achttien jaar reeds hebben bereikt⁷⁹. Beide teksten maken toepassing van een informatie-en communicatiemedium als middel om het misdrijf te kunnen verwezenlijken⁸⁰. Er dient nog op gewezen te worden dat er volgens beide bepalingen slechts sprake kan zijn van strafbare grooming indien er een voorstel werd gedaan tot ontmoeting, met het oogmerk om seksuele handelingen te kunnen stellen met het kind. Bovendien vereisen beide teksten dat er materiële handelingen werden gesteld tot verwezenlijking van dit voorstel. Het Verdrag laat de lidstaten vrij om de leeftijdsgrenzen waarop een kind slachtoffer kan worden van grooming zelf te bepalen⁸¹. België heeft dan ook geopteerd voor een leeftijd van zestien jaar in plaats van achttien jaar.

3.3.1.4 Bedenkingen bij het Verdrag

Het Verdrag van Lanzarote is een goed rechtsinstrument ter verwezenlijking van de bescherming van minderjarige kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik. Nochtans vertoont zij enkele gebreken op een aantal essentiële punten. Zo heeft het Verdrag enkel betrekking op kinderen die het slachtoffer zijn geworden van online grooming, waarbij de dader het kind via informatie-en communicatietechnologieën een voorstel doet tot ontmoeting in het echte leven. Dit betekent dat kinderen die het slachtoffer zijn van offline grooming, waarbij geen virtueel medium aan te pas komt, alsmede kinderen die het slachtoffer zijn van online seksueel misbruik, waarbij geen voorstel tot ontmoeting in de echte wereld werd gedaan, buiten het toepassingsgebied van het Verdrag vallen. Zij kunnen bijgevolg geen aanspraak maken op de beschermingsmechanismen uit het Verdrag, wat de rechtszekerheid in hun opzicht in het gedrang brengt. Gezien enkel volwassenen tot de normadressaat van het Verdrag behoren zullen minderjarige daders worden uitgesloten van de strafbaarstelling. De slachtoffers van minderjarige misdrijfplegers worden hierdoor min of meer aan hun lot overgelaten. Zij kunnen geen rechtsgrond vinden voor het afdwingen van hun rechten. Wel bestaat de mogelijkheid om zich op alternatieve bepalingen te baseren. Bovendien zal het louter aangaan van seksueel getinte conversaties geen grond kunnen vormen om tot strafbaarstelling op basis van grooming te kunnen besluiten. Men zal dan moeten kijken of er in de desbetreffende nationale wetgeving werd voorzien in andere mechanismen die een dergelijke gedraging kunnen sanctioneren, bijvoorbeeld via aanzetten tot ontucht of aanranding van de eerbaarheid.

⁷⁹ Deze leeftijd vindt men terug in artikel 100ter Sw. en artikel 3 Verdrag van Lanzarote.

⁸⁰ Art. 377quater Sw. en Art. 23 Verdrag van Lanzarote.

⁸¹ Art. 18, tweede lid Verdrag van Lanzarote.

3.3.2 Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad⁸²

3.3.2.1 Ontstaansreden en doelstelling

Op Europees niveau werd het noodzakelijk geacht om een nieuw, stabiel en allesomvattend instrument in het leven te roepen ter bestrijding van seksuele uitbuiting, seksueel misbruik en pornografie van kinderen. Het Kaderbesluit van 2004 vertoonde een aantal gebreken en was dus dringend aan vervanging toe⁸³. Het Europees Parlement en de Raad ondertekenden het voorstel van de Richtlijn op 13 december 2011, waarna het op 17 december 2011 in werking is getreden⁸⁴. Alle lidstaten kregen de opdracht om uiterlijk tegen 18 december 2013 in de omzetting van de Richtlijn te voorzien⁸⁵. Europese Unie heeft bij het opstellen van de nieuwe Richtlijn geopteerd voor het opmaken van een nieuwe, meer gedetailleerde regeling, waarbij ook niet-wetgevende maatregelen werden opgenomen.

De Richtlijn strekt ertoe om de bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen verder te zetten en nog meer kracht bij te treden. Hoewel zij sterk gebaseerd is op het Verdrag van Lanzarote, zal zij een meerwaarde kunnen betekenen door bijkomende strafbaarstellingen in te voegen en nieuwe verruimende definities te geven. Zij biedt dus enerzijds de stabiliteit van reeds bestaande Europese regelgeving en anderzijds de nodige progressiviteit door haar eigen creatieve inbreng aan de beschermingsmechanismen te geven. Bovendien legt zij meer de nadruk op het vestigen van rechtsmacht dan andere Europese normen.

De Richtlijn verwijst in haar preambule (12) uitdrukkelijk naar het fenomeen van online grooming en wil door in de mogelijkheid te voorzien om dit fenomeen strafbaar te stellen, vermijden dat sociale netwerksites en chatrooms worden gebruikt als medium om het seksueel misbruik en de seksuele uitbuiting van kinderen, alsook het vervaardigen van kinderpornografie, te vergemakkelijken. De Richtlijn vestigt in preambule (19) ook aandacht op het offline benaderen van kinderen met het oog op seksueel misbruik. De lidstaten worden aangespoord om hun nationale wetgeving te voorzien van strafbepalingen met betrekking tot het groomen van kinderen buiten enige informatie-of communicatiemiddel om. Europa tracht hiermee op het scherp van de snede te spelen door in de mogelijkheid te voorzien om alle vormen van grooming aan vervolging bloot te kunnen stellen. Het is

⁸² Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad, *P.B.* 17 december 2011, L 355/3, (verder Richtlijn 2011/92/EU).

⁸³ Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad van 22 december 2003 ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, *P.B.* 20 januari 2004, nr. L 13/44.

⁸⁴ Richtlijn 2011/92/EU, www.jura.be

⁸⁵ Art. 27, eerste lid Richtlijn 2011/92/EU.

echter een gemiste kans dat de strafbaarstelling van offline grooming niet werd opgenomen in de bepaling van de Richtlijn zelf, maar een onderdeel is gebleven van de preambule. De preambule heeft immers geen bindende rechtskracht⁸⁶. Het vormt eerder de inleiding van de Richtlijn, waarbij verduidelijking wordt gegeven bij een aantal definities, de doelstellingen en de beschouwingen van de Richtlijn⁸⁷. Gezien de preambule geen onderdeel uitmaakt van de Richtlijn zelf, dient zij ook niet te worden omgezet in nationaal recht. Dit heeft tot gevolg dat de lidstaten niet verplicht zijn om offline grooming strafbaar te stellen, maar dit wel vrijwillig in hun nationale wetgeving kunnen opnemen.

Artikel 6 van de Richtlijn voorziet in de strafbaarstelling voor het benaderen van kinderen voor seksuele doeleinden:

“ 1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende opzettelijke gedragingen strafbaar worden gesteld: het doen van een voorstel door middel van informatie-en communicatietechnologie, door een volwassene aan een kind dat nog niet seksueel meerderjarig is, tot ontmoeting met het oogmerk om een van de in artikel 3, lid 4, en artikel 5, lid 6, genoemde strafbare feiten te plegen, wordt, voor zover dit voorstel is gevolgd door materiële handelingen die tot een werkelijke ontmoeting leiden, gestraft met een maximumgevangenisstraf van ten minste één jaar.

2. (...)”.

Met de opname van artikel 6 in de tekst van de Richtlijn, worden lidstaten ertoe verplicht het fenomeen van online grooming strafbaar te stellen. Hierdoor wil men kinderen beschermen tegen volwassenen die zich schuldig maken aan het lokken van kinderen met het oog op seksueel misbruik en dit via allerlei informatie-en communicatietechnologieën. De strafbaarstelling beperkt zich tot online vormen van grooming, daar de tekst geen verwijzing maakt naar de fysieke tegenhanger. Het niet opnemen van offline grooming in de afdwingbare rechtsbepalingen is een gebrek dat de rechtszekerheid van bepaalde slachtoffers in het gedrang kan brengen.

Zoals reeds vermeld vormt de Richtlijn een verderzetting en uitbreiding van het Verdrag van Lanzarote. Hierdoor zullen de constitutieve elementen van het misdrijf grooming, alsook de aanpak ervan, gelijklopen in beide teksten. Bij het opmaken van de Richtlijn had men immers voor ogen om de bepalingen zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met het Verdrag. België heeft de Richtlijn nog niet omgezet.

⁸⁶ P. DE VROEDE en J. GORUS, *Inleiding tot het recht*, Mechelen, Maklu, 2007, 174.

⁸⁷ E. VERHELLEN, *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*, Leuven, Garant, 1993, 88.

3.3.3 Cybercrimeverdrag⁸⁸

Het Verdrag van Budapest is er pas gekomen na enkele jaren van onderhandelen. Zij is het eerste dwingende internationale rechtsinstrument ter bestrijding van informaticacriminaliteit. Lidstaten van de Raad van Europa, alsook de overige lidstaten die het Verdrag hebben ondertekend, worden ertoe aangezet om een nauwere samenwerking te creëren ter bestrijding van misdrijven met betrekking tot computercriminaliteit. Aan lidstaten werd de verplichting opgelegd om een gelijkaardige wetgeving op nationaal niveau uit te vaardigen en te implementeren, die het mogelijk dient te maken om handelingen gericht tegen de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van computersystemen, netwerken en computergegevens strafbaar te stellen en waar mogelijk te voorkomen. Hiermee doelt men niet enkel op de strijd tegen specifieke informaticacriminaliteit, maar tevens op de bestrijding van specifieke informaticacriminaliteit, zoals kinderpornografie⁸⁹.

Gezien het feit dat grooming van kinderen vaak de fase is voorafgaand aan het vervaardigen van kinderpornografie of het stellen van seksuele handelingen via het internet in het algemeen, zou men het toepassingsgebied van het Cybercrimeverdrag ook kunnen uitbreiden tot deze materie. Zo zou het op basis van het Cybercrimeverdrag mogelijk moeten worden gemaakt om een bepaalde bron van communicatie te achterhalen. Dit kan een vooruitgang betekenen in de strijd tegen online grooming.

Het Verdrag heeft drie doelstellingen⁹⁰. Ze zet vooreerst de harmonisering van het materiële strafrecht met betrekking tot specifieke informaticamisdrijven voorop. Daarnaast ijvert zij voor de implementatie van een strafprocedure die is aangepast aan de bijzonderheden van de informatiesnelweg. Tenslotte pleit ze ook voor een nauwere samenwerking op internationaal niveau.

3.3.4 Preventieve initiatieven

Het belang van strafrechtelijke initiatieven ter vrijwaring van de seksuele integriteit van kinderen staat vast. Onrechtstreeks kan deze integriteit nog extra worden gewaarborgd door het opzetten van preventieve campagnes over voorlichting van misbruiken via het internet. Safer Internet Day nam daarin het voortouw. Nadien kwam ook het European Online Grooming Project. Child Focus speelt in België een belangrijke rol inzake preventie van misbruik via het internet. Haar verdiensten situeren zich ook ver buiten onze landsgrenzen, daarom wordt dit centrum hier tevens besproken.

⁸⁸ Verdrag van 23 november 2001 betreffende de computercriminaliteit, B.S. 21 november 2012.

⁸⁹ P. T'JONCK en S. VANSTEENHUYSE, "Cybercriminaliteit en privacy" in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 433.

⁹⁰ P. T'JONCK en S. VANSTEENHUYSE, "Cybercriminaliteit en privacy" in VERMEULEN, G., *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 452.

3.3.4.1 Safer Internet Day⁹¹

Safer Internet Day is een preventiecampagne dat actief is over meer dan 70 landen. Dit initiatief is er gekomen onder aandrang van de Europese Commissie in 2002. Jaarlijks wordt de campagne gedurende één dag extra in de kijker gezet via het organiseren van een leerrijke themadag in verband met het veilig en verantwoord internetgebruik. Het veilig hanteren van het internet vormt dan ook het onderwerp van deze campagne. Via dit initiatief worden kinderen niet enkel op de hoogte gesteld van de technieken inzake het veilig aanwenden van het internet, maar worden zij eveneens bewust gemaakt van de gevaren binnen de internet context. Daaronder wordt ook bewustmaking aangaande het fenomeen van grooming begrepen. Op deze manier trachten de organisatoren om kinderen vooralsnog preventief te beschermen tegen kinderlokken op het internet. Child Focus werd door de Europese Commissie aangeduid als ‘Belgian Safer Internet Center’⁹².

3.3.4.2 European Online Grooming Project

Het European Online Grooming Project betreft een studie dat werd gefinancierd door de Europese Commissie. Het onderzoek, dat liep van juni 2009 tot december 2011, werd gevoerd door het National Centre for Social Research in Londen en vijf Europese universiteiten uit België, het Verenigd Koninkrijk, Italië en Noorwegen⁹³. De doelstelling van het project bestaat eruit om niet alleen jongeren, maar ook politici, beroepsmensen, leerkrachten, ouders en zorgverstrekkers bewust te maken van de risico's die het gebruik van het internet met zich kan meebrengen⁹⁴. Dergelijke voorlichting kan nuttig zijn in het bestrijden van online grooming, daar er reeds weinig kennis is over de gedragingen van seksuele delinquenten met betrekking tot dit onderwerp. Aan de hand van interviews, onderzoek naar het profiel van de dader en het slachtoffer en het uiteenzetten van een aantal aanbevelingen, tracht men het aantal gevallen van online grooming terug te schakelen. De belangrijkste doelstelling van het project is om de samenleving wakker te schudden en alert te maken voor het fenomeen ‘online grooming’. Ook wil zij jongeren beschermen tegen verwerpelijke activiteiten als grooming en dit door middel van preventie.

⁹¹ www.saferinternetday.org.

⁹² Jaarverslag Child Focus 2013, http://www.childfocus.be/sites/default/files/jaarverslag_2013_nl_lr.pdf, 25.

⁹³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, 5-1823/4, 4.

⁹⁴ *Ibid*, 5.

3.3.4.3 Child Focus

Child Focus is een onafhankelijk orgaan dat werd opgericht in het belang van de bescherming van kinderen. Het Europees Centrum voor Vermiste en Seksueel Uitgebuide Kinderen werd officieel opgericht in 1998⁹⁵. Het is er gekomen in nasleep van de zaak Dutroux en na de vaststelling dat ons land gebrek vertoonde aan een centrum dat specifiek gericht was op vermiste en seksueel uitgebuite kinderen. De werkzaamheden van het Centrum strekken zich uit op nationaal, Europees en internationaal niveau. Het Centrum krijgt wereldwijd dan ook een groot aanzien. De opdracht van het Centrum bestaat eruit om het onderzoek met betrekking tot de verdwijning, ontvoering of seksuele uitbuiting van kinderen actief te ondersteunen en deze fenomenen te bestrijden en te voorkomen⁹⁶. Bovendien tracht zij om de begeleiding van slachtoffers op zich te nemen en de aan hen toevertrouwde dossiers op te volgen in de mate van het mogelijke. Child Focus vormt een eerstelijnsmeldpunt voor slachtoffers en hun omgeving.

In het kader van de opsporing naar grooming is de inbreng van Child Focus relatief beperkt⁹⁷. De organisatie wordt dan ook vaak verweten vooral actief bezig te zijn met de verdwijning van kinderen en minder met slachtoffers van seksueel misbruik⁹⁸. De medewerkers van Child Focus waarmee ik een gesprek heb gehad, namelijk Yasmin Van Damme en Julie van Boxstael, wezen eveneens op de beperkte tussenkomst van Child Focus in het kader van de opsporing naar seksuele uitbuiting van kinderen en grooming in het bijzonder. Het Centrum biedt ondersteuning aan slachtoffers en hun omgeving in de zin dat zij een vlot doorgeefluik zijn naar de verschillende gespecialiseerde hulpinstanties en politionele diensten⁹⁹. Tussen Child Focus en de gerechtelijke overheden bestaan dan ook protocollen om de samenwerking te harmoniseren, zonder dat zij zich in elkaars vaarwater begeven¹⁰⁰. Het verdere verloop van een individueel dossier wordt na de doorverwijzing, volgens interne bronnen binnen Child Focus, dan ook niet meer verder op de voet gevolgd, tenzij wanneer de betrokkenen dit specifiek wensen.

Het Centrum richt zich ook op de preventie van misdrijven als grooming, via inlichting inzake misbruiken op het internet. Via het opzetten van een sensibiliseringscampagne als ‘Safer Internet Day’ en ‘E-safety’ willen zij niet enkel kinderen, maar ook ouders, scholen en volwassenen alert maken

⁹⁵ I. DE SCHRIJVER, “Verdwijning en uitbuiting van minderjarigen”, in T. BALTHAZAR, J. CHRISTIAENS, M. COOLS, T. DECORTE, B. DE RUYVER, P. HEBBERECHTS, P. PONSAERS, S. SNACKEN, P. TRAEST, T. VANDER BEKEN en G. VERMEULEN (eds.), *Update in de criminologie: Jongeren en Criminaliteit*, Mechelen, Kluwer, 2002, 227.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Jaarverslag Child Focus 2013, http://www.childfocus.be/sites/default/files/jaarverslag_2013_nl_lr.pdf, 4.

⁹⁸ S. VAN HECKE, “Bijzondere Commissie Seksueel Misbruik: aanbevelingen zullen de kinderen beter beschermen”, *TJK* 2011, 167.

⁹⁹ Jaarverslag Child Focus 2013, http://www.childfocus.be/sites/default/files/jaarverslag_2013_nl_lr.pdf, 21.

¹⁰⁰ J. DE COUVREUR, N. THOUET en K. VERSTRAETE, “Privacy van minderjarigen” in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 77.

voor de risico's die het internet met zich meebrengt¹⁰¹. Kinderen en ouders die te maken krijgen met praktijken inzake grooming kunnen hierover steeds vragen stellen aan de medewerkers van Child Focus. De dienst is 24 uur op 24 bereikbaar via haar noodlijn 116000, ook worden er chatsessies georganiseerd via 'nupraatikerover.be', alsook kunnen medewerkers worden bereikt via mail¹⁰². Men kan dus stellen dat Child Focus een belangrijke schakel is in de bescherming van het kind, zowel in de fase vóór, tijdens als na de opsporing van grooming, niettegenstaande haar beperkte bevoegdheid.

¹⁰¹ Jaarverslag Child Focus 2013, http://www.childfocus.be/sites/default/files/jaarverslag_2013_nl_lr.pdf, 21.

¹⁰² Ibid.

3.4 Nationale initiatieven

3.4.1 Artikel 22bis Grondwet

“Elk kind heeft recht op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit.”¹⁰³

Het eerste lid van artikel 22bis van de Grondwet waarborgt de rechten van het kind, waaronder ook de seksuele integriteit van het kind wordt begrepen. Het artikel werd ingevoegd in de Grondwet bij de grondwetswijziging van 23 maart 2000 en dit in navolging van de zaak Dutroux¹⁰⁴. Het initiatief kwam er op aanbeveling van de Nationale Commissie tegen de seksuele uitbuiting van kinderen, wat een verklaring kan zijn voor de nadruk die men legt op de bescherming van de seksuele levenssfeer van minderjarige kinderen¹⁰⁵.

De invoeging van het artikel in de Grondwet is er pas relatief laat gekomen, na hevige discussies binnen de wetgevende macht. Een aantal probleemstellingen kwamen steeds naar voor, zoals: Kan een kind expliciet titularis zijn van grondrechten? Wat is de definitie van een kind? Speelt de overheid een actieve rol in de bescherming van de integriteit van het kind? Waar nemen we de rechtsbepaling ter bescherming van het kind het best op in de Grondwet? Etc. Om tot eensgezindheid te kunnen komen over desbetreffende vragen heeft men dan ook beroep gedaan op een team van vier onderzoekers¹⁰⁶. Een korte samenvatting van de discussiepunten volgt in onderstaande alinea's.

De vraag of een kind expliciet titularis kan zijn van grondrechten dient, ingevolge de bewoordingen van artikel 22bis, eerste lid GW, bevestigend te worden beantwoord. Het artikel refereert immers naar het kind als zijnde specifieke drager van de daar opgenomen rechten. Het toekennen van specifieke rechten aan kinderen houdt geenszins in dat zij zich niet zouden kunnen baseren op andere grondrechten dan deze vervat in artikel 22bis. Kinderen worden immers geacht drager te zijn van alle reeds bestaande grondrechten omdat zij ook als volwaardige burgers worden beschouwd. Ook een kind kan bijgevolg drager zijn van het recht op privacy¹⁰⁷. Men kan zich wel vragen stellen bij de meerwaarde van dit artikel aangezien kinderen ook gelijkwaardige rechten kunnen afdwingen op basis van andere nationale en internationale rechtsregels¹⁰⁸. De grondwetgever heeft duidelijk een extra bescherming willen opnemen in de eigen nationale grondwetbepalingen en symboliseert hiermee het

¹⁰³ Art. 22 bis, 1^e lid GW.

¹⁰⁴ A. VANDAELE en M. VERHEYDE, “Artikel 22bis van de Grondwet: een grondwettelijke bescherming in de kinderschoenen”, *TJK* 2000-01, 4.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid, 5.

¹⁰⁷ Ibid, 7.

¹⁰⁸ cfr. artikel 22 GW, artikel 8 E.V.R.M., artikel 17 IVBPR, etc.

belang dat ze hecht aan de bescherming van het kind. Bovendien zorgt een grondwettelijke uitbreiding voor een betere afdwinging van de rechten van het kind omwille van de geldende directe werking¹⁰⁹.

Voor de definitie van het begrip ‘kind’ heeft men zich wellicht gebaseerd op het leeftijdscriterium, zoals gehanteerd in artikel 1 van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind¹¹⁰. Dit verdrag duidt een kind aan als *‘ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid van het kind eerder wordt bereikt’*. Ook over deze invulling van het begrip is er geen eensgezindheid gekomen, daar er discussie ontstond over het feit of men meerderjarige handelingsonbekwamen en verlengd minderjarigen ook onder het begrip diende te verstaan. In het licht van de moraliteitsbeoordeling van deze kwestie zou men naar m.i. kunnen stellen dat ook deze categorie van personen kan vallen onder het begrip ‘kind’ en dus dezelfde bescherming zou moeten kunnen genieten. Wegens gebrek aan grondwettelijke definitie, zal de eindbeoordeling toekomen aan de rechter.

Na enige discussie omtrent de plaats waar de bescherming van het kind in de Grondwet zou worden opgenomen heeft men er voor gekozen een nieuw artikel 22bis toe te voegen, vlak na artikel 22 GW. Artikel 22 van de Grondwet waarborgt immers de eerbiediging van het privéleven van de burger, waar ook de integriteit van een persoon (en dus ook van een kind) onder begrepen wordt.

Het tweede lid van artikel 22bis van de Grondwet wijst op de positieve verplichting van de overheid tot het nemen van maatregelen ter uitvoering van deze bepaling en dit naar analogie met het tweede lid van artikel 22 van de Grondwet¹¹¹. De overheid zal dus de noodzakelijke maatregelen moeten nemen ter bescherming van het kind. Men kan besluiten dat het ingevoegde artikel een bijkomende meerwaarde is in een poging tot bescherming van de rechten van het kind. Het artikel creëert echter geen nieuwe beschermingsmechanismen, maar biedt wel een extra waarborg door haar directe werking. Dit betekent dat ze onmiddellijk kan worden opgeworpen voor hoven en rechtbanken, zonder een omweg te maken via andere rechtsregels. Hoewel dit artikel nog niet volledig op punt staat, kan haar belang naar mijn mening niet worden betwist.

¹⁰⁹ A. VANDAELE en M. VERHEYDE, “Artikel 22bis van de Grondwet: een grondwettelijke bescherming in de kinderschoenen”, *TJK* 2000-01, 9.

¹¹⁰ Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989, goedgekeurd bij de Wet van 25 november 1992, *B.S.* 17 januari 1992.

¹¹¹ G. GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 425.

3.4.2 De Strafwet

3.4.2.1 De aan grooming gerelateerde misdrijven en hun relevantie

Kinderen dienen minstens het recht te hebben om te worden beschermd in hun seksuele integriteit. Om inzicht te kunnen verwerven in deze bescherming is het nuttig om te weten aan welke seksuele misdrijven kinderen kunnen worden blootgesteld en welke strafrechtelijke bepalingen trachten om de bescherming van kinderen te waarborgen. Het is geenszins de bedoeling om een loutere opsomming te geven van de bestaande wetgeving inzake seksueel misbruik. Het doel is daarentegen om aan de hand van een aantal kwalificaties te komen tot inzicht in de bescherming van de seksuele levenssfeer van kinderen. Dit onderzoek is nuttig om achteraf een besluit te kunnen vormen over de effectiviteit van huidige beschermingsmechanismen van het kind in het onderzoek naar grooming.

Er zal tevens stil worden gestaan bij de vraag of een aparte strafbaarstelling van grooming voldoende dan wel noodzakelijk is voor het waarborgen van de bescherming van het kind. Bovendien blijkt de kwalificatie van een seksueel misdrijf in de enge zin en de kwalificatie van grooming vaak dun te zijn. In een aantal gevallen zal de strafbaarstelling van grooming immers ook een goed middel kunnen zijn om het voornemen tot het stellen van een bepaalde seksuele gedraging reeds in een relatief vroeg stadium te bestraffen, noch vóór het beoogde misdrijf werd voltooid.

Vooraleer de uitbreiding van het Strafwetboek met de regels inzake grooming tot stand kwam, diende men zich te baseren op de toen bestaande regelgeving inzake seksueel misbruik van kinderen om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten¹¹². Men diende als het ware een omweg te maken via reeds bestaande misdrijven, wegens gebrek aan strafbepalingen inzake grooming. Door de aanpassing van het Strafwetboek, is daar verandering in gekomen. Toch zullen de alternatieve strafbepalingen van belang blijven binnen de context van grooming. Er werd daarom voor gekozen om deze kort op te nemen in dit onderdeel. De belangrijkste misdrijven zijn het vervaardigen en verspreiden van kinderpornografie (1), aanranding van de eerbaarheid (2), openbare zedenschennis (3), aanzetten tot ontucht (4), verkrachting (5), en anderen (6).

¹¹² Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 6.

3.4.2.1.1 Kinderpornografie

Kinderpornografie wordt opgenomen in artikel 383bis van hoofdstuk VII van titel VII van boek II van het Strafwetboek. Artikel 383bis Sw. werd ingevoegd sinds de wet van 13 april 1995¹¹³. Bij kinderpornografie wordt een visuele weergave gegeven van een werkelijk bestaand kind dat betrokken is bij of deelneemt aan uitdrukkelijk seksueel gedrag, ofwel een bestaand persoon die er als kind uitziet en betrokken is bij of deelneemt aan voornoemd gedrag, ofwel realistische afbeeldingen van een kind, dat al dan niet een bestaand persoon is, dat betrokken is bij of deelneemt aan vernoemd gedrag¹¹⁴. Artikel 383bis Sw. is uitdrukkelijk van toepassing op minderjarige kinderen onder de achttien jaar¹¹⁵. Ze biedt dus een extra bescherming voor minderjarigen tegen seksuele exploitatie van hun afbeelding. Het verbod op kinderpornografie werd ook opgenomen in Richtlijn 2011/92/EU.

Het vervaardigen van kinderpornografie zal vaak worden vooraf gegaan door praktijken die kunnen worden gekwalificeerd als grooming¹¹⁶. Om het kind te overtuigen om afbeeldingen van zichzelf te laten vervaardigen in een seksuele context zullen vaak materiële handelingen worden gesteld die erg gelijken op de constitutieve bestanddelen van grooming. De dader kan een voorstel doen tot ontmoeting van het kind met het oog op het vervaardigen van pornografisch materiaal. Indien er ook veruitwendiging is van dit voorstel, kan men reeds spreken van grooming. De uiteindelijke doelstelling van het strafbaar stellen van kinderpornografie is om het seksueel misbruik van kinderen aan banden te leggen¹¹⁷. In dit opzicht lijkt het meer aangewezen om reeds op te treden in de groomingfase, alvorens het misdrijf ‘vervaardigen van kinderpornografie’ is voltrokken. Met de strafbaarstelling van grooming wil men onder andere voorkomen dat het ook werkelijk komt tot seksueel misbruik van een kind, waaronder ook het vervaardigen van kinderpornografie kan worden begrepen. Hierdoor zou de schade aan de seksuele integriteit van het kind zienderogen kunnen worden beperkt, al mag men de emotionele schade van grooming niet onderschatten. Het strafbaar stellen van grooming biedt dus een extra beschermingsmechanisme voor het kind.

¹¹³ Wet 13 april 1995 houdende bepalingen ter bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie, B.S. 25 april 1995.

¹¹⁴ F. D'HONDT en G. VERMEULEN, “Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *T. Strafr.* 2002, nr. 3, 131.

¹¹⁵ F. HUTSEBAUT, “De wet van 28 november betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: een overzicht”, *Themis* 2000, nr. 6, 85.

¹¹⁶ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 47.

¹¹⁷ F. HUTSEBAUT, “Kinderpornografie in het Belgisch strafrecht”, *T. Strafr.* 2000, 197.

3.4.2.1.2 Aanranding van de eerbaarheid

Het misdrijf wordt omschreven in artikel 372 en 373 van hoofdstuk V van titel VII van boek II van het Strafwetboek. Hoewel het Strafwetboek wel voorziet in een strafbaarstelling van de aanranding van de eerbaarheid, heeft zij geen definitie gegeven aan het begrip. Uit de rechtsleer en rechtspraak kan men afleiden dat onder aanranding van de eerbaarheid dient te worden verstaan: *een tegen het maatschappelijk eerbaarheidsgevoel indruisende (al dan niet voltrokken) gedraging, door de dader gesteld op of met behulp van een persoon, die hetzij er niet in toestemt of in normale omstandigheden er niet in zou toegestemd hebben, hetzij geacht wordt er niet in te kunnen toestemmen, waardoor hij diens fysiek seksueel zelfbeschikkingsrecht bewust, gewild of minstens rechtmatig aantast*¹¹⁸. Het Hof van Cassatie voegt daar nog aan toe dat “*zij vereist dat handelingen van een bepaalde ernst worden gesteld, die afbreuk doen aan de seksuele integriteit van een persoon zoals die door het collectieve bewustzijn van een bepaalde samenleving op een bepaald tijdstip wordt ervaren.*”¹¹⁹.

Respect voor de eerbaarheid slaat op seksueel aanvaardbare gedragingen, die behoorlijk of goorloofd zijn in onze samenleving¹²⁰. Buitensporig seksueel gedrag is daarentegen strijdig met de eerbaarheid¹²¹. Men dient volgens het Hof van Cassatie uit te gaan van een interpretatie die door de samenleving aan het begrip eerbaarheid wordt gegeven en men dient geenszins rekening te houden met de interpretatie die door het individueel slachtoffer aan het begrip wordt gegeven¹²². De bedoeling van de wetgever is voornamelijk om de seksuele vrijheid en het seksuele zelfbeschikkingsrecht van het minderjarige slachtoffer te beschermen.

Van aanranding van de eerbaarheid kan men spreken indien een individueel persoon **in zijn seksuele integriteit wordt geraakt** en daarbij een ernstig nadeel kan worden berokkend aan deze persoon. Er wordt als het ware een inbreuk gepleegd op de vrijheid van het kind om zelf te beslissen over zijn seksuele handelingen¹²³. Zo kan het doen ontbloten van de geslachtsorganen van een kind, het aanraken ervan of het begluren van een naakt kind een misdrijf in deze zin uitmaken¹²⁴. **De gedraging dient dus voldoende ernstig te zijn** om tot een aanranding van de eerbaarheid te kunnen besluiten¹²⁵. Bovendien is er ook vereist dat er een **begin van uitvoering** is van de aanranding van de eerbaarheid¹²⁶. De wetgever heeft voor dit delict de poging tot het plegen van het misdrijf gelijk gesteld met het voltrekken van het misdrijf. De aantasting van de eerbaarheid dient te worden

¹¹⁸ I. DELBROUCK, “Aanranding van de eerbaarheid – Het misdrijf”, OSS 2012, afl. 7, 11.

¹¹⁹ Cass. 24 mei 2011, NC 2012, 60, noot B. KETELS.

¹²⁰ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 467.

¹²¹ I. DELBROUCK, “Aanranding van de eerbaarheid – Het misdrijf”, OSS 2012, afl. 7, 12.

¹²² Ibid, 13.

¹²³ Ibid, 15.

¹²⁴ Brussel 2 februari 2000, *Rev. dr. pén.* 1999-00, 347.

¹²⁵ I. DELBROUCK, “Aanranding van de eerbaarheid – Het misdrijf”, OSS 2012, afl. 7, 17.

¹²⁶ Art. 374 Sw.

gepleegd op de persoon van het slachtoffer, hetzij door de dader zelf, hetzij door een derde die daartoe door de dader wordt gedwongen¹²⁷. De regels van daderschap, mededaderschap of medeplichtigheid kunnen hier ook van toepassing worden geacht¹²⁸. Onder aanranding wordt ook verstaan, een kind dat ertoe wordt gedwongen onzedelijke handelingen te stellen op de dader, een derde of op zichzelf¹²⁹. Tenslotte dient het **algemeen opzet van de dader** te worden bewezen. Het volstaat hierbij dat de dader wetens en willens handelde¹³⁰.

Een zeer belangrijk bestanddeel van het misdrijf is de **afwezigheid van toestemming** van het slachtoffer. Een slachtoffer dat de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, wordt steeds onweerlegbaar vermoed zich in de onmogelijkheid te bevinden om zijn toestemming te verlenen¹³¹. Dit betekent dat een dader die een zeventienjarige ertoe aanzet onzedelijke praktijken te verrichten enkel zal kunnen worden bestraft indien de minderjarige niet in het voorstel heeft toegestemd of indien het verzoek gepaard gaat met geweld of bedreiging¹³². Bij een minder dan zestienjarig slachtoffer zal er steeds sprake zijn van een misdrijf, omdat het kind over een onvoldoende seksueel ontwikkeld normbesef beschikt¹³³. De wetgever blijkt de grens waarop een kind zelf kan beschikken over zijn seksualiteitsbeleving dus op zestien jaar te leggen¹³⁴. Dit is een zeer merkwaardige vaststelling, gezien het feit dat de leeftijd waarop een minderjarige kan toestemmen tot seksuele penetratie op veertien jaar werd vastgelegd¹³⁵. Een veertienjarige kan dus wel toestemmen tot penetratie, maar zou niet in de mogelijkheid worden gesteld om in te stemmen met andere seksuele handelingen los van penetratie en dit tot aan de leeftijd van zestien jaar. Dit is naar mijns inziens een bepaling waar enkel haken en ogen aan zitten, zeker in de wetenschap dat verkrachting een specifieke vorm van aantasting van de eerbaarheid is¹³⁶. Toch werd deze bepaling nog steeds niet aangepast ingevolge onverenigbaarheden binnen het politieke beleid¹³⁷.

De grens tussen grooming en aanranding van de eerbaarheid is soms moeilijk te trekken. Zeker wanneer het gaat om een online vorm van seksueel misbruik. We nemen het voorbeeld waarbij een meerderjarige man een chatgesprek aangaat met een minderjarig meisje van vijftien jaar. Al gauw lijkt

¹²⁷ Cass. 9 januari 1956, *Pas.* 1956, I, 438.

¹²⁸ Art. 66 en 67 Sw.

¹²⁹ I. DELBROUCK, “Aanranding van de eerbaarheid – Het misdrijf”, OSS 2012, afl. 7, 25.

¹³⁰ Brussel 14 februari 2002, *JT* 2002, 342, noot O. KLEES.

¹³¹ A. DIERICKX, “Hoe ver reikt de bescherming van de strafbepalingen van aanranding van de eerbaarheid en verkrachting?”, *NC* 2006, nr. 15, 106.

¹³² Art. 372 en 373 Sw.

¹³³ S. VANDROMME, “Aanzetten van minderjarigen tot webcamseks: aanranding van de eerbaarheid en/of aanzetten tot ontucht?”, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 176.

¹³⁴ I. DELBROUCK, “Aanranding van de eerbaarheid – Het misdrijf”, OSS 2012, afl. 7, 33.

¹³⁵ F. D’HONDT en G. VERMEULEN, “Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *T. Strafr.* 2002, nr. 3, 126.

¹³⁶ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 483.

¹³⁷ Zie infra ‘3.7.2 Zelfbeschikking van minderjarigen in het Belgische Strafrecht’.

het gespreksonderwerp uit te draaien in een seksueel getinte conversatie en verzoekt de man het meisje om haar lichaam te ontbloten en zichzelf te masturberen voor de webcam. Het meisje gaat op zijn voorstel in uit vrees voor represailles. Het is niet echt duidelijk welke kwalificatie hier het best geplaatst zal zijn.

Naar mijn overtuiging zijn er meerdere kwalificaties mogelijk naar gelang de hypothese die men maakt. Het leidt geen twijfel dat aan de constitutieve elementen van artikel 372 Sw. is voldaan. Het gaat immers om een meisje onder de zestien jaar, die ingevolge haar leeftijd niet vrij kan toestemmen in de onzedige praktijken. Ze beschikt immers volgens bepaalde rechtsleer niet over voldoende seksueel normbesef¹³⁸. Er is ook een begin van uitvoering van de aanranding, daar het misdrijf zelfs tot voltooiing kwam. De dader vraagt aan het slachtoffer om zich te masturberen voor de webcam, wat een voldoende ernstige handeling is om tot kwalificatie van aanranding van de eerbaarheid te kunnen besluiten. Bovendien is het algemeen opzet van de dader aanwezig. Anders zou het zijn wanneer het meisje het voorstel van de pedofiel afwijst en er dus geen sprake kan zijn van begin van uitvoering, of wanneer de pedofiel enkel seksueel getinte conversaties verstuurt in de hoop het meisje te kunnen overhalen om elkaar in levende lijve te ontmoeten. Dan zal men moeten trachten om tot een andere kwalificatie over te gaan dan aantasting van de eerbaarheid.

Men zou in casu ook kunnen besluiten tot online grooming, hoewel dit moeilijker te verdedigen valt. Om een kwalificatie als grooming slaagkans te geven is vereist dat de dader, die een meerderjarige dient te zijn, een voorstel tot ontmoeting in de fysieke wereld richt aan het minderjarige slachtoffer en dit met het oog op seksueel misbruik. Bovendien moet de dader materiële handelingen hebben gesteld om deze ontmoeting mogelijk te maken.

Nog ingewikkelder wordt het indien de bedoeling van de groomer er enkel uit bestaat om cyberseks te hebben met het meisje en hij geen voorstel doet om elkaar te ontmoeten. Wanneer men een strikte interpretatie toepast van het misdrijf grooming zal er geen strafbaarstelling kunnen zijn, aangezien er een voorstel tot ontmoeting in de fysieke wereld dient te zijn. Men zal zich dan moeten baseren op het misdrijf ‘aanranding van de eerbaarheid’. Dit is betreurenswaardig te noemen. Het kind zou er immers bij gebaat zijn indien men de dader reeds kon vatten in de fase van het ‘groomen’. De kwalificatie van het misdrijf laat dit echter niet toe.

In bovenstaande casus kan de intentie van de dader tot het stellen van daden van aanranding van de eerbaarheid duidelijk worden afgeleid uit het verzoek om tot masturbatie over te gaan. Indien de feiten er niet toe leiden om dergelijke kwalificatie mogelijk te maken, omdat er nog geen sprake was van ‘begin van uitvoering’, kan men dus nog steeds het pad van grooming proberen bewandelen. Het

¹³⁸ S. VANDROMME, “Aanzetten van minderjarigen tot webcamseks: aanranding van de eerbaarheid en/of aanzetten tot ontucht?”, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 176.

strafbaar stellen van grooming is dus geen overbodige bepaling, die de werklast van opsporingsambtenaren en magistraten nog dreigt te verhogen, maar vormt een belangrijke meerwaarde voor de bescherming van de seksuele integriteit van het kind.

Ook in het geval dat er sprake zou zijn van offline grooming dient men de materiële bestanddelen van het misdrijf na te gaan. Er dient een voorstel tot ontmoeting uit te gaan van een volwassen persoon naar een minderjarig kind, waarbij er reeds een begin van uitvoering van deze ontmoeting moet kunnen worden afgeleid. Van ‘begin van uitvoering’ kan sprake zijn indien er een beschrijvingsroute werd overhandigd van de plaats van afspraak. Het begin van uitvoering in deze context bewijzen is geen gemakkelijke opdracht. Bij aanranding van de eerbaarheid zal het bewijs van het begin van uitvoering van de aanranding duidelijker te leveren zijn, daar de materiële handelingen dienen te bestaan in uitwendige daden die geen twijfel laten bestaan over het misdadig opzet van de dader¹³⁹.

3.4.2.1.3 Openbare zedenschennis

Openbare zedenschennis zit vervat in artikel 383 en 385 van het Strafwetboek, meer bepaald in titel VII van boek II van het Strafwetboek. Artikel 386 Sw. voorziet in een strafverzwaring, indien de misdrijven omschreven in artikel 383 zijn gepleegd ten aanzien van minderjarigen. Onder minderjarigen wordt, ingevolge artikel 100ter Sw., verstaan: ‘personen die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt’.

De wetgever heeft geen definitie gegeven aan het begrip ‘goede zeden’. Het Hof van Cassatie stelt dat *‘het begrip voortdurend aan evolutie onderhevig is en bepaald dient te worden aan de hand van de door de wet op het stuk van de openbare zedelijkheid beschermde waarden, zoals zij door het collectief bewustzijn van het ogenblik wordt aangevoeld’*¹⁴⁰. Men dient met andere woorden na te gaan of de handeling of het voorwerp een aantasting inhoudt van het collectieve schaamtegevoel¹⁴¹. Vaak zal het gaan om een seksueel obscene weergave in de ruime betekenis van het woord¹⁴². Belangrijk is dat de rechter zich bij de omkadering van het begrip goede zeden baseert op de in de samenleving bestaande opvattingen en daarbij abstractie maakt van persoonlijke ervaringen¹⁴³.

¹³⁹ S. VANDROMME, “Aanzetten van minderjarigen tot webcamseks: aanranding van de eerbaarheid en/of aanzetten tot ontucht?”, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 178.

¹⁴⁰ Cass. 24 november 1981, *RW* 1981-82, 1815, concl. J. De BISTHOVEN en noot J. DEZEGHER.

¹⁴¹ Luik 23 oktober 1990, *JLMB* 1991, 1361.

¹⁴² Corr. Luik 29 april 1987, *JLMB* 1987, 782.

¹⁴³ I. DELBROUCK, “Openbare schennis van de goede zeden” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 269, 120/8.

Er worden twee soorten gedragingen, die betrekking hebben op de openbare schending van de goede zeden, strafbaar gesteld in artikelen 383 tot en met 387 Sw. Het gaat hierbij enerzijds om het openbaar maken van met de goede zeden strijdige voorwerpen en anderzijds om handelingen waardoor het eerbaarheidsgevoel wordt aangetast.

In het eerste geval is vereist dat er een bepaalde graad van **openbaarmaking** kan worden bewezen, behoudens voor wat betreft de artikelen 383bis, §2 en 387 Sw¹⁴⁴ ¹⁴⁵. Om onder het begrip openbaarheid te vallen volstaat het reeds dat de vertoning of de handeling door buitenstaanders kan worden gezien of gehoord¹⁴⁶. Indien de openbaarheid niet kan worden bewezen zal men niet kunnen besluiten tot openbare zedenschennis, maar zal men in de meerderheid van de gevallen kunnen terugvallen op de kwalificatie ‘aanranding van de eerbaarheid’. Bovendien moet het steeds gaan om handelingen die een **aantasting van de goede zeden** met zich meebrengen en is er een **algemeen opzet** vereist in hoofde van de dader¹⁴⁷. De leeftijdsgrens van het minderjarige slachtoffer wordt in dit artikel vastgelegd op achttien jaar¹⁴⁸.

Bovendien voorziet artikel 387 Sw. in een bijzondere strafbaarstelling in het geval minderjarigen worden blootgesteld aan onzedige voorwerpen. De leeftijd is hierbij doorslaggevend voor de criminalisering, niet de maatschappelijke context waarin het begrip ‘onzedig’ wordt geïnterpreteerd. Artikel 385, tweede lid Sw. prefereert dan weer om de leeftijdsgrens, ten opzichte van wie het stellen van onzedelijke handelingen een verzwarende omstandigheid kan uitmaken, vast te stellen op zestien jaar. Een onderscheid maken tussen de leeftijd van minderjarigen ten aanzien van wie onzedige voorwerpen worden getoond, dan wel onzedige handelingen worden gesteld, is naar m.i. een onlogische redenering. Een exhibitionist die ervan geniet zijn geslachtsdelen te tonen aan minderjarige kinderen zal enkel onder de verzwarende regeling vallen indien hij dit doet ten opzichte van minder dan zestienjarigen. Indien hij zijn geslachtsdelen laat tonen op een afbeelding dan zal hij ook verzwarend worden betoed indien hij dit doet ten aanzien van een zeventienjarige. Dit is naar mijn mening een onlogische redenering.

Gezien de praktijken die verband houden met openbare zedenschennis meestal worden gepleegd om de seksueel deviante fantasie van de dader te kunnen voeden en in mindere mate om seksueel misbruik van het kind te bewerkstelligen, zijn zij minder nauw verbonden met het fenomeen grooming. Een meerderjarige die een kind blootstelt aan onzedige gedragingen heeft maar weinig de intentie om seksuele handelingen te stellen met het kind. Daarom zal een aanpak via het strafbaar stellen van

¹⁴⁴ Ibid, 120/5.

¹⁴⁵ Voor een omschrijving van het begrip ‘openbaarheid’ zie voetnoot Ibid.

¹⁴⁶ I. DELBROUCK, “Openbare schennis van de goede zeden” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 269, 120/5.

¹⁴⁷ Ibid, 120/10.

¹⁴⁸ Art. 100ter Sw.

grooming in deze hypothese dan ook niet aangewezen zijn. In de omgekeerde zin kan men stellen dat bij het groomen van kinderen, in de meeste gevallen, niet aan de voorwaarden van artikel 383 of 385 Sw. zal zijn voldaan. Het lokken van kinderen gaat immers meestal gepaard met een subtiele aanpak van de groomer, waarbij seksueel afkeurenswaardige gedragingen of afbeeldingen nog achterwege worden gelaten in de fase van het groomen. Aan de delictsomschrijving uit de voornoemde artikelen zal bijgevolg meestal niet voldaan zijn, waardoor men niet tot beteugeling op basis van deze artikelen kan beslissen.

3.4.2.1.4 Aanzetten tot ontucht

Dit misdrijf wordt strafbaar gesteld in de artikelen 379 en 380bis Sw., die tevens een onderdeel vormen van hoofdstuk VI van titel VII van boek II van het Strafwetboek. Het begrip ontucht verwijst naar afwijkend en maatschappelijk verwerpelijk seksueel gedrag, dat in het licht van de evolutie van de maatschappij dient te worden bekeken¹⁴⁹. Niet het gedrag op zich, maar wel het feit dat ze wordt gesteld door een minderjarige, wordt als ontuchtig beschouwd. Indien de minderjarige wordt betaald voor het stellen van de ontuchtige handelingen, kan men zelfs spreken van prostitutie in hoofde van de minderjarige¹⁵⁰. Op deze vorm van ontucht wordt bewust niet ingegaan wegens het korte tijdsbestek van deze masterproef.

Strafbaar wordt gesteld *‘het opwekken, begunstigen of vergemakkelijken van de ontucht of prostitutie van een minderjarige’*. Voor de omschrijving van ‘minderjarige’ grijpt men terug naar artikel 100ter Sw. Hoe jonger de minderjarige is, hoe zwaarder de straf voor de dader zal zijn¹⁵¹. Artikel 379 Sw. vereist ook dat de voorwaarde ‘ten einde eens anders driften te voldoen’ verwezenlijkt is. Het Hof van Cassatie kent een ruime interpretatie toe aan ‘het voldoen van andermans driften’, daar zij aanvaardt dat de dader schuld treft, indien hij beoogt aan de driften van het minderjarige slachtoffer te voldoen¹⁵². Het misdrijf van artikel 379 Sw. is pas voltrokken zodra de dader de noodzakelijke materiële handelingen heeft gesteld die als het opwekken, begunstigen of vergemakkelijken van de ontucht van de minderjarige kunnen worden aanzien¹⁵³. Bovendien is pas aan het gekwalificeerde gedrag voldaan indien de dader in het openbaar handelt.

Het aanzetten tot ontucht in de zin van artikel 380bis Sw. vereist dat de gekwalificeerde handeling van de dader in het openbaar wordt gesteld. Gebeurt het aanzetten tot ontucht echter in een private ruimte,

¹⁴⁹ L. VAN OVERBEKE, “Ontucht en prostitutie: begrip” in X., *Strafrecht en Strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 1997, nr. 7, 4.

¹⁵⁰ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 221.

¹⁵¹ Art. 379 Sw.

¹⁵² S. VANDROMME, “Aanzetten van minderjarigen tot webcamseks: aanranding van de eerbaarheid en/of aanzetten tot ontucht?”, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 179.

¹⁵³ *Ibid*, 180.

dan zal de dader niet kunnen worden veroordeeld op basis van dit artikel. Ingevolge de omschrijving van openbaarheid dient men dus te besluiten dat een man kan worden bestraft wegens het aanzetten tot ontucht van een minderjarige in het geval hij dit doet via een openbare chatroom, maar niet indien hij dezelfde gedraging zou stellen in een privébericht via Facebook. Wil men de laatste hypothese strafbaar kunnen stellen dan zal men, indien aan de constitutieve elementen voldaan is, een uitweg kunnen vinden via de strafbaarstelling van grooming. De dader dient met andere woorden de intentie te hebben seksueel misbruik van het kind te willen maken, moet een voorstel tot ontmoeting doen aan het kind en dient hierbij de nodige materiële handelingen te stellen voor het verwezenlijken van deze ontmoeting. De strafbaarstelling van grooming kan dus een adequaat alternatief zijn om de voorwaarde van openbaarheid van het artikel 380 bis Sw. enigszins te omzeilen. De kwalificatie van grooming zal echter moeilijker te verdedigen zijn in het geval de ontucht wordt opgewekt ten einde ‘eens andermans driften te voldoen’, waarbij ‘andermans’ wijst op een derde. Bij grooming zal het echter de groomer zijn die een voorstel tot ontmoeting doet, om eigen driften te kunnen voldoen.

3.4.2.1.5 Verkrachting

Het misdrijf verkrachting zit vervat in artikel 375 van hoofdstuk V, titel VII, boek II van het Strafwetboek. Het artikel geeft zelf een definitie aan het begrip verkrachting en tracht hiermee discussies over de kwalificatie van verkrachting te vermijden. Het formuleert uitdrukkelijk dat strafbaar wordt gesteld ‘**elke daad van seksuele penetratie van welke aard en met welk middel ook gepleegd op een persoon**’¹⁵⁴. Onder **seksuele penetratie** dient te worden verstaan ‘wat men vandaag in het algemeen verstaat onder seksuele activiteit, rekening houdend met de gangbare zeden en gewoonten in onze hedendaagse cultuur’¹⁵⁵. Met een potlood in de mond zitten van een minderjarig slachtoffer kan bijgevolg niet leiden tot een strafbaarstelling op basis van verkrachting. Om de gedraging van de dader te kunnen kwalificeren als verkrachting is vereist dat er een seksuele penetratie is geweest van de dader op een slachtoffer, dat daar niet in toestemt. De leeftijd waarop een minderjarige kan instemmen met seksuele penetratie wordt vastgelegd op veertien jaar¹⁵⁶.

De seksuele penetratie op een kind jonger dan veertien jaar zal daarentegen steeds worden beschouwd als een verkrachting, ongeacht de toestemming van het kind¹⁵⁷. Deze leeftijdsbepaling heeft al veel stof doen opwaaien in het parlementair halfroond, daar zij een anomalie creëert tussen de leeftijd vanaf wanneer een kind kan kiezen tussen seksuele penetratie en de leeftijd vanaf wanneer een kind kan

¹⁵⁴ Art. 375, eerste lid Sw.

¹⁵⁵ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 452.

¹⁵⁶ F. HUTSEBAUT, “Kinderpornografie in het Belgisch strafrecht”, *T. Strafr.* 2000, 194.

¹⁵⁷ F. D’HONDT en G. VERMEULEN, “Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *T. Strafr.* 2002, nr. 3, 126.

toestemmen in andere seksuele handelingen dan penetratie¹⁵⁸. Daar verkrachting een bijzondere vorm van aanranding van de eerbaarheid is, zou het beter zijn om de leeftijdsgrenzen op elkaar af te stemmen. Of men verkiest voor beiden de leeftijd van veertien jaar of men geeft de voorkeur aan zestien jaar. Een objectivering van deze leeftijd dringt zich naar mijn mening dan ook aan.

Door grooming strafbaar te stellen, kan men reeds in een vroeg stadium op treden tegen de potentiële verkrachter en bijgevolg het seksueel misbruik van een minderjarige vermijden. Daar verkrachting een bepaalde vorm van seksueel misbruik is, kan men dus ook vermijden dat een meerderjarige dader vrijuit zou gaan indien hij de intentie had een minderjarig slachtoffer te verkrachten, daar veruitwendiging aan heeft gegeven, maar het misdrijf nooit heeft voltooid. Ook hier is vereist dat aan de constitutieve bestanddelen van grooming voldaan is om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten.

Een kwalificatie inzake grooming zal enkel nuttig, en bovendien ook noodzakelijk, zijn indien niet voldaan is aan de kwalificatie van verkrachting of aan de voorwaarden van strafbare poging uit artikel 51 Sw. Opdat men iemand zou kunnen veroordelen wegens strafbare poging tot verkrachting is er vereist dat *‘het voornemen om een minderjarig slachtoffer te verkrachten zich heeft geopenbaard door uitwendige daden die een begin van uitvoering van de verkrachting uitmaken en alleen ten gevolge van omstandigheden, van de wil van de dader onafhankelijk, zijn gestaakt of hun uitwerking hebben gemist’*¹⁵⁹. Van poging zou sprake kunnen zijn in het geval een man een minderjarig meisje van haar slipje ontdoet, zijn eigen penis ontbloot, maar het meisje moet laten gaan omdat de politie in de buurt is en de man vreest voor een arrestatie. Wanneer de man echter enkel via bepaalde bewoordingen duidelijk maakt dat hij voornemens is om het slachtoffer te verkrachten, zonder dat er materiële handelingen zijn gesteld om het misdrijf te voltooien, zal de poging moeilijker te bewijzen zijn. De kwalificatie van grooming kan dan een goed alternatief bieden om reeds op te treden in de fase voor het eigenlijk seksueel misbruik van het kind. Men kan de man dan reeds vatten in de fase van het verleiden van het meisje, nog vóór er fysiek contact tussen hen is geweest. Wel moet aan de voorwaarden inzake grooming voldaan zijn in het desbetreffende geval.

3.4.2.1.6 Bederf van de jeugd

Het begrip ‘bederf van de jeugd’ komt enkel voor in artikel 379 Sw. en heeft daarom enkel betrekking op het gekwalificeerde gedrag van minderjarigen¹⁶⁰. Het bederf van de jeugd zou de toestand zijn waarin een minderjarige zich bevindt wanneer hij wordt onderworpen aan ontucht of prostitutie. Volgens de Wet Mensenhandel en Kinderpornografie zou ‘bederf’ betekenen dat men een persoon in

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Art. 51 Sw.

¹⁶⁰ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 505.

een toestand brengt die tot ontucht of prostitutie leidt¹⁶¹. Ondanks de verschillende bewoordingen, mag men de betekenis ervan in dezelfde zin interpreteren. Voor het aspect ‘bederf van de jeugd’ refereer ik naar ‘3.4.2.1.4 Aanzetten tot ontucht’.

3.4.2.1.7 Belaging

In bepaalde gevallen kan men niet besluiten tot aanranding van de eerbaarheid of schending van de goede zeden, omwille van het gebrek aan de constitutieve bestanddelen. Indien de dader zijn slachtoffer blijft lastig vallen en daarbij weet of had moeten weten dat hij daardoor de rust van het minderjarige slachtoffer ernstig kan verstoren, zal hij zich schuldig maken aan het misdrijf belaging uit artikel 442bis Sw.¹⁶². Belaging is een klachtmisdrijf, waardoor enkel tot vervolging kan worden overgegaan nadat het slachtoffer een klacht heeft ingediend¹⁶³.

De scheidingslijn met grooming zal hierbij echter zeer dun zijn, daar de handelingen van de groomer in de fase van het verleiden sterk zullen gelijken op de handelingen van een seksuele belager. Bij belaging is het immers zo dat de dader het slachtoffer tracht te overhalen om ontuchtige handelingen te stellen of handelingen die men kan kwalificeren als aanranding van de eerbaarheid. Bij grooming tracht de groomer de minderjarige te overhalen tot het stellen van seksuele handelingen zoals omschreven in hoofdstukken V tot VII van boek II, titel VII van het Strafwetboek. In de fase van het verleiden van een kind zal men dus zowel via de weg van belaging, als via het fenomeen grooming tot strafbaarstelling kunnen besluiten. Men dient wel steeds na te gaan of aan de constitutieve bestanddelen van het misdrijf is voldaan vooraleer men tot veroordeling overgaat. Indien men de kwalificatie van grooming voor ogen heeft, heeft dit het bijkomende voordeel dat vervolging niet afhankelijk wordt gesteld van aangifte of klacht vanwege het slachtoffer of zijn omgeving¹⁶⁴. Bij belaging zal daarentegen eerst een klacht vanwege het slachtoffer moeten uitgaan alvorens men tot vervolging kan overgaan.

3.4.2.2 Belang van het Strafwetboek

Het Strafwetboek biedt tal van beschermingsmechanismen om het seksueel misbruik van kinderen te bestraffen of te voorkomen. Aan het kind wordt dan ook grote aandacht toebedeeld in het strafrecht omwille van de kwetsbare positie waarin het kind zich bevindt. Deze belangstelling uit zich in de vele

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² S. VANDROMME, “Aanzetten van minderjarigen tot webcamseks: aanranding van de eerbaarheid en/of aanzetten tot ontucht?”, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 180.

¹⁶³ Art. 442 bis, tweede lid Sw.

¹⁶⁴ Zie o.a. Art. 15 Richtlijn 2011/92/EU.

artikelen die het Strafwetboek biedt ter bescherming van de seksuele integriteit van de minderjarigen en de strafverzwaring die zij invoert voor de daders van seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen. Hoewel het Strafwetboek een goed hulpmiddel is in het waarborgen van de rechten van het kind met betrekking tot zijn seksuele integriteit, vertoont zij nog een aantal gebreken om een optimale bescherming mogelijk te maken. Het wordt duidelijk dat men seksueel overschrijdend gedrag ten aanzien van minderjarigen niet steeds zomaar kan beteugelen op grond van de huidige bepalingen in het Strafwetboek. In bepaalde gevallen zal niet voldaan zijn aan de constitutieve elementen van de desbetreffende artikelen, in andere gevallen is aan de voorwaarden voor strafrechtelijke poging niet voldaan waardoor het misdrijf dient voltooid te zijn om tot strafbaarstelling over te kunnen gaan. Wanneer men te maken krijgt met dergelijke situatie, waarin de strafbepalingen uit titel VII ‘Misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid’ geen toepassing kunnen krijgen, kan men alsnog trachten om een beroep te doen op het fenomeen ‘grooming’ om zo tot een veroordeling van de dader over te kunnen gaan. Dit kan reeds gebeuren in een zeer vroeg stadium.

Het Strafwetboek had tot voor kort nog geen bepalingen om bepaalde vormen van grooming strafbaar te stellen. Men moest zich dan, indien mogelijk, baseren op de leer van de strafbare poging om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten in geval een seksueel misdrijf nog niet werd voltooid¹⁶⁵. De strafbare poging heeft echter niet steeds kans op slagen daar zij een aantal specifieke voorwaarden vereist. Het voordeel dat de bestraffing van grooming met zich meebrengt is dat men reeds kan optreden in een stadium waarin de aantasting van de seksuele integriteit van het kind nog relatief beperkt is. Om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten is wel steeds vereist dat aan de constitutieve elementen van grooming voldaan is. Men dient het fenomeen dus steeds met enige voorzichtigheid en aandachtigheid te benaderen.

In 2012 werd dan ook een voorstel ingediend om uitdrukkelijke strafbepalingen met betrekking tot grooming in het Strafwetboek op te nemen¹⁶⁶. Dit voorstel werd aangenomen, goedgekeurd en gepubliceerd, waardoor de uitbreiding van het Strafwetboek met specifieke artikelen inzake grooming een feit is. Aan de hand van bovenstaande uiteenzetting wil ik nogmaals wijzen op het belang en de noodzakelijkheid van dergelijke opname van strafbepalingen inzake grooming in de nationale Strafwet. Ondanks het feit dat kinderen reeds een aanzienlijke bescherming genieten via de alternatieve strafbepalingen in het Strafwetboek, kan deze nog worden geoptimaliseerd door de nieuwe strafbepalingen inzake grooming.

¹⁶⁵ Art. 51 Sw.

¹⁶⁶ Zie infra ‘3.4.5 Wetsvoorstel CD&V’.

3.4.3 Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit¹⁶⁷

3.4.3.1 Ratio

Reeds op 3 november 1999 werd er een Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit ingediend in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Het wetsontwerp is er gekomen naar aanleiding van de stijging van het aantal misdrijven die zich op de informatiesnelweg afspeelden, alsook het gebrek aan middelen hiertegen¹⁶⁸. De indieners van het voorstel beoogden dan ook om de criminaliteit op het net te kunnen bestrijden via het tot stand brengen van nieuwe adequate juridische elementen, zowel op het vlak van het materieel strafrecht als het strafprocesrecht¹⁶⁹. Uit onderzoek bleek dat vooral de middelen tot het opsporen en bestrijden van informaticacriminaliteit niet afdoende waren. De nieuwe wet diende dan ook het hoofd te bieden aan deze lacunes.

Het Wetsontwerp werd aangenomen en resulteerde uiteindelijk in de Wet inzake informaticacriminaliteit, die in werking is getreden op 13 februari 2001. Deze Wet is tevens een adequaat instrument in het beschermen van kinderen tegen misdrijven die worden gepleegd via informaticamiddelen¹⁷⁰. De wet maakt immers een onderscheid tussen twee soorten van misdrijven. Enerzijds gaat het om misdrijven waarbij informatica wordt gebruikt als middel om de misdrijven tot stand te kunnen brengen. Anderzijds gaat het om misdrijven waarbij de informatica zelf het doel vormt van het misdrijf¹⁷¹. Online grooming kan naar mijns inziens dan ook worden gerekend tot de eerste categorie van misdrijven. De groomer zal zich bij het online groomen van kinderen, waarbij het internet het communicatiemiddel vormt, immers schuldig maken aan een misdrijf zoals bedoeld in de bovenstaande wet. Hoewel deze wet niet voorziet in een specifieke bescherming van kinderen, kan zij omwille van haar algemeen karakter worden toegepast op misdrijven waarbij kinderen het slachtoffer zijn geworden. Deze wet doet echter geen afbreuk aan andere strafbepalingen uit het Strafwetboek¹⁷².

3.4.3.2 Opsporing van online grooming?

Zoals reeds gezegd beoogt de Wet inzake informaticacriminaliteit vooral om een effectieve regeling te scheppen inzake de opsporing van de misdrijven die via het internet worden gepleegd. Vaak worden de sporen van criminaliteit immers uitgewist nog voor zij aan het licht komen. Het doorzoeken van

¹⁶⁷ Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit, *B.S.* 3 februari 2001.

¹⁶⁸ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 3-4.

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ T. DE MAERE, J. KEUSTERMANS en F. MOLS, "Informaticacriminaliteit", *OSS* 2010, afl. 63, 68.

¹⁷¹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 5.

¹⁷² I. DELBROUCK, "Informaticacriminaliteit" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2007, nr. 123, 142/9.

computersystemen vraagt een grote deskundigheid van personen die zich met de opsporing bezig houden¹⁷³. Deze noodzaak kan men naar mijn mening ook doortrekken tot opsporing van online grooming. Online grooming valt moeilijk op te sporen daar de strafbare gedragingen worden gesteld via geïnformatiseerde systemen. Vaak zijn de gesprekken tussen groomer en slachtoffer geëncrypteerd, versleuteld of reeds lang van de harde schijf gewist alvorens een onderzoek kan worden opgestart. Hierdoor wordt de opsporing naar online grooming enorm bemoeilijkt. Men kan zich dan ook de vraag stellen of de Wet inzake informaticacriminaliteit, die voorziet in adequate opsporingsmethoden in een virtuele wereld, een opsporing van online grooming mogelijk zouden maken. In een verder hoofdstuk zal dan ook worden gekeken of dergelijke methoden hanteerbaar zijn in het kader van de opsporing naar grooming¹⁷⁴.

3.4.3.3 Strafbaarstelling via valsheid in informatica?¹⁷⁵

Een persoon die een minderjarig kind aanspreekt via het internet, met als doel op een later tijdstip seksuele handelingen te kunnen stellen met het kind, en hierbij gebruik maakt van een vals profiel om in contact te kunnen komen met deze minderjarige, kan zich hierbij schuldig maken aan het misdrijf ‘valsheid in informatica’ (artikel 210bis Sw.)¹⁷⁶. Bij valsheid in informatica wordt het internet gebruikt als middel om het misdrijf te kunnen plegen. De groomer kan gebruik maken van valse profielen op MSN, Facebook, Netlog, etc. om zo het contact met minderjarige kinderen te vergemakkelijken. Vaak neemt hij hierbij de identiteit aan van een zogenaamde leeftijdsgenoot.

Het artikel 210bis Sw. voert een afzonderlijke strafbaarstelling in voor het opzettelijk verzwijgen of verdoezelen van de waarheid via datamanipulatie en dit met betrekking tot juridisch relevante gegevens¹⁷⁷. Het gaat om gegevens die worden opgeslagen, verwerkt of overgedragen door middel van een informaticasysteem¹⁷⁸. Het materiële element bestaat eruit dat de dader zich schuldig dient te maken aan het manipuleren van data via de invoering, de wijziging of het wissen van gegevens in een informaticasysteem. Dit kan opgevat worden in de ruime zin¹⁷⁹. Deze ruime interpretatie maakt het bijgevolg mogelijk om ook het lokken van kinderen via een vals profiel onder de kwalificatie van het misdrijf te brengen. Bovendien dient de valsheid betrekking te hebben op een informaticasysteem.

¹⁷³ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 8.

¹⁷⁴ Zie infra ‘4.3.2.4 Opsporing in een virtuele wereld’.

¹⁷⁵ Ingevoegd bij de Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit, *B.S.* 3 februari 2001.

¹⁷⁶ J. KERKHOF en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 182.

¹⁷⁷ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001 en nr. 0214/001, 14.

¹⁷⁸ T. DE MAERE, J. KEUSTERMANS en F. MOLS, “Informaticacriminaliteit”, *OSS* 2010, afl. 63, 70.

¹⁷⁹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001 en nr. 0214/001, 14.

Hiermee wordt bedoeld elk systeem voor de opslag, verwerking of overdracht van data¹⁸⁰. Voorbeelden hiervan zijn Facebook, Hotmail, MSN, etc¹⁸¹. Om tot strafbaarheid inzake valsheid in informatica te kunnen besluiten is vereist dat er een moreel element in hoofde van de dader aanwezig is. Dit betekent dat er sprake moet zijn van een bijzonder bedrieglijk opzet uitgaande van de dader¹⁸². Bij het misdrijf ‘gebruiken van valse gegevens’, uit artikel 210bis, §2, volstaat een algemeen opzet¹⁸³. De wet lijkt de realisatie van een specifiek nadeel ten aanzien van het slachtoffer als voorwaarde voor strafbaarstelling te hanteren¹⁸⁴. Rechtspraak verduidelijkt dat een potentieel nadeel voor het slachtoffer reeds volstaat¹⁸⁵.

3.4.4 Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen¹⁸⁶

Op 1 april 2001 is de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen in werking getreden. Deze wet is er gekomen in navolging van de zaak Dutroux in 1996 en ter aanscherping van het artikel 22bis van de Grondwet¹⁸⁷. In het kader van mijn masterproef is deze Wet belangrijk daar zij onder andere beoogt om de bescherming van minderjarigen tegen seksuele misdrijven uit te breiden¹⁸⁸, alsook de leeftijd voor seksuele meerderjarigheid vast te leggen¹⁸⁹. De Wet kent nog een aantal andere wetgevende verdiensten, die in het kader van mijn onderzoek minder belangrijk zijn. Tevens van belang in de fase van de opsporing van het misdrijf grooming is de opname van het audiovisueel verhoor van minderjarigen in het Wetboek van Strafvordering¹⁹⁰. Via het audiovisueel verhoor kan men de minderjarige ondervragen in een vertrouwde en kindvriendelijke omgeving waardoor de rechten van het kind tijdens, maar ook na, het vooronderzoek beter kunnen worden gewaarborgd. De Memorie van toelichting bij het Wetsontwerp haalt zelf drie belangrijke doelstellingen van de Wet aan: de modernisering van de huidige

¹⁸⁰ Ibid, 12.

¹⁸¹ J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 181.

¹⁸² Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 3-392/3, 21.

¹⁸³ Ibid, 71.

¹⁸⁴ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001 en nr. 0214/001, 14.

¹⁸⁵ Corr. Dendermonde 28 november 2005, *NJW* 2006, afl. 138, 229.

¹⁸⁶ *B.S.* 17 maart 2001.

¹⁸⁷ F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, “De Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *RW* 2002-03, nr. 35, 1361.

¹⁸⁸ Het betreft de misdrijven besproken in ‘3.4.2.1 De aan grooming gerelateerde misdrijven’.

¹⁸⁹ G. DE COCK en J. DE WINTER, “De strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: de bescherming nog niet voorbij”, *TJK* 2001, 58.

¹⁹⁰ Zie infra ‘3.6.2 Verhoor van het kind’.

strafwetgeving inzake strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, opdrijven van de coherentie van het Strafwetboek en opvoeren van de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen¹⁹¹.

3.4.5 Wetsvoorstel CD&V

3.4.5.1 Doelstelling

België heeft lange tijd op zich laten wachten voor de totstandbrenging van een adequate reglementering inzake grooming. De Belgische beleidsmakers waren allen akkoord met de stelling dat een desbetreffende regelgeving noodzakelijk is voor een adequate aanpak van de praktijk grooming, maar leken daar tot voor kort geen werk van te hebben gemaakt of minstens geen prioriteit aan te willen geven. Andere zaken werden steeds vooropgesteld, waardoor de totstandkoming van een regelgevend kader inzake grooming op de lange baan werd geschoven. In een poging om deze lacune in het strafrecht enigszins op te vangen en mede onder druk van Europa, werd er in 2012 een wetsvoorstel ingediend¹⁹².

Het Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming werd door twee senatoren van de CD&V¹⁹³, Cindy Franssen en Sabine De Bethune, ingediend op 25 oktober 2012. Het wetsvoorstel wil voorzien in een strafrechtelijke bescherming van minderjarigen tegen de praktijk, genaamd grooming. De doelstelling van het wetsvoorstel is tweeledig: enerzijds wil men een strafverzwaring invoeren voor offline grooming, anderzijds wil men ook het aspect van online grooming opnemen in het Strafwetboek¹⁹⁴. Via de opname van nieuwe strafbepalingen in het huidige Strafwetboek wil men het ook mogelijk maken om online grooming apart strafbaar te kunnen stellen. Volgens partijleden is dit een duidelijk signaal naar de samenleving toe om aan te tonen dat de overheid de strijd tegen kindermisbruik dermate serieus neemt¹⁹⁵. Volwassenen die zich schuldig maken aan grooming zullen voortaan dus strenger en sneller bestraft kunnen worden.

De strafverzwaring van online en offline grooming wordt door partijen gerechtvaardigd op basis van het feit dat er bij grooming een zekere periode van uitgebreide planning en voorbedachtheid aan

¹⁹¹ M.v.T, *Parl. Stuk* Kamer 1998-99, nr. 1907/1, 3-4.

¹⁹² Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823.

¹⁹³ Christen-Democratisch en Vlaams.

¹⁹⁴ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823.

¹⁹⁵ <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/1797114/2014/02/19/Online-grooming-komt-in-de-strafwet.dhtml> (consultatie 19 februari 2014).

vooraf gaat¹⁹⁶. Grooming is immers het scheppen van een vertrouwensband tussen de dader en het slachtoffer alvorens over te gaan tot seksueel misbruik in de strikte betekenis van het woord¹⁹⁷. Het scheppen van zo een vertrouwensband vraagt dan ook vaak een lange periode van liefkozen, behagen, overtuigen en inpalmen van het kind. Het vergt met andere woorden een intensieve periode van voorbereiding, waardoor men maar moeilijk kan spreken van een impulsieve handeling van de dader. Partijleden stellen dat het voorafgaande groomingsproces reeds een enorm effect kan hebben op het kind en ze trachten dan ook aan de noden van het kind tegemoet te komen door bepaalde handelingen inzake grooming strafbaar te stellen of een strafverzwaring in de toekomst mogelijk te maken¹⁹⁸. Door deze strafbaarstelling op te nemen in het Strafwetboek wil men zich in de gelegenheid stellen om de dader reeds aan te pakken in de fase voorafgaand aan het effectieve seksueel misbruik. Hierdoor wil men de schade dat het kind kan lijden enigszins beperken.

Een strafverzwaring invoeren bij offline of online grooming is naar mijn inzicht geen loze doelstelling, maar één die een grote meerwaarde kan betekenen voor menig kind. De periode voorafgaand aan het eigenlijke seksuele misbruik, zijnde het groomingproces, kan immers raken aan het emotionele en mentale welzijn van het kind¹⁹⁹. De manipulatieve handelingen van de groomer hebben immers verregaande gevolgen, niet enkel voor de fysieke, maar ook voor de psychische integriteit van het kind. Ook al zou er nog geen sprake zijn van seksueel misbruik in de strikte betekenis van het woord, toch kan de periode die eraan vooraf gaat ernstige negatieve sporen nalaten bij het kind. Het wetsvoorstel dat opteert voor een strafverzwaring bij offline en online grooming kan nuttig zijn om zowel de praktijken inzake grooming, als de daar op volgende seksuele misdrijven, te minimaliseren en kan mede hierdoor een positieve invloed hebben op de bescherming van het kind.

Het Strafwetboek bevatte tot voor kort ook nog geen bepalingen inzake online grooming. Voor de aanpak van deze problematiek diende men dus steeds beroep te doen op de bestaande strafbaarstellingen inzake kindermisbruik en kinderpornografie²⁰⁰. CD&V wou aan dit gebrek tegemoet komen door een mogelijkheid te voorzien om deze vorm van grooming apart strafbaar te stellen in de toekomst, via het opnemen van een aantal nieuwe bepalingen in het Strafwetboek²⁰¹. De partij acht dergelijke uitbreiding van de Strafwet noodzakelijk om de strijd tegen seksueel misbruik van kinderen aan te gaan. Het gevaar inzake online grooming bestaat eruit dat de praktijken, die zich

¹⁹⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 1.

¹⁹⁷ S. OST, *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 33.

¹⁹⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 2.

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Zie supra '3.4.2.1 De aan grooming gerelateerde misdrijven en hun relevantie'.

²⁰¹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 5.

afspelen in een virtuele wereld, nooit aan het licht dreigen te komen. Hierdoor wordt het onmogelijk gemaakt voor ouders en opvoeders om tijdig op te treden. Bovendien gaan groomers vaak in volledige anonimiteit te werk en is het een moeilijke opdracht om deze praktijken op te sporen. De afwezigheid van controle en identiteit maakt het groomers mogelijk om ongestoord hun gang te gaan en het kind volledig in te palmen om daarna over te kunnen gaan tot het eigenlijke seksueel misbruik. De impact van online grooming op het kind is minstens even groot dan het offline fenomeen en door de afwezigheid van controle mogelijks nog gevaarlijker. Het strafbaar stellen van online grooming is dan ook geen overbodige doelstelling, maar een noodzakelijk hulpmiddel in het bestrijden van kindermisbruik.

Bij een uitbreiding van de wet hoort noodzakelijkerwijze ook een uitbreiding van de opsporingsmogelijkheden inzake grooming²⁰². Het is belangrijk om het politiekorps, dat zich bezig houdt met de opsporing van misdrijven, in te lichten over de verschillende opsporingsmogelijkheden ter zake. Een gepaste opleiding van het huidige politiepersoneel is dus een aangewezen zaak. Bovendien zal een aanpassing van de BOM-wet niet kunnen uitblijven in het zoeken naar een adequate aanpak van grooming²⁰³. Om te kunnen komen tot dergelijke aanpak is het preventiebeleid minstens even belangrijk dan het repressieve beleid inzake grooming. Kinderen dienen bewust te worden gemaakt van het gevaar dat het internet met zich kan meebrengen en dienen hiervan op de hoogte te worden gebracht door middel van inlichting. Daarbij is niet alleen een actief optreden van familie, opvoeders en vrienden vereist, maar ook van justitie, politie en hulpverleningsdiensten. Het doel van deze inlichtingsfunctie is onder andere om te komen tot een zogenaamd ‘safer internet’, waarbij kinderen zich bewust worden van de gevaren op het internet en ze tevens kennis krijgen van het bestaan van het fenomeen online grooming²⁰⁴.

3.4.5.2 Artikelsgewijze uitbreiding

3.4.5.2.1 Art. 2 wetsvoorstel

In Boek II, Titel VII, Hoofdstuk V, van het Strafwetboek, wordt een artikel 377ter ingevoegd, luidende: “*Art. 377ter. In de gevallen bepaald in dit hoofdstuk, of in de hoofdstukken VI en VII van deze Titel, wordt de minimumstraf van de bij de artikelen bepaalde straffen verdubbeld in geval van gevangenisstraf en met twee jaar verhoogd in geval van opsluiting, wanneer de misdaad of het*

²⁰² Ibid.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid.

wanbedrijf is gepleegd ten aanzien van een kind beneden de volle leeftijd van zestien jaar en dit misdrijf is voorafgegaan door een benadering van dat kind vanwege de dader met het oogmerk op een later tijdstip de in dit hoofdstuk bepaalde feiten te plegen.

(...)“

Artikel 2 voorziet in een strafverzwaring indien er sprake is van offline of online grooming. De dader zal met andere woorden onderworpen worden aan een strafverzwaring indien hij zich, voorafgaand aan het plegen van de seksueel strafbare feiten uit titel VII, schuldig maakt aan de praktijk genaamd grooming. De dader die een kind onder de zestien jaar eerst heeft benaderd met de bedoeling een vertrouwensband tussen hen te creëren om nadien het seksueel misbruik van het kind te kunnen bewerkstelligen, zal onder de toepassing van dit artikel vallen. Achterliggende grondredenen voor de strafverzwaring is dat het opbouwen van dergelijke vertrouwensband en de bijkomende manipulatie vanwege de groomer een blijvend effect kunnen hebben op de psychologische toestand van het minderjarige slachtoffer²⁰⁵.

Hoewel artikel 3 specifiek betrekking heeft op online grooming, kan artikel 2 zowel slaan op het online als het offline aspect inzake het lokken van kinderen. Beide praktijken kunnen dus het voorwerp uitmaken van de strafverzwaring. In de meeste gevallen waar sprake is van seksueel misbruik zal er ook toepassing worden gemaakt van een dergelijke voorafgaande periode van inpalmen en verleiden, waardoor de strafverzwaring een veelvuldige toepassing zal kunnen krijgen. De strafverzwaring is dan ook gerechtvaardigd omwille van het feit dat het groomingproces een bijkomend negatief effect kan hebben op de psychologische toestand van het kind en in mindere mate omwille van de voorbereidende handelingen van de groomer²⁰⁶. Het moreel welzijn van het kind wordt dus integraal voorop gesteld.

3.4.5.2.2 Art. 3 wetsvoorstel

In Boek II, Titel VII, Hoofdstuk V, van hetzelfde wetboek, wordt een artikel 377*quater* ingevoegd, luidende: “*Art. 377quater. De volwassene die door middel van de informatie- en communicatietechnologie aan een kind beneden de volle leeftijd van zestien jaar een voorstel doet tot ontmoeting met het oogmerk een misdrijf te plegen bepaald in dit hoofdstuk of in de hoofdstukken VI en VII van deze Titel, wordt, voor zover dit voorstel is gevolgd door materiële handelingen die tot een dergelijke ontmoeting leiden, gestraft met een gevangenisstraf van één jaar tot vijf jaar.*”

²⁰⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 1.

²⁰⁶ Ibid.

Dit artikel wil het fenomeen van online grooming apart strafbaar kunnen stellen in de toekomst. Hierdoor wil zij in overeenstemming trachten te komen met de Richtlijn 2011/92/EU en het Verdrag van Lanzarote van 25 oktober 2007, dat de lidstaten in staat stelt om online grooming expliciet strafbaar te stellen²⁰⁷. Om grooming als het ware strafbaar te kunnen stellen is niet vereist dat het contact via internet ook daadwerkelijk uitmondt in een fysiek contact tussen dader en minderjarige, noch in een seksueel contact tussen beiden. Het volstaat dat de potentiële dader het kind uitnodigt voor een fysieke ontmoeting met het oog op seksueel contact, ongeacht of dat contact er ook daadwerkelijk zal komen²⁰⁸. Het wetsvoorstel verwijst naar de feiten beschreven in de hoofdstukken V, VI en VII van Titel VII van Boek II van het Strafwetboek. Die bepalingen verwijzen naar de misdrijven inzake aanranding van eerbaarheid, verkrachting, bederf van de jeugd, prostitutie en de openbare schennis van de goede zeden zoals hierboven reeds werd besproken. Dit betekent dat het louter aangaan van een seksueel getinte conversatie, die geen intentie tot vorig omschreven gedragingen omvat, ook geen strafbaarstelling teweeg kan brengen. Bovendien wordt vereist dat de uitnodiging tot ontmoeting ook gevolgd wordt door handelingen die er op gericht zijn deze ontmoeting te realiseren²⁰⁹. Dit kan het geval zijn indien de groomer het adres van de plaats van ontmoeting opgeeft of zich naar die plaats begeeft.

Dat het voorstel tot doel heeft om de Belgische regeling in overeenstemming te brengen met het Verdrag van Lanzarote, heeft een aantal bijkomende gevolgen. Het voorstel heeft enkel betrekking op meerderjarige daders die de leeftijd van achttien jaar reeds hebben bereikt. Voor deze leeftijd werd gekozen omdat artikel 23 van het Verdrag ook enkel van toepassing is op volwassen daders. Daar tegenover staat dat er steeds sprake dient te zijn van een minderjarig slachtoffer, dit betekent onder de leeftijd van zestien jaar, om toepassing te kunnen maken van de strafrechtelijke regeling inzake grooming. Bovendien heeft het artikel enkel betrekking op online grooming en zal een bestraffing van offline grooming via deze weg geen uitkomst kunnen bieden. De materiële voorwaarden van de delictsomschrijving worden uitvoerig besproken in het desbetreffende artikel.

Het wetsvoorstel behandelt de problematiek van de deelneming, aanzetting of poging tot grooming niet, dit in tegenstelling tot het Verdrag van Lanzarote²¹⁰. Het Verdrag verwijst in haar artikel 24 uitdrukkelijk naar de strafbaarstelling van de poging, alsook artikel 7 van Richtlijn 2011/92/EU doet dit. De bewoordingen van het wetsvoorstel achten het niet nodig om medeplichtigheid en deelneming aan grooming strafbaar te stellen, gezien enkel de persoon die een voorstel tot ontmoeting doet

²⁰⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823, 6.

²⁰⁸ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, nr. 5-1823/2, 9.

²⁰⁹ Zie Richtlijn 2011/92/EU.

²¹⁰ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, 5-1823/2, 9.

strafbaar kan worden gesteld. Poging kan enkel bestraft worden indien er ook een veruitwendiging is van het voorstel tot ontmoeting²¹¹.

3.4.5.3 Aangenomen tekst

Het oorspronkelijke wetsvoorstel werd via de formele procedure door het parlementaire halffrond gejaagd en werd uiteindelijk ook aangenomen door de Commissie op 26 februari 2014. De originele tekst werd tevens door de Commissie verbeterd op 24 maart 2014²¹². Zowel de titel als de tekst werden lichtjes aangepast, waardoor zij beter aansluiten bij onze huidige nationale visie inzake grooming. Daar de term ‘grooming’ geen algemeen bekend begrip is in onze samenleving, werd gekozen voor een nieuw opschrift, luidende: ‘Wetsvoorstel betreffende de bescherming van minderjarigen tegen de benadering met als oogmerk het plegen van strafbare feiten van seksuele aard’²¹³. De eerste versie van het voorstel werd ook aangevuld met een aantal artikelen. Het voorstel werd op 10 april 2014 bekrachtigd en afgekondigd door de Koning, waarna zij op 30 april van dit jaar in het Belgisch Staatsblad werd bekend gemaakt.

3.4.5.4 Gevolgen voor de opsporing van grooming in de toekomst?

De uitbreiding van het Strafwetboek brengt met zich mee dat de Belgische regeling inzake grooming nauw aanleunt bij de reeds bestaande Europese normen²¹⁴. Zij biedt tevens een bijkomende bescherming door het strafbaar stellen van de offline variant. Bovendien is men voortaan niet meer aangewezen op alternatieve strafbepalingen om het misdrijf grooming te beteugelen, maar kan men zich baseren op de specifieke nationale regels. Het bestaan van dergelijke regeling zal een positieve invloed hebben op de rechtszekerheid van de burger. Niettegenstaande de innoverende gevolgen van deze strafbepalingen, is niet iedereen overtuigd van de verdienste ervan. Binnen de federale recherche vreest men dat de huidige bepalingen van de artikelen 377ter en quater Sw. het immens moeilijk zullen maken om een adequate opsporing inzake grooming op touw te zetten. Een gesprek met enkele personen van de recherche van de federale gerechtelijke politie afdeling Kinderpornografie heeft enkele knelpunten van de nieuwe bepalingen naar voor gebracht, die tevens een negatieve invloed kunnen uitoefenen op de toekomstige opsporing naar grooming. De nadruk wordt gelegd op de

²¹¹ Art 51 Sw.

²¹² Wetsontwerp van 14 maart 2014 betreffende de bescherming van minderjarigen tegen de benadering met als oogmerk het plegen van strafbare feiten van seksuele aard, *Parl. St.* Kamer 2013-14, nr. 3449/003, 1-6.

²¹³ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, 5-1823/2, 1.

²¹⁴ <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/1797114/2014/02/19/Online-grooming-komt-in-de-strafwet.dhtml> (consultatie 19 februari 2014).

toekomst omdat er in België nagenoeg geen voorbeelden zijn van dergelijke opsporingen, omwille van de recente strafbaarstelling van grooming.

Vooreerst wijst Commissaris Yves Goethals op de snelheid waarmee de tekst tot uitbreiding van het Strafwetboek met de regels inzake grooming werd opgemaakt. België was te laat voor het omzetten van de Richtlijn 2011/92/EU, waardoor een sanctie boven het hoofd hing. Men heeft er twee jaar over gedaan om het Wetsvoorstel goedgekeurd te krijgen, maar de bepalingen zijn snel opgemaakt, waardoor een aantal lacunes vast te stellen zijn. Bovendien geeft het Wetsvoorstel geen concrete aanwijzingen tot het aanpakken van de opsporing naar grooming, waardoor het voor het opsporingspersoneel zoeken zal zijn naar de meest relevante methode. Er zijn tevens nog geen exacte richtlijnen ter beschikking gesteld aan de Federale Gerechtelijke Politie omdat het Ministerie de zaken ‘nog niet zo ver wil drijven’. Commissaris Goethals verwacht dan ook dat de eerste rechtszaken zullen uitdraaien op een vrijspraak in hoofde van de verdachte, omwille van de prille fase waarin men zich bevindt en het gebrek aan ervaring met dit fenomeen.

Hij wijst daarnaast ook op de moeilijke opdracht tot het vinden van bewijsmateriaal tegen de groomer. Aantonen dat een kind in real time werd aangesproken door een groomer met de vraag tot het stellen van seksuele handelingen valt moeilijk te bewijzen indien er geen getuigen aanwezig waren. Ook de online variant bewijzen zal geen sinecure zijn, daar informatie binnen een geïnformatiseerde omgeving vluchtig is en vaak verborgen kan worden gehouden of gewist kan worden. Het inzetten van bijzondere opsporingsmethoden als infiltratie zal geen doorgang kunnen vinden door de bewoordingen van de huidige strafbepalingen inzake grooming. De moeilijkheden waarmee opsporingsambtenaren kunnen worden geconfronteerd bij het opzetten van een onderzoek naar grooming, alsook het aandeel daarin van de huidige strafbepalingen inzake grooming, worden verder in dit onderzoek toegelicht.

3.5 Effectieve regelgeving of symboolwetgeving?

Positief aan het IVRK is dat zij uitgaat van een holistische benadering²¹⁵. Dit betekent dat alle rechten van het kind worden erkend, ook deze inzake zijn seksuele levenssfeer, zonder dat er een hiërarchie bestaat van het ene recht ten aanzien van het andere recht. Het IVRK is een krachtig instrument te noemen, daar zij wereldwijde toepassing kent en een aantal van haar bepalingen directe werking genieten. Toch dient gezegd te worden dat het IVRK slechts onrechtstreeks bescherming zal kunnen

²¹⁵ M. BOSMANS, “Seksuele en reproductieve rechten van kinderen en adolescenten in oorlogssituaties: een miskende prioriteit”, *TJK* 2005, nr. 5, 234.

bieden tegen grooming omdat zij niet uitdrukkelijk verwijst naar het fenomeen. Kinderen worden wel beschermd tegen seksueel misbruik in de ruime zin.

Op Europees niveau brengen zowel het Verdrag van Lanzarote, als de Richtlijn 2011/92/EU, beschermingsmechanismen tegen online grooming aan. Hoewel beide teksten een groot aanzien hebben, ontberen zij een regeling op het vlak van offline grooming. Voor de beteugeling van online grooming kunnen zij wel een sterk mechanisme vormen, voor de offline variant daarentegen dient men zich op eventuele nationale wetgeving te baseren. Gezien online grooming vandaag toch frequent voorkomt in de praktijk blijven deze Europese rechtsnormen een nuttig instrument in de bestrijding van grooming. Toch is het naar mening aangewezen om de lacune inzake offline grooming aan te vullen op Europees niveau. Positief is dat bovenstaande teksten ook de poging tot het plegen van grooming aanpakken, dit wordt niet uitdrukkelijk voorzien in ons nationaal stelsel.

Het Cybercrimeverdrag mag dan wel geen directe bescherming bieden aan minderjarigen inzake hun seksuele integriteit, toch krijgt zij een aanvullende verdienste door de strafbaarstelling van bepaalde misdrijven gepleegd via het internet. Safer Internet voorziet vooral in preventieve maatregelen ten aanzien van de bescherming van minderjarigen die actief zijn op het internet. Voorkomen is immers beter dan genezen.

De Grondwet neemt in het artikel 22bis een fundamenteel recht op dat specifiek gericht is tot minderjarige kinderen. Hoewel kinderen ook dragers zijn van rechten en plichten vervat in de overige bepalingen van de Grondwet, schept dit een extra rechtszekerheid voor minderjarigen. De Strafwet draagt op haar beurt ook haar steentje bij tot de bescherming van de seksuele integriteit van het kind via de strafbaarstelling van daders van seksuele misdrijven. De Strafwet is dus niet weg te denken in het bestrijden van seksueel misbruik, waaronder ook daden van grooming worden begrepen. De Strafwet heeft echter als nadeel dat zij eerder repressief werkt. Dit betekent dat zij slechts herstel zal bieden door middel van strafbaarstelling van de dader, nadat reeds een misdrijf is gepleegd. Alle bepalingen uit de hoofdstukken V, VI en VII van het Strafwetboek zijn er immers op gericht om een misdrijf te bestraffen. Dit zal ook het geval zijn voor de artikelen 377ter en 377quater, die specifiek betrekking hebben op grooming. De aanvulling van het Strafwetboek met desbetreffende artikelen zal naar mijn inzicht tot gevolg hebben dat er in de toekomst meer aandacht wordt gevestigd op het fenomeen grooming, waardoor het ook sneller zal kunnen worden beteugeld. Dit is een goed vooruitzicht, daar grooming verregaande gevolgen kan hebben op de integriteit van een kind. Men kan spijtig genoeg wel stellen dat er een gebrek is aan preventieve voorzorgsmaatregelen ter bestrijding van het fenomeen. Voorlichting door scholen, politie, ouders, etc. is aangewezen. Men kan immers niet elk probleem van seksueel misbruik van kinderen of het voorafgaande groomingproces ook beteugelen via het strafrecht. Een multidisciplinaire aanpak is dan ook aangewezen. De repressieve aard karakteriseert ook de twee wetten uit 2000, met name de Wet van 28 november inzake

informaticacriminaliteit en de Wet van 28 november betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen²¹⁶. Niettegenstaande het doel van deze wetten vooral gericht is op herstel bij geleden schade, mag hun belang niet worden ondermijnd.

Zoals hierboven reeds werd gesuggereerd zal de uitbreiding van het Strafwetboek met de strafbaarstelling inzake grooming naar alle waarschijnlijkheid een positieve invloed hebben op het aantal gevallen van grooming in de praktijk. Het belang van de artikelen 377ter en quater Sw. behoeft naar mijn mening dan ook geen verdere uitleg. Niet iedereen is echter overtuigd van het nut van de bijkomende strafbaarstelling inzake grooming. Bepaalde practici verwijten de bepalingen extra ballast te zijn. Zij nemen genoeg met de pogingsleer om de fase voorafgaand aan het stellen van seksuele misdrijven strafbaar te kunnen stellen. Of de nieuwe strafbepalingen ook effectief zullen zijn in het bestrijden van seksueel misbruik van kinderen is een vraag waar men pas binnen afzienbare tijd een antwoord op zal kunnen geven. Voorlopig is het nog afwachten op de implementatie van de wetgeving in de praktijk.

Ons rechtssysteem mag dan wel een amalgaam aan bepalingen bevatten ter bescherming van de seksualiteit van het kind, toch zijn er nog een aantal knelpunten waar te nemen. Deze knelpunten zijn ook vast te stellen wanneer het de regelgeving inzake grooming betreft. De reeds bestaande normen zijn een verrijking ter bescherming van de seksuele integriteit van het kind, maar staan nog niet volledig op punt. Er dienen nog een aantal fundamentele aanpassingen te gebeuren voor een optimale garantie. Bovendien kan men nog opmerken dat de subjectieve interpretatie van een seksueel gerelateerd voorval als grooming vaak met zich meebrengt dat de strafwaardigheid ervan een onbekend karakter vertoont. Dit kan de rechtszekerheid betreffende dit onderwerp aanzienlijk in het gedrang brengen, niettegenstaande de waslijst aan beschermingsmechanismen. Daarenboven is een norm slechts effectief indien zij ook werkelijk kan worden toegepast in het nationale recht. Dat ons nationale recht voorziet in strafbepalingen inzake grooming komt de rechtszekerheid ten aanzien van kinderen ten goede. Men mag dus niet zomaar argwanend staan ten opzichte van de huidige regelgeving door te stellen dat zij louter symboolwetgeving is, wel mag men kritisch staan tegenover de knelpunten uit het huidige systeem.

Hoe men de bescherming van de minderjarige in het kader van de opsporing naar grooming zal trachten te verwezenlijken in de praktijk is ons echter nog onbekend. Deze vraag staat open voor verder onderzoek en zal in de toekomst allicht beter kunnen worden beantwoord indien er reeds toepassingsgevallen voor handen zijn geweest. Een onderdeel van mijn studie bestaat eruit voorop te lopen op de zaken en reeds te kijken naar de verschillende hypothetische beschermingsmechanismen voor het slachtoffer in de fase van het vooronderzoek van grooming. Daar grooming een recent

²¹⁶ F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, “De Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *RW* 2002-03, nr. 35, 1380.

strafrechtelijke fenomeen is in België, zal het de toekomst zijn die zal moeten uitwijzen of de reeds bestaande regels ook werkelijk effectief zijn ter bescherming van minderjarige in de fase van de opsporing en daarbuiten. Verder onderzoek zal meer inzicht moeten bieden in de effectiviteit van bepaalde beschermingsmechanismen.

3.6 De positie en bescherming van het kind in de opsporing

Het minderjarige slachtoffer neemt een belangrijke positie in bij de opsporing van grooming. Niet alleen start het onderzoek naar het misdrijf bij dit slachtoffer, ook kan het kind van belang zijn bij de bewijsvergaring. Daar de opsporing een enorme invloed kan hebben op het welzijn van het kind, werd voorzien in een aantal beschermingsmechanismen.

3.6.1 Beginpunt van de opsporing

De opsporing van grooming zal in het gros van de gevallen pas aanvang nemen nadat een klacht werd ingediend door het minderjarige slachtoffer of nadat één van de ouders of vertrouwenspersonen aangifte heeft gedaan van het misdrijf²¹⁷. Klachten en aangiften kunnen worden ingediend bij de politie, waarna deze worden onderzocht indien zij als voldoende ernstig worden beschouwd. Niet elke klacht kan ook steeds gevolg krijgen door de grote werklust bij het politiepersoneel. Niettegenstaande het feit dat een onderzoek meestal start naar aanleiding van een klacht of aangifte, valt grooming niet onder de categorie van klachtmisdrijf. Dit heeft tot gevolg dat opsporingsambtenaren ook ambtshalve onderzoek kunnen voeren naar grooming, bijvoorbeeld indien zij hier kennis van hebben gekregen in het kader van een onderzoek naar een ander misdrijf.

3.6.2 Belang van Child Focus²¹⁸

Bovendien kunnen minderjarigen met vragen over of slachtoffers van grooming ook terecht bij Child Focus²¹⁹. Uit een interview met Julie Van Boxstael en Yasmin Van Damme valt af te leiden dat Child Focus vooral dient als tussenschakel binnen de opsporing. Minderjarigen en vooral ongeruste ouders kunnen er terecht met vragen over grooming, waarop medewerkers van het centrum een zo duidelijk mogelijk antwoord trachten te formuleren. Child Focus is geen klachtencentrum in de strikte betekenis van het woord, maar eerder een adviesorgaan. Medewerkers stellen alles in het werk om ouders en kinderen informatie te geven betreffende het onderwerp en verwijzen hen door naar de meest

²¹⁷ Deze vaststelling bleek uit een mail met Danny Ceulemans, Commissaris en Diensthoofd recherche.

²¹⁸ Inzichten werden verworven uit een gesprek met Julie Van Boxstael en Yasmin Van Damme, respectievelijk consulent en beleidsmedewerker bij Child Focus.

²¹⁹ Zie supra '3.3.4.3 Child Focus'.

aangewezen diensten zoals politie, justitie, therapeuten, etc. voor verdere hulpverlening. Child Focus werkt dan ook niet actief mee aan de opsporing naar grooming, maar vormt het doorverwijzingsluik. De doorverwijzing bestaat eruit om betrokkenen informatie te geven over de meest aangewezen diensten tot hulpverlening. Het is slechts in zeer uitzonderlijke gevallen dat Child Focus ook effectief zelf contact zal opnemen met politie wanneer er sprake is van grooming. VAN BOXSTAEL geeft aan dat dit in de praktijk nog niet gebeurd is, daar ouders meestal voldoening halen uit de doorgespeelde informatie die zij ontvangen van de medewerkers. Child Focus volgt het verdere dossier naar het onderzoek van grooming dan ook niet verder op, maar stelt zich steeds open voor verdere vragen. De belangrijkste functie van Child Focus bestaat eruit om kinderen alert te maken voor misbruiken via het internet, maar ook voor offline varianten. Initiatieven als ‘Safer Internet’ en ‘E-safety’ behoren dan ook tot het preventiebeleid van Child Focus²²⁰.

3.6.3 Verhoor van het kind

Het verhoor van het minderjarige slachtoffer vormt het beginpunt van de opsporing naar grooming en levert vaak al heel wat relevant bewijsmateriaal op. Het verhoor is de meest toegepaste onderzoeksdaad, waardoor haar belang niet ondermijnd mag worden²²¹. Een adequate wettelijke regeling inzake het verhoor van minderjarigen kwam tot stand ingevolge de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen²²². Vóór de Wet van 2000 bestond er slechts één wettelijke bepaling die betrekking had op het verhoor van minderjarigen, met name artikel 91bis Sv. betreffende de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon²²³.

Ingevolge de uitbreiding van het Strafwetboek met de strafbaarstelling inzake grooming, wordt een nieuw artikel 377quater toegevoegd aan de lijst van misdrijven uit artikel 91bis Sv²²⁴. Ook artikel 377ter Sv. zal onder de lijst komen te vallen, daar zij een strafverzwaring inhoudt van de misdrijven uit de hoofdstukken V, VI en VII van titel VII van boek II van het Strafwetboek, indien deze misdrijven zijn voorafgegaan door handelingen die te kwalificeren zijn als grooming. De desbetreffende artikelen behoren reeds tot de lijst van artikel 91bis Sv. De opname van het misdrijf grooming in de lijst heeft tot gevolg dat een minderjarige die het slachtoffer is geworden van

²²⁰ Supra, ibid.

²²¹ F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, “De Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *RW* 2002-03, nr. 35, 1362.

²²² B.S. 17 maart 2001.

²²³ B. SPRIET en G. MARLIER, “Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting in het begin van de 21ste eeuw (2000-2012)” in B. SPRIET, F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *Straf-en strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 149.

²²⁴ Art. 10 van het Wetsontwerp van 14 maart 2014 betreffende de bescherming van minderjarigen tegen de benadering met als oogmerk het plegen van strafbare feiten van seksuele aard, *Parl. St.* Kamer 2013-14, nr. 3449/003, 4.

grooming ook onder het toepassingsgebied van de regels inzake het verhoor van minderjarigen kan vallen.

Daar waar een audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers van misdrijven van seksuele aard vroeger facultatief was, werd dit onlangs verplicht gesteld²²⁵. Het minderjarige slachtoffer van grooming geniet een aantal rechten indien hij onderworpen wordt aan een verhoor betreffende zijn slachtofferschap. Deze rechten en beschermingsmechanismen worden opgenomen in de artikelen 91bis tot en met 101 Sv. De minderjarige heeft ingevolge artikel 91bis Sv. het recht zich te laten bijstaan door een meerderjarig persoon van zijn keuze tijdens het verhoor, behalve indien het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter hier anders over zou oordelen. Deze beslissing dient steeds met redenen omkleed te zijn en dient steeds te gebeuren in het belang van de minderjarige of de waarheidsvinding. Bovendien kan een audiovisuele opname van het verhoor worden bevolen indien het kind daarin toestemt en ouder is dan twaalf jaar²²⁶. De toestemming van het kind dient uitdrukkelijk te zijn. Dergelijk verhoor kan enkel worden afgelegd door een magistraat van het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter of een politieambtenaar die wordt aangewezen door één van hen²²⁷. In de praktijk zal het vrijwel steeds om een politieambtenaar gaan²²⁸. Bovendien dient het verhoor te worden afgenomen in een daartoe speciaal voorziene ruimte en krijgen slechts een aantal personen toegang tot deze ruimte²²⁹. De voorkeur zal worden gegeven aan een kindvriendelijke ruimte die vertrouwen uitstraalt naar het kind toe. Het verhoor kan te allen tijde door de minderjarige worden stopgezet²³⁰. Een verhoor dat wordt afgelegd onder dwang van de minderjarige wordt gesanctioneerd door het bewijs uit de debatten te weren²³¹. De verdere procedure van het verhoor verloopt volgens de regels en voorwaarden van artikel 96 en verder van het Wetboek van Strafvordering. Telkens wordt een proces-verbaal opgemaakt van de gestelde handelingen tijdens het verhoor.

De privacy van het kind wordt enigszins gewaarborgd door artikel 99 Sv. dat bepaalt welke personen gerechtigd zijn om de inhoud van de opname te bekijken. Het gaat om de personen die beroepshalve bij het gerechtelijk dossier betrokken zijn, alsook de partijen in het geding. Een audiovisueel verhoor kan dienen als een eerste vorm van bewijsmateriaal tegen de verdachte, maar tevens als een

²²⁵ Wet van 30 november 2011 tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *B.S.* 20 januari 2011.

²²⁶ Art. 92, §1 Sv.

²²⁷ Art. 93 Sv.

²²⁸ F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, “De Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *RW* 2002-03, nr. 35, 1377.

²²⁹ Art. 94 Sv.

²³⁰ Art. 95 Sv.

²³¹ Corr. Charleroi 17 december 1996, *Rev. dr. Pén.* 1997, 802-804.

vervangend middel voor de persoonlijke verschijning van de minderjarige voor het vonnisgerecht of de onderzoeksrechter²³².

Het audiovisueel verhoor van minderjarigen heeft voornamelijk een rechtbeschermend effect, daar zij bescherming biedt tegen politionele wanpraktijken²³³. Bovendien tracht men om aan de hand van het audiovisueel verhoor contact tussen het slachtoffer en de verdachte te vermijden en tevens lange ondervragingen te ontwijken. Dit moet secundaire victimisatie in hoofde van het slachtoffer voorkomen²³⁴. Met het resultaat van het audiovisueel verhoor dient voorzichtig te worden omgegaan. Niet alle informatie van het kind kan ook steeds geloofwaardig worden geacht. Gezien het feit dat de opname van het stemgeluid van de minderjarige onder de definitie valt van een ‘persoonsgegeven’, dient zij ook onder de beschermingssfeer van artikel 8 E.V.R.M. te vallen²³⁵.

3.6.4 Verloop van het onderzoek na verhoor en de weerslag op het kind

Voor het verdere verloop van de opsporing naar grooming zullen onderzoekers vooral aangewezen zijn op de medewerking van de minderjarige slachtoffers. Zonder hun hulp zal het bijzonder moeilijk zijn om bewijsmateriaal te verzamelen die de onschuld van de groomer kan weerleggen. Het is belangrijk dat slachtoffers bepaalde bewijzen aan het licht kunnen brengen zoals gesprekken met de groomer, SMS-berichten, e-mailcorrespondentie, foto’s waarop bezwarend materiaal staat, geschenken verkregen van de groomer, etc. Opsporingsambtenaren kunnen in het gros van de gevallen wel rekenen op medewerking van slachtoffers en hun omgeving voor het vergaren van bewijsmateriaal. Het verdere verloop van het onderzoek naar grooming, dat kadert buiten de medewerking van het slachtoffer, wordt verder in dit stuk uitvoerig besproken²³⁶. Het minderjarige slachtoffer zal minder actief betrokken worden in een verder onderzoek naar grooming. Dit om secundaire victimisering te vermijden. Het belang van de minderjarige in de fase van de opsporing beperkt zich vooral tot de aanreiking van relevant bewijsmateriaal en de deelname aan het verhoor.

²³² Art. 100 Sv.

²³³ F. GOOSSENS, “De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting?” *Orde Dag* 2009, afl. 45, 8.

²³⁴ Assisen Antwerpen 21 maart 2006, *R.W.* 2006-07, nr. 41, 1685, noot B. DE SMET; Wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl. St Kamer* 1998-99, nr. 49-4907/007, 6-7.

²³⁵ F. GOOSSENS, “De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting?” *Orde Dag* 2009, afl. 45, 8.

²³⁶ Zie infra ‘4.3.2 Relevante opsporingstechnieken en hun weerslag op de privacy’.

3.6.5 Bijstand van het kind gedurende de fase van de opsporing

3.6.5.1 Slachtofferzorg

Niettegenstaande het feit dat grooming een misdrijf is dat zich afspeelt in de voorfase van het seksueel misbruik, kan dit aanzienlijke gevolgen hebben voor het kind. Kinderen die het slachtoffer worden van grooming kunnen dan ook nood hebben aan juridische bijstand enerzijds, en emotionele hulpverlening anderzijds. Slachtofferzorg tracht aan deze noden tegemoet te komen. Slachtofferzorg in de ruime betekenis is een vorm van hulp-en dienstverlening die werkt vanuit verschillende maatschappelijke sectoren (politie en justitie diensten, sociale en medische sector)²³⁷. Ook minderjarige slachtoffers van grooming zullen terecht kunnen bij de diensten die ressorteren onder slachtofferzorg, daar zij een ruim toepassingsgebied kennen. Dergelijk aanbod van bijstandsverlening aan het minderjarige slachtoffer draagt in belangrijke mate bij aan de bescherming van het kind in de fase van het vooronderzoek naar grooming. Het vermijdt immers dat er sprake zou zijn van secundaire victimisering. Toch dient er op gewezen te worden dat de diensten die ressorteren onder slachtofferzorg vaak onvoldoende kennis hebben van elkaars bestaan of werking, waardoor de samenwerking en doorverwijzingsmogelijkheden vaak niet optimaal verlopen. Hierdoor wordt de hulpverlening aan minderjarige slachtoffers vaak als te weinig transparant aanzien²³⁸.

3.6.5.1.1 Slachtofferbejegening

Slachtofferbejegening wordt omschreven als een dienstverlening aan slachtoffers door politieke en justitie diensten, waarbij de eerste opvang en het onthaal van het slachtoffer, alsook het verstrekken van goede basisinformatie aan het slachtoffer centraal staan²³⁹. Het is belangrijk dat slachtoffers van grooming of seksueel misbruik in het algemeen terecht kunnen bij politie en justitie om een eerste vorm van hulpverlening te verkrijgen. Deze hulpverlening bestaat eruit de minderjarige slachtoffers op te vangen in een vertrouwde omgeving en hen in te lichten over de verschillende mogelijkheden aan juridische en emotionele bijstand²⁴⁰. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bejegening vanuit politiediensten, politieke slachtofferbejegening, en bejegening op justitieel niveau, het zogenaamde slachtofferonthaal. Minderjarige slachtoffers met problemen of vragen omtrent een bepaald misdrijf kunnen steeds bij deze diensten terecht voor het verkrijgen van eerstelijns hulp²⁴¹. Het bejegenen van

²³⁷ G. CUYVERS, *Slachtoffers van misdrijven*, Leuven, Acco, 1988, 23-24.

²³⁸ S. VAN HECKE, “Bijzondere Commissie inzake Seksueel Misbruik: aanbevelingen zullen de de kinderen beter beschermen”, *TJK* 2011, 167.

²³⁹ G. CUYVERS, *Slachtoffers van misdrijven*, Leuven, Acco, 1988, 137.

²⁴⁰ W. D'HAESE, “Slachtofferbejegening”, in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 81, 1.

²⁴¹ I. NAESSENS, “Plaats van de minderjarige in het justitiehuis”, *Ad Rem* 2008, 45.

slachtoffers houdt een verplichting in voor medewerkers van politie en justitie²⁴². Het grote verschil tussen de opdracht van politiepersoneel en justitieassistenten bestaat er enerzijds uit dat justitieassistenten enkel verplicht zijn om bijstand te verlenen aan slachtoffers van wanbedrijven en misdaden omwille van de werklast en anderzijds dat justitieassistenten ook instaan voor het verschaffen van emotionele hulp, daar waar politieagenten hier niet toe verplicht worden.

3.6.5.1.2 Slachtofferhulp

Indien slachtoffers dit nodig achten kunnen zij in de fase van het vooronderzoek ook hulp verkrijgen van de zogenaamde diensten van ‘slachtofferhulp’. Deze diensten hebben de opdracht gekregen om aan alle soorten slachtoffers gratis, materiële, morele en psychosociale hulp te verlenen. Slachtofferhulp biedt zeer laagdrempelig eerstelijns hulp aan en heeft hierbij een nauwe samenwerking met politie en justitie. Slachtofferhulp heeft twee belangrijke taken. Enerzijds biedt zij emotionele steun en bijstand aan slachtoffers doorheen hun verwerkingsproces, anderzijds gaat zij slachtoffers informeren over de politieke en juridische afwikkeling van het misdrijf²⁴³. Dergelijke diensten zijn een belangrijk hulpmiddel in de bescherming van de emotionele en seksuele integriteit van minderjarige slachtoffers, alsook van hun nabije omgeving.

3.6.5.1.3 Slachtoffertherapie

Wanneer bovenstaande vormen van slachtofferbejegening en -hulp niet lijken te volstaan om het minderjarige slachtoffer te ondersteunen, dan kan deze nog gebruik maken van de zogenaamde slachtoffertherapie. Het gaat hierbij om meer gespecialiseerde en langdurige vormen van hulpverlening waarbij het kind psychologische bijstand verkrijgt, bijvoorbeeld psychiatrische hulp. In het kader van grooming en seksueel misbruik in het algemeen, waarbij het kind veel emotionele schade kan hebben opgelopen, kan dit een aangewezen vorm van hulpverlening zijn.

²⁴² Art. 3bis VTSv.

²⁴³ W. D'HAESE, “Slachtofferbejegening” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 81, 10.

3.7 Het kind: recht op zelfbeschikking inzake seksualiteit?

3.7.1 Omschrijving van het begrip

Minderjarigen zijn een maatschappelijk kwetsbare categorie. Hun jeugdige leeftijd en het gebrek aan levenservaring dat dit met zich meebrengt vereisen een bijkomende bescherming van de overheid. Kenmerkend voor kinderen uit het verleden, is het ontberen van hun rechten op alle mogelijke vlakken. Kinderen waren machteloos wanneer het aankwam op het afdwingbaar maken van hun rechten. Hoewel er reeds een aantal mechanismen in het leven werden geroepen die de positie van kinderen aanzienlijk wisten te verbeteren, kan men deze evolutie niet doortrekken naar alle aspecten van hun burgerrechten. Hoewel de kinderrechtenbeweging er steeds voor heeft geijverd om de autonomie en het zelfbeschikkingsrecht van kinderen te erkennen en hen de vrijheid te geven daar ook zelf uitvoering aan te geven, is haar opzet maar deels geslaagd²⁴⁴.

Seksualiteit is een onderdeel van het mens-zijn²⁴⁵. Naar mijn mening kan men deze vaststelling ook doortrekken als zijnde een onderdeel van het kind-zijn. Reeds op zeer jonge leeftijd komen kinderen immers in aanraking met seksualiteit. Het behoort tot de natuur van ieder menselijk wezen om keuzes te maken inzake zijn seksualiteit. Hoewel de manier waarop iemand zijn seksualiteit beleeft een intieme en persoonlijke kwestie zou moeten zijn, tracht de overheid deze beleving enigszins te normeren²⁴⁶. Door haar optreden probeert zij om de moraliteit in onze samenleving dienstig te zijn en te waarborgen. De overheid is zich bewust van het feit dat seksualiteit vooral een zaak van een individu is, maar weet uit ondervinding dat niet ieder individu even goed in staat is om met deze vrijheid om te gaan. Ze stelt daarom rechtsregels op die bepaalde seksuele gedragingen dienen te reguleren, voor het geval dat het individu zelf verkeerde keuzes zou maken inzake zijn seksuele leven. Wanneer kinderen het onderwerp vormen van seksualiteit, lijkt de overheid nog strenger op te treden. Kinderen worden als het ware tegen zichzelf beschermd.

Men kan zich afvragen of het overheidsoptreden de vereiste proportionaliteit handhaaft en soms niet te ver gaat in het opleggen van morele waarden. Bij het opleggen van rechtsregels inzake seksualiteit dient men immers rekening te houden met twee rechten. Enerzijds het recht van ieder individu om bescherming te krijgen inzake zijn seksuele integriteit, anderzijds het recht op seksuele zelfbeschikking van ieder individu²⁴⁷. De fundamentele vraag luidt dan ook, wanneer een overheid

²⁴⁴ E. VERHELLEN, *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*, Leuven, Garant, 1993, 31.

²⁴⁵ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 1.

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Ibid.

grenzen dient te stellen aan seksuele handelingen die vrijwillig tot stand zijn gekomen²⁴⁸. Een balans vinden om beide rechten te waarborgen blijkt geen evidente opdracht te zijn, zeker wanneer de rechten van het kind ter sprake komen.

Om een afweging te kunnen maken tussen het ene of het andere recht, is het belangrijk dat men weet wat beide aspecten precies inhouden. Het recht op zelfbeschikking kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. De definitie van het begrip dat wordt gehanteerd in dit proefstuk is er één uit het werk ‘Sexual Consent’ van DAVID ARCHARD²⁴⁹. ARCHARD gebruikt de begrippen consensualisme en niet-consensualisme om het recht op zelfbeschikking te definiëren. Consensualisme zou dan betekenen dat partijen hun geldige toestemming hebben gegeven om de seksuele handeling te stellen, en daartoe ook bekwaam waren. Niet-consensualisme betreft dan een gedraging waarbij één van de betrokkene geen geldige toestemming heeft gegeven of daartoe niet bekwaam was²⁵⁰.

3.7.2 Zelfbeschikking van minderjarigen in het Belgische Strafrecht

Om te kunnen beslissen of een minderjarig kind bekwaam is om zijn toestemming te geven tot het stellen van bepaalde seksuele handelingen dient men te kijken naar de opvatting die daarover heerst in onze maatschappij en in de politieke middens. In het Belgische strafrecht heersen een aantal verschillende opvattingen over de bekwaamheid van minderjarigen om beslissingen te nemen inzake hun seksuele levenssfeer. De leeftijdsgrenzen worden vastgelegd in de strafwetten, maar vertonen een aantal discrepanties die naar mijns inziens onverklaarbaar zijn. De seksuele meerderjarigheid van een kind wordt algemeen op achttien jaar genomen²⁵¹. Daarop bestaan een aantal uitzonderingen die naar mijns inziens vreemd zijn. Zo kan een kind van veertien jaar volgens het huidige strafrecht wel instemmen tot seksuele penetratie, maar dient hij of zij zestien jaar te zijn om zijn toestemming te kunnen verlenen tot handelingen die gekwalificeerd kunnen worden als aanranding van de eerbaarheid²⁵². Voor dit laatste zou er een gebrek zijn aan voldoende seksueel normbesef. Zo beslissen leidt naar mijn mening onvermijdelijk tot een discriminatoire behandeling, dit in tegenstelling tot de visie van het Grondwettelijk Hof²⁵³. Het was beter geweest om een algemene referentieleeftijd te bepalen en deze bijvoorbeeld op veertien jaar te nemen. Dergelijke wijziging is er echter nooit door

²⁴⁸ J.C.W. GOOREN, “Ongelijkwaardige seks. Enkele reflecties op de strafrechtelijke handhaving van ontucht met jongeren”, *DD* 2011, afl. 2/10, 133.

²⁴⁹ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 12.

²⁵⁰ D. Archard, *Sexual Consent*, Boulder, Westview Press, 1998, 2.

²⁵¹ Art. 100ter Sw.

²⁵² Zie supra ‘3.4.2.1.2 Aanranding van de eerbaarheid’ en ‘3.4.2.1.5 Verkrachting’.

²⁵³ GwH 29 oktober 2009, *RW* 2010-11, nr. 4, 1-4.

gekomen²⁵⁴. Nochtans pleitte de Nationale Commissie voor seksuele uitbuiting van kinderen er in 2001 al voor om een kind het recht op een autonoom seksueel leven te geven vanaf de leeftijd van veertien jaar. Zij was bovendien de mening toe gedaan dat het kind zich vanaf die leeftijd in de mogelijkheid bevond om zijn eigen seksualiteit te ontplooien, waardoor het seksuele leven van de jongere niet meer diende te worden beheerst door het strafrechtelijk stelsel²⁵⁵. Onder de leeftijd van veertien jaar diende het kind te allen tijde te worden beschermd tegen seksuele handelingen, omdat er een onweerlegbaar vermoeden van afwezigheid van toestemming gold²⁵⁶. Deze zienswijze is er nooit officieel doorgekomen. De anomalie inzake de seksuele meerderjarigheid van minderjarigen is blijven bestaan. Het is echter geen gemakkelijke opdracht om een leeftijd te plakken op de zelfstandigheid van minderjarigen, daar deze vaak persoonsgebonden zijn²⁵⁷.

De overheid dient dus een balans te zoeken tussen het recht op zelfbeschikking van het kind en het recht op bescherming tegen inbreuken op de seksuele integriteit. Het is belangrijk dat het kind voldoende waarborgen krijgt om zijn seksualiteit zelf te beleven. Kinderen zijn tegenwoordig sneller volgroeid dan vroeger het geval was en dit brengt mee dat hun seksuele interesse reeds op zeer jonge leeftijd naar boven komt. Alle vormen van seksualiteit ontzeggen aan minderjarige kinderen zou indruisen tegen de vrijheid die kinderen moeten krijgen om zichzelf te kunnen ontplooien. Anderzijds zou het ook niet aan te raden zijn om minderjarige kinderen alle vrijheid te geven die zij wensen te hebben. Dit zou immers leiden tot moreel verval. Het is belangrijk om een evenwicht te vinden.

De Belgische beleidsmakers hebben er dan ook voor gekozen om een leeftijd van zestien jaar te hanteren voor wat het aspect grooming betreft. Dit betekent dat minderjarigen onder de zestien jaar, die onderworpen worden aan praktijken die te kwalificeren zijn als grooming, steeds een bescherming op basis van de Strafwet zullen genieten. De vraag luidt dan ook of dergelijke bescherming mogelijk en zelfs wenselijk is in onze huidige samenleving. Op deze vraag kan men nog geen eenduidig antwoord geven daar het strafbaar stellen van grooming slechts een zeer recent fenomeen is in België en er maar weinig tot geen onderzoek werd gedaan naar de verschijning ervan. In de meeste landen komt de gedraging zelfs niet in aanmerking als misdrijf. Gebrek aan een eenduidig antwoord is ook te wijten aan het feit dat er nog maar weinig wetenschappelijke kennis is over het begrip grooming. Voor een adequate aanpak van seksueel misbruik zou het aangewezen zijn om de samenleving in kennis te stellen van het fenomeen grooming. Om dit mogelijk te maken zal men een onderzoek dienen te verrichten naar grooming als seksueel misdrijf en tevens naar de knelpunten van het strafrechtelijk

²⁵⁴ C. DE ROY, *De wet op de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: nieuwe strafbaarstellingen en grotere territoriale gelding*, Mechelen, Kluwer, 2002, 12-13.

²⁵⁵ G. DE COCK en J. DE WINTER, "De strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: de bescherming nog niet voorbij", *TJK* 2001, 58.

²⁵⁶ *Ibid*, 59.

²⁵⁷ J.C.W. GOOREN, "Ongelijkwaardige seks. Enkele reflecties op de strafrechtelijke handhaving van ontucht met jongeren", *DD* 2011, afl. 2/10, 133.

beleid inzake grooming. Wanneer de overheid zich bewust is van de bestaande knelpunten inzake deze materie, zal het mogelijk worden gemaakt om de aanpak van grooming beter te realiseren in de toekomst.

3.7.3 Persoonlijke visie betreffende het recht op zelfbeschikking

Naar mijn mening is het zeer moeilijk om een leeftijd te plakken op het ogenblik vanaf wanneer een kind bekwaam is om beslissingen te nemen inzake zijn seksualiteit. Gezien de leeftijdsgrens voor volwassenwording in het Belgische Strafrecht wordt bepaald op veertien (verkrachting), zestien (aanranding van de eerbaarheid, grooming, etc.) en achttien jaar (algemene leeftijdsgrens uit artikel 100ter Sw.) is het soms moeilijk om het bos nog door de bomen te zien. Het is volgens mij belangrijk om bij het bepalen van de strafbaarstelling inzake seksuele misdrijven ten aanzien van minderjarigen, alsook inzake grooming, steeds van geval tot geval te kijken.

Zo kan het zijn dat een veertien jarig slachtoffer veel verstandiger en bekwaamer is dan een andere leeftijdsgenoot of zelfs dan een minderjarige van zestien jaar. Men dient naar mijn mening dan ook rekening te houden met deze vaststelling. Kinderen dienen immers niet in alle gevallen tegen zichzelf te worden beschermd. De overheid dient rekening te houden met het veranderende kindbeeld en de voortdurende evoluties inzake seksualiteit. Ook zou men rekening dienen te houden met het leeftijdsverschil tussen de volwassene en het minderjarige kind, alsook met de aard van de relatie die tot stand wordt gebracht. Het is wel aangewezen om een minimumleeftijd te bepalen in geval dewelke een kind nooit vermoed kan worden zijn toestemming te hebben gegeven, omwille van het gebrek aan inzicht in de seksuele aspecten van het leven. Een leeftijd tussen twaalf of veertien jaar lijkt me hierbij aangewezen te zijn en kan naar mijns inziens gegeneraliseerd worden tot alle seksuele misdrijven. Boven deze leeftijd zou de minderjarige een vrije keuze moeten kunnen krijgen inzake zijn seksualiteitsbeleving, maar enkel indien dit gebaseerd is op de vrije wil van de minderjarige.

Het is duidelijk te stellen dat het debat over de leeftijdsgrenzen van minderjarigen een delicate kwestie is binnen het strafrecht. Toch dient men, ondanks de onverenigbaarheden die zich voordoen binnen het politieke debat, te streven naar een coherent en globaal beleid inzake deze materie. De reeds bestaande wetten dienen beter op elkaar afgestemd te worden, zodat men een duidelijke visie krijgt op de problematiek. Bovendien dient men elke situatie apart te bekijken om een goede balans te kunnen maken. Niettegenstaande de verschillende opvattingen die heersen, dient er op één punt wel consensus te bestaan. Een slachtoffer dat niet toestemt in bepaalde seksuele handelingen of bepaalde vormen van verleiding tot het stellen van deze handelingen, dient te allen tijde beschermd te worden door onze maatschappij, ongeacht de leeftijd.

3.8 Privacy van het kind in de opsporing?

Ook het kind, dat de zwakke schakel vormt binnen het groomingverhaal, heeft recht op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer. Dit betekent vooreerst dat een kind ook het recht dient te hebben om beslissingen te nemen inzake zijn seksualiteit. Het seksuele leven van een kind vormt immers een belangrijk onderdeel van zijn private leven²⁵⁸. Hoewel de overheid het recht op bescherming van het privéleven hoog in het vaandel trekt, bemoeit zij zich maar al te graag in de seksuele levenssfeer van minderjarigen. Dit doet zij door bepaalde leeftijdsgrenzen vast te leggen inzake de seksuele meerderjarigheid²⁵⁹. De vraag naar de privacy van het kind hangt dan ook nauw samen met de vraag naar het recht op zelfbeschikking van dat kind, waarover hierboven reeds werd gediscussieerd. Positief aan deze overheidsregulering is dat kinderen worden beschermd tegen de freaks van onze maatschappij indien er sprake is van seksueel misbruik of tegen het proces dat daaraan vooraf gaat. De overheid reageert meestal actief door onderzoek te starten in geval er sprake is van dergelijke misdrijven.

Grooming is echter geen klachtmisdrijf, waardoor de minderjarige niet steeds de leiding hoeft te nemen voor het opstarten van een opsporing naar grooming. Dit houdt het gevaar in dat opsporingsambtenaren bij het voeren van een ambtshalve onderzoek vaak te weinig rekening zullen houden met de privacy van het kind. Of deze veronderstelling ook mag doorgetrokken worden naar de praktijk is nog onzeker, daar de opsporing van grooming zich nog in haar beginfase bevindt. Bij het opzetten van een opsporing naar grooming zal men zich mogelijkerwijze vooral bekommeren om het welzijn van het kind en de privacy van de verdachte. Tal van beschermingsmechanismen werden in het leven geroepen, waarvan een aantal hierboven reeds werden besproken. Daaruit is gebleken dat men soms te weinig rekening houdt met het recht op zelfbeschikking van de minderjarige. Jongeren worden als het ware beschermd tegen verleiding en uitlokking die vaak van zichzelf uitgaat. Een situatie waarbij een opsporing naar grooming ook een schending van de privacy van het kind inhoudt is naar mijn mening niet ondenkbaar, mede dankzij het feit dat grooming geen klachtmisdrijf is. Van schending kan sprake zijn wanneer grooming werd uitgelokt door het kind en het kind instemt met seksuele handelingen ten aanzien van de volwassene. Ook het blootleggen van gesprekken tussen dader en slachtoffer, kan een inmenging in het privéleven van het kind inhouden.

De vraag kan hierbij echter gesteld worden in welke mate de privacy van het kind gerespecteerd dient te worden, indien ditzelfde kind zijn persoonlijke leven open en bloot meedeelt op openbare fora en chatrooms. Het is naar mijns inziens dan ook belangrijk om verder onderzoek te voeren naar de privacy van het kind in het kader van een opsporing naar grooming, of een opsporing van seksueel

²⁵⁸ P. DE HERT, *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 45.

²⁵⁹ Zie supra '3.7 Het kind: recht op zelfbeschikking inzake seksualiteit?.

misbruik in het algemeen. Dergelijk onderzoek is noodzakelijk om de rechten van het kind verder te kunnen optimaliseren.

Ook de instanties die instaan voor de hulpverlening aan minderjarige slachtoffers dienen rekening te houden met de privacy van het kind. Deze privacy wordt deels gewaarborgd door het beroepsgeheim dat is vastgelegd in artikel 458 Sw. Op dit beroepsgeheim bestaan echter een aantal uitzonderingen. Een onderzoek voeren naar het beroepsgeheim in het kader van grooming zou mij echter te ver leiden. Dit is vatbaar voor verder onderzoek.

Hoofdstuk 4 Impact van de opsporing op privacy van de groomer

4.1 Probleemstelling

In dit hoofdstuk wordt de opsporing van grooming en de invloed hiervan op de persoon van de verdachte behandeld. Om over te kunnen gaan tot een uiteindelijke strafbaarstelling van de praktijken inzake grooming is het noodzakelijk om een opsporingsonderzoek en/of gerechtelijk onderzoek op gang te zetten om zo de strafrechtelijke aspecten van het misdrijf aan het licht te kunnen brengen. Omdat de strafbaarstelling van grooming een recente toepassing kent, staat ook het opsporingsbeleid ervan nog in haar beginstadium. Practici weten zelf nog niet goed hoe de opsporing naar grooming in de toekomst zal verlopen, daar er nog geen concrete richtlijnen voorhanden zijn waarop men het opsporingsbeleid kan bouwen. Bovendien werd er in België nog geen toepassing gemaakt van de opsporing naar grooming, waardoor men de praktijk nog niet heeft getoetst aan de theoretische mogelijkheden.

De groeiende technologische ontwikkelingen zullen het echter moeilijker maken om een opsporing inzake grooming op touw te zetten. De dader van online grooming heeft immers meer mogelijkheden om het misbruik geheim te houden en de kans op ontdekking van het misdrijf is geringer geworden door de anonimiteit waarin de dader te werk kan gaan. Bovendien is het niet duidelijk in welke mate de opsporingsbevoegdheden van het Wetboek van Strafvordering ook effectief zullen zijn in het onderzoek naar grooming. Deze onzekerheid is ook waar te nemen binnen politieke en justitiële kringen. Bij het uitvoeren van een opsporings- of gerechtelijk onderzoek zullen de onderzoekers immers te kampen krijgen met een aantal praktische problemen waarmee men rekening zal dienen te houden. Daaronder worden in ieder geval een aantal beschermingsmechanismen van de verdachte gerekend.

Er staan voor het onderzoeksteam inzake grooming heel wat technieken ter beschikking om tot vaststelling van het misdrijf grooming te kunnen komen. In theorie kan men dus heel wat mogelijkheden bedenken om de opsporing van grooming te bewerkstelligen. Toch dient men bij de uitvoering ervan rekening te houden met de specificiteit van het misdrijf en zal men de onderzoekstechnieken moeten aanpassen aan deze onderliggende bijzonderheid. Het misdrijf ‘grooming’ bestaat immers voornamelijk uit voorbereidende handelingen van de volwassene ten aanzien van het kind. Bovendien speelt het hele groomingproces zich vaak online af, wat de toepassing van specifieke technieken noodzakelijk maakt. Dit alles brengt met zich mee dat niet steeds alle opsporingsmethoden aangewezen zullen zijn bij het onderzoek naar grooming. Bovendien laat de

huidige wettekst van de artikelen 377ter en quater Sv. het niet toe alle mogelijke theoretische onderzoeksmethoden ook werkelijk in te zetten.

Ook zal men bij het opzetten van een opsporing naar grooming rekening dienen te houden met een aantal specifieke rechten van de verdachte. Een van de meest fundamentele rechten, maar tevens ook het meest kwetsbare recht van de verdachte in de fase van het vooronderzoek, is het recht op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer. Privacy kent een ruim toepassingsgebied en kan bijgevolg moeilijk afgebakend worden. De privacy van een burger kan opduiken in verschillende domeinen van zowel het privaat als het publiek recht. Wanneer in dit proefstuk wordt verwezen naar de privacy van de groomer, dan vormt het publiek recht steeds de grondslag voor de bescherming. Er zal in deze masterproef vooral aandacht worden gevestigd op de privacy-reglementering in de fase van het vooronderzoek in strafzaken, met name tijdens de opsporing van het misdrijf 'grooming'.

Het eerste deel van hoofdstuk 4 zal dan ook starten met een korte kennismaking van het begrip. Daarna zal een overzicht worden gegeven van nationale en extra-nationale bronnen ter bescherming van de privacy. Deze regels vormen een weergave van de waarborgen waarop de verdachte zich kan steunen indien zijn privacy in het gedrang zou dreigen te komen tijdens de fase van het vooronderzoek.

In een tweede deel van hoofdstuk 4 zal een kort overzicht worden gegeven van de technieken die nuttig en noodzakelijk worden geacht bij de opsporing naar grooming. Eerst zal kort geschetst worden hoe een opsporing van grooming in zijn werk zal gaan. Daarbij wordt afgewogen of het inzetten van pedofiëljagers, als nieuwe techniek voor de opsporing, rechtsgrond zou kunnen vinden in het bestaand wetgevend kader. Vervolgens worden de verschillende opsporingsmogelijkheden die worden aangeboden door het Wetboek van Strafvordering getoetst naar hun relevantie in het kader van grooming. Het gaat hierbij zowel om klassieke vormen van opsporing, als bijzondere opsporingsmethoden en technieken toegepast in een virtuele omgeving. Omdat de opsporing van grooming met het oog op het vinden van bewijsmateriaal tegen de verdachte een ingrijpend karakter kan hebben op het privéleven van de verdachte, is het belangrijk om een afweging te maken tussen de verschillende hypothetische opsporingstechnieken in het licht van dit recht op privacy.

De laatste stap zal eruit bestaan de sancties te bespreken die van toepassing kunnen zijn indien er sprake is van een schending van de privacy bij de uitvoering van de opsporing. Er zal tevens worden onderzocht welke invloed dit kan hebben op de bewijsvergaring. Daaruit zal dan een besluit worden gevormd over de finaliteit van privacy. Men kan zich immers afvragen of het inroepen van de privacy van de verdachte wel steeds kan worden gerechtvaardigd.

4.2 Wetgevend kader inzake privacy

4.2.1 Verduidelijking van het begrip

Het grondrecht ‘privacy’ wordt in alle mogelijke contexten gebruikt, maar kent geen gangbare definitie. Een verklaring daarvoor kan zijn dat het onmogelijk is om een definitie te geven aan het begrip, gezien haar ruim toepassingsgebied. Het recht op privacy kan wel op verschillende manieren omschreven worden. Bepaalde bronnen hanteren de term ‘recht op privacy’, andere spreken van ‘recht op eerbiediging van het privéleven’, en nog anderen hebben het over ‘recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer’²⁶⁰. Elk van deze begrippen dekken dezelfde lading, waarbij ‘recht op privacy’ de overkoepelende term is. De belangstelling voor privacy is lang uitgebleven in het (publiek) recht en de internationale verdragen, als gevolg van het gewijzigde mensbeeld. Daar waar privacy vroeger het recht op leven als mens illustreerde, wordt het begrip nu vanuit een andere invalshoek bekeken. Privacy wordt nu gezien als een recht van mensen in ontwikkeling²⁶¹.

4.2.2 Definitie: a right to be left alone?

Hoewel er geen eenduidige definitie bestaat van de term privacy, wordt het begrip in meerdere bronnen omschreven als ‘the right to be left alone’ (WARREN en BRANDEIS)²⁶². Het recht om alleen gelaten te worden vormt in de eerste plaats een afweerrecht ten aanzien van de overheid en de medeburger, een signaal om de maatschappij op een zekere afstand te houden en alzo een bepaalde intimiteit te bewerkstelligen²⁶³. Wanneer men het begrip letterlijk gaat interpreteren lijkt het alsof iedere burger het recht heeft om zich op eender welk moment in zijn cocon te verschuilen, afgezonderd van de samenleving. Deze visie kan echter niet worden aangehouden indien we de privacy gaan bekijken in het licht van het strafrecht. Indien de burger zich schuldig heeft gemaakt aan een misdrijf kan het zijn dat de cocon van de dader zal moeten worden binnengedrongen om zo het bestaande evenwicht binnen de maatschappij te herstellen. Het is dan ook aangewezen om aan ‘the right to be left alone’ een ruimere omschrijving te geven. De rechtsleer omschrijft privacy dan ook liever als ‘het recht op zelfbepaling’²⁶⁴. Daarbij wordt de nadruk meer gelegd op de vrije keuze van de

²⁶⁰ R. DE CORTE, “De achterkant van de privacy. Kan een beroep op privacy leiden tot straffeloosheid?”, *NJW* 2003, nr. 38, 800.

²⁶¹ P. DE HERT, *Art. 8 E.V.R.M. en het Belgisch recht. De bescherming van privacy, gezin, woonst en communicatie*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 58.

²⁶² R. DE CORTE, “De achterkant van de privacy. Kan een beroep op privacy leiden tot straffeloosheid?”, *NJW* 2003, nr. 38, 801.

²⁶³ P. DE HERT, *Art. 8 E.V.R.M. en het Belgisch recht. De bescherming van privacy, gezin, woonst en communicatie*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 66.

²⁶⁴ R. DE CORTE, “De achterkant van de privacy. Kan een beroep op privacy leiden tot straffeloosheid?”, *NJW* 2003, nr. 38, 801.

burger, en minder op het afweermechanisme²⁶⁵. Men gaat ‘the right to be left alone’ interpreteren als de vrijheid van het individu om de ontplooiing van zijn persoonlijkheid zelf te bepalen. Deze interpretatie sluit dan ook beter aan bij de grondslagen van het strafrecht. In de jaren ‘90 komt er meer aandacht voor de zogenaamde informationele privacy, waarbij de verwerking van persoonsgegevens centraal staat²⁶⁶.

Het privacyrecht behoort tot één van de fundamentele grondrechten en is tevens één van de basisrechten dat wettelijk verankerd zit in de Grondwet. De overheid heeft zowel positieve als negatieve verplichtingen ten aanzien van dit recht van de burger, waardoor men vooral kan spreken van een verticale werking van het recht op privacy²⁶⁷. Over de vraag of privacy te kwalificeren valt als een subjectief recht, dan wel als een recht op vrijheid, bestaat geen eenduidig antwoord²⁶⁸.

4.2.3 Privacy: draagwijdte voor de groomer

Bovenstaande visie kan ook worden gehanteerd in het kader van de opsporing naar grooming, zoals hieronder zal worden omschreven. De persoon die ervan verdacht wordt kinderen te lokken met het oog op seksueel misbruik heeft enerzijds het recht om de ontplooiing van zijn persoonlijkheid zelf te bepalen. Dit betekent dat deze persoon in principe vrij zou moeten zijn om ook zijn seksuele geaardheid zelf te bepalen en te ontwikkelen. Wanneer de seksuele voorkeur van een individu uitgaat naar minderjarigen, kan men daar in de eerste plaats geen middelen tegen aanbrengen. Het behoort immers tot het recht van elk individu om te beschikken over een eigen seksuele preferentie²⁶⁹. Dit betekent echter niet dat het individu ook het recht heeft om deze seksuele voorkeur zomaar te veruitwendigen. Zoals hierboven reeds werd vermeld, zal het recht op privacy van de ene persoon kunnen eindigen daar waar de rechten en vrijheden van anderen beginnen²⁷⁰. Zo kan het alsnog zijn dat de seksuele voorkeur van een volwassene aan overheidsinterventie onderhevig wordt gesteld, wanneer deze moreel afkeurenswaardig is. Het eerbiedigen van de privacy van de groomer mag geenszins tot gevolg hebben dat hierdoor de rechten van het kind in het gedrang dreigen te komen.

²⁶⁵ P. DE HERT, *Art. 8 E.V.R.M. en het Belgisch recht. De bescherming van privacy, gezin, woonst en communicatie*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 68.

²⁶⁶ R. DE CORTE, “De achterkant van de privacy. Kan een beroep op privacy leiden tot straffeloosheid?”, *NJW* 2003, nr. 38, 801.

²⁶⁷ *Ibid*, 803.

²⁶⁸ *Ibid*, 803-804.

²⁶⁹ L.M.F. VERHEY, *Horizontale werking van de grondrechten, in het bijzonder van het recht op privacy*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1992, 201.

²⁷⁰ P. DE HERT, *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 53.

Om te kunnen bepalen welk recht prefereert boven het andere dient een zorgvuldige afweging te worden gemaakt van deze rechten. Het spreekt voor zich dat dit niets steeds even evident is, daar beide individuen, verdachte en slachtoffer, drager zijn van fundamentele grondrechten. Bovendien bestaat er niet zoiets als een eenheidsmaat waarmee men het ene recht kan afwegen ten opzichte van het andere. De rechter krijgt de taak opgelegd om de privacy van de verdachte te bepalen op basis van de eigen invulling die hij geeft aan het begrip ‘privacy’, nergens in de wet wordt immers bepaald wat privacy precies inhoudt²⁷¹. Een rechter die privacy beschouwt als een absoluut en onvervreemdbaar recht kan een aantal onverenigbaarheden in het leven roepen²⁷². Privacy op deze manier omschrijven zou inhouden dat er geen beperkingen kunnen worden gesteld aan dit recht van de groomer in zijn hoedanigheid van verdachte, wat op zich onverenigbaar zou zijn met de rechten van het kind.

4.2.4 Recht op privacy? Tweetrapstest!

De vraag of de groomer recht heeft op bescherming van zijn privéleven in het kader van het onderzoek naar grooming valt niet steeds eenduidig af te leiden uit de bestaande wetgeving. Alles hangt af van de context van het groomingverhaal. De ernst van het misdrijf zal een rol spelen, alsook de opsporingsmethoden die worden gebruikt om het misdrijf aan het licht te brengen. Om de vraag naar het recht op privacy van de groomer enigszins beter te kunnen beantwoorden zou men gebruik kunnen maken van de tweetrapstest zoals voorgesteld door DE CORTE²⁷³. Deze test kan pas toepassing vinden in de gevallen waar de privacy van de groomer niet uit bindende rechtsnormen lijkt voor te vloeien²⁷⁴.

In de eerste stap dient de rechter zich de vraag te stellen of de gestelde handeling gekwalificeerd kan worden als een privacyaanspraak. De vraag of de privacy van de betrokkene is geschaad dient in concreto te worden onderzocht. In het kader van het onderzoek naar grooming zal dit wellicht meerdere malen een positief antwoord verdienen. Deze veronderstelling vloeit verder uit het feit dat een opsporing naar grooming vaak gepaard zal dienen te gaan met heimelijke of privéschendende handelingen. In de tweede stap dient men zich af te vragen of de inbreuk verantwoord kan worden op basis van de voorwaarden van proportionaliteit, legaliteit en legitimiteit zoals hieronder beschreven. Indien de eerste vraag positief en de tweede vraag negatief wordt beantwoord dan dient de rechter te

²⁷¹ S. DEMEERSSEMAN, “Bewijs in strafzaken en privacy” in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 200.

²⁷² P. DE HERT, *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 76.

²⁷³ R. DE CORTE, “De achterkant van de privacy. Kan een beroep op privacy leiden tot straffeloosheid?”, *NJW* 2003, nr. 38, 804 ev.

²⁷⁴ S. DEMEERSSEMAN, “Bewijs in strafzaken en privacy” in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 201.

voorzien in een passende sanctie voor de inbreuk. Valt het tweede antwoord negatief uit, dan is de inmenging gerechtvaardigd.

4.2.5 Internationale bescherming

4.2.5.1 Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens²⁷⁵

Artikel 12 van het UVRM verwijst uitdrukkelijk naar de bescherming van ieder persoon tegen een inmenging in zijn persoonlijke levenssfeer. Het UVRM is geen juridisch bindende tekst, daar het om een Verklaring gaat. Toch geniet zij een grote morele kracht omwille van haar universele werking. Het artikel 8 E.V.R.M. is in grote mate op deze bepaling geïnspireerd.

4.2.5.2 Internationaal Verdrag inzake de Burgerlijke en Politieke rechten²⁷⁶

Artikel 17 van het BUPO luidt: “1. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige of onwettige inmenging in zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling, noch aan onwettige aantasting van zijn eer en goede naam. 2. Eenieder heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.”

Niettegenstaande het feit dat dit artikel geen beperkingsclausule heeft opgenomen, biedt het dezelfde bescherming als artikel 8 E.V.R.M en breidt deze nog uit tot de eer en de goede naam. Bovendien verplicht zij de wetgever om zich actief op te stellen met betrekking tot de bescherming van het privéleven²⁷⁷.

4.2.6 Europeesrechtelijke bescherming

Om tot strafbaarstelling van een misdrijf te kunnen komen, zal eerst een opsporing naar het misdrijf worden bevolen. De opsporing van een misdrijf zal vaak gepaard gaan met een inmenging in het privéleven van de verdachte. Het is echter belangrijk dat opsporingsambtenaren bij het uitoefenen van hun bevoegdheid artikel 8 E.V.R.M. in het achterhoofd houden. Onderzoeksmaatregelen die een

²⁷⁵ Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, aangenomen te New York op 10 december 1948, <http://www.un.org/documents>, verder UVRM.

²⁷⁶ Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, aangenomen te New York op 19 december 1966, B.S. 15 mei 1981.

²⁷⁷ L.M.F. VERHEY, *Horizontale werking van de grondrechten, in het bijzonder van het recht op privacy*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1992, 224.

inbreuk vormen op het privéleven van de verdachte moeten immers beantwoorden aan de waarborgen die zijn opgenomen in artikel 8 van dit Verdrag.

4.2.6.1 Art 8 E.V.R.M.

Ook in het Europees verdrag voor de rechten van de mens wordt privacy eerder geassocieerd met de vrijheid van een individu, dan met het recht op geheimhouding of intimiteit²⁷⁸. De vrijheid houdt in dat men zichzelf kan zijn en dat in principe alles toegelaten is, zonder daarin te worden bedreigd, behalve voor datgene wat bij wet verboden wordt gesteld²⁷⁹. Elk individu is dus vrij om bepaalde keuzes te maken in het leven. Worden onaanvaardbare keuzes gemaakt dan zal men daar zelf de gevolgen van moeten dragen. Wat men precies dient te verstaan onder ‘het maken van onaanvaardbare keuzes’ zal het voorwerp uitmaken van een feitenkwestie. Bij het maken van deze keuzes, zal de privacy vaak geen uitweg kunnen bieden om aan een eventuele strafbaarstelling te ontlopen.

Artikel 8 E.V.R.M luidt als volgt:

1. *“Eenieder heeft recht op de eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.*
2. *Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economische welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en de vrijheden van anderen.”*

Artikel 8, eerste lid waarborgt vier onderscheiden rechten. Elk van deze rechten kunnen naar voor komen in het kader van de opsporing van grooming. Hetzelfde artikel bepaalt in het tweede lid uitdrukkelijk dat er beperkingen kunnen worden gesteld aan het recht op privacy. De bepalingen van artikel 8 zijn dus relatief. De beperkingen moeten wel steeds voldoen aan drie cumulatieve voorwaarden: het legaliteitsbeginsel, het proportionaliteitsbeginsel en het legitimeitsbeginsel²⁸⁰. Bij het opsporen van grooming dienen de gebruikte onderzoeksmaatregelen steeds getoetst te worden aan elk van deze fundamentele voorwaarden om de geldigheid ervan te kunnen achterhalen. Indien de

²⁷⁸ P. DE HERT, *Art. 8 E.V.R.M. en het Belgisch recht. De bescherming van privacy, gezin, woonst en communicatie*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 69-70.

²⁷⁹ Ibid, 70.

²⁸⁰ G.GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 449.

maatregel niet voldoet aan één van de voorwaarden, kan men besluiten dat er schending is met artikel 8 E.V.R.M. De onderzoeksmaatregelen zouden dan in principe geen toepassing mogen krijgen.

Artikel 8 E.V.R.M. vormt een goed beschermingsmechanisme inzake privacy, omwille van haar directe werking in de Belgische rechtsorde. Bepaalde opsporingstechnieken die niet uitdrukkelijk worden vermeld in het artikel, zullen toch onder het beschermingsmechanisme van het E.V.R.M. vallen. Zo zal de techniek van het af luisteren van telefoongesprekken, of het registreren van de duur van het telefoongesprek of het oproepnummer ook aan het artikel getoetst kunnen worden, zelfs al word er geen melding van gemaakt in het desbetreffende artikel²⁸¹.

4.2.6.1.1 Legaliteit

Een beperking van het recht op privacy kan enkel indien er een wet voorhanden is die deze beperking uitdrukkelijk toelaat. De nationale wetgeving dient dus te voorzien in de toelaatbaarheid van de schending van het recht op privacy om de toets met artikel 8 E.V.R.M te kunnen doorstaan. Hoewel deze nationale wet aan een aantal voorwaarden dient te voldoen, is niet vereist dat het gaat om een wet in de formele betekenis van het woord²⁸². Vereist is dat de bepalingen voldoende toegankelijk en voldoende precies zijn om in overeenstemming te kunnen zijn met artikel 8, tweede lid E.V.R.M. Voor niet-ingrijpende opsporingsmiddelen is geen wettelijke basis vereist omdat zij geen inbreuk vormen op de grondrechten van de verdachte.

Een onderzoeksmaatregel genomen in het kader van een onderzoek naar grooming dient dus steeds op een wettelijke basis te berusten indien de privacyrechten van de verdachte erdoor in het gedrang kunnen komen. Dit houdt in dat enkel de in de Strafwet, het Wetboek van Strafvordering of enige andere bijzondere wet opgenomen opsporingstechnieken kunnen worden aangewend bij het onderzoek naar grooming. Een expliciete wetsbepaling is echter niet vereist, voldoende is dat het onderzoek op wettelijke basis gesteund is²⁸³. Een inmenging dient wel steeds voorzienbaar en kenbaar te zijn, dit om willekeurige handelingen van de opsporingsautoriteiten te vermijden²⁸⁴.

²⁸¹ P. DE HERT, *Art. 8 E.V.R.M. en het Belgisch recht. De bescherming van privacy, gezin, woonst en communicatie*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 61.

²⁸² C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 742.

²⁸³ P. DE HERT, *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 57.

²⁸⁴ Ibid.

4.2.6.1.2 Proportionaliteit²⁸⁵

Het proportionaliteitsbeginsel houdt in dat de genomen maatregel noodzakelijk moet zijn in een democratische maatschappij en niet verder mag reiken dan wat strikt noodzakelijk is²⁸⁶. De beperking moet met andere woorden in verhouding staan tot het nagestreefde doel. Bij de beoordeling naar de naleving van dit beginsel zal rekening worden gehouden met alle concrete omstandigheden van de zaak, waarvan hieronder een aantal voorbeelden worden opgesomd.

De ernst van het misdrijf

Het misdrijf dient voldoende ernstig te zijn om de opstart van een onderzoeksmaatregel te kunnen rechtvaardigen. Dit is een feitenkwestie die aan de beoordeling van de rechter dient te worden onderworpen. De rechter zal hierbij een beoordeling in concreto moeten maken, rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak. Het spel van het verleiden van kinderen met het oog op seksueel misbruik ervan lijkt naar mijn mening een voldoende graad van ernst te bevatten om tot onderzoek over te kunnen gaan. Anders zou dit zijn wanneer een volwassene zich enkel schuldig maakt aan het seksueel prikkelen van kinderen, zonder de intentie om een seksuele veruitwendiging te geven aan dit verleiden. Gezien het feit dat het groomen van kinderen steeds gepaard gaat met de intentie om een seksuele handeling te stellen ten aanzien van deze kinderen, lijkt een overheidsinterventie bij deze gerechtvaardigd om zo een eventueel misbruik te kunnen voorkomen. Wel dient rekening te worden gehouden met alle waarborgen uit artikel 8 E.V.R.M om het onderzoek en de schending ervan op de privacy te kunnen rechtvaardigen.

De wijze en de omstandigheden waarin de onderzoeksmaatregel geschiedt en de beschikbare bewijzen

Een onderzoeksmaatregel dient steeds te worden genomen met het oog op het vergaren van voldoende bezwaren tegen de verdachte. Indien er geen vermoeden van schuld bestaat tegen de persoon in kwestie zou men ook niet mogen besluiten tot het nemen van een onderzoeksmaatregel. Dit is het gevolg van het bestaan van een vermoeden van onschuld ten aanzien van de verdachte²⁸⁷. Dit wil zeggen dat er eerst voldoende aanwijzingen moeten zijn ten aanzien van de groomer alvorens men een onderzoek tegen hem kan opstarten. Indien men zeker is dat er geen schuld kan zijn in hoofde van de

²⁸⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 744-745.

²⁸⁶ P. DE HERT, *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 55.

²⁸⁷ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 714.

groomer, dan mag men ook niet beslissen om een onderzoek op te starten. Bovendien mag men zich enkel baseren op de bewijzen die ter beschikking staan van de onderzoekers. Men mag zich als onderzoeker niet schuldig maken aan provocatie (artikel 30 VTsv.)

De inhoud en de aard van de gezochte voorwerpen

Bij het opstarten van een onderzoeksmaatregel moet men in duidelijke bewoordingen stellen naar welke voorwerpen precies wordt gezocht. Indien men de maatregel louter oplegt met als doel om alles in beslag te kunnen nemen dat bezwarend zou kunnen zijn ten aanzien van de groomer, dan zal aan de vereiste van proportionaliteit niet voldaan zijn en zal dit een schending van het E.V.R.M. kunnen uitmaken.

De draagwijdte van de mogelijke gevolgen

Bij het nemen van maatregelen dient men rekening te houden met de gevolgen die de maatregelen kunnen hebben op de reputatie van de verdachte. Indien men een onderzoek start naar een vermoeden van seksueel misbruik van minderjarigen ten aanzien van een bepaald persoon, dan kan dit ernstige gevolgen hebben op het verdere leven van de verdachte. Het kan zijn dat de persoon in kwestie zijn job verloren ziet gaan. Indien later blijkt dat de verdachte geheel onschuldig was en geen enkel bezwaar tegen hem kan worden gevonden, kan dit ernstige gevolgen hebben voor zijn verdere leven. De bevoegde instanties zullen bij het opstarten van een onderzoek rekening dienen te houden met het vermoeden van onschuld van de verdachte en met de eventuele gevolgen van de onderzoeksmaatregel op het verdere leven van de verdachte. Tot een schending van artikel 8, tweede lid E.V.R.M. kan dus snel worden besloten omwille van het proportionaliteitsvereiste.

Bovendien verhindert het proportionaliteitsbeginsel dat de overheid persoonlijke informatie over de verdachte voor een onbeperkte of lange periode kan laten registeren. Het openbare belang dient immers nauwkeurig afgewogen te worden ten aanzien van het belang van de bescherming van de privacy van de verdachte. Zo zal een verdachte inzake grooming kunnen eisen dat de bewijzen, die werden gevonden in het kader van het onderzoek, worden vernietigd of teniet gedaan indien tot zijn onschuld wordt beslist. Deze gegevens zijn immers niet meer nodig ter verwezenlijking van het doel waarvoor ze oorspronkelijk werden opgeslaan²⁸⁸.

²⁸⁸ J. DE COUVREUR, N. THOUET en K. VERSTRAETE, “Privacy van minderjarigen” in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 75.

4.2.6.1.3 Legitimiteit

Opdat een inmenging in het privéleven gerechtvaardigd zou kunnen worden, moet een wet voorhanden zijn die het mogelijk maakt om één van de in artikel 8, tweede lid E.V.R.M. opgesomde doeleinden na te streven. Het gaat hierbij steeds om het waarborgen van bepaalde hoger geachte belangen²⁸⁹. Bij de opsporing van misdrijven, zoals grooming, zullen de bevoegde instanties zich vaak baseren op het motief ‘de bescherming van de openbare orde’ en ‘het voorkomen van strafbare feiten’, alsook ‘bescherming van de goede zeden’.

²⁸⁹ G.GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 468.

4.2.7 Bescherming van nationale bodem

4.2.7.1 Artikel 22 Grondwet

Artikel 22 van de Grondwet vormt het basisbeginsel voor de bescherming van de privacy van een individu en werd opgenomen in de Grondwet in 1994. Het artikel luidt:

“ Ieder heeft het recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

(...)”

De grondwetgever heeft de bewoordingen van het artikel zoveel mogelijk in overeenstemming willen brengen met de bepalingen uit artikel 8 E.V.R.M.²⁹⁰. Beide teksten dienen daarom samen te worden gelezen²⁹¹. Artikel 22 GW is enger geformuleerd daar zij een formele wet vereist voor de inmenging²⁹². Het artikel wil vooral de rechten van een individu in zijn relatie met de overheid waarborgen, de zogenaamde verticale werking²⁹³. Het recht op privacy is geen absoluut recht²⁹⁴. Dit valt uitdrukkelijk af te leiden uit de bepaling van artikel 22 zelf en heeft als gevolg dat het recht op privacy in bepaalde gevallen kan worden beperkt, voor zover dit overeenstemt met de principes van legaliteit, proportionaliteit en legitimiteit uit artikel 8 E.V.R.M.

4.2.7.2 Wet Verwerking Persoonsgegevens 1992²⁹⁵

De Wet van 8 december 1992 voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, wil de burger beschermen tegen misbruik van zijn persoonlijke gegevens. De wet omvat zowel de rechten en plichten van de persoon om wiens gegevens de verwerking gaat, alsook de rechten en plichten van de verwerker van de gegevens. Deze wet is er gekomen naar aanleiding van het Dataprotectieverdrag van de Raad van Europa van 1981²⁹⁶. De Wet

²⁹⁰ G.GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 447.

²⁹¹ P. DE HERT, *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 43.

²⁹² G.GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 449.

²⁹³ R. DE CORTE, “De achterkant van de privacy. Kan een beroep op privacy leiden tot straffeloosheid?”, *NJW* 2003, nr. 38, 803.

²⁹⁴ GwH 21 maart 2000, nr. 31/2000.

²⁹⁵ Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, *B.S.* 18 maart 1993, verder Wet Persoonsgegevens.

²⁹⁶ Europees Verdrag tot bescherming van personen ten opzichte van de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens van 28 januari 1981, goedgekeurd bij de wet van 17 juni 1991, *B.S.* 30 december 1993.

van 8 december 1992 werd gewijzigd door de Wet van 11 december 1992, waardoor de regels betreffende de verwerking van persoonsgegevens werden geuniformiseerd binnen de Europese Unie. Er werd ook een onafhankelijk controleorgaan opgericht die toezicht houdt op het gebruik van deze gegevens, namelijk de ‘Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer’, beter bekend als ‘de Privacycommissie’²⁹⁷.

4.2.7.2.1 Bescherming van persoonsgegevens: absoluut recht?

Ingevolge artikel 2 van de Wet Bescherming persoonsgegevens *‘heeft iedere natuurlijke persoon in verband met de verwerking van persoonsgegevens die op hem betrekking hebben, recht op bescherming van zijn fundamentele rechten en vrijheden, inzonderheid op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer’*.

Persoonsgegevens worden in de Wet Verwerking Persoonsgegevens gedefinieerd als *‘iedere informatie betreffende een geïdentificeerd of identificeerbare natuurlijke persoon; als identificeerbaar wordt beschouwd een persoon die direct of indirect kan worden geïdentificeerd, met name aan de hand van een identificatienummer of van één of meer specifieke elementen die kenmerkend zijn voor zijn of haar fysieke, fysiologische, psychische, economische, culturele of sociale identiteit’*.²⁹⁸ Het gaat om alle gegevens die het toelaten een persoon te identificeren zoals afbeeldingen, teksten, geluiden etc.²⁹⁹. Ook het IP-adres van een computer kan als een persoonsgegeven worden aangemerkt, daar zij het mogelijk maakt om een individu te identificeren³⁰⁰.

Het recht op bescherming van de persoonsgegevens is geen absoluut recht, maar dient men te interpreteren in zijn relatie met de maatschappij³⁰¹. Beperkingen op het recht, waarbij een verwerking van persoonsgegevens wordt toegelaten, zijn dus in bepaalde gevallen mogelijk. Het verwerken van persoonsgegevens is in bepaalde gevallen noodzakelijk om tot een efficiënt opsporingsbeleid te kunnen komen. Aanbeveling R(87) 15 van de Raad van Europa laat politiediensten dan ook toe om persoonsgegevens te verzamelen wanneer dit noodzakelijk is voor het afwenden van een concreet gevaar of ter bestrijding van een specifiek misdrijf.

²⁹⁷ <http://www.privacycommissie.be/nl/node/3908> (consultatie op 20 februari 2014).

²⁹⁸ Art. 1, §1 Wet Persoonsgegevens.

²⁹⁹ P. DE HERT, *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 113.

³⁰⁰ J. DUMORTIER en H. GRAUX, “Recente ontwikkelingen in het domein van privacy-en gegevensbescherming” in P. VALCKE en J. DUMORTIER, *ICT-en mediarecht*, Brugge, Die Keure, 2012, nr. 81, 106.

³⁰¹ Ibid., 104.

4.2.7.2.2 Verwerking van persoonsgegevens

Onder **verwerking van persoonsgegevens** wordt verstaan *‘elke bewerking en elk geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd met behulp van geautomatiseerde procédés, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, bewaren, bijwerken, wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden, of op enigerlei andere wijze ter beschikking stellen, samenbrengen, met elkaar in verband brengen, alsmede het afschermen, uitwissen of vernietigen van persoonsgegevens’*³⁰². Artikel 3 van de Wet Verwerking Persoonsgegevens voegt er aan toe dat de wet enkel van toepassing is op de geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens of in geval van een niet-geautomatiseerde verwerking, indien het gegeven is opgenomen in een bestand of bestemd is om erin te worden opgenomen.

De opsporing naar grooming kan met zich meebrengen dat bepaalde persoonlijke gegevens van de verdachte worden bijgehouden in geheime registers of databanken, bijvoorbeeld vingerafdrukken of foto's. Deze bewaring van persoonsgegevens valt onder het toepassingsgebied van de Wet Verwerking Persoonsgegevens. Bovendien kan ook het achterhalen van een IP-adres van de verdachte de verwerking van een persoonsgegeven uitmaken, waardoor deze handeling onder de bescherming van bovenstaande Wet valt. Over de verwerking van dergelijke persoonsgegevens bestaan verschillende standpunten bij de publieke opinie. Tegenstanders beweren dat er misbruik kan worden gemaakt van dergelijke persoonlijke informatie en ijveren dan ook voor een strenge toepassing van de Wet. Politiediensten of geheime diensten kunnen bepaalde gegevens van de verdachte opslaan in daartoe voorziene databanken, om deze achteraf gemakkelijk te kunnen raadplegen tijdens het verloop van het onderzoek naar de verdachte. Naar mijn mening zijn opsporingsambtenaren toegelaten dergelijke verwerking van persoonsgegevens te gelasten, daar zij hiertoe worden gelegitimeerd door de bewoordingen van artikel 5, e) of f) van de Wet Verwerking Persoonsgegevens. Het artikel acht een verwerking toelaatbaar indien deze handeling noodzakelijk is voor de vervulling van een taak van openbaar belang, bijvoorbeeld de opsporing van misdrijven, respectievelijk indien er een legitiem belang voor handen is dat zwaarder doorweegt dan de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Bovendien acht de Raad van Europa dergelijke verwerking van persoonsgegevens ook rechtvaardig in het kader van de opsporing van een misdrijf.

Het is belangrijk dat de individuele burger steeds wordt beschermd bij de verwerking van deze persoonsgegevens. Om dit te kunnen waarborgen is een adequate regelgeving en overheidscontrole noodzakelijk. Zonder regelgeving zou er immers een ongelimiteerd gebruik van persoonsgegevens mogelijk worden gemaakt en gaan heel wat rechten en vrijheden van de burger, hier verdachte, zomaar

³⁰² Art. 1, §2 Wet Verwerking Persoonsgegevens.

teniet. De verwerking van persoonsgegevens dient dan ook op een gecontroleerde en transparante wijze te verlopen³⁰³.

De Wet Bescherming Persoonsgegevens tracht dan ook om aan deze noden tegemoet te komen door de verwerking aan een aantal waarborgen te onderwerpen. Vooreerst is er het artikel 8 die bepaalde uitzonderingen van te verwerken gegevens opsomt, alsook het finaliteitsbeginsel uit artikel 5 dat verwijdering van de gegevens vereist voor zover zij niet meer noodzakelijk zijn. Bovendien geldt er steeds een meldingsplicht van de verwerking aan de betrokkene³⁰⁴. Indien de bovenstaande wet geen duidelijkheid schept over de toelaatbaarheid van de verwerking van de persoonsgegevens, kan men nog steeds de toets maken met artikel 22 GW of artikel 8 E.V.R.M. voor het afdwingen van de privacy.

4.2.7.3 Afluisterwet van 1994

De Wet van 30 juni 1994 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het afluisteren, kennis nemen en opnemen van privé-en telefooncommunicatie bevestigt het strafrechtelijk gesanctioneerd verbod op het afluisteren en opnemen van rechtstreekse gesprekken of uitingen van telefoonconversaties en andere telematica met een privé-karakter. De bepalingen zitten vervat in de artikelen 259bis en 314bis Sw. Dit betekent dat de telematische conversaties, gevoerd tussen de verdachte groomer en het minderjarige slachtoffer, in principe niet mogen worden afgeluisterd ter bescherming van de levenssfeer van de verdachte en het kind. Slechts in bepaalde gevallen en onder uitzonderlijke voorwaarden kan van dit verbod worden afgeweken. Voor de bespreking van deze uitzondering wordt verwezen naar '4.3.2.3.7 Het direct afluisteren'.

4.2.7.4 Wet van 13 juni 2005 betreffende de Elektronische Communicatie³⁰⁵

De vertrouwelijkheid van privécommunicatie via het internet vormt een belangrijk onderdeel van het recht op bescherming van de privacy. De bescherming wordt vooral gewaarborgd door de artikelen 259bis en 314bis van het Strafwetboek, ingevoegd door de Wet van 30 juni 1994. Deze zijn vooral

³⁰³ P. VAN EECKE, *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 121 p.

³⁰⁴ D. LAMBRECHT, "De bescherming van de privacy in de Belgische wetgeving. Overzicht van de bestaande wetgeving en een blik vooruit naar de op handen zijnde veranderingen", *Jura Falc.* 2000-01, 446.

³⁰⁵ Wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, *B.S.* 20 juni 2005, (verder Wet Elektronische Communicatie).

gericht op het beschermen van de inhoud van de elektronische communicatie. De Wet Elektronische Communicatie heeft echter een veel ruimer toepassingsgebied³⁰⁶.

Artikel 124 van de Wet Elektronische Communicatie verbiedt ook de kennisname van het bestaan van gegevens dat door elektronische communicatie werd overgebracht, bijvoorbeeld de duur van een gesprek. Toch zal het in bepaalde gevallen noodzakelijk zijn om dit verbod enigszins te nuanceren om de waarheid aan het licht te kunnen brengen. Artikel 125 van dezelfde wet zal dan ook toelaten dat het parket of de onderzoeksrechter deze bescherming in bepaalde gevallen doorbreekt, indien dit noodzakelijk zou zijn in het kader van het gerechtelijk onderzoek of het vooronderzoek. Er dient wel een wet voorhanden te zijn die bepaalde handelingen tot het schenden van het communicatiegeheim toelaten of opleggen³⁰⁷.

4.3 De positie van de verdachte in de fase van de opsporing

4.3.1 Grondslag opsporingsbevoegdheden

De opsporing van grooming bevindt zich in de fase van het vooronderzoek. Dit is de onderzoeksfase waarin wordt onderzocht of er voldoende bezwaren zijn tegen de verdachte om hem later voor het vonnisgerecht te brengen³⁰⁸. In deze onderzoeksfase zal niet beslist worden of er feiten zijn die bewezen kunnen worden ten aanzien van de groomer, maar gaat men zich uitspreken over de vraag of er voldoende bezwaren tegen hem gevonden kunnen worden die een eventuele behandeling van de zaak voor het vonnisgerecht in de toekomst kunnen rechtvaardigen. Men zal trachten om het vermoeden dat men heeft ten aanzien van de groomer te staven aan de hand van het verzamelen van voldoende relevant bewijsmateriaal. Pas vanaf het ogenblik dat men voldoende bezwaren heeft gevonden tegen de groomer, zal men een onderzoek ter terechtzitting kunnen instellen³⁰⁹.

³⁰⁶ J. DUMORTIER en H. GRAUX, “Recente ontwikkelingen in het domein van privacy-en gegevensbescherming” in P. VALCKE en J. DUMORTIER, *ICT-en mediarecht*, Brugge, Die Keure, 2012, nr. 81, 128.

³⁰⁷ Art. 125, §1, °1 Wet Elektronische Communicatie.

³⁰⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 870.

³⁰⁹ Ibid.

4.3.1.1 Opsporingsambtenaren

Naar gelang het onderzoek een opsporingsonderzoek dan wel een gerechtelijk onderzoek betreft, zullen respectievelijk het openbaar ministerie en de onderzoeksrechter, alsook de politie de opsporing van de praktijken inzake grooming voor hun rekening nemen³¹⁰. Bij het opsporen van grooming mogen de onderzoekers niet enkel de bescherming van de minderjarige als doel voorop stellen, maar dienen zij ook rekening te houden met een aantal fundamentele rechten van de verdachte groomer. Het hebben van een sterk vermoeden van schuld ten aanzien van de groomer, brengt geen vrijgeleide mee voor de onderzoekers om willekeurige opsporingshandelingen te stellen.

4.3.1.2 Aangifte van het misdrijf of proactieve recherche?

De meeste misdrijven komen ter kennis van de overheid door aangifte van het misdrijf door een particulier of via het indienen van een klacht door het slachtoffer³¹¹. Deze vaststelling geldt zeker niet voor alle misdrijven. Vaak hebben slachtoffers vrees voor toekomstige represailles, om een confrontatie met de dader aan te gaan of zijn ze te beschaamd om over de feiten te getuigen. Dit brengt met zich mee dat heel wat misdrijven niet aan het licht komen en de dader daardoor gewoon vrijuit gaat. Dit fenomeen valt ook waar te nemen bij grooming en bemoeilijkt daardoor ook de opsporing naar de daders ervan.

Een proactieve recherche kan ook worden opgestart met betrekking tot bepaalde misdrijven en houdt in dat er nog geen misdrijf werd gepleegd of het misdrijf nog niet aan het licht werd gebracht³¹². De proactieve recherche is aan bijzondere voorwaarden verbonden waardoor zij geen toepassing zal vinden in de context van de opsporing naar grooming, behoudens wanneer deze feiten werden gepleegd in het kader van een criminele organisatie. Een proactieve recherche mag echter niet verward worden met een ambtshalve onderzoek. Een politieambtenaar heeft steeds de bevoegdheid om een ambtshalve onderzoek naar grooming op te starten, zolang hij rekening houdt met de rechten van de verdachte. Indien een groomer bijvoorbeeld gebruik maakt van digitale kanalen om zijn slachtoffers te verleiden, dan kan de opsporingsambtenaar die een vermoeden heeft van deze praktijk maar daarover nog geen klacht heeft ontvangen, daar ambtshalve onderzoek naar voeren.

Uit artikel 15, eerste lid, van de Richtlijn 2011/92/EU kan men afleiden dat aangifte of klachtneerlegging geen noodzaak is. Zij legt de lidstaten de verplichting op om alle maatregelen te

³¹⁰ R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 243.

³¹¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 872-873.

³¹² Art. 28bis, §2 Sv.

nemen tot verzekering van het kunnen plaatsvinden van de opsporing of vervolging, volledig onafhankelijk van de aangifte of klacht van het slachtoffer of zijn wettelijke vertegenwoordigers. Dit maakt het ook mogelijk dat een onderzoek kan worden verder gezet indien het slachtoffer zijn klacht terug intrekt³¹³.

Hoewel een ambtshalve onderzoek naar grooming perfect mogelijk kan zijn, zal een onderzoek naar grooming in het gros van de gevallen pas worden opgestart nadat er een klacht werd ingediend of aangifte werd gedaan. Het is dus uiterst belangrijk dat slachtoffers de groomingpraktijken melden opdat er ook effectief actie zal worden ondernomen. Omdat grooming voornamelijk een voorbereidend karakter heeft en het strafrechtelijk aspect van het misdrijf niet steeds duidelijk is, zullen slachtoffers zich vaak niet bewust zijn van de ernst van de situatie en laten zij vaak na om een aangifte te doen. Het nalaten om een aangifte te doen brengt met zich mee dat het fenomeen nog te weinig aandacht krijgt in ons huidige strafrecht. Dit zorgt er op zich dan weer voor dat pedofielen een vrijgeleide krijgen om het seksueel misbruik op te starten of verder te zetten.

Ook heeft iedere ambtenaar die in de uitoefening van zijn functie kennis krijgt van een misdrijf, de verplichting om dit mee te delen aan de procureur des Konings³¹⁴. Dit betekent dat ambtenaren die stuiten op daden van grooming of hier kennis van krijgen door een derde, in principe verplicht zijn om dit te melden. Er is echter niet in een sanctie voorzien in het geval ambtenaren nalaten om een aangifte te doen, waardoor aan deze bepaling eerder een symbolische functie wordt toegekend³¹⁵.

4.3.1.3 Verloop van het onderzoek

Eens een aangifte werd gedaan door het slachtoffer, zal een onderzoek worden opgestart naar de groomingpraktijken. In eerste instantie zal een verhoor worden afgenomen van het slachtoffer, waarbij de opsporingsambtenaren vragen om bepaalde informatie ter beschikking te stellen zoals eventuele chatgesprekken, mails, de identiteit van de verdachte, gebruikte nicknames, SMS-berichten, etc. Dit verhoor vormt het startsein van een verder onderzoek.

Bij het uitvoeren van een onderzoek naar grooming dient men rekening te houden met een aantal waarborgen vastgelegd in het strafprocesrecht. In eerste instantie dient men rekening te houden met het principe van het vermoeden van onschuld van de verdachte, zoals gewaarborgd door het tweede lid van artikel 6 E.V.R.M. Dit principe waarborgt dat de onschuld van de groomer vaststaat tot op het

³¹³ Art. 15, eerste lid Richtlijn 2011/92/EU.

³¹⁴ Artikel 29, eerste lid Sv.

³¹⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 874.

ogenblik dat er voldoende aanwijzingen zijn gevonden om zijn aandeel in het misdrijf te bewijzen³¹⁶. Dit betekent dat de groomer geen schuld kan worden opgelegd voor het lokken van kinderen met het oog op seksueel misbruik, zolang zijn schuld niet bij wet is bewezen. Het bewijs vormt een belangrijk element bij het opsporen van misdrijven. Het behoeft dan ook geen verdere uitleg dat een bewijs regelmatig en betrouwbaar dient te zijn, om in rekening te kunnen worden gebracht³¹⁷. Een onrechtmatig verkregen bewijs kan het vermoeden van onschuld niet weerleggen³¹⁸. Daarom is het belangrijk dat de onderzoekers bij het zoeken naar bewijzen tegen de verdachte enkel gebruik maken van bewijs dat op een rechtmatige manier is verkregen, zo niet, mag men er in het strafrecht geen rekening mee houden. Of een bewijs al of niet rechtmatig is verkregen zal aan de beoordeling van de rechter worden overgelaten.

De opsporing van misdrijven en het verzamelen van bewijsmateriaal gebeurt door het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter en de politie. De verdachte of het slachtoffer dient zelf geen bewijs te leveren, maar heeft wel de mogelijkheid om het onderzoek te sturen in het geval van een gerechtelijk onderzoek³¹⁹. De instanties belast met het onderzoek naar het misdrijf zijn zelf niet bevoegd om zich uit te spreken over de schuld van de verdachte, dit gebeurt steeds door de feitenrechter³²⁰. Wel mogen de ambtenaren de nodige onderzoeksmaatregelen treffen om de waarheid aan het licht te doen komen.

4.3.1.4 Nieuwe techniek: Pedofielenjagers?

Een recent fenomeen in Nederland voor het vatten van potentiële daders van seksueel misbruik, is het inzetten van lokagenten, de zogenaamde pedofielenjagers. Dit zijn opsporingsambtenaren die worden ingezet om openbare netwerken te onderzoeken en eventueel informatie te verzamelen waarop ze stuiten tijdens hun onderzoek³²¹. Deze pedofielenjagers doen zich bij het chatten met de groomers voor als minderjarigen en hebben daarbij als doel om een betrapping op heterdaad waar te kunnen nemen³²². Het inzetten van pedofielenjagers als dusdanig is in België nog niet van toepassing, maar kwam wel ter sprake bij de bespreking van het wetsvoorstel inzake grooming. Hoewel het inzetten van pedofielenjagers geen concrete toepassing kent in België, zijn we wel reeds vertrouwd met figuren als

³¹⁶ F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 320.

³¹⁷ S. BERNEMAN, "Van relativisering naar rationalisering van de bewijsuitsluitingsregel", *T. Strafr.* 2005, 489.

³¹⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 715.

³¹⁹ F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 321.

³²⁰ K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Antwerpen, Maklu, 2009, 88.

³²¹ [http://nl.wikipedia.org/wiki/Grooming_\(pedofilie\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Grooming_(pedofilie)).

³²² Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, nr. 5-1823/4, 13.

infiltranten en undercoveragenten. De huidige heersende opvatting luidt dat er geen specifieke grondslag nodig zou zijn om dergelijke agenten, in anonimiteit of onder vorm van een pseudoniem, in te zetten voor het zoeken naar bewijsmateriaal voor seksueel misbruik op het internet, daar ook gewone burgers zich vaak onder een pseudoniem of anoniem op het internet begeven³²³. Het gebruik van een vals profiel door een opsporingsambtenaar wordt op zich niet als een onregelmatigheid beschouwd en zal bijgevolg niet worden gesanctioneerd.

Toch is het inzetten van pedofielenjagers een controversiële praktijk. Het is namelijk zo dat de agenten zichzelf niet schuldig mogen maken aan provocatie van het misdrijf grooming. Van provocatie is sprake wanneer ‘de politie het voornemen om een misdrijf te plegen doet ontstaan, verstrekt of bevestigt, terwijl de verdachte dit wilde beëindigen’³²⁴. Zo kan het zijn dat een potentiële dader zich op een forum begeeft en daar een gesprek aangaat met een schijnbare minderjarige met enkel de bedoeling een seksueel getint gesprek aan te gaan, dat immers op zich niet strafbaar wordt gesteld omdat het niet onder het toepassingsgebied van grooming valt. Het is de agent dan ook niet toegelaten om het gesprek in een andere richting te sturen waardoor de pedofiel een voorstel doet tot uitnodiging met het oog op seksueel contact, daar waar hij dit niet had gedaan indien de lokagent het gesprek niet in deze richting had gestuurd (verbod van eigenrichting)³²⁵. Bovendien is het de agenten ook niet toegelaten om zelf seksuele gesprekken te starten. Het initiatief dient te komen van de groomer, anders is er een botsing met het verbod op provocatie. Of er sprake is van uitlokking in hoofde van de opsporingsambtenaar is een feit dat aan de beoordeling van de rechter zal dienen voorgelegd te worden. Hij dient hierbij een beoordeling in concreto te maken³²⁶. De straf voor het provoceren van misdrijven is de onontvankelijkheid van de strafvordering voor de uitgelokte feiten³²⁷.

Bovendien laat de huidige tekst van de nieuwe artikelen 377ter en quater Sw. het ook niet toe om politie in te zetten als lokaas voor groomers. Niettegenstaande het feit dat men een groomer langs deze weg zou kunnen vatten en het misdrijf aan het licht zou kunnen brengen, zal niet aan de voorwaarden voor strafbaarstelling van het misdrijf grooming voldaan zijn. Beide artikelen vereisen immers dat er sprake is van een minderjarig slachtoffer dat jonger is dan zestien jaar. Een lokagent of undercoveragent zal steeds meerderjarig zijn, waardoor niet aan het leeftijdscriterium voldaan kan zijn. Het inzetten van een willekeurig minderjarig kind als lokaas is ook geen optie, daar dit zou indruisen tegen de moraliteitszin van onze samenleving. Ik twijfel dan ook aan de doeltreffendheid van de huidige bepalingen inzake de strafbaarstelling van grooming. De huidige tekst laat het immers niet toe dat groomers strafbaar worden gesteld indien zij in de overtuiging waren aan het chatten te

³²³ L. BEIRENS, “De politie, uw virtuele vriend? Nadenken over een beleidsmatige aanpak van criminaliteit in virtuele gemeenschappen in cyberspace”, *Orde dag* 2010, afl. 49, 64.

³²⁴ Art. 30 VTSv.

³²⁵ P. HERBOTS, “De provocatie en de lokauto’s”, *T. Strafr.* 2006, afl. 4, 191.

³²⁶ P. HERBOTS, “De provocatie en de lokauto’s”, *T. Strafr.* 2006, afl. 4, 198.

³²⁷ S. BERNEMAN, “Van relativering naar rationalisering van de bewijsuitsluitingsregel”, *T. Strafr.* 2005, 490.

zijn met een minderjarige, maar in werkelijkheid conversaties aan het voeren zijn met een meerderjarige lokagent. De vraag of aan de voorwaarden voor strafbaarstelling voldaan is indien de verdachte denkt te communiceren met een minderjarig persoon, maar in feite met een meerderjarige lokagent te maken krijgt, dient naar mijn mening positief te worden beantwoord. Het zou naar mijns inziens moeten volstaan dat de verdachte er van uit ging dat hij aan het communiceren was met een minderjarig kind en dat hij de intentie had om een seksuele handeling te stellen ten opzichte van deze minderjarige. Dat de tegenpartij uiteindelijk een meerderjarige blijkt te zijn zou geen afbreuk mogen doen aan het strafbare karakter van de gedraging van de dader. De wetgever lijkt deze opinie niet te delen.

Men kan zich wel de vraag stellen of het inzetten van lokagenten wel een effectief middel zou zijn naar het zoeken van potentiële daders indien de wettekst geen hinderpaal zou vormen. Het groomingsproces is immers een proces van lange adem, waarbij het vertrouwen van het kind op een zeer zorgvuldige manier wordt gewonnen. Het is vaak onmogelijk voor de opsporingsambtenaren om zich gedurende het ganse proces voor te doen als een minderjarig kind. De kans dat het opzet van de lokagent niet slaagt, is dan ook bijzonder groot. Om het opzet wel te laten slagen, zal immers vereist zijn dat het inwinnen van informatie stelselmatig dient te gebeuren. Dit kan voor problemen zorgen wat de regelmatigheid van de ingewonnen informatie betreft. Bovendien gaat het stelselmatig inwinnen van informatie vaak gepaard met inbreuken op de privacy van de verdachte, dewelke steeds gerechtvaardigd dienen te worden. Het inzetten van dergelijke pedofielenjagers kan ook enkel effectief zijn in het kader van de opsporing van online grooming. Het inzetten van een meerderjarige lokagent bij offline grooming zal praktisch onmogelijk zijn.

Tenslotte dient er op gewezen te worden dat het inzetten van infiltranten steeds dient te gebeuren op basis van artikel 47octies Sv. Dit artikel vereist een aantal voorwaarden voor het inzetten van infiltranten. Zoals verder zal worden beschreven zal het misdrijf grooming niet voldoen aan deze voorwaarden, waardoor maar moeilijk van deze techniek gebruik zal kunnen worden gemaakt in het kader van de opsporing naar grooming. Een aanpassing van de BOM-wet zal eerst dienen te geschieden alvorens men deze techniek kan toepassen in het kader van grooming.

4.3.2 Relevante opsporingstechnieken en hun weerslag op de privacy

4.3.2.1 Opsporing van grooming: praktijk in de kinderschoenen

De opsporing naar grooming kent in België nog geen praktische voorbeelden. Hierdoor is het moeilijk om zich een beeld te vormen van de opsporingspraktijk. Om inzicht te kunnen verwerven in het verloop van het onderzoek naar grooming dient men te steunen op onderzoekstechnieken toegepast bij

gelijkaardige kwalificaties, zoals bijvoorbeeld aanzetten tot ontucht. Daar er nog geen concreet beleid werd uitgestippeld voor het opsporen van zowel online, als offline grooming, blijft het voor opsporingsambtenaren gissen naar de meest efficiënte aanpak. Practici vrezen er dan ook voor dat opsporingspraktijken inzake grooming de eerste malen zullen uitdraaien op een amalgaam aan vrijspraken omwille van het gebrek aan kennis en ervaring op het terrein. Deze tendens kan reeds worden vastgesteld in gelijkaardige zaken in het buitenland, waaronder Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Op het gebied van zedenfeiten volgt vaak een vrijspraak als gevolg van het gebrek aan bewijs³²⁸. Toch zal in onderstaande tekst getracht worden om een beeld te schetsen van de mogelijke opsporingsmethoden inzake grooming. Hierbij worden een aantal methoden van naderbij bekeken en getoetst op hun relevantie en werkbaarheid, alsook hun privacyschendend karakter.

4.3.2.2 Reguliere opsporingsmethoden

4.3.2.2.1 Ratio

De reguliere opsporingsmethoden zijn opsporingsmethoden die niet als bijzonder aan te merken zijn, wegens het ontbreken van hun heimelijk karakter³²⁹. Dit heeft als gevolg dat het verslag van de gebruikte methoden niet in een vertrouwelijk dossier wordt opgenomen, maar gewoon aan het gerechtelijk dossier wordt toegevoegd³³⁰. Reguliere opsporingsmethoden kunnen relevant zijn in het zoeken van bewijsmateriaal zowel à charge, als à décharge. Het ontbreken van het heimelijke karakter zorgt er bovendien voor dat de schending van de privacy enigszins kan worden beperkt.

4.3.2.2.2 Verhoor van de minderjarige³³¹

De eerste stap om een opsporing inzake grooming op te kunnen zetten situeert zich vaak bij het verhoor van de minderjarige. Het verhoor zal dikwijls relevant bewijsmateriaal aan het licht brengen. De persoonlijke beleving van de feiten door het slachtoffer levert vaak nuttige informatie op in de zoektocht naar de eventuele dader en het misdrijf. Eerst en vooral dient rekening te worden gehouden met de verklaring van het slachtoffer, daarnaast is er ook nood aan steunbewijs. Dit laatste kan worden gevonden door inbeslagneming van de GSM of computer van het slachtoffer. Daaruit kunnen vaak al afdoende sporen van grooming worden gehaald zoals chatberichten, geschiedenis van datadragers,

³²⁸ J. GOOREN, “De strafrechtelijke bescherming van jongeren tegen seksuele contactlegging”, *Tijdschrift voor Veiligheid* 2011, nr. 10, 27.

³²⁹ H. BERKMOES, “Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 25.

³³⁰ Ibid.

³³¹ Deze inzichten werden gehaald uit het interview met Commissaris Yves Goethals.

etc³³². De meeste slachtoffers zullen zich dan ook niet verzetten tegen dergelijke inbeslagname en werken zelfs actief mee aan de bewijsvergaring door dergelijke informatiedragers ter beschikking te stellen van de onderzoekers. Het verhoor van het slachtoffer vormt dan ook een belangrijke techniek in de opsporing daar zij aanwijzingen kan geven dat het slachtoffer en de verdachte elkaar kennen, er sprake is van grooming en of er aan de voorwaarden voor strafbaarstelling is voldaan.

4.3.2.2.3 Huiszoeking

Om sporen van grooming van minderjarigen aan te treffen kan een huiszoeking een aangewezen opsporingsmethode zijn. Via de huiszoeking zou het mogelijk kunnen worden gemaakt om zowel vormen van offline, als online grooming aan het licht te brengen. Een huiszoeking is ‘een daad van onderzoek die wordt uitgevoerd in de bij de wet voorziene vormen, eventueel onder dwang, in een ‘woning’, een beschermde plaats of zelfs in de aanhorigheden ervan, om de bewijzen op te sporen en in beslag te nemen van een vooraf begane misdaad of wanbedrijf, om een persoon te vatten of om een misdaad of wanbedrijf vast te stellen’³³³. Een huiszoekingsbevel dient enkel te worden voorgelegd indien een onderzoek wordt gestart in een privéplaats. Een opsporing in een openbare plaats kan steeds zonder huiszoekingsbevel worden verricht³³⁴. Deze stelling dient enigszins genuanceerd te worden. Het doorzoeken van de URL geschiedenis van een openbare computer in de plaatselijke bibliotheek waarvan een groomer gebruik heeft gemaakt kan geschieden zonder bevel. Het openen van de mails op diezelfde pc vereist een machtiging van de onderzoeksrechter, behalve bij toestemming van de verdachte³³⁵.

Een huiszoeking kan enkel plaatsvinden indien er reeds een misdrijf werd gepleegd, zij is dus steeds reactief³³⁶. Indien er een vermoeden bestaat dat een persoon kinderen wil groomen, maar er nog geen veruitwendiging is geweest van dit voornemen en er dus nog geen sprake is van een misdrijf, kan men geen huiszoeking bevelen. Er dienen dus ernstige aanwijzingen te zijn van het bestaan van een strafbaar feit alvorens men dergelijke maatregel kan opstarten³³⁷.

³³² L. BEIRENS, “De politie, uw virtuele vriend?”, *Orde Dag* 2010, afl. 49, 58.

³³³ C. ROMBOUX, “Huiszoeking en opsporing” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2013, 44, 130/6.

³³⁴ Art. 26 Wet van 5 augustus 1992 betreffende het politieambt, *B.S.* 22 december 1992.

³³⁵ T. INCALZA, “Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming”, *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 337.

³³⁶ X., “De inijkoperatie”, in M. BOCKSTAELE, W. BRUGGEMAN, J. BRUYSSINCKX, J. DE WINNE, Y. GEYSKENS, A. LINERS, L. MARES, D. MEERT, I. SUPEENE en K. VAN DIJCK, *De zoeking onderzocht*, Antwerpen, Maklu, 2009, 86.

³³⁷ C. ROMBOUX, “Huiszoeking en opsporing” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2013, 70, 130/32.

Een huiszoeking wordt meestal opgezet met het oog op inbeslagname of bewaring van bepaald bewijsmateriaal met betrekking tot het misdrijf zoals bijvoorbeeld GSM, computer, papieren, etc. In de praktijk wordt nagenoeg alles wat relevant kan zijn om de waarheid aan het licht te brengen in beslag genomen. Het kan dus ook gaan om USB-sticks, telefoons, harde schijven, cd's, etc. Deze inbeslagname is nuttig om de gerechtelijke waarheid aan het licht te kunnen brengen. Eens men een huiszoekingsbevel heeft bekomen kan men de computer van de verdachte doorzoeken, hiervoor is geen nieuw bevel nodig³³⁸. De inbeslagname van de pc van de verdachte kan bepaald bewijsmateriaal aan het licht brengen, maar zal niet steeds soelaas kunnen brengen. Gegevens worden gewist, gesprekken zijn vaak versleuteld via encryptie en bepaalde clouds worden ontoegankelijk gemaakt voor het politiepersoneel. Men heeft dus vaak nood aan een opgeleid team voor het achterhalen van de geïnformatiseerde informatie. En net daar situeert zich nu net het euvel.

Het nadeel van een huiszoeking is bovendien dat het politiepersoneel belast met de opdracht enkel kan interveniëren in de ruimten aangegeven door het huiszoekingsbevel en met betrekking tot het voorwerp van het bevel. Indien er nieuwe onderzoeken noodzakelijk zijn, dient men te wachten op een nieuw bevel. Dit kan het onderzoek enorm vertragen. Bovendien dient de huiszoeking in een geïnformatiseerde omgeving voorzichtig te gebeuren, zodat het bewijsmateriaal niet teniet gaat³³⁹. De relevante artikelen bij deze opsporingsmethode zijn de artikelen 36-37 (heterdaad) en 87, 88, 89bis en 90 Sv.

4.3.2.2.4 Inbeslagneming

Krachtens artikel 35 Sv. kan alles wat gediend schijnt te hebben of bestemd schijnt te zijn geweest om een misdaad of wanbedrijf te plegen, alles wat daaruit voortgekomen schijnt te zijn en alle roerende goederen die kunnen bijdragen tot het ontdekken van de waarheid, vatbaar zijn voor inbeslagname. Er dient dus sprake te zijn van voor inbeslagneming vatbare goederen, waarmee men voor overdracht vatbare goederen bedoelt. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om computer, fototoestel, GSM, etc. van de verdachte groomer. De inbeslagname van elektronische gegevens valt echter buiten de reikwijdte van de gemeenrechtelijke inbeslagneming³⁴⁰. De inbeslagname van de pc, GSM of smartphone van de verdachte kan bepaalde waarheden aan het licht brengen. Toch zal men in de praktijk vaak te kampen krijgen met dezelfde problemen zoals hierboven reeds werd omschreven, bijvoorbeeld versleuteling van bewijsmateriaal. Men heeft dan ook nood aan een gespecialiseerd team die vertrouwd is met het

³³⁸ T. INCALZA, "Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming", *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 334.

³³⁹ P. VAN EECKE, *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 103.

³⁴⁰ T. INCALZA, "Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming", *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 359.

decoderen van dergelijke bewijsmateriaal. Bovendien dient men het aspect van de privacy in het oog te houden.

4.3.2.2.5 Quid met de privacy?

Een huiszoeking brengt steeds een inmenging van het grondrecht op de eerbiediging van het privéleven met zich mee, alsook het grondrecht op de onschendbaarheid van de woning³⁴¹. Hoewel deze rechten niet absoluut zijn, worden zij wel als fundamenteel beschouwd³⁴². Daarom dient men bij het uitvoeren van een huiszoeking steeds rekening te houden met de voorwaarden van legaliteit, proportionaliteit en legitimiteit, zoals gewaarborgd door het E.V.R.M.

De vereiste van **legaliteit** is gewaarborgd indien men voor de huiszoeking een wettelijke grondslag kan voorleggen³⁴³. Deze grondslag vindt men terug in de artikelen 36-37 (heterdaad) en 87, 88, 89bis en 90 Sv³⁴⁴. In de Huiszoekingswet worden richtlijnen gegeven over hoe en wanneer een huiszoeking mag plaatsvinden³⁴⁵. Voor het vereiste van **proportionaliteit** dient men na te gaan of de huiszoeking noodzakelijk is voor het nagestreefde doel. Het nagestreefde doel zal in het kader van dit proefstuk steeds de opsporing van het misdrijf grooming betreffen. Vaak is een huiszoeking noodzakelijk om dergelijk misdrijf aan het licht te kunnen brengen. Voor de bespreking van het proportionaliteitsvereiste verwijs ik naar ‘4.2.6.1.2 Proportionaliteit’. Indien men kan aanvoeren dat de huiszoeking noodzakelijk is ter bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten of de bescherming van de goede zeden, dan is ook aan de legitimiteitstoets voldaan.

Bovendien worden de rechten van de verdachte groomer nog verder beschermd omwille van het feit dat een huiszoeking enkel kan worden gevorderd door een onderzoeksrechter³⁴⁶. Een huiszoeking bij wijze van mini-instructie is uitgesloten³⁴⁷. Het feit dat een rechter oordeelt over het al of niet opzetten van dergelijke opsporingsmethode biedt voor bepaalde critici een extra waarborg ter bescherming van de rechten van de verdachte. Op het feit dat een huiszoeking enkel kan worden gevorderd door de

³⁴¹ Art. 15 GW. en Art. 8, eerste lid E.V.R.M.

³⁴² C. ROMBOUX, “Huiszoeking en opsporing” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2013, 99, 130/61.

³⁴³ G.GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 455.

³⁴⁴ E.H.R.M. 15 juli 2003, Ernst e.a./België, §96 en 111, <http://www.echr.coe.int>.

³⁴⁵ Wet van 7 juni 1969 betreffende de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize of huiszoeking mag worden verricht, B.S. 28 juni 1969.

³⁴⁶ GwH 16 december 1998, nr. 140/98.

³⁴⁷ T. INCALZA, “Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming”, *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 336.

onderzoeksrechter bestaan evenwel uitzonderingen, in het geval er sprake is van betrapping op heterdaad of indien de verdachte toestemt in de huiszoeking³⁴⁸.

Om te kunnen controleren of onderzoekers bij het verrichten van een huiszoeking hun bevoegdheden niet te buiten zijn gegaan, ook wat het aspect van de privacy van de verdachte betreft, is het belangrijk dat er een huiszoekingsmandaat wordt opgenomen in het strafdossier. Deze dient een aantal belangrijke vermeldingen te bevatten. Is aan deze vereiste niet voldaan, dan mogen de bewijsmiddelen die zijn verkregen uit de huiszoeking niet in aanmerking worden genomen en kan dit zelfs leiden tot de onontvankelijkheid van de strafvordering³⁴⁹. Voor andere onregelmatigheden met betrekking tot de huiszoeking zal het aan de rechter worden overgelaten om de gepaste sanctie te voorzien en dit in het licht van de Antigoonrechtspraak³⁵⁰.

4.3.2.3 Bijzondere opsporingsmethoden

4.3.2.3.1 Ratio

Voor het bestrijden van meer ernstige en georganiseerde vormen van seksueel misbruik kunnen politie en justitie gebruik maken van de zogenaamde bijzondere opsporingsmethoden (BOM). Bijzondere opsporingsmethoden zijn bijzonder te noemen, vanwege hun heimelijk karakter. Het verslag van de onderzoeksmethoden komt niet in het strafdossier van de dader terecht, maar wel in een vertrouwelijk dossier, dat enkel kan worden ingekeken door de procureur des Konings of de onderzoeksrechter³⁵¹. Bovendien kunnen zij een ernstige inbreuk vormen op de rechten en vrijheden van de verdachte, zoals het recht op privacy³⁵². Deze BOM kunnen in principe zowel toegepast worden in het onderzoek naar offline, dan wel online grooming en dit zowel in het kader van een reactieve, dan wel proactieve recherche³⁵³. Toch dient men er op te wijzen dat bijzondere opsporingsmethoden eerder uitzonderlijk zullen worden gebruikt om een groomingpraktijk vast te stellen en dit omwille van hun ingrijpend karakter. Dit brengt met zich mee dat BOM slechts in subsidiaire orde toepassing kunnen krijgen. Omdat bepaalde van deze bijzondere opsporingsmethoden in theorie wel bruikbaar zijn voor het opsporen van het misdrijf grooming, krijgen zij ook een korte bespreking ter vervollediging van deze uiteenzetting.

³⁴⁸ G.GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 458.

³⁴⁹ Corr. Brussel 3 december 2008, NC 2010, 303 en 304, noot L. ARNOU.

³⁵⁰ Ibid, 304.

³⁵¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 1060.

³⁵² Memorie van Toelichting, *Parl. St. Kamer*, 2001-02, nr. 1688/001, 8.

³⁵³ H. BERKMOES, "Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 27.

Een wettelijke regeling inzake de bijzondere opsporingsmethoden kwam pas tot stand door de Wet van 6 januari 2003³⁵⁴. Hierdoor werd een nieuwe afdeling 3 toegevoegd aan hoofdstuk IV van boek I van het Wetboek van Strafvordering. De bepalingen inzake de BOM zitten vervat in artikelen 47ter tot 47undecies van het Wetboek van Strafvordering. Bijzondere opsporingsmethoden kunnen worden toegepast in het raam van een opsporingsonderzoek of kunnen het voorwerp uitmaken van een gerechtelijk onderzoek. De opsporingsmethoden hebben steeds tot doel ‘het vervolgen van daders, het opsporen, verzamelen, registreren en verwerken van gegevens en inlichtingen op grond van ernstige aanwijzingen van te plegen of reeds gepleegde, al dan niet aan het licht gebrachte misdrijven’³⁵⁵.

Bijzonder aan het inzetten van deze opsporingsmethoden is dat zij het plegen van misdrijven door politieambtenaren en parket in bepaalde gevallen lijken te rechtvaardigen, ondanks het principieel verbod daarop³⁵⁶. Indien aan de voorwaarden uit de BOM-wet is voldaan mag een politieambtenaar zich bij het uitvoeren van de opsporing schuldig maken aan feiten die normalerwijze strafbaar worden gesteld, maar dit ingevolge de bepalingen uit de BOM-wet niet zullen zijn³⁵⁷. Er geldt als het ware een strafuitsluitende verschoningsgrond voor de opsporingsambtenaren³⁵⁸. De strafbare feiten kunnen pas worden gepleegd indien de procureur des Konings daarvoor zijn akkoord heeft verleend³⁵⁹. Bovendien mogen de gepleegde feiten niet ernstiger zijn dan de feiten waarvoor een bijzondere opsporingsmethode wordt ingezet en dienen deze feiten steeds evenredig te zijn aan het nagestreefde doel³⁶⁰. Het politiepersoneel is steeds verplicht aan de procureur des Konings te melden welke misdrijven zij voornemens zijn te plegen³⁶¹. In uitzonderlijke gevallen, waarin het niet mogelijk wordt geacht om deze mededeling voorafgaandelijk te doen, kan deze ook op een later ogenblik gebeuren, indien ze ook schriftelijk wordt bevestigd³⁶². Het plegen van misdrijven door politiepersoneel mag geenszins worden verward met het provoceren van misdrijven uit artikel 30 VTSv., en in het bijzonder artikel 47quater Sv., dat steeds verboden wordt geacht en gesanctioneerd wordt met de onontvankelijkheid van de strafvordering³⁶³. Politieambtenaren mogen zich dus niet schuldig maken aan het uitlokken van misdrijven die een dader niet van plan was om te stellen of die hij zonder toedoen van de ambtenaren zou hebben gestaakt, omdat dit de loyaliteit van de strafvordering in het

³⁵⁴ Wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, B.S. 12 mei 2003, (verder BOM-wet).

³⁵⁵ Art. 47ter Sv.

³⁵⁶ Art. 47quinquies, § 1 Sv.

³⁵⁷ Art. 47quinquies, § 2 Sv.

³⁵⁸ H. BERKMOES, “Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 53.

³⁵⁹ Art. 47quinquies, § 2, eerste lid Sv.

³⁶⁰ Art. 47quinquies, § 2, tweede lid Sv.

³⁶¹ Art. 47quinquies, § 3 Sv.

³⁶² Art. 47quinquies, § 3, tweede lid Sv.

³⁶³ Art. 30 VTSv., B.S. 30 december 2005

gedrang brengt³⁶⁴.

Deze BOM kunnen ook worden ingezet in de opsporing naar grooming en zullen in bepaalde gevallen ook doeltreffend zijn omwille van hun heimelijk karakter. Deze technieken laten politieambtenaren toe om, buiten medeweten van de verdachte, opzoekingen te doen, bewijsmateriaal te verzamelen of gegevens te verwerken, teneinde aanwijzingen te vinden die het vermoeden van onschuld van de verdachte doen stranden en zijn schuld kunnen vaststellen. In onderstaande alinea's zullen de verschillende mogelijkheden aan bijzondere opsporingsmethoden, in het kader van de opsporing naar grooming, kort worden belicht. Niettegenstaande het feit dat enkel methoden als infiltratie, informantenwerking en observatie vallen onder bijzondere opsporingsmethoden in de strikte betekenis van het woord, werd deze lijst aangevuld met opsporingstechnieken die wegens hun aard nauw aansluiten bij de BOM.

4.3.2.3.2 Stelselmatige observatie

*“Observatie in de zin van dit wetboek is het stelselmatig waarnemen door een politieambtenaar van één of meerdere personen hun aanwezigheid of gedrag, of van bepaalde zaken, plaatsen of gebeurtenissen”*³⁶⁵.

De observatie waarvan sprake is in dit artikel heeft steeds een stelselmatig karakter. Een onderzoek is stelselmatig indien het op systematische wijze plaats vindt, er technische hulpmiddelen worden aangewend, een internationaal karakter aanwezig is of uitgevoerd wordt door eenheden van de federale politie³⁶⁶. Om te oordelen of een opsporingsonderzoek al of niet stelselmatig is, moet rekening worden gehouden met concrete omstandigheden zoals de duur van het onderzoek, de plaats van het onderzoek, de aard van de informatie die wordt verkregen, de intensiteit van het onderzoek, etc.

Een stelselmatige observatie kan enkel worden opgestart indien er sprake is van een misdrijf en indien ze wordt bevolen door de procureur des Konings³⁶⁷. Omdat grooming een misdrijf uitmaakt, zou men ook een stelselmatige observatie kunnen aanvatten voor het opsporen van dit fenomeen. De stelselmatige observatie kan er bijvoorbeeld uit bestaan dat de politieambtenaar zich begeeft rond de woonplaats van de verdachte, controle doet of de verdachte in aanwezigheid komt met minderjarige kinderen en of er contact wordt gelegd met de kinderen (cfr. offline grooming). Het kan ook zijn dat opsporingsambtenaren het internet afzoeken om een spoor te vinden van online grooming. De

³⁶⁴ H. BERKMOES, “Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 52.7.

³⁶⁵ Art. 47sexies, § 1 Sv.

³⁶⁶ Art. 47sexies, § 1, eerste lid Sv.

³⁶⁷ R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2009, 316.

procureur des Konings zal enkel een observatie kunnen machtigen indien het onderzoek dit vereist en er geen andere onderzoeksmiddelen voor handen zijn die de waarheid aan het licht kunnen brengen³⁶⁸. Aan de voorwaarden van subsidiariteit en proportionaliteit dient dus steeds voldaan te zijn. Een gewone observatie, dat niet stelselmatig is, kan steeds voor alle misdrijven worden verricht en is niet aan bijzondere voorwaarden onderworpen³⁶⁹.

Het stelselmatige karakter van deze onderzoeksmethode maakt het mogelijk om een duidelijk beeld te krijgen op het dagelijkse reilen en zeilen van de verdachte groomer, toch zal het geen doeltreffende methode zijn om het grooming vast te kunnen stellen. De observatie houdt immers enkel in dat de opsporingsambtenaren gedragingen van de verdachte kunnen waarnemen, zonder dat zij ook effectief in contact komen met de verdachte. Zo kunnen zij vaststellen dat de groomer ontmoeting heeft gehad met een kind, maar levert dit geen bewijs dat er ook effectief een voorstel is geweest tot het stellen van seksuele handelingen. Observatie via het internet biedt vaak ook geen voldoende bewijsmateriaal, daar de gesprekken tussen groomer en slachtoffer vaak in privé worden gevoerd, waardoor de speurder geen kennis kan krijgen van de inhoud van het gesprek. De constitutieve elementen van grooming kunnen daardoor maar moeilijk worden bewezen. Deze methode heeft wel als voordeel dat zij zowel de handelingen van de verdachte, als de handelingen van het slachtoffer, kan controleren zonder dat dit een verregaande inbreuk inhoudt op het privéleven van beide partijen.

In sommige gevallen zal het gebruik van technische hulpmiddelen aangewezen zijn bij het uitvoeren van de observatie. Artikel 47 sexies, § 1, derde lid Sv. geeft een omschrijving van wat men onder ‘technische hulpmiddelen’ kan verstaan. Het gaat om een middel die signalen detecteert, transporteert, hun registratie activeert en registreert. Dergelijke hulpmiddelen kunnen zijn het plaatsen van zendertjes op de auto, laptop gebruiksmateriaal van de verdachte, gebruik van bewegingsmelders, camera’s, etc³⁷⁰. Aangezien stelselmatige observatie door middel van technische hulpmiddelen uitdrukkelijk wordt opgenomen in het Strafwetboek, zal aan de vereiste van legaliteit voldaan zijn. Men kan zich echter vragen stellen bij de proportionaliteit van het gebruik van technische hulpmiddelen. Daar zij vaak een ernstige inmenging in het privéleven van de verdachte of het slachtoffer meebrengen, zal het meer aangewezen zijn om toepassing te maken van minder ingrijpende opsporingstechnieken. Bovendien kunnen de middelen enkel worden ingezet indien er aanwijzingen zijn van strafbare feiten waarop een correctionele hoofdgevangenisstraf staat van minstens één jaar³⁷¹.

³⁶⁸ Art. 47sexies, § 2, eerste lid Sv.

³⁶⁹ Art. 8 Sv.

³⁷⁰ J. THIEREN en T. VLAMINCK, “Cameragebruik, (private) recherche en privacy”, in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 575.

³⁷¹ Art. 47sexies, §2, tweede lid Sv.

4.3.2.3.3 Infiltratie

Infiltratie is volgens het Wetboek van Strafvordering, *‘de door een politieambtenaar, infiltrant genoemd, onder een fictieve identiteit, duurzaam contact onderhouden met een of meerdere personen, waarvan er ernstige aanwijzingen zijn dat zij strafbare feiten in het kader van een criminele organisatie, zoals bedoeld in artikel 324bis van het Strafwetboek, of misdaden of wanbedrijven als bedoeld in artikel 90ter, §§ 2 tot 4 plegen of zouden plegen’*³⁷². Infiltratie kan enkel worden uitgevoerd door een speciaal daartoe opgeleid politieambtenaar, het inzetten van een burgerinfiltrant wordt uitgesloten³⁷³. Ook hier dient aan de waarborgen inzake proportionaliteit en subsidiariteit te worden voldaan³⁷⁴.

De infiltratie zou er in het kader van grooming uit kunnen bestaan dat een politieagent zich op het internet voordoet als een minderjarige om zo in contact te kunnen komen met de groomer. Met het doel om een betrapping op heterdaad uit te kunnen lokken, kan de politieambtenaar dan bepaalde conversaties voeren met de verdachte. Het probleem van deze methode bestaat eruit dat er op deze manier nooit aan de constitutieve elementen van grooming kan worden voldaan. De infiltrant is immers geen minderjarige onder de zestien jaar ten opzichte waarvan de groomer contacten onderhoudt. Dat de groomer hierbij de intentie had om te converseren met een minderjarige, waarna hij het stellen van seksuele handelingen met het kind voor ogen had en ook veruitwendiging heeft gegeven aan dit voornemen, heeft geen enkel belang voor de strafbaarstelling. Het inzetten van een minderjarige burgerinfiltrant is zoals reeds besproken geen werkbare en moreel aanvaardbare oplossing³⁷⁵. Bovendien zullen de voorwaarden voor het inzetten van een infiltrant dergelijke toepassing in de weg staan.

Hoewel infiltratie een adequate manier is om een georganiseerd netwerk van kindermisbruikers aan het licht te brengen, zal zij in het kader van grooming minder aangewezen zijn. Bij grooming zal infiltratie niet veel aan de orde kunnen komen, daar het meestal gaat om handelingen van een individueel persoon en er minder sprake zal zijn van een criminele organisatie zoals bedoeld in artikel 324bis Sw³⁷⁶. Toch kan het een handige wijze van opsporing zijn in het geval er een netwerk van personen wordt gezocht, die zich bezig houdt met het groomen van kinderen met als oogmerk het vervaardigen van kinderpornografie of het invoeren van minderjarigen in de seksindustrie. Er kan dan sprake zijn van een criminele organisatie waardoor aan het toepassingsgebied van artikel 47octies, §1, eerste lid Sv. is voldaan. Bovendien kan ook toepassing worden gemaakt van infiltratie in het geval er

³⁷² Art. 47octies, § 1, eerste lid Sv.

³⁷³ R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2009, 318.

³⁷⁴ Art. 47octies, § 2, eerste lid Sv.

³⁷⁵ S. MEEUS, “Strafbaarheid of straffeloosheid van infiltranten”, *Jura Falc.* 2006-07, nr. 3, 516.

³⁷⁶ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 1063.

sprake is van de misdrijven gepleegd in artikel 379 en 380 Sv., dewelke betrekking hebben op bederf van de jeugd. Daar dit misdrijf steeds wordt gepleegd met het oog op het voldoen van andermans driften, zal van grooming moeilijk sprake kunnen zijn.

Er dient bovendien gewezen te worden op het verregaande karakter van een infiltratie, waardoor er slechts tot dergelijke onderzoeksmaatregel besloten kan worden indien dit strikt noodzakelijk wordt geacht³⁷⁷. De onderzoeksmaatregel vraagt immers veel durf van de infiltrant en houdt bovendien vele risico's in³⁷⁸. In de meeste gevallen zal infiltratie de toets naar subsidiariteit en proportionaliteit dan ook niet doorstaan.

4.3.2.3.4 Informantenwerking

Informantenwerking zit vervat in artikel 47decies, §1, eerste lid Sv. en wordt omschreven als *'het onderhouden van regelmatige contacten door een politieambtenaar met een persoon, informant genoemd, waarvan vermoed wordt dat hij nauwe banden heeft met één of meerdere personen, waarvan er ernstige aanwijzingen zijn dat ze strafbare feiten plegen of zouden plegen, en die de politieambtenaar hierover, al dan niet gevraagd, inlichtingen en gegevens verstrekt. Deze politieambtenaar wordt contactambtenaar genoemd'*.

De informant is dus als het ware een persoon die in hetzelfde criminele milieu zit als de verdachte³⁷⁹. Hij heeft nauwe banden met de verdachte en is op de hoogte van de praktijken van de verdachte. De informant neemt zelf deel aan de criminele activiteiten, waardoor hij onderscheiden dient te worden van een tipgever³⁸⁰. Van een informant kan sprake zijn in het geval we te maken hebben met een verdachte inzake het vervaardigen van kinderpornografie, waarbij de informant dan ook een vervaardiger of gebruiker van kinderpornografie zou kunnen zijn en waarbij deze laatste de praktijken van de verdachte bekend maakt aan de politie. De informatie afkomstig van een informant wordt eerder gebruikt als sturingsmateriaal en niet zozeer als bewijsmateriaal³⁸¹. Het politiepersoneel houdt zich bezig met de eigenlijke bewijsvergaring en niet de informant zelf. De informant wordt in bepaalde gevallen toegelaten misdrijven te plegen om zijn informatiepositie te kunnen behouden³⁸². Deze bevoegdheid gaat immers minder ver dan bij infiltranten het geval is, waardoor informanten

³⁷⁷ Art. 47octies, § 2, eerste lid Sv.

³⁷⁸ H. BERKMOES, "Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 71.

³⁷⁹ Wetsontwerp van 12 maart 2002 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *Parl. St.* Kamer 2001-02, nr. 1688/001, 41.

³⁸⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 1065.

³⁸¹ Ibid.

³⁸² H. BERKMOES, "Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 81.

meestal geen gebruik kunnen maken van de strafuitsluitende verschoningsgrond³⁸³. Gezien de grote risico's die verbonden zijn aan de informantenwerking, wordt de identiteit van de informant nagenoeg nooit bekend gemaakt³⁸⁴. De anonimiteit van de informant kan echter de rechten van verdediging van de verdachte in het gedrang brengen. De verdachte kan zich niet optimaal verzetten tegen de verklaringen afgelegd door de informant, indien hij geen weet heeft van wie deze verklaringen uitgaan. Toch heeft het E.H.R.M. in meerdere arresten gesteld dat het gebruik van anonieme getuigen niet steeds strijdig is met het E.V.R.M.

Het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel worden niet toegepast op het inzetten van informanten³⁸⁵. Het subsidiariteitsbeginsel toetsen bij het gebruik van informanten is overbodig daar deze techniek geen inbreuk vormt op het privéleven van de verdachte of de slachtoffers³⁸⁶. Bovendien is het bij informantenwerking niet nodig om de misdrijven waarvoor deze opsporingsmethoden kunnen worden gebruikt af te bakenen op basis van het proportionaliteitsbeginsel³⁸⁷.

Informantenwerking zal een weinig gebruikte en minder aangewezen techniek zijn voor het opsporen van grooming. Informantenwerking veronderstelt immers dat personen uit het milieu bereid zijn om verklaringen af te leggen tegen de verdachte. Het zijn vaak personen die zich zelf schuldig hebben gemaakt aan gelijkaardige feiten, waardoor zij als mededaders of medeplichtigen kunnen worden beschouwd³⁸⁸. Dit heeft als gevolg dat er maar weinig personen zullen zijn die medewerking willen verlenen aan de informantenwerking, uit vrees voor strafbaarstelling van hun eigen praktijken. In bepaalde gevallen zal de politie sommige misdrijven wel door de vingers zien, maar van de zogenaamde 'spijtoptanten', zijnde misdrijfplegers die een strafvermindering of strafuitsluiting krijgen in ruil voor de aangereikte informatie, maakt België alsnog geen gebruik³⁸⁹.

4.3.2.3.5 Inkijkoperatie

De inkijkoperatie werd, ingevolge de BOM-wet opgenomen in artikel 89ter Sv.:

³⁸³ Ibid.

³⁸⁴ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 1067.

³⁸⁵ H. BERKMOES, "Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 52.2.

³⁸⁶ Wetsontwerp van 12 maart 2002 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *Parl. St.* Kamer 2001-02, nr. 1688/001, 42.

³⁸⁷ C. DE ROY en S. VANDROMME, "Het Arbitragehof en de bijzondere opsporingsmethoden: klare taal, maar geen pasklaar antwoord voor het vertrouwelijk dossier", *T. Strafr.* 2005, 191.

³⁸⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 1066.

³⁸⁹ Ibid.

“In het kader van de uitvoering van de in artikel 46quinquies bepaalde maatregel, en onder de voorwaarden daar vermeld, kan alleen de onderzoeksrechter de politiediensten machtigen om buiten medeweten van de eigenaar of van zijn rechthebbende, of van de bewoner, of zonder hun toestemming, te allen tijde een andere private plaats dan die welke bedoeld is in artikel 46quinquies, §1, te betreden”.

Hoewel deze onderzoekstechniek werd ingevoerd door de BOM-wet, betreft ze zelf geen bijzondere opsporingsmethode³⁹⁰. Ze wordt in dit proefstuk wel opgenomen bij de bijzondere opsporingsmethoden omwille van haar ingrijpend en heimelijk karakter. De inijkoperatie heeft veel gelijkenis met een huiszoeking, maar is dit niet vanwege haar heimelijk karakter³⁹¹.

Een inijkoperatie kan onder bepaalde voorwaarden plaats vinden op een openbare plaats, op een private plaats dat geen woning is³⁹² of een private plaats dat wel een woning is³⁹³. Artikel 89ter Sv. dient samen te worden gelezen met artikel 46quinquies Sv., waarin de toepassingsvoorwaarden worden vermeld. Artikel 46quinquies, §1, eerste lid Sv. bepaalt uitdrukkelijk dat een inijkoperatie enkel kan geschieden indien er *‘ernstige aanwijzingen zijn dat de strafbare feiten een misdrijf uitmaken als bedoeld in artikel 90ter, §§2 tot 4, of gepleegd worden of zouden worden in het kader van een criminele organisatie zoals bedoeld in artikel 324bis van het Strafwetboek (...)’*. De afbakening van het toepassingsgebied heeft als gevolg dat inijkoperaties enkel uitgevoerd kunnen worden in het geval van hierboven vermelde misdrijven.

Van een inijkoperatie zal dus in de praktijk geen gebruik worden gemaakt voor het opsporen van grooming omdat niet voldaan is aan het materiële toepassingsgebied. Het proportionaliteitsbeginsel verzet zich als het ware tegen de toepassing van deze onderzoekstechniek bij de opsporing van grooming. Enkel in het geval dat grooming de techniek betreft waarmee kinderen worden geronseld door een criminele organisatie als bedoeld in artikel 324bis Sw., zou een inijkoperatie eventueel als opsporingstechniek aangewezen kunnen zijn om het misdrijf vast te stellen. Bovendien kan een inijkoperatie ook geschieden in het geval er sprake is van jeugdbederf of aanzetten tot ontucht³⁹⁴. Hierbij speelt immers hetzelfde probleem als hierboven reeds werd beschreven. Voor het opsporen van grooming, gesteld door een individueel persoon, zal men aangewezen zijn tot het gebruiken van andere technieken.

³⁹⁰ B. VANGEEBERGEN, “De inijkoperatie”, OSS 2007, afl. 56, 28.

³⁹¹ Ibid.

³⁹² Art. 46quinquies Sv.

³⁹³ Art. 89ter Sv.

³⁹⁴ Art. 379 en 380 Sw.

4.3.2.3.6 Het onderscheppen en openen van post

Het onderscheppen van post (Art. 46ter Sv.)

Onder ‘post’ wordt verstaan *‘een op enigerlei fysieke drager aangebrachte schriftelijke mededeling die wordt vervoerd en besteld op het door de afzender op de zending zelf of op de omslag daarvan vermelde adres; boeken, catalogi, kranten en tijdschriften worden niet als brievenpost aangemerkt’*³⁹⁵. Het onderscheppen van e-mail valt niet onder het toepassingsgebied³⁹⁶. Kennisname van elektronische post vereist een misdrijf zoals opgenomen in de telefoontaplijst³⁹⁷.

De procureur des Konings kan bevel geven om de post van of naar de verdachte te onderscheppen, indien er ernstige aanwijzingen bestaan dat de strafbare feiten uitgaande van de verdachte gesanctioneerd kunnen worden met een correctionele hoofdgevangenisstraf van één jaar of een zwaardere straf³⁹⁸. Omdat de meeste misdrijven uit Boek II, titel VII, hoofdstukken V tot en met VII in een zwaardere straf voorzien dan een correctionele hoofdgevangenisstraf van één jaar, zal het onderscheppen van post een mogelijke opsporingsmethode zijn bij het detecteren van grooming en de daaraan gerelateerde misdrijven. Indien er aanwijzingen zijn dat een meerderjarige persoon zich schuldig maakt aan het groomen van kinderen met het oog op seksueel misbruik, dan kan de procureur beslissen om de post van de verdachte te onderscheppen, en dit met het oog op het vaststellen van communicatie van de verdachte naar het minderjarige slachtoffer en vice versa.

Het onderscheppen van post creëert de mogelijkheid om de aan de postoperator toevertrouwde brieven afkomstig van de verdachte of bestemd voor de verdachte te onderscheppen en in beslag te nemen³⁹⁹. De postoperator is hierbij steeds verplicht om op het verzoek van de procureur des Konings in te gaan⁴⁰⁰. De procureur kan enkel het bevel geven om de post te onderscheppen, dit betekent dat de post in beslag kan worden genomen, zonder dat men hiervoor de toelating heeft gekregen om de post te openen of kennis te nemen van de inhoud⁴⁰¹.

³⁹⁵ Art. 131, §7 van de Wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, B.S. 27 maart 1991.

³⁹⁶ Wetsontwerp van 12 maart 2002 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *Parl. St.* Kamer 2001-02, nr. 1688/001, 55.

³⁹⁷ J. MEESE, “Bijzondere opsporingsmethoden en andere onderzoeksmethoden”, *NJW* 2003, nr. 47, 1152.

³⁹⁸ Art. 46ter, §1, eerste lid Sv.

³⁹⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 1045.

⁴⁰⁰ Ibid.

⁴⁰¹ Zie infra ‘Het lezen en openen van post’.

Het onderscheppen van post kan het voorwerp uitmaken van een reactief optreden, dit betekent nadat het misdrijf is vastgesteld⁴⁰². Een proactieve onderschepping zal bij de opsporing van grooming niet mogelijk zijn, daar aan de voorwaarden uit artikel 28bis, § 2 Sv. moet voldaan zijn.

Het lezen en openen van post (Art. 88sexies Sv.)

Om kennis te kunnen nemen van de inhoud van een brief of voor het openen van de post, is een machtiging van de onderzoeksrechter vereist. De procureur des Konings kan enkel optreden indien er sprake is van een betrapting op heterdaad⁴⁰³. De post wordt enkel bijgehouden tot zover het onderzoek loopt. Indien de procureur des Konings of de onderzoeksrechter van oordeel is dat de onderschepte, respectievelijk geopende post, geen meerwaarde kan brengen aan het onderzoek, dan geven ze de post zo snel mogelijk af aan de postoperator⁴⁰⁴.

Het onderscheppen en openen van post zal soms nuttige informatie opleveren bij het opsporen van grooming. Het groomen van kinderen gebeurt echter maar zelden door middel van briefwisseling, waardoor het onderscheppen of lezen van post minder gebruikelijk zal zijn. Daar het onderscheppen van e-mailcorrespondentie niet onder het toepassingsgebied van artikel 46ter en 88sexies Sv. kan worden gebracht, zullen deze artikelen ook geen oplossing bieden voor het opsporen van online grooming. In uitzonderlijke gevallen kan het onderscheppen van een postpakket een aanwijzing zijn dat er communicatie is geweest tussen de verdachte en het slachtoffer. Daarmee wordt nog geen bewijs geleverd dat er ook effectief aan grooming werd gedaan door de verdachte. Dergelijke bewijs zal maar zelden geleverd kunnen worden door het onderscheppen en lezen van post, daar grooming meestal gebeurt in real life of via het internet.

Het onderscheppen en openen van post kan bovendien een inbreuk vormen op de onschendbaarheid van het briefgeheim, zoals gewaarborgd in artikel 29 van de Grondwet. Een inmenging kan in bepaalde gevallen worden gerechtvaardigd als gevolg van haar legitiem doel, het opsporen van misdrijven⁴⁰⁵.

⁴⁰² C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 909.

⁴⁰³ Ibid, 1046.

⁴⁰⁴ Art. 88sexies, §2 Sv.

⁴⁰⁵ C. DE ROY en S. VANDROMME, “Het Arbitragehof en de bijzondere opsporingsmethoden: klare taal, maar geen pasklaar antwoord voor het vertrouwelijk dossier”, *T. Strafr.* 2005, 191-192.

4.3.2.3.7 Het direct afluisteren

Ingevolge de Afluisterwet van 30 juni 1994⁴⁰⁶ werd het mogelijk gemaakt om nieuwe bewakingsmaatregelen toe te passen op de verdachte. Deze wet heeft de artikelen 90ter tot en met 90decies opgenomen in het Wetboek van Strafvordering, waardoor het mogelijk wordt gemaakt om privé- en telecommunicatie af te luisteren, ervan kennis te nemen en het tevens op te nemen, na machtiging van de onderzoeksrechter⁴⁰⁷. Door de opname van deze artikelen in het wetboek wordt een uitzondering gemaakt op het zogenaamd ‘afluisterverbod’ uit de artikelen 314bis en 259bis Sw.⁴⁰⁸. De Wet van 1994 werd echter gewijzigd door de Wet van 10 juni 1998⁴⁰⁹. Met deze wet trachtte men op de noden van de evoluerende en groeiende communicatietechnologie in te spelen door de regelgeving aan te passen. Deze wet verschaft tevens een medewerkingsverplichting aan de telecommunicatieoperators en aan de verstrekkers van telecommunicatiediensten.

Het afluisteren van privé-communicatie of telecommunicatie⁴¹⁰ tussen de verdachte en het slachtoffer houdt in dat opsporingsambtenaren kennis nemen van de inhoud van de communicatie⁴¹¹. Omdat afluisteren een ernstige inbreuk kan vormen op de privacy van de verdachte en het slachtoffer, kan dit enkel worden bevolen indien aan de voorwaarden uit artikel 90ter, §1, eerste lid Sv. is voldaan. Dit betekent dat een communicatie enkel mag worden onderschept tijdens de overbrenging ervan⁴¹². De overbrenging heeft zowel betrekking op de overbrenging van telefoongesprekken, alsook e-mail- en SMSberichten⁴¹³. Communicatie die reeds werd ontvangen vóór het aanvangen van de maatregel of na de afloop ervan, kan niet worden onderschept via artikel 90ter⁴¹⁴. Daarvoor zal men beroep moeten doen op een huiszoeking⁴¹⁵. De maatregel kan bovendien enkel worden toegepast voor de misdrijven die limitatief zijn opgenomen in artikel 90ter, §2 Sv. Door het direct afluisteren, ook wel telefoontap genoemd, als een uitzonderingsmaatregel in het Wetboek van Strafvordering op te nemen, wou de wetgever tegemoet komen aan de vereiste van proportionaliteit⁴¹⁶.

⁴⁰⁶ Wet van 30 juni 1994 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het afluisteren, kennisnemen en opnemen van privé-communicatie en –telecommunicatie, *B.S.* 24 januari 1995.

⁴⁰⁷ De procureur des Konings is enkel bevoegd in het geval er sprake is van een heterdaadprocedure bij toepassing van artikelen 347bis en 470 Sw.

⁴⁰⁸ M. DE SWAEF, “Tapverbod en tapvergunning. Enkele kanttekeningen bij de ‘afluisterwet’ van 30 juni 1994, *RW* 1995-96, nr. 14, 449.

⁴⁰⁹ H. BERKMOES, “Opsporen en lokalisatie van telecommunicatie” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2013, nr. 135, 157/11.

⁴¹⁰ Voor deze begrippen zie L. ARNOU, “Afluisteren tijdens het gerechtelijk onderzoek”, *OSS* 2008, afl. 59, 24-26 en 28-29.

⁴¹¹ L. ARNOU, “Afluisteren tijdens het gerechtelijk onderzoek”, *OSS* 2008, afl. 59, 21.

⁴¹² Art. 90ter, § 1, eerste lid Sv.

⁴¹³ P. VAN EECKE, *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 92.

⁴¹⁴ L. ARNOU, “Afluisteren tijdens het gerechtelijk onderzoek”, *OSS* 2008, afl. 59, 30.

⁴¹⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2009, 1021.

⁴¹⁶ *Ibid*, 1052.

Het af luisteren van privécommunicatie zal bijgevolg zelden tot nooit gebruikt worden voor het opsporen van grooming, daar niet aan de toepassingsvoorwaarden van §§ 2 tot 4 voldaan is. Alweer zou men een uitzondering kunnen maken in het geval er sprake is van een criminele organisatie⁴¹⁷ of in het geval de groomingpraktijken ook kunnen worden gekwalificeerd als het aanzetten tot ontucht van een minderjarige⁴¹⁸. In het geval er bijvoorbeeld sprake is van kinderhandel voor seksuele doeleinden zou een af luistermaatregel kunnen plaatsvinden⁴¹⁹. Aan de voorwaarde van subsidiariteit zal steeds moeten voldaan zijn, waardoor af luisteren enkel mogelijk is wanneer er geen andere middelen volstaan om de waarheid aan het licht te brengen⁴²⁰. Dit zal echter nog bemoeilijken dat af luisteren wordt ingezet voor het opsporen van grooming, daar de feiten meestal aan het licht kunnen worden gebracht door minder ingrijpende maatregelen.

Bovendien is de maatregel beperkt in de tijd omwille van haar privacyschendend karakter. De maatregel mag maximaal één maand duren, te rekenen vanaf de beslissing van de maatregel door de onderzoeksrechter⁴²¹.

4.3.2.3.8 Quid met de privacy?

De BOM (infiltratie, observatie, informantenwerking) worden gekenmerkt door het feit dat ze steeds een heimelijk karakter vertonen en vaak een inmenging in de privacy van de verdachte met zich meebrengen. Bepaalde rechtsleer betreurt het dan ook dat beslissingen inzake dergelijke ingrijpende methoden vaak toekomt aan de procureur des Konings in plaats van aan een onafhankelijk onderzoeksrechter⁴²². Men acht het dan ook belangrijk deze BOM steeds te toetsen aan de voorwaarden inzake proportionaliteit, legitimiteit, legaliteit en subsidiariteit, behalve voor wat betreft de informantenwerking. Gezien deze methoden minder belangrijk zijn in het kader van de opsporing naar grooming werd geen verder onderzoek verricht naar het privacyschendend karakter ervan. Bovendien werden de belangrijkste problemen die zich situeren op het vlak van de privacy reeds vermeld bij de bespreking van de methoden.

Voor wat de overige opsporingsmethoden betreft namelijk inijkoperatie, onderscheppen en openen van post, alsook het direct af luisteren van telecommunicatie, kan worden gesteld dat zij dienen te voldoen aan de voorwaarden uit artikel 8, lid 2 E.V.R.M. Zij kunnen immers een ernstige inmenging in het privéleven van de verdachte tweebrengen. Niet enkel de bescherming van briefwisseling

⁴¹⁷ Art. 324bis Sw.

⁴¹⁸ Art. 379 en 380 Sw.

⁴¹⁹ L. ARNOU, "Afluisteren tijdens het gerechtelijk onderzoek", *OSS* 2008, afl. 59, 37.

⁴²⁰ Corr. Hasselt 12 mei 1995, *RABG.* 2005, 1527, noot P. WAETERINCKX.

⁴²¹ Art. 90quater, § 1, °4 Sv.

⁴²² K. VAN CAUWENBERGHE en F. HUTSEBAUT, "De wet betreffende de bijzondere opsporingsmethoden. Waarheen met de rechtszekerheid?", *Orde dag* 2003, afl. 21, 9.

(artikel 29 GW), maar ook de bescherming van telecommunicatie valt onder de toepassingsfeer van het eerste lid van dit artikel⁴²³.

Ten eerste dient een wet voorhanden te zijn die een inmenging in de privacy mogelijk maakt. Dit hoeft naar de normen van artikel 8 E.V.R.M. geen wet in de formele betekenis te zijn, al zal een circulaire op zich niet volstaan⁴²⁴. De normen dienen wel toegankelijk, voorzienbaar en nauwkeurig te zijn. Voor het opvragen van gegevens uit het verleden zijn de voorwaarden minder streng, daar zij slechts een kleine inmenging in het privéleven zullen uitmaken⁴²⁵. De inmenging dient ook legitiem te zijn, dit betekent dat ze een bepaalde oorzaak dient te hebben. Het gaat steeds om het dienen van een hoger belang. Een legitiem belang inzake de opsporing van grooming kan eruit bestaan bepaalde wanordelijkheden of strafbare feiten te vermijden⁴²⁶. Tenslotte dient de inmenging noodzakelijk te zijn in een democratische samenleving. Daaruit kan men afleiden dat de inmenging niet verder mag reiken dan wat strikt noodzakelijk is. Men dient dus steeds rekening te houden met criteria als pertinentie, proportionaliteit en subsidiariteit om een inmenging te kunnen rechtvaardigen⁴²⁷.

De privacy van de verdachte kan bijkomend worden gewaarborgd door het feit dat een bewakingsmaatregel als ‘direct af luisteren’ slechts kan worden bevolen door een onderzoeksrechter, enkel kan worden toegepast voor een bepaalde lijst van misdrijven en nooit het voorwerp kan uitmaken van een proactieve recherche⁴²⁸.

4.3.2.4 Opsporing in een virtuele omgeving

4.3.2.4.1 Ratio

Online grooming is een misdrijf dat zich afspeelt in een virtuele wereld. Om aan de kwalificatie van het misdrijf te voldoen is immers vereist dat de groomer een voorstel doet aan het minderjarige kind door middel van informatie-en communicatietechnologie. Door de specificiteit van het medium waarlangs het misdrijf wordt gepleegd, heeft men ook nood aan adequate middelen voor de opsporing van het misdrijf.

⁴²³ T. FREYNE, “De bewaking van privécommunicatie-en telecommunicatie in strafonderzoeken: een stand van zaken”, *T. Strafr.* 2008, 167; Cass. 26 januari 1993, nr. 7240, www.cass.be.

⁴²⁴ E.H.R.M. 12 mei 2000, Khan t/ VK, §§ 27-28, www.echr.coe.int/echr.

⁴²⁵ T. FREYNE, “De bewaking van privécommunicatie-en telecommunicatie in strafonderzoeken: een stand van zaken”, *T. Strafr.* 2008, 168.

⁴²⁶ Ibid, 169.

⁴²⁷ Ibid, 169-170.

⁴²⁸ C. DE ROY en S. VANDROMME, “Het Arbitragehof en de bijzondere opsporingsmethoden: klare taal, maar geen pasklaar antwoord voor het vertrouwelijk dossier”, *T. Strafr.* 2005, 192.

Online grooming kan naar mijns inziens dan ook als een vorm van computercriminaliteit in de ruime zin worden begrepen. De memorie van toelichting bij het Wetsontwerp van de Wet inzake informaticacriminaliteit maakt immers een onderscheid tussen twee vormen van informaticacriminaliteit. De eerste vorm betreft de criminaliteit waarbij informatica wordt gebruikt als middel om klassieke misdrijven te plegen⁴²⁹. Een tweede vorm houdt in dat de informatica het doel vormt van de criminaliteit. Bij online grooming gaat de groomer gebruik maken van het internet om minderjarige kinderen te verleiden. Het betreft hier naar mijn opinie dan ook een misdrijf onder de eerste categorie. Omdat het internet dan enkel het medium is waarlangs het misdrijf wordt gepleegd, kan men ook spreken van aspecifieke telematicacriminaliteit⁴³⁰.

Als gevolg van het feit dat online grooming van kinderen als een vorm van computercriminaliteit in de brede zin kan worden beschouwd, zal ook de regelgeving betreffende de opsporingsmethoden en strafbaarstelling voornamelijk technologie-afhankelijk zijn. Daar de bepalingen van de Wet inzake informaticacriminaliteit werden overgenomen in het Strafwetboek en het Wetboek van Strafvordering, zullen deze bronnen van belang blijven⁴³¹. De gewone regels blijven onverbiddeijk van toepassing bij de virtuele opsporing, al zullen zij aangevuld worden met een aantal specifieke regels uit bijzondere wetgeving⁴³².

4.3.2.4.2 Hinderpalen bij de bewijsgaring

Opsporing van online grooming, als vorm van computercriminaliteit *sensu lato*, is zeer moeilijk te organiseren omwille van de anonimiteit waarin de potentiële dader kan handelen en de vluchtigheid van het medium dat wordt gebruikt⁴³³. Vaak spelen ook grensoverschrijdende bestanddelen een rol bij het verspreiden van informatie via het internet, waardoor de opsporing nog meer wordt bemoeilijkt⁴³⁴. De meeste computerbestanden zijn echter beveiligd met paswoorden of versleuteld door middel van encryptie, waardoor de opsporing geen sinecure blijkt te zijn⁴³⁵. Dit heeft als gevolg dat men voor het onderzoek in een geïnformatiseerde omgeving vaak aangewezen is op de medewerking van systeembeheerders, leveranciers van netwerkdiensten en internetoperatoren⁴³⁶. Men is met andere

⁴²⁹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001 en nr. 0214/001, 5-6.

⁴³⁰ P. VAN EECKE, *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 16.

⁴³¹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 9.

⁴³² Cfr. Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit.

⁴³³ P. VAN EECKE, *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 10.

⁴³⁴ *Ibid.*

⁴³⁵ *Ibid.*, 88.

⁴³⁶ *Ibid.*, 107.

woorden afhankelijk van derden voor het achterhalen van de identiteit van de gebruiker of voor het kraken van bepaalde encrypties.

Bovendien kan nog worden vermeld dat het opsporen van online grooming in het nabije verleden moeilijk te organiseren en reglementeren was, omwille van het gebrek aan juridische kwalificatie van het verschijnsel en het ontberen van een gepaste strafbaarstelling. Het nationale strafrecht voorzag tot voor kort niet in de strafbaarstelling van online grooming, waardoor opsporingsambtenaren geen grondslag konden vinden voor het opsporen en het vervolgen van dit misdrijf. Deze lacune werd onlangs opgevangen door het artikel 377quater Sw. Een eigen nationaalrechtelijke regeling dient het mogelijk te maken om, niet alleen de strafbaarstelling, maar ook de opsporing naar en de vervolging van grooming beter en efficiënter te laten verlopen in de toekomst.

Groomers die kinderen trachten te lokken via het internet laten ongetwijfeld sporen na in het virtuele medium waarvan zij gebruik hebben gemaakt. Deze sporen vallen te achterhalen via allerhande technieken. Soms is het echter zo dat er geen sporen worden nagelaten door de verdachte of dat er geen informatie wordt bijgehouden over de communicatie tussen leden van de sociale netwerken⁴³⁷. In dit geval staan opsporingsambtenaren met hun rug tegen de muur. Om toch enig spoor van misdrijf aan te kunnen treffen, zullen de onderzoekers aangewezen zijn op bewijsmateriaal dat achtergelaten werd op de computer van het slachtoffer. Het kan hierbij gaan om digitale sporen te vinden in mails, het virtuele geheugen van de pc, configuratiebestanden, clouds, etc⁴³⁸. Eens men bepaalde gegevens met betrekking tot de verdachte heeft gevonden, zoals de nickname of het IP-adres, kan men het onderzoek verder uitbreiden door analyse te doen van de sociale netwerksites waar de verdachte actief is geweest. Ook hier zal men weer op een aantal ongemakken stuiten, daar niet elke sociale netwerkbeheerder ertoe verplicht wordt gegevens van zijn gebruikers bij te houden. Om een opsporing in digitale context optimaal te kunnen laten verlopen is het dus belangrijk dat er een samenwerking is van internetgebruikers, beheerders van sociale netwerken, beleidsontwikkelaars en politie en justitie.

Het opzetten van een opsporing in de digitale wereld blijkt geen sinecure te zijn. Zoals hierboven reeds werd vermeld, zal voor de opsporing van misdrijven via het internet, waarvan online grooming een voorbeeld is, vooral gebruik worden gemaakt van reguliere of bijzondere opsporingsmethoden uit het Wetboek van Strafvordering. Een opsporing op afstand via het internet kan in sommige gevallen tot een efficiëntere aanpak leiden⁴³⁹. De Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit heeft dan ook voorzien in een aantal technieken om dergelijk onderzoek mogelijk te maken en zorgde

⁴³⁷ L. BEIRENS, “De politie uw virtuele vriend?”, *Orde Dag* 2010, afl. 49, 57-58.

⁴³⁸ Ibid.

⁴³⁹ C. CONINGS en J.J. OERLEMANS, “Van een netwerkzoeking naar online doorzoeking: grenzeloos of grensverleggend?”, *computerrecht* 2013, nr. 1, 1.

daarbij voor een uitbreiding van het Wetboek van Strafvordering⁴⁴⁰. Hoe een dergelijke opsporing wordt opgestart, over welke mogelijkheden het opsporingsteam beschikt en welke moeilijkheden deze opdracht met zich kan meebrengen wordt omschreven in onderstaande alinea's.

4.3.2.4.3 Unilokale zoeking

Wanneer de opsporing naar bewijsmateriaal tegen de verdachte plaats vindt in één welbepaald informaticasysteem dan spreekt men van een unilokale zoeking. Dergelijke zoeking is onderworpen aan de gemeenrechtelijke regeling inzake opsporing van bewijsmateriaal. Een unilokale zoeking wordt, wat de procedurele regels betreft, door bepaalde auteurs dan ook gelijk geschakeld met de voorwaarden van de huiszoeking⁴⁴¹. Het komt bijgevolg aan de onderzoeksrechter toe om dergelijke zoeking te bevelen, behoudens bij toestemming van de verdachte of in de gevallen van betrapping op heterdaad.

De vraag of de regels inzake huiszoeking steeds van toepassing worden geacht in het geval van een unilokale zoeking zal afhangen van de plaats waar het informaticasysteem zich bevindt. Informaticasystemen die zich bevinden op private plaatsen, alsook informaticasystemen die zich begeven op openbare plaatsen maar een privaat karakter vertonen (eigen pc in openbare plaats), zullen onderworpen worden aan de voorwaarden inzake huiszoeking⁴⁴². In de laatste hypothese zijn wel een aantal nuanceringen aan te merken. Eens een huiszoekingsbevel werd bekomen is geen bijkomend bevel meer nodig voor de zoeking in het daar aanwezige informaticasysteem⁴⁴³. De zoeking in een openbaar systeem kent een aantal verschillende opvattingen. Sommigen zijn de mening toegedaan dat het informaticasysteem een openbaar karakter vertoont, waardoor aan de voorwaarden voor huiszoeking niet voldaan hoeft te zijn. Anderen wijzen op het private karakter van de communicatie⁴⁴⁴. Men mag aannemen dat het doorzoeken van gegevens die via een beveiligde verbinding werden verzonden, steeds dient vooraf te gaan van een rechterlijk bevel⁴⁴⁵. Het karakter van het doorzochte informaticasysteem is doorslaggevend, niet de plaats waar het zich bevindt.

⁴⁴⁰ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 11.

⁴⁴¹ T. INCALZA, "Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming", *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 332.

⁴⁴² Ibid, 335.

⁴⁴³ Ibid.

⁴⁴⁴ Ibid, 336.

⁴⁴⁵ Ibid, 337.

4.3.2.4.4 Netwerenzoeking (Art. 88ter Sv.)

Netwerenzoeking is een bijzondere opsporingsbevoegdheid die in het leven werd geroepen door de Wet van 28 november 2000. De regelgeving ter zake zit vervat in artikel 88ter Sv⁴⁴⁶:

“ Wanneer de onderzoeksrechter een zoeking beveelt in een informaticasysteem of een deel daarvan, kan deze zoeking worden uitgebreid naar een informaticasysteem of een deel ervan dat zich op een andere plaats bevindt dan daar waar de zoeking plaatsvindt (...) ”.

Er wordt relatief weinig gebruik gemaakt van deze opsporingsmethode omwille van haar ingrijpende karakter en het gevaar op schending van de privacy. Deze opsporingsmethode maakt het mogelijk om tijdens een zoeking vanaf een aangetroffen computersysteem via een netwerkverbinding een zoeking uit te voeren in een ander computersysteem⁴⁴⁷. Het gaat dus steeds om een uitbreiding van het speurwerk van een reeds aangetroffen informaticasysteem naar een systeem dat zich op een andere plaats bevindt. Informaticasysteem dient in de meest ruime zin te worden beschouwd, waardoor niet alleen computers maar ook chipkaarten en GSM hieronder kunnen ressorteren⁴⁴⁸. Netwerenzoeking heeft bovendien enkel betrekking op gegevens die zich reeds op hun eindbestemming bevinden, dit in tegenstelling tot wat geldt bij informaticatap⁴⁴⁹.

De ratio voor het opstarten van een netwerenzoeking is dat andere opsporingsmethoden er vaak toe leiden dat het bewijs verloren gaat als gevolg van de verplaatsing naar het relevante bewijsmateriaal of het feit dat men steeds afhankelijk is van het bekomen van een nieuw huiszoekingsbevel bij het uitbreiden van het onderzoek⁴⁵⁰. Bij netwerenzoeking hoeft men zich niet steeds te verplaatsen naar de woning van de groomer om daar, na het verkrijgen van een nieuw huiszoekingsbevel, op zoek te gaan naar nieuwe relevante informatie op de pc van de verdachte. Men kan dit voortaan doen vanuit het oorspronkelijk onderzochte computersysteem en los van enig huiszoekingsbevel⁴⁵¹. Bovendien biedt zij ook de mogelijkheid om het computersysteem dat werd aangetroffen tijdens een huiszoeking en in verbinding blijkt te staan met draagbare computers of mobiele telefoons verder te onderzoeken, zonder dat er een bijkomend huiszoekingsbevel dient te worden gevraagd⁴⁵². Omdat het doorzoeken van het computersysteem een verregaande inmenging kan betekenen in de privacy van de verdachte, dient

⁴⁴⁶ Ingevoegd bij de Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit, *B.S.* 3 februari 2001.

⁴⁴⁷ C. CONINGS en J.J. OERLEMANS, “Van een netwerenzoeking naar online doorzoeking: grenzeloos of grensverleggend?”, *computerrecht* 2013, nr. 1, 1.

⁴⁴⁸ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St. Kamer* 1999-00, nr. 50-0214/001, 12.

⁴⁴⁹ T. INCALZA, “Strafonderszoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming”, *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 341 ev.

⁴⁵⁰ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St. Kamer* 1999-00, nr. 0213/001, 22.

⁴⁵¹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, Verslag namens de commissie voor justitie, *Parl. St. Kamer* 1999-00, nr. 0213/11, 3-4.

⁴⁵² J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 198.

men rekening te houden met een aantal waarborgen⁴⁵³.

Vooraleer men netwerkzoeking als opsporingstechniek kan toepassen, dient voldaan te zijn aan twee belangrijke cumulatieve voorwaarden die worden opgesomd in artikel 88ter Sv. Ten eerste dient een netwerkzoeking noodzakelijk te zijn om de waarheid aan het licht te brengen ten aanzien van het misdrijf dat het voorwerp uitmaakt van de zoeking⁴⁵⁴. Wat men precies dient te verstaan onder noodzakelijk is een feitenkwestie dat overgelaten wordt aan de beoordeling van de feitenrechter. Wanneer de opsporingsambtenaren het noodzakelijk achten om een netwerkzoeking op te starten, zal deze ook kunnen plaatsvinden⁴⁵⁵. Daarnaast is er een tweede voorwaarde die vereist dat andere maatregelen disproportioneel moeten zijn of indien er een risico bestaat dat zonder uitbreiding bepaalde bewijselementen verloren zullen gaan. Bovendien kan netwerkzoeking enkel worden opgestart na bevel van de onderzoeksrechter en kan zij enkel betrekking hebben op de informaticasystemen of de delen waartoe de gerechtigde personen toegang tot hebben⁴⁵⁶. Het netwerk kan met andere woorden enkel worden onderzocht indien de verdachte er toegang tot had (bijvoorbeeld wanneer hij beschikt over een login en paswoord).

De vraag of de opsporingsautoriteiten zich bij het uitvoeren van netwerkzoeking niet zelf schuldig maken aan misdrijven als hacking⁴⁵⁷, zal wellicht negatief beantwoord dienen te worden indien aan de voorwaarden voor netwerkzoeking voldaan is. Opsporingsambtenaren kunnen zich namelijk op een wettelijke grondslag baseren voor het rechtvaardigen van hun activiteiten.

In het kader van mijn onderzoek naar de opsporing van grooming zou dit betekenen dat een onderzoeksrechter zou kunnen bevelen om de computer van de verdachte groomer te onderwerpen aan netwerkzoeking teneinde bewijsmateriaal dat zich niet op de plaats van het onderzoek bevindt in beslag te nemen. Dergelijke zoeking kan eruit bestaan het hotmailaccount van de verdachte te doorzoeken⁴⁵⁸. Wel dient hierbij aan de cumulatieve voorwaarden van artikel 88ter, §1 Sv. voldaan te zijn.

4.3.2.4.5 Databeslag (Art. 39bis Sv.)

De wetgever heeft het sinds de Wet van 28 november 2000 ook mogelijk gemaakt om de regels van inbeslagname van toepassing te maken op het kopiëren, ontoegankelijk maken en verwijderen van

⁴⁵³ Zie infra '4.3.2.4.11 Quid met privacy?'.

⁴⁵⁴ Art. 88ter, §1, eerste streepje Sv.

⁴⁵⁵ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 62.

⁴⁵⁶ Art. 88ter, §1, eerste lid en §2 Sv.

⁴⁵⁷ Art. 550bis Sw.

⁴⁵⁸ Corr. Brussel 10 januari 2008, *T. Strafr.* 2008, afl. 2, 149.

de in een informaticasysteem opgeslagen gegevens⁴⁵⁹. Deze techniek wordt ook wel databeslag genaamd en zit vervat in het artikel 39bis Sv. De inbeslagneming van juridisch relevant bewijsmateriaal dat wordt verwerkt, opgeslagen of overgedragen via informaticasystemen kan ook via de traditionele procedures verlopen, bijvoorbeeld door de inbeslagneming van de pc van de verdachte. Indien het niet nuttig of mogelijk wordt geacht om de materiële drager in beslag te nemen dan kan men gebruik maken van databeslag. Hierbij worden bepaalde datagegevens van de verdachte gekopieerd⁴⁶⁰. Deze gegevens zullen vaak relevant bewijsmateriaal aan het licht brengen.

Het grote voordeel aan deze methode is dat de procureur des Konings nu kan bevelen om bepaalde relevante data over te zetten op dragers van de opsporingsautoriteiten⁴⁶¹. Indien er sprake is van dringendheid of in geval van technische redenen kan de overzetting ook gebeuren op een drager van de personen die gerechtigd zijn om het informaticasysteem te gebruiken⁴⁶². Databestanden die indruisen tegen de openbare orde of de goede zeden dienen ontoegankelijk te worden gemaakt of te worden verwijderd, bijvoorbeeld in geval van kinderpornografie⁴⁶³. De opheffing van de maatregel kan gevraagd worden door eenieder die wordt geschaad door de opsporingshandeling⁴⁶⁴.

4.3.2.4.6 Identificatie (Art. 46bis Sv.)⁴⁶⁵

Het blijkt vaak een moeilijke opdracht te zijn voor opsporingsautoriteiten om een online groomer te kunnen vatten, daar zij vaak niet weten van waar de online communicatie precies uitgaat. Bij de opsporing kan de procureur des Konings de medewerking vorderen van een operator van een elektronisch communicatienetwerk, van de verstrekker van een elektronische communicatiedienst of een politiedienst⁴⁶⁶. Deze techniek maakt het mogelijk om tot identificatie te komen van een persoon die deelneemt aan het communicatieverkeer, bijvoorbeeld door identificatie van het IP-adres of mailadres. Daar deze werkwijze persoonlijke gegevens verstrekt over een bepaald individu, kan zij een inbreuk vormen op de persoonlijke levenssfeer van dat individu. Het nemen van een dergelijke

⁴⁵⁹ J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, "Cybercriminaliteit doorgelicht", *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 190.

⁴⁶⁰ T. INCALZA, "Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming", *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 360.

⁴⁶¹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 20.

⁴⁶² Art. 39bis, §2 Sv.

⁴⁶³ Art. 39bis, §3, lid 2 Sv.

⁴⁶⁴ Art. 28sexies en 61quater SV.

⁴⁶⁵ Ingevoegd bij de Wet van 23 januari 2007, *B.S.* 14 maart 2007.

⁴⁶⁶ Art. 46bis, §1 Sv.

maatregel dient bijgevolg steeds gemotiveerd te worden en te voldoen aan de voorwaarden inzake proportionaliteit en subsidiariteit⁴⁶⁷.

Sinds de wijzigingen die werden aangebracht aan artikel 109ter E van de Wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven konden in het verleden bovendien bepaalde internetadressen worden geïdentificeerd. Telecomoperatoren en verstrekkers van telecommunicatiediensten worden via dit artikel verplicht gedurende een periode van 12 maanden oproep- en identificatiegegevens van hun gebruikers bij te houden met het oog op de opsporing en vervolging van bepaalde misdrijven⁴⁶⁸. De Koning kon dan bepalen op welke types van operatoren van telecommunicatienetwerken- en diensten deze verplichting rust, alsook de modaliteiten⁴⁶⁹. De Raad van State zag hierin een schending van het legaliteitsbeginsel dat steeds dient te worden gewaarborgd bij beperkingen van het recht op privacy van de verdachte⁴⁷⁰. Dit bezwaar werd deels opgevangen door de opheffing van artikel 109ter E, waarna deze vervangen werd door artikel 155 van de Wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie.

4.3.2.4.7 Opsporen en lokaliseren van dynamische gegevens (Art. 88bis Sv.)⁴⁷¹

Om een persoon die zich schuldig maakt aan online grooming aan strafbaarstelling te kunnen onderwerpen is het noodzakelijk om te weten van wie de verboden communicatie uitgaat, wanneer er communicatie is geweest en eventueel ook de plaats van waaruit de communicatie is gebeurd. Artikel 88bis Sv. voorziet in de mogelijkheid om deze dynamische gegevens op te vragen bij de operatoren of verstrekkers van telecommunicatiediensten⁴⁷². Het gaat hierbij enkel om het opvragen van communicatiegegevens. Voor de kennisname van de inhoud ervan zal een tapmaatregel dienen te worden bevolen.

Bij het opvragen van gegevens uit het verleden zal geen specifieke motivering door de onderzoeksrechter dienen te worden gegeven, dit in tegenstelling tot het vorderen van gegevens in real time. De duur van de maatregel kan maximum twee maanden bedragen en kan meerdere malen worden hernieuwd indien nodig⁴⁷³. Artikel 88bis Sv. kan een adequaat opsporingsmiddel zijn bij het opvragen van GSM-en internetverkeer en kan daarom perfect kaderen in de opsporing van online

⁴⁶⁷ J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 191.

⁴⁶⁸ P. T’JONCK, en S. VANSTEENHUYSE, “Cybercriminaliteit en privacy” in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 441.

⁴⁶⁹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 30 en 40-41.

⁴⁷⁰ *Ibid.*, 32 en 55-56.

⁴⁷¹ Wet van 11 februari tot invoeging van een artikel 88bis in het Wetboek van Strafvordering, *B.S.* 16 maart 1991, gewijzigd door de Wet van 30 juni 1994 en 10 juni 1998.

⁴⁷² J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 192.

⁴⁷³ Art. 88bis, §1, derde en vierde lid Sv.

groomers.

4.3.2.4.8 Medewerkingsverplichting (Art. 88quater Sv.)

Artikel 88quater Sv. voorziet in een verplichting voor bepaalde personen om informatie met betrekking tot het informaticasysteem te verstrekken of het informaticasysteem te bedienen indien de autoriteiten zich in de onmogelijkheid bevinden dit te doen. Er geldt een zogenaamde **medewerkingsplicht** voor bepaalde categorieën van personen. Uiteraard kunnen de verdachte en zijn familieleden niet worden verplicht om mee te werken aan de bewijsvergaring in het kader van netwerkzoeking⁴⁷⁴.

Opsporingsautoriteiten krijgen vaak te maken met computersystemen die beveiligd zijn met allerlei codes of encrypties. Omdat de opsporingsautoriteiten niet bij machte zijn om deze versleuteling te decrypteren dienen zij beroep te doen op personen die zich wel in de mogelijkheid bevinden om dit verwezenlijken⁴⁷⁵. Ook kan de medewerking van een acces provider noodzakelijk zijn om de identiteit van de verdachte te achterhalen. Niet elke persoon met bijzondere kennis van zaken zal echter steeds bereid zijn om mee te werken aan de opsporing. Artikel 88quater Sv. vormt een handig instrument om bepaalde personen ertoe te verplichten mee te werken aan het verstrekken van informatie met betrekking tot het computersysteem of bepaalde handelingen te stellen ten einde informatie verstaanbaar te maken⁴⁷⁶. De onderzoeksrechter dient steeds een met redenen omkleed verzoekschrift voor te leggen waaruit de noodzakelijkheid van medewerking kan worden afgeleid⁴⁷⁷. De niet-naleving van de medewerkingsverplichting kan strafrechtelijk worden gesanctioneerd⁴⁷⁸. In elke geval gaat het om een inspanningsverbintenis ten aanzien van de betrokkenen⁴⁷⁹.

Personen die gebonden zijn door het beroepsgeheim uit artikel 458 Sw. kunnen niet worden gesanctioneerd indien zij weigeren om hun medewerking te verlenen aan de onderzoeksrechter. Ze kunnen ook niet worden gestraft indien ze beslissen om dit wel te doen. Zij hebben immers een zwijgrecht, maar geen zwijgplicht⁴⁸⁰.

⁴⁷⁴ Art. 88quater, §2, lid 2 Sv.

⁴⁷⁵ P. VAN EECKE, *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 88.

⁴⁷⁶ T. INCALZA, "Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming", *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 372.

⁴⁷⁷ Art. 88quater, §1 Sv.

⁴⁷⁸ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 0213/001, 26.

⁴⁷⁹ *Ibid*, 27.

⁴⁸⁰ T. DE MAERE, J. KEUSTERMANS en F. MOLS, "Informaticacriminaliteit", *OSS* 2010, afl. 63, 100.

4.3.2.4.9 Informaticatap (Art. 90ter Sv.)

Voor de bespreking van informaticatap verwijst ik naar ‘4.3.2.3.7 Het direct af luisteren’. Er dient wel nog te worden gewezen op het feit dat het voor het aftappen van informaticasystemen, in tegenstelling tot het direct af luisteren, niet steeds vereist is dat de informatie wordt onderschept bij de overbrenging ervan. Omdat het materieel niet steeds mogelijk is om de aftapping van elektronische informatie te gelasten tijdens de transmissie ervan wordt het ook toegestaan om bepaalde informatie te onderscheppen dat zich tijdelijk in een mailbox bevindt⁴⁸¹. De elektronische informatie mag zich echter niet reeds bevinden op zijn eindbestemming⁴⁸². De informaticatap biedt bijgevolg geen bevoegdheid om een informaticasysteem binnen te dringen op zoek naar bewijsmateriaal tegen de groomer. Het biedt enkel de mogelijkheid om informatie te onderscheppen tijdens de overbrenging ervan of bij tijdelijke rust in een mailbox. Er bestaat in de rechtsleer echter grote discussie over wanneer er precies sprake is van een overbrenging van informatie. In elk geval kan worden gesteld dat een tapmaatregel niet meer kan worden opgezet vanaf het ogenblik dat de informatie het geïndiceerde eindstation heeft bereikt⁴⁸³. Bij twijfel of de te onderscheppen informatie al of niet in transmissie is, kan men het best een vordering gelasten op basis van artikel 90ter juncto 88ter Sv⁴⁸⁴.

Er dient wel steeds voldaan te zijn aan de voorwaarden uit artikel 90ter Sv. om een informaticatap te kunnen opstarten. Hierdoor zal het bijzonder moeilijk zijn om dergelijke opsporingsmethode te rechtvaardigen in het kader van een opsporing naar grooming.

4.3.2.4.10 Hacken als opsporingsbevoegdheid?

Een methode die gerelateerd wordt aan netwerkzoeking, is de zogenaamde ‘online doorzoeking’. Deze methode maakt het mogelijk om vanaf de eigen computers van de overheid, op afstand, een doorzoeking in een computersysteem te gelasten⁴⁸⁵. Online doorzoeking is een techniek waarbij politie en justitie op een heimelijke manier kennis tracht te nemen van gegevens die zijn opgeslagen in een of ander computersysteem dat niet openstaat voor het publiek, ook wel hacken genaamd⁴⁸⁶. Hacken is de Engelse benaming voor wat men in het Nederlandse recht zo mooi zou vertalen als ‘computervredebreuk’. Dit betekent het opzettelijk en wederrechtelijk binnendringen in een

⁴⁸¹ J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 193.

⁴⁸² T. INCALZA, “Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming”, *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 341 ev.

⁴⁸³ J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 195-196.

⁴⁸⁴ Ibid, 196.

⁴⁸⁵ C. CONINGS en J.J. OERLEMANS, “Van een netwerkzoeking naar online doorzoeking: grenzeloos of grensverleggend?”, *computerrecht* 2013, nr. 1, 1.

⁴⁸⁶ J. KERKHOFS en P. VAN LINTHOUT, “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 199.

geautomatiseerd werk⁴⁸⁷. Het misdrijf wordt opgenomen in artikel 550bis Sw.

Online doorzoeking kan bijvoorbeeld bestaan uit het doorzoeken van het hotmailaccount van een verdachte door het politiepersoneel, zonder dat zij beschikken over een geldige login. Bij deze doorzoeking wordt geen toepassing gemaakt van artikel 88ter Sv. Deze methode wordt, in tegenstelling tot netwerkzoeking, volledig heimelijk uitgevoerd en kent bovendien geen wettelijke grondslag⁴⁸⁸. Dit brengt met zich mee dat dergelijke online doorzoeking door de overheid verboden wordt gesteld⁴⁸⁹. De politie zou met andere woorden wel via netwerkzoeking kennis mogen nemen van computersystemen indien zij over een geldige login beschikt, maar kan geen inbraak doen in een systeem zonder toepassing te maken van de geldige codes. Zij zou zich immers zelf schuldig maken aan het misdrijf ‘hacken’⁴⁹⁰. Het is de opsporingsautoriteiten daarentegen wel toegelaten om zich toegang te verschaffen tot elke site die publiekelijk toegankelijk is op het internet⁴⁹¹. Er is dan immers geen sprake van hacking.

4.3.2.4.11 Quid met de privacy?

Het opstarten van een netwerkzoeking voor het vergaren van bewijsmateriaal inzake online grooming heeft een ingrijpend karakter voor de privacy van de groomer. Tijdens het onderzoeken van het computersysteem van de verdachte kan men stuiten op persoonlijke gegevens zoals foto's, bestanden, documenten, etc. Bij het voeren van een onderzoek zal men steeds rekening moeten houden met de privacy van de verdachte.

Hoewel het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in zijn rechtspraak niet uitdrukkelijk refereert naar computersystemen, als zijnde een te respecteren domein van de privacy, mag men besluiten dat het binnendringen in de vertrouwelijke informatie van een computersysteem ook een inbreuk kan vormen op de privacy van de verdachte in de zin van het E.V.R.M.⁴⁹². Bijgevolg zal men bij het uitvoeren van een netwerkzoeking steeds de toetsing moeten maken met de voorwaarden uit artikel 8 E.V.R.M. De cumulatieve voorwaarden uit artikel 88ter, §1 Sv. bieden bovendien een primaire waarborg tegen misbruik van deze onderzoekstechniek, alsook het feit dat een zoeking pas kan starten

⁴⁸⁷ J.J. OERLEMANS, “Hacken als opsporingsbevoegdheid”, *DD* 2011, afl. 8/62, 889.

⁴⁸⁸ E.H.R.M. 25 maart 1983, *Silver e.a./ VK*, *Publ. Eur. Court. H.R.* 1983, serie A, vol. 61, nr. 97.

⁴⁸⁹ Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 51 0213/001, 23.

⁴⁹⁰ S. FURNELL, “Hackers, viruses and malicious software” in Y. JEWKES en M. YAR, *Handbook of Internet Crime*, Portland, Willan Publishing, 173.

⁴⁹¹ T. INCALZA, “Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming”, *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 351.

⁴⁹² C. CONINGS en J.J. OERLEMANS, “Van een netwerkzoeking naar online doorzoeking: grenzeloos of grensverleggend?”, *computerrecht* 2013, nr. 1, 6.

naar aanleiding van een bevel van de onderzoeksrechter⁴⁹³. De onderzoeksrechter wordt immers beschouwd als een neutrale persoon binnen de opsporing, daar hij zowel bewijsmateriaal à charge als à décharge tracht te verzamelen.

Toch is het naar mijn mening noodzakelijk om in een bijkomende bescherming ten aanzien van de verdachte te voorzien, daar de netwerkzoeking betrekking heeft op het onderscheppen van persoonlijke informatie dat zich in het computersysteem van de verdachte bevindt. Dit heeft tot gevolg dat men de netwerkzoeking steeds dient te toetsen aan de voorwaarden van proportionaliteit, subsidiariteit, legaliteit en legitimiteit zoals gewaarborgd door artikel 8 E.V.R.M.

Dergelijke afweging dient ook te worden toegepast bij het uitvoeren van databeslag op de gegevens van de verdachte groomer. Een bijkomende waarborg voor het respecteren van de privacy van de verdachte bestaat eruit dat de verantwoordelijke van het informaticasysteem, waarin toepassing wordt gemaakt van databeslag of netwerkzoeking, steeds op de hoogte dient te worden gesteld van de zoeking en de inbeslag genomen gegevens⁴⁹⁴. De verdachte heeft hier evenwel enkel recht op in zijn hoedanigheid van verantwoordelijke van het informaticasysteem.

Het Hof van Cassatie heeft zich in 2000 uitgesproken over het privacy schendend karakter van het opsporen en lokaliseren van dynamische gegevens⁴⁹⁵. Het Hof oordeelt dat dergelijke opsporing een bij artikel 8, lid 2 toegestane inmenging in het privéleven mogelijk maakte, daar zij vervat zit in een wettelijke basis. Ook hier dient dus alweer voldaan te zijn aan de basisvoorwaarden uit artikel 8 E.V.R.M.

Het opzetten van een opsporing naar grooming in de virtuele wereld brengt vaak de schending van de privacy van de verdachte met zich mee. Het is dan ook belangrijk om steeds een afweging te maken tussen de noodzaak van de gebruikte opsporingsmethoden en het belang van het respecteren van de privacyrechten van de verdachte groomer.

4.3.3 Belang van de Computer Crime Unit (CCU)

Omdat zelfregulering ter bestrijding van computercriminaliteit niet steeds mogelijk is, blijven justitie en politie belangrijke actoren in de bestrijding van criminaliteit via het internet⁴⁹⁶. De Federale Politie heeft werk gemaakt van de oprichting en opleiding van gespecialiseerde teams inzake de bestrijding

⁴⁹³ T. INCALZA, “Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming”, *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 353.

⁴⁹⁴ Art. 39bis, §5 Sv.

⁴⁹⁵ Cass. 11 oktober 2000, <http://www.cass.be>

⁴⁹⁶ L. BEIRENS, “De politie, uw virtuele vriend? Nadenken over een beleidsmatige aanpak van criminaliteit in virtuele gemeenschappen in cyberspace”, *Orde dag* 2010, afl. 49, 61.

van computercriminaliteit, sinds de politiehervorming van 2001⁴⁹⁷. Deze gespecialiseerde diensten situeren zich zowel op centraal niveau (Federal Computer Crime Unit, FCCU), als op het arrondissementeel niveau (Regional Computer Crime Unit, RCCU). De taken van zo een Computer Crime Unit bestaan er voornamelijk uit om een forensisch onderzoek op te starten naar criminaliteit via het internet en mee te werken aan opsporingen via het internet. Bovendien gaat zij ook de strijd aan tegen informaticacriminaliteit. De Computer Crime Unit kent een groot belang, daar zij het opsporingspersoneel ondersteunt in het domein waar zij zelf weinig tot geen kennis over heeft. Meer dan eens komt het voor dat politiepersoneel machteloos staat op het terrein van opsporing in een virtuele wereld. De CCU is dan de meest aangewezen partner ter zake. Niettegenstaande haar belang houdt slechts een beperkt aantal mensen zich ook effectief bezig met het doorzoeken van het internet binnen de CCU⁴⁹⁸. Hierdoor blijft het internet een gevaarlijk medium voor kinderen. Misbruiken op het internet kunnen worden gemeld via www.e-cops.be⁴⁹⁹. Nadeel van dit meldpunt is dat zij niet permanent ter beschikking staat van slachtoffers.

4.3.4 Bestaande regelgeving ook efficiënt in de praktijk?

De opsporing naar grooming zal in de toekomst naar alle waarschijnlijkheid een moeizaam verloop kennen. Dit is eerst en vooral te wijten aan het feit dat niet alle gevallen van grooming aan het licht komen⁵⁰⁰. Indien de politie geen klacht of melding van een misdrijf inzake grooming ontvangt, zal zij er meestal ook geen onderzoek naar voeren. Het is dus belangrijk dat slachtoffers en hun omgeving gevallen van grooming melden bij de politie, daar deze het startsein vormen voor de opsporing. Om een adequate opsporing op touw te kunnen zetten, is het belangrijk dat het slachtoffer wordt gehoord met betrekking tot de voorliggende feiten. Het slachtoffer wordt verzocht om relevant bewijsmateriaal aan te brengen, bijvoorbeeld gesprekken tussen hem en de groomer. Indien er aanwijzingen zijn van praktijken die te kwalificeren zijn als grooming kunnen de opsporingsambtenaren het onderzoek verder zetten. Zij beschikken echter over tal van mogelijkheden om het onderzoek naar grooming te verrichten. Toch dient er op te worden gewezen dat niet elke onderzochte opsporingstechniek ook effectief zal zijn in het onderzoek naar grooming. Men zal in de praktijk echter stuiten op een aantal praktische en juridische ongemakken.

In de praktijk zal, naast het verhoor van het slachtoffer, het meest gebruik worden gemaakt van een

⁴⁹⁷ Ibid.

⁴⁹⁸ Ibid, 62.

⁴⁹⁹ E. DE PAUW, "Sociale controle in onlinegemeenschappen: een taak voor de overheid of volstaat zelfregulering?", *Orde dag* 2010, afl. 49, 11.

⁵⁰⁰ J. BRYCE, "Online sexual exploitation of children and young people" in Y. YEWKES en M. YAR, *Handbook of Internet Crime*, Portland, Willan Publishing, 321-322.

huiszoeking. Een huiszoeking laten plaatsvinden in de privéruimte van de verdachte kan wel een aantal waarheden aan het licht brengen, maar zal niet alle relevante bewijsmateriaal kunnen vergaren. Bovendien zal het huiszoekingsbevel dienen te voldoen aan een aantal belangrijke voorwaarden om als regelmatig te kunnen worden beschouwd.

Het inzetten van bepaalde bijzondere opsporingsmethoden kan in bepaalde gevallen tot waarheidsvinding leiden. Niet elke BOM zal ook aangewezen zijn in het onderzoek naar grooming. Vaak dient aan bepaalde voorwaarden te zijn voldaan alvorens men dergelijke maatregelen kan treffen. Bovendien zijn deze opsporingsmethoden ook vrij intensief en kostelijk en kunnen zij bovendien de privacy van de verdachte ernstig in het gedrang brengen. De BOM zullen dan ook enkel aangewend worden indien de wet dit toelaat en voor zover zij strikt noodzakelijk zijn om de waarheid aan het licht te brengen. Uit wat ik reeds heb besproken volgt dan ook dat bijzondere opsporingsmethoden slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden zullen worden toegepast, bijvoorbeeld voor het bestrijden van georganiseerde misdaden.

De moeilijkheidsgraad bij het uitvoeren van een opsporing in de virtuele wereld bestaat er voornamelijk uit dat er gebrek is aan personeel met voldoende kennis van zaken om tot bewijsgaring in een geïnformatiseerde omgeving te kunnen komen. Bovendien zijn er nog een aantal ogen en hoeken aan de bestaande strafprocesregels, waardoor de implementatie ervan wordt bemoeilijkt. De voorbereidende werkzaamheden bieden ook weinig inzicht in het kader waarbinnen men de methoden kan toepassen. Het is dan ook gissen naar de effectiviteit van dergelijke opsporingsmethoden binnen de context van de opsporing naar grooming. Het zal dan ook aan de rechter toekomen om te beslissen of de toegepaste maatregelen gerechtvaardigd zijn in het kader van het onderzoek.

In theorie heeft men voor de opsporing van grooming een arsenaal aan technieken voorhanden, waardoor men vaak door het bos de bomen niet meer dreigt te zien. Deze wildgroei aan opsporingstechnieken toepassen in de praktijk lijkt vaak geen sinecure te zijn. Dat ‘the law in the books’ vaak verschilt van ‘the law in action’ wordt hier nog maar eens bewezen. Vele opsporingstechnieken die theoretisch wel denkbaar zijn, zullen in de praktijk vaak geen toepassing kennen. Het ontbreekt vooralsnog aan systematische en effectieve regelgeving betreffende onderzoeksmethoden inzake grooming. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat er in de praktijk reeds weinig tot geen opsporingen naar grooming werden opgestart. Het gebrek aan adequate regelgeving kan op zich dan ook weer een reden zijn om een opsporing naar grooming te ontwijken. Bovendien biedt de huidige regelgeving inzake grooming nog niet de nodige inzichten in de opsporingspraktijk.

Het inzetten van infiltranten of undercoveragenten zal worden bemoeilijkt door het feit dat tot de strafbaarstelling van de groomer pas kan worden besloten indien het slachtoffer jonger is dan zestien jaar. Hierdoor kunnen deze technieken geen uitsluitsel bieden. Een huiszoeking zal ook niet steeds de

nodige informatie opleveren om de waarheid aan het licht te brengen. Bewijsmateriaal wordt vaak verwijderd of gaat verloren. Zo blijft men in een negatieve cluster zitten wat de opsporing betreft.

Het ziet er naar uit dat een adequate opsporingspraktijk van grooming enkel tot stand zal kunnen komen indien men werk maakt van de uitwerking van een wettelijk kader voor de opsporing, een uitbreiding van de opsporingscapaciteit, gebruikmaking van de gerechtelijke expertise en waar nodig internationalisering⁵⁰¹. Bovendien zal een aanpassing van de huidige wetbepaling inzake grooming zich opdringen.

4.3.5 Sanctionering van onrechtmatig verkregen bewijs

4.3.5.1 Ratio

Artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering wijst op de bevoegdheden van de gerechtelijke politie om misdrijven op te sporen, de bewijzen ervan te verzamelen en de daders over te leveren aan de rechtbanken met het oog op hun bestraffing. Dat deze ambtenaren bij het voeren van een onderzoek naar een misdrijf als grooming niet steeds rechtmatig te werk gaan, vereist geen verdere uitleg. Deze onrechtmatigheden betreffen vaak het plegen van inbreuken op de privacy van de verdachte.

Vragen in verband met de privacy van de verdachte in de fase van het vooronderzoek zijn vragen naar de bewijsverkrijging, niet naar de bewijswaardering. De schending van de privacy kan bijkomende gevolgen hebben voor het bewijs indien er geen rechtvaardigingsgrond voorhanden is. Welke invloed het onrechtmatig verkregen bewijs kan hebben op de bewijsvoering wordt beknopt beschreven in onderstaande alinea's.

4.3.5.2 Onrechtmatig verkregen bewijs

In België is het bewijs in strafzaken niet op systematische wijze geregeld in de wet. Het vrije bewijsstelsel wordt toegepast, waarbij de rechter in principe de vrije bewijswaardering heeft⁵⁰². Wanneer opsporingsambtenaren bij het verzamelen van bewijsmateriaal tegen de groomer handelingen stellen die de rechtmatigheid van het bewijs aantasten, dan heeft dit bijkomende gevolgen voor de implementatie van het bewijsmateriaal. Bewijsmateriaal dient rechtmatig te zijn, daar zij dient om de

⁵⁰¹ P. VAN EECKE, *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 2.

⁵⁰² S. DEMEERSSEMAN, "Bewijs in strafzaken en privacy", in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 199.

gerechtelijke waarheid te achterhalen. Onwettelijk verkregen bewijsmateriaal werd reeds uit de debatten geweerd in een arrest van het Hof van Cassatie van 1923⁵⁰³. België was hiermee de voorloper van de bewijsuitsluitingsregel⁵⁰⁴.

De vroegere heersende opvatting luidde dat onrechtmatig optreden van opsporingsambtenaren steeds moet leiden tot de bewijsuitsluitingsregel. Dit betekent dat het verkregen ‘besmette’ bewijsmateriaal niet zal kunnen worden gebruikt om de schuld van de verdachte aan te tonen. Dergelijk bewijs dient uit de debatten te worden geweerd en de rechter mag er geenszins rekening mee houden bij zijn beoordeling⁵⁰⁵. Deze zienswijze wordt niet steeds goed verteerd door de samenleving, daar zij kan leiden tot vrijspraak van de verdachte indien het ‘besmette’ bewijsmateriaal cruciaal is voor het bewijzen van de schuld van de verdachte of indien het gaat om ‘fruit of the poisonous tree’⁵⁰⁶. Het Hof van Cassatie heeft een nuancering aangebracht met betrekking tot deze visie in een mijlpaalarrest van 14 oktober 2003⁵⁰⁷.

4.3.5.2.1 Antigoon-rechtspraak

Het Hof van Cassatie heeft een verfijning in de materie van de bewijsuitsluiting aangebracht. Tijdens een gecoördineerde actie van de politiediensten in 2000, de zogenaamde Antigoonactie, werd beklaagde aan een veiligheidsfouille onderworpen. De beklaagde werd vervolgens veroordeeld. De beklaagde stapte daarop naar het Hof van Cassatie. Hierbij werd door de ondertussen reeds veroordeelde aangevoerd dat de zoeking in zijn auto gesteund was op een nietige handeling die gesanctioneerd diende te worden door de bewijsuitsluitingsregel⁵⁰⁸. Het verweer werd verworpen. Het Antigoon-arrest van 14 oktober 2003 opende de weg voor een nieuw perspectief met betrekking tot de bewijsuitsluitingsregel zoals deze reeds voorheen was geformuleerd.

Het HvC was reeds voordien van mening dat de strafrechter het onregelmatig politieoptreden enigszins kan relativiseren indien zij geen invloed heeft uitgeoefend op de betrouwbaarheid van het bewijs of het recht op een eerlijk proces. Er wordt rekening gehouden met het al of niet opzettelijk foutief optreden van de opsporingsambtenaren⁵⁰⁹.

⁵⁰³ Cass. 12 maart 1923, *Pas.* 1923, I, 233; Cass. 10 december 1923, *Pas.* 1924, I, 67.

⁵⁰⁴ S. BERNEMAN, “Van relativering naar rationalisering van de bewijsuitsluitingsregel”, *T. Strafr.* 2005, 489.

⁵⁰⁵ *Ibid.*, 490.

⁵⁰⁶ B. DE SMET, “Stromingen in het stelsel van nietigheden. Nieuwe criteria voor de uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijs”, *T. Strafr.* 2005, 249 en 262.

⁵⁰⁷ Cass. 14 oktober 2003, *RABG* 2004, 337, noot F. SCHUERMANS.

⁵⁰⁸ S. BERNEMAN, “Van relativering naar rationalisering van de bewijsuitsluitingsregel”, *T. Strafr.* 2005, 491.

⁵⁰⁹ Cass. 23 maart 2004, *RABG* 2004, 1061, noot F. SCHUERMANS.

Bij het arrest van het Hof van Cassatie van 14 oktober 2003 werd een verdere versoepeling aangebracht. Er werd geoordeeld dat *‘de omstandigheid dat een bewijselement op onrechtmatige wijze werd verkregen, in de regel slechts tot gevolg heeft dat de rechter, bij het vormen van zijn overtuiging, dat gegeven rechtstreeks noch onrechtstreeks in aanmerking mag nemen: hetzij wanneer de naleving van bepaalde vormvoorwaarden voorgeschreven wordt op straffe van nietigheid; hetzij wanneer de begane onrechtmatigheid de betrouwbaarheid van het bewijs aantast; hetzij wanneer het gebruik van het bewijs in strijd is met het recht op een eerlijk proces’*. Het Antigoon-arrest betekent dan ook een mijlpaal in de geschiedenis van de bewijsvoering.

Sinds het arrest van het Hof van Cassatie van 24 april 2013 dient er een vierde nietigheids- en uitsluitingsgrond te worden toegevoegd aan de lijst van Antigoon, namelijk *‘in het geval dat het bewijs werd verkregen door een overtreding van een substantiële vormvereiste die betrekking heeft op de organisatie van de hoven en rechtbanken’*⁵¹⁰.

4.3.5.2.2 Sanctionering bij schending van het recht op privacy?

De rechter krijgt de verplichting opgelegd om steeds na te gaan of de bewijsvoering in overeenstemming is met de fundamentele grondrechten, zoals het recht op een eerlijk proces (artikel 6 E.V.R.M.) en het recht op privacy (artikel 8 E.V.R.M.). Hoewel bepaalde onderzoekstechnieken niet bij de wet verboden worden gesteld, kunnen zij wel een inbreuk vormen op de privacy van de verdachte groomer. Dergelijke privacy schendende handelingen dienden in het verleden dan ook steeds gesanctioneerd te worden via de zogenaamde substantiële of jurisprudentiële nietigheden⁵¹¹. Dit zijn vormvereisten die niet uitdrukkelijk in een wettekst staan, maar zodanig essentieel worden bevonden voor een evenwichtige procesorde dat zij tot uitsluiting van het bewijs dienen te leiden. Deze zienswijze werd getemperd door de Antigoon-rechtspraak.

Het recht op privacy is een fundamenteel recht en dient door en voor eenieder te worden gewaarborgd. Privacy is echter geen absoluut recht, waardoor zij in bepaalde gevallen aan beperkingen kan worden onderworpen⁵¹². Schending van de privacy dient steeds te worden getoetst aan de voorwaarden van proportionaliteit, legaliteit en legitimiteit⁵¹³. In het arrest KHAN oordeelde het Hof dat technieken van onderzoek die een schending van de privacy van de verdachte met zich meebrengen toch toelaatbaar zijn indien *‘1° er niets valt aan te merken op de geloofwaardigheid van het bewijs en 2° het recht op*

⁵¹⁰ F. SCHUERMANS, “Cassatie beperkt Antigoontoets”, *Juristenkrant* 2013, nr. 269, 1.

⁵¹¹ B. DE SMET, “Stromingen in het stelsel van nietigheden. Nieuwe criteria voor de uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijs”, *T. Strafr.* 2005, 252.

⁵¹² G. GOEDERTIER en J. VANDE LANOTTE, *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 428.

⁵¹³ E.H.R.M. 24 april 1990, Huvig/Frankrijk en Kruslin/Frankrijk, *Publ. E.C.H.R.*, serie A, vol 176.

*een eerlijk proces niet in het gedrang komt*⁵¹⁴. Wanneer de schending van de privacy niet voldoet aan de voorwaarden uit artikel 8 E.V.R.M. betekent dit dus volgens het E.H.R.M. niet automatisch dat er sprake is van een schending van het recht op een eerlijk proces⁵¹⁵. De rechter dient steeds in concreto na te gaan of de positie van de beklaagde zodanig wordt verzwakt dat geen eerlijk proces meer mogelijk is⁵¹⁶. Dit betekent in het licht van het gehele proces. Wordt toch een schending van het recht op een eerlijk proces vastgesteld dan dient volgens de Antigoon-rechtspraak met het bewijs geen rekening te worden gehouden. Dit geldt ook wanneer een vormvereiste op straffe van nietigheid werd voorgeschreven⁵¹⁷.

In de zaak LUDI werd door het Europees Hof dan ook beslist dat verdachten van ernstige misdrijven er rekening mee dienen te houden dat de politie hen in de gaten kan houden en hun recht op privacy daarbij in het gedrang kan komen⁵¹⁸. Een inbreuk op de privacy van de verdachte wordt dan ook niet in alle gevallen gesanctioneerd door de bewijsuitsluitingsregel⁵¹⁹. Elke zaak dient van geval tot geval te worden bekeken.

De Commissie strafprocesrecht onder leiding van Franchimont ijverde voor de toepassing van het formalistisch systeem, waarbij de schending van de privacy (bijvoorbeeld bij huiszoeking en telefoontap) wordt opgenomen onder de categorie van de absolute nietigheden⁵²⁰. Deze visie is in strijd met de rechtspraak van het E.H.R.M en ook de Raad van State had bedenkingen bij het voorstel⁵²¹. De taak van het Hof bestaat eruit om uitspraak te doen over het feit of een proces al dan niet eerlijk is verlopen in het licht van het verkregen bewijsmateriaal. Zij spreekt zich echter niet uit over de toepassing van de bewijsuitsluitingsregel⁵²². Dit wordt overgelaten aan de nationale rechter⁵²³.

4.3.5.2.3 Zuivering van nietigheden in het vooronderzoek

Voor het zuiveren van nietigheden wordt gebruik gemaakt van artikel 28 en 32 van de Wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en

⁵¹⁴ EHRM 12 mei 2000, Khan / VK, *NJB* 2002, nr. 108.

⁵¹⁵ P. TRAEST, "Onrechtmatig verkregen doch bruikbaar bewijs: het Hof van Cassatie zet de bakens uit", *T. Strafr.* 2004, 138.

⁵¹⁶ B. DE SMET, "Stromingen in het stelsel van nietigheden. Nieuwe criteria voor de uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijs", *T. Strafr.* 2005, 253.

⁵¹⁷ Cass. 23 maart 2004, *RABG* 2004, 1061, noot F. SCHUERMANS.

⁵¹⁸ EHRM 15 juni 1992, Ludi / Zwitserland, *Publ. E.C.H.R.*, A 238.

⁵¹⁹ EHRM 9 december 2004, Van Rossem / België, *T. Strafr.* 2005, 13-32, noot F. SCHUERMANS.

⁵²⁰ S. BERNEMAN, "Van relativering naar rationalisering van de bewijsuitsluitingsregel", *T. Strafr.* 2005, 503.

⁵²¹ Advies Raad van State, *Parl. St.* Senaat 2003-04, nr. 3-450/04, 10.

⁵²² S. DEMEERSSEMAN, "Bewijs in strafzaken en privacy", in G. VERMEULEN, *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 207.

⁵²³ S. BERNEMAN, "Van relativering naar rationalisering van de bewijsuitsluitingsregel", *T. Strafr.* 2005, 496.

het gerechtelijk onderzoek⁵²⁴. In het geval er sprake is van een gerechtelijk onderzoek naar grooming, waarvoor de onderzoeksrechter bevoegd is, kunnen bepaalde onregelmatigheden met betrekking tot de bewijsverkrijging reeds gezuiverd worden in de fase van het vooronderzoek zelf⁵²⁵. Onregelmatigheden die reeds werden gezuiverd voor de onderzoeksgerechten zullen hierdoor niet meer beoordeeld worden door de feitenrechter. Dit brengt voor en nadelen met zich mee. Onregelmatigheden die niet werden opgeworpen voor de onderzoeksgerechten, alsook middelen die verband houden met de bewijswaardering of die de openbare orde aanbelangen kunnen wel nog aan bod komen voor de vonnisrechter⁵²⁶.

4.3.6 Finaliteit van privacy: naar een light versie van opsporing?

Bepaalde opsporingsmethoden waarvan gebruik wordt gemaakt bij de opsporing naar het misdrijf grooming worden vaak aangevoeld als privacy schendend voor de verdachte. De verdachte dient wel een bepaalde bescherming van zijn privéleven te genieten bij een onderzoek naar grooming, doch mag het invoeren van de privacy geen middel worden om de gevolgen van zijn onrechtmatig gedrag te ontwijken. De finaliteit van de privacybescherming bestaat er immers uit om de verdachte het recht op zelfontplooiing te kunnen waarborgen, alsook zijn recht op intimiteit⁵²⁷. Het is geenszins de bedoeling om privacy als verweermiddel te gebruiken tegen strafrechtelijke sanctionering van onaanvaardbare gedragingen. De verdachte die steunt op zijn privacy om een bepaalde onderzoekshandeling te sanctioneren dient niet enkel een belang aan te tonen, maar dient privacy als normdoel naar voor te kunnen schuiven⁵²⁸. Dit betekent dat hij privacy enkel kan invoeren in de gevallen waarin hij zich ook werkelijk baseert op zijn recht op zelfontplooiing en dus niet om zijn strafrechtelijke verantwoordelijkheid van zich af te schuiven⁵²⁹. Privacy invoeren met het oog op ontloping van zijn straf zal dus geen navolging krijgen. Aan het normdoel van privacy is dan immers niet voldaan.

Bovendien zou de toepassing van een al te groot formalisme inzake onrechtmatig verkregen bewijs ertoe leiden dat de efficiëntie van politieel en justitieel optreden op de helling komt te staan. Het zou

⁵²⁴ B.S. 2 april 1998.

⁵²⁵ S. BERNEMAN, "Sanctionering van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal: Een inleiding tot het Antigoon-arrest van 14 oktober 2003", *T. Strafr.* 2004, 5.

⁵²⁶ Ibid, 5-10.

⁵²⁷ Ibid, 16.

⁵²⁸ Ibid.

⁵²⁹ R. DE CORTE, "De achterkant van de privacy", *NJW* 2003, nr. 56, 808.

ook de geloofwaardigheid van het strafrechtstelsel in de ogen van het publiek kunnen ondermijnen⁵³⁰.

Toch zal soms gebruik dienen te worden gemaakt van de uitsluitingsregel om bepaalde inbreuken op de privacy te sanctioneren bij het voeren van een onderzoek naar grooming. Zij heeft immers een ontradende functie ten aanzien van de onderzoekers, waardoor zij het aantal privacyschendingen kan inperken. Wel dient rekening te worden gehouden met de gedachte dat het doel niet steeds de middelen mag heiligen.

⁵³⁰ F. VERBRUGGEN, “Vindt het spook van Antigone rust? Franstalig <<schoonmoederarrest>> als slotstuk van de nieuwe cassatierechtpraak over de uitsluiting van onrechtmatig bewijs”, *T. Strafr.* 2006, 27.

Hoofdstuk 5 Conclusie en aanbevelingen

5.1 Conclusie

De term grooming is weinig bekend in onze samenleving, niettegenstaande de praktijk ervan alomtegenwoordig is. Hoewel het begrip een samenraapsel kan zijn van verschillende gedragingen komt een beschrijving als ‘het benaderen van en contact leggen met kinderen door een meerderjarig persoon, met als uiteindelijke doel het mogelijk maken van seksueel contact door de seksuele drempels en remmingen van het kind te verlagen’ het best in de buurt van een aanvaardbare omschrijving van het begrip. Het fenomeen wordt ook wel omschreven als ‘het verzorgen van een seksuele relatie’, alsook ‘het voorbereiden op ontuchtige handelingen’.

De dader in het groomingverhaal betreft steeds een meerderjarige persoon boven de achttien jaar. Deze leeftijd werd overgenomen uit het Verdrag van Lanzarote, die tevens heeft aangestuurd op de strafbaarstelling van grooming. Minderjarige daders vallen dus steeds buiten het toepassingsgebied van de strafbaarstelling, wat naar mijns inziens een lacune van de wet is. De Belgische wetgever heeft er voor gekozen om inzake de leeftijd van het slachtoffer een referentieleeftijd van zestien jaar te hanteren. Deze leeftijd zou een evenwicht moeten creëren tussen het recht op seksuele integriteit en het onvermogen om beslissingen te nemen inzake deze integriteit. Een strafbaarstelling van de groomer zal dan ook uitblijven indien het slachtoffer ouder is dan deze grensleeftijd. De groeiende informatie- en communicatietechnologieën hebben een verschuiving teweeg gebracht van het terrein waarbinnen de groomer actief kan zijn. Waar groomers vroeger vooral kinderen gingen lokken in real life, begeven ze zich nu vaker in een virtuele omgeving voor het verleiden van kinderen. Deze nieuwe dimensie brengt echter een aantal moeilijkheden mee voor de opsporing naar grooming. Niettegenstaande het feit dat grooming de voorafgaande fase van het eigenlijke seksueel misbruik van het kind uitmaakt, mag haar impact op de seksuele en psychische integriteit van het kind niet worden onderschat. Het fenomeen van grooming behandelen als een volwaardig misdrijf en bijgevolg onderwerpen aan een gepaste strafbaarstelling is naar mijn mening ook meer dan rechtvaardig.

Het kind kan inzake de bescherming van zijn seksuele integriteit rekenen op een amalgaam aan mechanismen, zowel op internationaal, Europees als nationaal niveau. Het IVRK bevat een aantal bepalingen aangaande de bescherming van de seksuele integriteit van het kind. Gezien de bepalingen zijn opgenomen in een verdragtekst kunnen deze hard worden gemaakt in het nationale recht. Het Facultatief protocol bij het IVRK vult deze bescherming nog enigszins aan. Op Europees vlak zijn er ook een aantal initiatieven tot bestrijding van grooming tot stand gekomen. Het Verdrag van Lanzarote heeft hier een belangrijk aandeel in daar zij uitdrukkelijk aanspoort tot de strafbaarstelling van grooming. Hiermee wil zij de strijd tegen seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen kracht

bijzetten. Hoewel het Verdrag een groot aanzien verwerft op Europees niveau, heeft zij één groot nadeel. Offline grooming valt buiten de reikwijdte van het Verdrag, waardoor bepaalde slachtoffers geen bescherming op basis van deze norm kunnen genieten. Een uitbreiding van het toepassingsgebied dringt zich dan ook aan. Richtlijn 2011/92/EU is een verderzetting van het Verdrag van Lanzarote waardoor de materiële voorwaarden die tot strafbaarstelling kunnen leiden nagenoeg gelijklopend zijn. Het is enigszins jammer te noemen dat de verplichting tot het strafbaar stellen van offline grooming enkel werd opgenomen in de preambule van de tekst, waardoor deze geen garantie vormt tot overname in de nationale Strafwet van de lidstaten.

Omdat grooming van kinderen een misdrijf is dat steeds vaker wordt gepleegd via informatie- en communicatietechnologieën kan het Cybercrimeverdrag een bijkomende garantie bieden in de strijd tegen deze vorm van specifieke informaticacriminaliteit. Bovendien worden op Europees niveau ook een aantal preventieve maatregelen genomen ter voorkoming van online grooming. Safer Internet Day en het European Online Grooming Project zijn daar actuele voorbeelden van.

De seksuele integriteit van het kind staat ook centraal in een aantal bepalingen van nationale bodem. Vooreerst is er artikel 22bis van de Grondwet die een positieve verplichting inhoudt ten aanzien van de overheid om maatregelen te nemen inzake de vrijwaring van de seksuele integriteit van de minderjarige. Hoewel dit artikel geen nieuw beschermingsmechanisme creëert voor minderjarigen, kan zij wel een bijkomende garantie betekenen. Ook het belang van de Strafwet in de strijd tegen seksueel misbruik van kinderen is aanzienlijk. Het betreft hierbij vooral de artikelen opgenomen in de hoofdstukken V, VI en VII van titel VII van boek II van het Strafwetboek, waaronder de bepalingen aangaande kinderpornografie, aanranding van de eerbaarheid, openbare zedenschennis, aanzetten tot ontucht en verkrachting ressorteren. Niet alleen trachten zij om onaanvaardbare seksuele handelingen ten aanzien van het kind te sanctioneren, ook zijn ze niet meer weg te denken in de context van de bestraffing van grooming. Daar grooming pas recentelijk als volwaardig misdrijf in het Strafwetboek werd opgenomen, diende men zich vroeger op deze alternatieve bepalingen te baseren om de aanpak van grooming enigszins te kunnen realiseren. Door het Wetsvoorstel van 25 oktober 2012 en onder lichte druk van Europa werd enigszins aan dit euvel tegemoet gekomen. Voortaan kan men op basis van de artikelen 377ter en 377quater tot strafbaarstelling van de groomer overgaan, respectievelijk via een strafverzwaring van de reeds bestaande artikelen uit titel VII, alsook via de aparte strafbaarstelling van online grooming. De oorspronkelijke bepalingen uit titel VII zullen dus van belang blijven. Een pluspunt aan de Belgische regelgeving is dat zij ook het offline fenomeen aanpakt.

Hoewel de nieuwe strafbepalingen een positieve connotatie zullen zijn voor menig kind, zijn er nog een aantal lacunes aan te merken in de huidige wetteksten. Het begrenzen van de strafbaarstelling tot de categorie van meerderjarige daders is naar mijns inziens een beperking van de rechten van bepaalde slachtoffers. Bovendien kan een vervolging enkel geschieden indien er ook een voorstel werd gedaan

aan het kind tot ontmoeting in de fysieke wereld en dit met het oog op het stellen van seksuele handelingen. Minderjarigen die werden geconfronteerd met seksuele conversaties zonder voorstel tot ontmoeting, alsmede voorstellen tot seksuele ontmoeting in de cyberwereld vallen buiten de beschermingsgarantie. Deze gebreken kunnen ook een negatieve weerslag hebben op de opsporing naar het misdrijf, wat verder in het onderzoek ook werd aangetoond.

Bepaalde rechtsleer plaatst de activiteiten van online grooming onder het toepassingsgebied van informaticacriminaliteit in de ruime zin, waarbij de informatica enkel het middel is waarlangs het misdrijf wordt gepleegd. Deze zienswijze verdient ook mijn voorkeur. Men zou naar mijn mening zelfs mogen stellen dat het in bepaalde situaties, waarbij de groomer een fictieve of anonieme identiteit aanneemt, kan gaan om misdrijven die kunnen worden gekwalificeerd als valsheid in informatica, al is dit geen algemene zienswijze. Slechts enkelen zijn deze mening toegedaan. Deze visie hanteren zou het bijgevolg mogelijk maken om het misdrijf onder de toepassingsfeer van de Wet inzake informaticacriminaliteit te brengen, waardoor specifieke opsporingsmethoden zoals databaseslag, netwerkzoeking, medewerkingsverplichting en identificatie in de strijd kunnen worden gegoid.

Niettegenstaande de huidige beschermingsmechanismen voor het vrijwaren van de seksuele integriteit van het kind talrijk zijn, kunnen zij niet alle bestaande problemen oplossen. Het recht vormt immers geen wondermiddel in de strijd tegen grooming. Preventieve maatregelen dienen de bestaande mechanismen vooraf te gaan en te versterken. Zomaar stellen dat de huidige bepalingen ter vrijwaring van de rechten van het kind symboolwetgeving uitmaken, zou een beetje te kort door de bocht zijn. Men kan echter wel besluiten dat er nog bepaalde hiaten zijn in de bestaande regelgeving, die nood hebben aan verder onderzoek ter verbetering van hun uitwerking.

Het kind neemt in de fase van het vooronderzoek naar grooming een bijzondere positie in. Een opsporing naar het misdrijf zal in het gros van de gevallen pas aanvang nemen nadat bij de politie klacht werd ingediend door het slachtoffer of aangifte werd gedaan door zijn omgeving. Het kan ook zijn dat ervoor wordt geopteerd om hulp te zoeken bij Child Focus. Hoewel dit centrum een optimaal doorverwijzingsluik is naar meer gespecialiseerde hulpverlening, is haar functie in het kader van de opsporing naar grooming of seksuele uitbuiting in het algemeen, relatief beperkt. Zij neemt immers niet actief deel aan de opsporing van grooming.

Het minderjarige slachtoffer zal een centrale rol spelen in het onderzoek naar grooming. Het afnemen van het verhoor van de minderjarige, alsook het bewijsmateriaal dat wordt aangebracht door het kind, kunnen bepaalde waarheden in verband met het misdrijf aan het licht brengen. Bewijsmateriaal dat wordt gevonden op de pc, smartphone, mailbox, etc. van het kind, zullen vaak de enige resterende sporen van grooming zijn.

Binnen deze fase van het vooronderzoek kan het kind ook rekenen op enkele bijzondere beschermings-of ondersteuningsmechanismen. Het afnemen van een audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van bepaalde seksuele misdrijven, waaronder recent ook grooming, wordt sinds enkele jaren verplicht opgelegd. Deze vorm van verhoor, die tevens aan bepaalde voorwaarden is verbonden, dient het mogelijk te maken om het kind te beschermen tegen bepaalde politionele wanpraktijken, alsook om secundaire victimisatie tegen te gaan. Bovendien kunnen minderjarige slachtoffers ook hulp verkrijgen bij de diensten die ressorteren onder de algemene term van slachtofferzorg. Het kan hierbij gaan om het verlenen van psychische- en emotionele hulp en/of juridische ondersteuning.

Een discussie die zich al geruime tijd voordoet binnen onze samenleving betreft het aandeel van het minderjarige slachtoffer in de strafbare feiten. Deze discussie kadert binnen het recht op seksuele zelfbeschikking van de minderjarige. Waar de rechten van het kind op dit vlak leken te ontberen in het verleden, probeert de overheid heden ten dage continu een balans te vinden tussen het recht op seksuele zelfbeschikking en de bescherming tegen inbreuken op de seksuele integriteit. De schijnbare steeds kwetsbare positie van het minderjarige slachtoffer heeft nagenoeg tot gevolg dat de overheid soms ver gaat in de bescherming van het kind, bijvoorbeeld via het vastleggen van de seksuele meerderjarigheid voor bepaalde seksuele misdrijven. In bepaalde gevallen zal een dader dan worden bestraft omwille van het leeftijdscriterium van het kind, ook al stemde het kind toe in de strafbare feiten. Het is echter van groot belang dat kinderen ook recht hebben op zelfontplooiing met betrekking tot hun seksuele leven. Men zou dit gegeven dan ook deels in rekening moeten brengen bij het beoordelen van de feiten. Het leeftijdscriterium mag immers geen allesbepalende factor worden in de beoordeling. Kiest men echter om deze zienswijze niet te volgen, dan zal een objectivering van de leeftijd naar mijn mening noodzakelijk zijn om de bestaande anomalieën inzake de seksuele meerderjarigheid weg te werken. Een kind dat geen toestemming verleent tot bepaalde seksuele handelingen zou daarentegen in elk geval dienen te worden beschermd via het strafrecht, ongeacht welke leeftijd.

Niet enkel de bescherming van het kind dient gewaarborgd te worden bij de opsporing (en daarbuiten), ook zal men rekening moeten houden met de privacy van de verdachte. Het begrip privacy is geëvolueerd doorheen de tijd. Daar waar het begrip vroeger vooral betrekking had op 'het recht om alleen gelaten te worden', heeft het zich meer ontwikkeld naar 'een recht op zelfontplooiing of zelfbepaling'. Het gaat niet meer om een streven naar het recht om zich te verbergen, maar veeleer naar het recht om zich niet te moeten verbergen. De steeds groeiende geïnformatiseerde maatschappij heeft daar nog een informationele toets aan gegeven. Dat de privacy van de verdachte ernstig in het gedrang kan komen bij de uitvoering van een opsporing naar grooming behoeft geen betoog. Het is voor de overheid dan ook een moeilijke opdracht om een evenwicht te vinden tussen enerzijds de

bescherming van het individuele slachtoffer en anderzijds de eerbiediging van het privéleven van de verdachte. Daarbij dient steeds een zorgvuldige afweging te worden gemaakt. Het lijkt me billijk om te stellen dat er een mogelijkheid dient te bestaan voor de overheid om beperkingen te stellen aan de privacy van de verdachte op het ogenblik dat de rechten van het minderjarige kind op het toneel verschijnen. De privacy van de verdachte wordt gewaarborgd door verschillende internationale, Europese en nationale normen, waaronder respectievelijk artikel 12 UVRM, artikel 17 BUPO, artikel 8 E.V.R.M., artikel 22 G.W. werden besproken. Ook werden enkele specifieke wetten van naderbij bekeken, zoals de Wet Verwerking Persoonsgegevens van 1998, de Afluisterwet van 1994 en de Wet betreffende de Elektronische Communicatie van 2005.

Het recht op privacy is geen absoluut recht, waardoor men er in bepaalde gevallen van kan afwijken indien hierbij voldaan is aan de voorwaarden uit het tweede lid van artikel 8 E.V.R.M. Deze voorwaarden vereisen dat er een wet voorhanden is die de inperking van het recht uitdrukkelijk toelaat, dat de genomen maatregel noodzakelijk is in een democratische maatschappij en dat er een belang voorhanden is dat hoger wordt bevonden dan het geschonden belang. Een inmenging die voldoet aan deze voorwaarden van legaliteit, proportionaliteit en legitimiteit, kan te allen tijde gerechtvaardigd worden.

De recente invoering van de strafbaarstelling van grooming brengt met zich mee dat de opsporing naar het fenomeen nog in zijn kinderschoenen staat. Er zijn in ons land nagenoeg geen voorbeelden te vinden van concrete opsporingen naar het misdrijf. Politiepersoneel, opsporingsambtenaren en andere pratici begeven zich dus zelf nog op onbekend terrein wat dit onderwerp betreft. Deze vaststelling heeft mij toegelaten om zelf onderzoek te doen naar de mogelijke opsporingsmethoden in het kader van grooming. Door mij te verdiepen in verscheidene literaire bronnen ben ik tot bepaalde inzichten gekomen betreffende de verschillende mogelijkheden aan onderzoekstechnieken. Het literatuuronderzoek werd aangevuld met een aantal opvattingen en ervaringen van mensen uit de praktijk. Uit mijn onderzoek zijn een aantal bevindingen naar voor gekomen.

Zoals bij de meeste misdrijven het geval is zal de opsporing naar grooming in het gros van de gevallen starten vanaf het ogenblik dat het slachtoffer of zijn omgeving melding maakt van het misdrijf bij de politie. Uit het verhoor van het slachtoffer kunnen al heel wat relevante sporen aan het licht komen. Bovendien kan de inbeslagneming van de pc, smartphone of andere communicatiemiddelen van het slachtoffer een bepaalde verdachte in beeld brengen (bijvoorbeeld via IP-adres, nickname of identiteit). Van een proactieve recherche naar grooming kan geen sprake zijn, wat niet betekent dat er geen ambtshalve onderzoek naar het misdrijf kan plaatsvinden. Naast het verhoor van de slachtoffers zal de daaropvolgende huiszoeking, met bijhorende inbeslagneming van alles wat relevant kan zijn om de waarheid aan het licht te brengen, het meest worden ingezet in de praktijk. De reden daartoe is dat deze opsporingstechniek als relatief weinig ingrijpend wordt aanzien. De privacy van de verdachte

wordt deels gewaarborgd door het feit dat de huiszoeking dient meegedeeld te worden aan de verdachte, alsook dat zij gevorderd dient te worden door een onafhankelijk onderzoeksrechter. Het digitaal onderzoek van de inbeslaggenomen gegevensdragers van de verdachte kan bepaald bewijsmateriaal blootleggen, zoals chatgesprekken, foto's, etc. Dergelijk onderzoek zal echter niet steeds de ultieme uitkomst bieden. Opsporingsinstanties krijgen vaak te maken met versleutelde gegevens of stuiten op reeds verwijderde bestanden. Dit maakt het moeilijk om bepaalde bezwaren tegen de verdachte groomer te vinden. Niettegenstaande deze vaststelling zullen de klassieke opsporingsbevoegdheden als verhoor, huiszoeking en inbeslagneming de meest gebruikte technieken blijven.

Er staan de opsporingsinstanties ook nog andere opsporingsbevoegdheden ter beschikking, waaronder enkele bijzondere opsporingsmethoden. Deze methoden zullen in de praktijk echter nauwelijks worden toegepast, omwille van hun heimelijke en ingrijpende karakter. Het gaat hier dan vooral om stelselmatige observatie, infiltratie en informantenwerking. Buiten de belemmeringen die reeds aan het licht werden gebracht in mijn onderzoek, zullen deze technieken de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit waarschijnlijk niet overleven. Er zijn immers andere, minder verregaande bevoegdheden beschikbaar. Bovendien vereisen bepaalde onderzoeksmethoden dat het gepleegde misdrijf voorkomt op de lijst van artikel 90ter, §2 Sv. of voldoet aan de voorwaarden uit §§ 3 en 4 van het zelfde artikel. Aangezien grooming een voorbereidingshandeling betreft en enkel aan een misdrijf uit de lijst zal voldoen indien er sprake is van grooming 'in georganiseerd verband' of in het geval kan worden besloten tot 'bederf van de jeugd', zal men zich moeten baseren op andere minder ingrijpende bevoegdheden. Bovendien heeft de formulering van de huidige bepalingen inzake de strafbaarstelling van grooming tot gevolg dat het inzetten van bijvoorbeeld infiltranten of undercoveragenten, in de tekst aangeduid als pedofielenjagers, onnuttig wordt bevonden. De huidige strafbepalingen vereisen immers dat het slachtoffer een minderjarig persoon is, onder de zestien jaar. De ingezette infiltranten of undercoveragenten zullen nooit aan deze voorwaarde kunnen voldoen, waardoor het nooit tot een strafbaarstelling van de dader zal kunnen komen. Een aanpassing van deze voorwaarde via wetgevende initiatieven dringt zich dus op. Ook de inijkoperatie, het onderscheppen en openen van post en het direct af luisteren krijgen te kampen met bovenstaande, alsook specifieke belemmeringen. Ze brengen daarenboven een verregaande inmenging in de privacy van de verdachte met zich mee.

Bovendien zal het opsporen van offline grooming geen sinecure zijn indien er geen getuigen bij de feiten aanwezig waren. Ook het aantonen van de materiële voorwaarden tot strafbaarstelling van het misdrijf zal een proces van lange adem worden en weinig kans hebben op slagen.

De opkomende informatie- en communicatietechnologieën hebben niet enkel de totstandkoming van nieuwe strafbare feiten tot gevolg, maar hebben ook een verandering teweeg gebracht binnen het domein van het opsporingsonderzoek. Door de Wet van 28 november 2000 inzake

informaticacriminaliteit werden een aantal nieuwe opsporingsbevoegdheden in het leven geroepen. Deze bevoegdheden kunnen van belang zijn voor het opsporen van bepaalde vormen van online grooming of seksueel misbruik in het algemeen. Heel wat computerbestanden zijn immers beveiligd met wachtwoorden of versleuteld via encryptie, waardoor men vaak aangewezen is op medewerking van systeembeheerders, netwerkdiensten of internetoperatoren. De Wet van 2000 maakt het deels mogelijk om aan dit euvel tegemoet te komen. Databeslag, netwerkzoeking, identificatie, medewerkingsverplichting en informaticatap zijn enkele van de besproken opsporingsmogelijkheden. De CCU zal een noodzakelijke partner zijn in het uitvoeren van dergelijke bevoegdheden.

Daar men bij het zoeken van bewijsmateriaal in een geïnformatiseerde omgeving vaak stuit op persoonlijke informatie van de verdachte, zal men dit onderzoek met enige voorzichtigheid aan de dag moeten brengen ter vrijwaring van de privacy van de verdachte. De voorwaarden van legaliteit, legitimiteit en proportionaliteit zullen steeds moeten worden gewaarborgd.

Deze voorwaarden die uitdrukkelijk werden opgenomen in artikel 8 E.V.R.M, dienen ook gerespecteerd te worden met betrekking tot alle andere opsporingsbevoegdheden. Het gevolg van een schending van de privacy kan er immers uit bestaan dat met het bewijs geen rekening mag worden gehouden in het verdere onderzoek. Omdat het recht op privacy geen absoluut recht is, kunnen er in bepaalde gevallen beperkingen aan worden gesteld. In het licht van de Antigoon-rechtspraak werden echter een aantal verfijningen aangebracht. Zo lijkt bepaalde rechtspraak te aanvaarden dat een inmenging in de privacy van de verdachte toelaatbaar is 'indien er niets valt aan te merken op de geloofwaardigheid van het bewijs' en voor zover 'het recht op een eerlijk proces niet werd aangetast'. Het is de rechter die in concreto zal moeten nagaan in hoeverre de aantasting van de privacy een bewijsuitsluiting kan uitlokken. Het invoeren van privacy mag echter geen middel zijn voor de verdachte om aan strafbaarstelling te ontkomen. De finaliteit van privacy dient er immers uit te bestaan zijn recht op zelfbeschikking te kunnen ontplooien. Hier anders over beslissen zou bovendien de geloofwaardigheid van het strafrechtstelsel aantasten. Men dient wel steeds rekening te houden met de gedachte dat 'het doel niet steeds de middelen mag heiligen'.

5.2 Eindconclusie

De recente opname van de strafbepalingen inzake grooming in het Strafwetboek heeft als gevolg dat het opsporingsbeleid van grooming zich nog in haar beginfase bevindt. Hoewel er reeds veel aandacht uitging naar de bescherming van de seksuele integriteit van het kind via allerlei wetgevende initiatieven, heeft de aparte strafbaarstelling van grooming lang op zich laten wachten. De nieuwe strafbepalingen laten het toe dat de bevoegde autoriteiten een rechtsgrond krijgen voor de opsporing en vervolging van het misdrijf. Dat het fenomeen hierdoor meer aandacht zal verwerven is een goed

voorzicht. Wel dient er op te worden gewezen dat de bewoordingen van de nieuwe bepalingen nog enkele problemen met zich zullen meebrengen, zowel wat de strafbaarstelling als de opsporingspraktijk betreft. Gezien de opsporing van grooming nog geen concrete toepassing kent in de praktijk, zullen deze hinderpalen allicht binnenkort pas aan het licht komen. Niettegenstaande de bestaande beschermingsmechanismen van het kind nog enkele lacunes bevatten, zijn zij onontbeerlijk in het vrijwaren van de seksuele integriteit van het kind. Bovendien is het positief dat de overheid continu bezig is met het zoeken van een balans tussen de bescherming van de seksuele integriteit van het kind enerzijds, en het recht op zelfontplooiing met betrekking tot deze integriteit anderzijds.

De vrijwaring van de rechten van het kind zal in bepaalde gevallen noodzakelijk gepaard dienen te gaan met de aantasting van een aantal rechten van de verdachte. Zo kan het voorkomen dat de privacy in het gedrang komt bij de opsporing van het misdrijf grooming. De eerbiediging van deze privacy wordt gewaarborgd door een aantal rechtsnormen en via sanctionering aan de hand van de bewijsuitsluitingsregel. Het is dan ook positief dat de rechter in de mogelijkheid wordt gesteld om bepaalde sancties op te leggen in het geval inbreuk wordt gemaakt op een zodanig fundamenteel recht als privacy. Nog positiever is het feit dat aan dit recht op privacy ook beperkingen kunnen worden gesteld in het geval de hogere belangen van het kind spelen. Dit maakt het mogelijk om bepaalde vormen van rechtsmisbruik uit te sluiten. Het recht mag immers geen middel vormen voor de verdachte om aan de gevolgen van zijn eigen onaanvaardbare gedragingen te ontsnappen of een strafbaarstelling te vermijden.

5.3 Aanbevelingen

De nieuwe strafbepalingen inzake grooming brengen ongetwijfeld een aantal voordelen ter bescherming van het minderjarige slachtoffer met zich mee. Zoals hierboven reeds werd besproken zijn er ook een aantal knelpunten naar voor gekomen. Deze hebben zowel betrekking op de strafbaarstelling van grooming, als de opsporing van grooming. Met het oog op de verbetering van deze gebreken wens ik dan ook een aantal aanbevelingen te formuleren. Deze aanbevelingen betreffen mijn visie op de problematiek. Mijn intentie bestaat er dan ook niet uit om de taak van de beleidsmakers over te nemen.

Eerst en vooral dient men de samenleving alert te maken op het bestaan van het fenomeen grooming. Een wel verspreide kennis van de praktijken inzake grooming kunnen immers vermijden dat er talloze slachtoffers worden gemaakt. Preventie door middel van voorlichting aan ouders, kinderen, scholen,

opsporingsautoriteiten, hulpverleningsdiensten, justitie en politie is hierbij aangewezen. Voorkomen is immers beter dan genezen.

Ook dient men de personen die belast worden met de opsporing van het misdrijf in kennis te stellen van het bestaan van dit misdrijf, alsook van de materiële bestanddelen ervan. Hoe beter deze instanties op de hoogte worden gesteld van het misdrijf, hoe vlotter de opsporing ernaar in de toekomst zal kunnen verlopen. De noodzaak voor de totstandkoming van duidelijke richtlijnen met betrekking tot de opsporing van grooming dringt zich dan ook aan. Deze richtlijnen dienen te bestaan uit specifieke bevoegdheidsregels voor de opsporingsautoriteiten. Door de groeiende populariteit van het internet en de veranderende seksualiteitsbeleving door jongeren zal het bovendien noodzakelijk zijn dat het bestaand politiepersoneel wordt opgeleid om opsporingen te kunnen gelasten in een virtuele wereld. Informaticacriminaliteit zit namelijk in de lift.

Wat de nieuwe strafbepalingen inzake grooming betreft prefereer ik een aanpassing van de huidige wettekst. Vooreerst dient de leeftijdsgrens van de potentiële dader te worden gewijzigd. Het in vermindering brengen van deze leeftijd dient het mogelijk te maken om ook slachtoffers van minderjarige daders te beschermen. Ik opteer ook voor een aanpassing van de wettekst met betrekking tot het aspect van de minderjarige leeftijd van het slachtoffer. Om tot strafbaarstelling te kunnen besluiten zou het moeten volstaan dat de groomer het vermoeden had aan het converseren te zijn met een minderjarig slachtoffer, ook al bleek het een volwassene te zijn. Dit zou het immers toelaten om meerderjarige pedofielenjagers in te zetten in de klopjacht naar groomers. Bovendien zou men het ook mogelijk moeten maken om groomers strafbaar te stellen indien zij een kind verleiden zonder dat er een voorstel tot ontmoeting is geweest of indien zij aansturen op het stellen van seksuele handelingen in cyberspace. Een aanpassing van de wettekst is hierbij aangewezen. Daarnaast zou het misdrijf ‘offline grooming’ criminaliseerbaar moeten worden over geheel Europa.

Het inzetten van pedofielenjagers, in de vorm van infiltranten of undercoveragenten, lijkt mij de meest aangewezen techniek voor het vatten van daders van grooming. De techniek heeft als bijkomend voordeel dat hierdoor preventief kan worden opgetreden tegen groomers, waardoor kinderen van veel leed bespaard kunnen blijven. Daarvoor zal zowel een aanpassing van de BOM-wet, als de nieuwe strafbepalingen aangaande grooming, noodzakelijk zijn.

Vervolgens pleit ik er voor dat de leeftijd van het kind niet meer als allesbepalende factor wordt beschouwd om tot strafbaarstelling van grooming te beslissen. Er dient rekening te worden gehouden met het recht op zelfontplooiing van het kind. In het geval het kind geen toestemming verleent tot het stellen van seksuele handelingen dient de overheid te allen tijde in te grijpen.

Met het oog op preventie van het misdrijf grooming wens ik tenslotte meer verantwoordelijkheid te leggen bij de aanbieders van telecomdiensten, alsook internetoperatoren. Een betere controle op de

identiteit van de gebruikers is daarbij aangewezen. Kinderen zouden ook de mogelijkheid moeten hebben om in het geval van potentieel misbruik hiervan melding te maken. Ik denk hierbij aan het opzetten van een permanente hulplijn of een duidelijk herkenbare meldknop bij internetsites.

Hoofdstuk 6 Bibliografie

6.1 Wetgeving

Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, aangenomen te New York op 10 december 1948, <http://www.un.org/documents>.

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950, *B.S.* 19 augustus 1955.

Europees Verdrag tot bescherming van personen ten opzichte van de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens van 28 januari 1981, goedgekeurd bij de Wet van 17 juni 1991, *B.S.* 30 december 1993.

Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, aangenomen te New York op 19 december 1966, *B.S.* 15 mei 1981.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989, *B.S.* 17 januari 1992.

Verdrag van 23 november 2001 betreffende de computercriminaliteit, *B.S.* 21 november 2012.

Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad van 22 december 2003 ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, *P.B.* 20 januari 2004, nr. L 13/44.

Verdrag van de Raad van Europa inzake bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, opgemaakt te Lanzarote op 25 oktober 2007, *B.S.* 4 maart 2010.

Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad, *P.B.* 17 december 2011, L 355/3.

Wet van 7 juni 1969 betreffende de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize of huiszoeking mag worden verricht, *B.S.* 28 juni 1969.

Wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, *B.S.* 27 maart 1991.

Wet van 5 augustus 1992 betreffende het politieambt, *B.S.* 22 december 1992.

Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, *B.S.* 18 maart 1993.

Wet van 30 juni 1994 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het af luisteren, kennisnemen en opnemen van privé-communicatie en –telecommunicatie, *B.S.* 24 januari 1995.

Wet van 13 april 1995 houdende bepalingen ter bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie, *B.S.* 25 april 1995.

Wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *B.S.* 2 april 1998.

Wet van 28 november 2000 inzake informaticacriminaliteit, *B.S.* 3 februari 2001.

Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *B.S.* 17 maart 2001.

Wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *B.S.* 12 mei 2003.

Wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, *B.S.* 20 juni 2005.

Wet van 9 februari 2006 houdende instemming met het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie, *B.S.* 27 maart 2006.

Wet van 23 januari 2007 tot wijziging van artikel 46bis van het Wetboek van Strafvordering, *B.S.* 14 maart 2007.

Decreet van 12 februari 2010 houdende instemming met het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, opgemaakt te Lanzarote op 25 oktober 2007, *B.S.* 4 maart 2010.

Wet van 30 november 2011 tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *B.S.* 20 januari 2011.

Parlementaire voorbereidingen

M.v.T, *Parl. Stuk* Kamer 1998-99, nr. 1907/1.

Wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl. St* Kamer 1998-99, nr. 49-4907/007.

Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 50-0213/001.

Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 50-0214/001.

Wetsontwerp inzake informaticacriminaliteit, *Parl. St.* Kamer 1999-00, nr. 3-392/3.

M.v.T bij Wetsontwerp betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden., *Parl. St.* Kamer 2001-02, nr. 1688/001.

Advies Raad van State, *Parl. St.* Senaat 2003-04, nr. 3-450/04, 10.

Kamerstukken II 2008-09, 31 810, nr. 3.

Ontwerp van decreet van 2 oktober 2009 houdende instemming met het Verdrag van Lanzarote, nr. 135/001, <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2009-2010/g135-1.pdf>

Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823/4.

Wetsontwerp betreffende de bescherming van minderjarigen tegen de benadering met als oogmerk het plegen van strafbare feiten van seksuele aard, *Parl. St.* Kamer 2013-14, nr. 3449/003.

Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen grooming, *Parl. St.* Senaat 2013-14, nr. 5-1823/2.

6.2 Rechtspraak

E.H.R.M. 25 maart 1983, *Publ. Eur. Court. H.R.* 1983, serie A, vol. 61, nr. 97, Silver e.a./VK.

E.H.R.M. 24 april 1990, *Publ. E.C.H.R.*, serie A, vol 176, Huvig/Frankrijk en Kruslin/Frankrijk

E.H.R.M. 15 juni 1992, *Publ. E.C.H.R.*, A 238, Ludi /Zwitserland.

E.H.R.M. 12 mei 2000, *NJB* 2002, nr. 108, Khan /VK.

E.H.R.M. 15 juli 2003, §96 en 111, <http://www.echr.coe.int>, Ernst e.a./België.

E.H.R.M. 9 december 2004, *T. Strafr.* 2005, 13-32, Van Rossem /België, noot F. SCHUERMANS.

GwH 16 december 1998, nr. 140/98.

GwH 21 maart 2000, nr. 31/2000.

GwH 29 oktober 2009, *RW* 2010-11, nr. 4, 1-4.

Cass. 12 maart 1923, *Pas.* 1923, I, 233.

Cass. 10 december 1923, *Pas.* 1924, I, 67.

Cass. 9 januari 1956, *Pas.* 1956, I, 438.

Cass. 24 november 1981, *RW* 1981-82, 1815, concl. J. De BISTHOVEN en noot J. DEZEGHER.

Cass. 26 januari 1993, nr. 7240, <http://www.cass.be>

Cass. 11 oktober 2000, <http://www.cass.be>

Cass. 14 oktober 2003, *RABG* 2004, 337, noot F. SCHUERMANS.

Cass. 23 maart 2004, *RABG* 2004, 1061, noot F. SCHUERMANS

Cass. 24 mei 2011, *NC* 2012, 60, noot B. KETELS.

Assisen Antwerpen 21 maart 2006, *RW* 2006-07, nr. 41, 1685, noot B. DE SMET

Luik 23 oktober 1990, *JLMB* 1991, 1361.

Brussel 2 februari 2000, *Rev. dr. pén.* 1999-00, 347.

Brussel 14 februari 2002, *JT* 2002, 342, noot O. KLEES.

Corr. Luik 29 april 1987, *JLMB* 1987, 782.

Corr. Hasselt 12 mei 1995, *RABG* 2005, 1527, noot P. WAETERINCKX.

Corr. Charleroi 17 december 1996, *Rev. dr. Pén.* 1997, 802-804.

Corr. Dendermonde 28 november 2005, *NJW* 2006, afl. 138, 229.

Corr. Brussel 3 december 2008, *NC* 2010, 303 en 304, noot L. ARNOU.

Corr. Brussel 10 januari 2008, *T. Strafr.* 2008, afl. 2, 149.

6.3 Rechtsleer

6.3.1 Boeken

ARCHARD, D., *Sexual Consent*, Boulder, Westview Press, 1998, 189 p.

CUYVERS, G., *Slachtoffers van misdrijven*, Leuven, Acco, 1988, 170 p.

DAVIDSON, J. en GOTTSCHALK, P., *Internet child abuse: current research and policy*, New York, Routledge, 2011, 216 p.

DE HERT, P., *Art. 8 E.V.R.M. en het Belgisch recht. De bescherming van privacy, gezin, woonst en communicatie*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 367 p.

DE HERT, P., *Privacy en het gebruik van visuele technieken door burger en politie. Belgische regelgeving vandaag en morgen*, Brussel, Politeia, 1998, 178 p.

DE ROY, C., *De wet op de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: nieuwe strafbaarstellingen en grotere territoriale gelding*, Mechelen, Kluwer, 2002, 50 p.

DE VROEDE, P. en GORUS, J., *Inleiding tot het recht*, Mechelen, Maklu, 2007, 587 p.

GOEDERTIER, G. en VANDE LANOTTE, J., *Handboek Belgisch publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 1576 p.

LAUWAERT, K., *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Antwerpen, Maklu, 2009, 398 p.

MARTELLOZZO, E., *Online Child Sexual Abuse. Grooming, Policing and Child Protection in a Multi-Media World*, Abingdon Oxon, Routledge, 184 p.

MORREN, P., *De rechten van de mens*, Leuven, Garant, 1999, 270 p.

OST, S., *Child pornography and sexual grooming. Legal and Societal Responses*, New York, Cambridge University Press, 2009, 288 p.

STEVENS, L., *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 601 p.

VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen, II*, Antwerpen, Maklu, 2009, 1286 p.

VAN EECKE, P., *Criminaliteit in cyberspace: misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys en Breesch, 1997, 121 p.

F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2009, 309 p.

VERSTRAETEN, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2007, 1193 p.

VERHELLEN, E., *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*, Leuven, Garant, 1993, 182 p.

VERHEY, L.M.F., *Horizontale werking van de grondrechten, in het bijzonder van het recht op privacy*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1992, 487 p.

6.3.2 Bijdragen in tijdschriften

ARNOU, L., “Afluisteren tijdens het gerechtelijk onderzoek”, *OSS* 2008, afl. 59, 21-64.

BEIRENS, L., “De politie, uw virtuele vriend? Nadenken over een beleidsmatige aanpak van criminaliteit in virtuele gemeenschappen in cyberspace”, *Orde dag* 2010, afl. 49, 57-64.

BERNEMAN, S., “Sanctionering van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal: Een inleiding tot het Antigoon-arrest van 14 oktober 2003”, *T. Strafr.* 2004, 5-16.

BERNEMAN, S., “Van relativering naar rationalisering van de bewijsuitsluitingsregel”, *T. Strafr.* 2005, 489-503.

BOSMANS, M., “Seksuele en reproductieve rechten van kinderen en adolescenten in oorlogssituaties: een miskende prioriteit”, *TJK* 2005, nr. 5, 234-235.

BROWNE, K., ELLIOT, M. en KILCOYNE, J., “Child sexual abuse prevention: What offenders tell us”, *Child Abuse & Neglect* 1995, vol. 19, 579-594.

CONINGS, C. en OERLEMANS, J.J., “Van een netwerkzoeking naar online doorzoeking: grenzeloos of grensverleggend?”, *Computerrecht* 2013, nr. 1, 1-9.

DE COCK, G. en DE WINTER, J., “De strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: de bescherming nog niet voorbij”, *TJK* 2001, 58-59.

DE CORTE, R., “De achterkant van de privacy. Kan een beroep op privacy leiden tot straffeloosheid?”, *NJW* 2003, nr. 38, 800-808.

DELBROUCK, I., “Aanranding van de eerbaarheid – Het misdrijf”, *OSS* 2012, afl. 7, 11-33.

DE MAERE, T., KEUSTERMANS, J. en MOLS, F., “Informaticacriminaliteit”, *OSS* 2010, afl. 63, 68-100.

- DE PAUW, E., “Sociale controle in onlinegemeenschappen: een taak van de overheid of volstaat zelfregulering?”, *Orde dag* 2010 , afl. 49, 5-11.
- DE ROY, C. en VANDROMME, S., “Het Arbitragehof en de bijzondere opsporingsmethoden: klare taal, maar geen pasklaar antwoord voor het vertrouwelijk dossier”, *T. Strafr.* 2005, 191-192.
- DE SMET, S., “Stromingen in het stelsel van nietigheden. Nieuwe criteria voor de uitsluiting van onrechtmatig verkregen bewijs”, *T. Strafr.* 2005, 249-262.
- DE SWAEF, M., “Tapverbod en tapvergunning. Enkele kanttekeningen bij de ‘afluisterwet’ van 30 juni 1994, *RW* 1995-96, nr. 14, 449.
- D’HONDT, F. en VERMEULEN, G., “Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *T. Strafr.* 2002, nr. 3, 126-131.
- DIERICKX, A., “Hoe ver reikt de bescherming van de strafbepalingen van aanranding van de eerbaarheid en verkrachting?”, *NC* 2006, nr. 15, 106.
- DRESER, L., “Het Facultatief Protocol bij het IVRK inzake kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie”, *TJK* 2007, 80.
- FREYNE, T., “De bewaking van privécommunicatie-en telecommunicatie in strafonderzoeken: een stand van zaken”, *T. Strafr.* 2008, 167-170.
- GOOREN, J., “ De strafrechtelijke bescherming van jongeren tegen seksuele contactlegging”, *Tijdschrift voor Veiligheid* 2011, nr. 10, 27.
- GOOREN, J.C.W., “Ongelijkwaardige seks. Enkele reflecties op de strafrechtelijke handhaving van ontucht met jongeren”, *DD* 2011, afl. 2/10, 133.
- GOOSSENS, F. en HUTSEBAUT, F., “De Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen”, *RW* 2002-03, nr. 35, 1360-1380.
- GOOSSENS, F., “De audiovisuele registratie van het verhoor van meerderjarigen tijdens het onderzoek in strafzaken: van een wettelijke mogelijkheid naar een wettelijke verplichting?” *Orde Dag* 2009, afl. 45, 8.
- HERBOTS, P., “De provocatie en de lokauto’s”, *T. Strafr.* 2006, afl. 4, 190-198.
- HUTSEBAUT, F., “De wet van 28 november betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: een overzicht”, *Themis* 2000, nr. 6, 85.
- HUTSEBAUT, F., “Kinderpornografie in het Belgisch strafrecht”, *T. Strafr.* 2000, 194-197
- INCALZA, T., “Strafonderzoek in het digitale tijdperk: zoeking en inbeslagneming”, *Jura Falc.* 2010-11, nr. 2, 334-372.
- KERKHOF, J. en VAN LINTHOUT, P., “Cybercriminaliteit doorgelicht”, *T. Strafr.* 2010, afl. 4, 181-198.
- LAMBRECHT, D., “ De bescherming van de privacy in de Belgische wetgeving. Overzicht van de bestaande wetgeving en een blik vooruit naar de op handen zijnde veranderingen”, *Jura Falc.* 2000-01, 446.

MCALINDEN, A., “Setting ‘em up’: Personal, familial and institutional grooming in sexual abuse of children”, *Social & Legal Studies* 2006, vol. 15, 339-362.

MEESE, J., “Bijzondere opsporingsmethoden en andere onderzoeksmethoden”, *NJW* 2003, nr. 47, 1152.

MEEUS, S., “Strafbaarheid of straffeloosheid van infiltranten”, *Jura Falc.* 2006-07, nr. 3, 516.

NAESSENS, I., “Plaats van de minderjarige in het justitiehuis”, *Ad Rem* 2008, 45.

OERLEMANS, J.J., “Hacken als opsporingsbevoegdheid”, *D.D* 2011, afl. 8/62, 889.

STAKSRUD, E., “Online grooming legislation: Knee-jerk regulation?”, *European Journal of Communication* 2013, 152-153.

SCHUERMANS, F., “Cassatie beperkt Antigootoets”, *Juristenkrant* 2013, nr. 269, 1.

TRAEST, P., “Onrechtmatig verkregen doch bruikbaar bewijs: het Hof van Cassatie zet de bakens uit”, *T. Strafr.* 2004, 138.

VAN CAUWENBERGHE, K. en HUTSEBAUT, F., “De wet betreffende de bijzondere opsporingsmethoden. Waarheen met de rechtszekerheid?”, *Orde dag* 2003, afl. 21, 9.

VANDAELE, A. en VERHEYDE, M., “Artikel 22bis van de Grondwet: een grondwettelijke bescherming in de kinderschoenen”, *TJK* 2000-01, 4-9.

VANDROMME, S., “Aanzetten van minderjarigen tot webcamseks: aanranding van de eerbaarheid en/of aanzetten tot ontucht?”, *T.Strafr.* 2009, afl. 3, 176-180.

VANGEEBERGEN, B., “De inijkoperatie”, *OSS* 2007, afl. 56, 27-59.

VAN HECKE, S., “Bijzondere Commissie Seksueel Misbruik: aanbevelingen zullen de kinderen beter beschermen”, *TJK* 2011, 167.

VERBRUGGEN, F., “Vindt het spook van Antigoon rust? Franstalig <<schoonmoederarrest>> als slotluik van de nieuwe cassatierechtspraak over de uitsluiting van onrechtmatig bewijs”, *T. Strafr.* 2006, 27.

Verzamelwerken

X., “De inijkoperatie”, in BOCKSTAELE, M., BRUGGEMAN, W., BRUYSSINCKX, J., DE WINNE, J., GEYSKENS, Y., LINERS, A., MARES, L., MEERT, D., SUPEENE, I. en VAN DIJCK, K., *De zoeking onderzocht*, Antwerpen, Maklu, 2009, 404 p.

BERKMOES, H., “Bijzondere opsporingsmethoden (observatie, infiltratie, informantenwerking)” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 23-81.

BERKMOES, H., “Opsporen en lokalisatie van telecommunicatie” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2013, nr. 135, 157/11.

- BIJL, R.V., DAALDER, A. en LEUW, E., “Pedoseksuele delinquentie. Een onderzoek naar prevalentie, toedracht en strafrechtelijke interventies” in BOGAERTS, S., NIJSSEN, L.T.J. en VAN DER KNAAP, L.M., *Violence defied?*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2006, 155 p.
- BRYCE, J., “Online sexual exploitation of children and young people” in YEWKES, Y. en YAR, M., *Handbook of Internet Crime*, Portland, Willan Publishing, 321-322.
- DE COUVREUR, J., THOUET, N. en VERSTRAETE, K., “Privacy van minderjarigen” in VERMEULEN, G., *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 614 p.
- DELBROUCK, I., “Informaticacriminaliteit” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2007, nr. 123, 142/9.
- DELBROUCK, I., “Openbare schennis van de goede zeden in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 120/5-10.
- DELBROUCK, I., “Aanranding van de eerbaarheid” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 23 p.
- DEMEERSSEMAN, S. “Bewijs in strafzaken en privacy” in VERMEULEN, G., *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 614 p.
- DE SCHRIJVER, I., “Verdwijning en uitbuiting van minderjarigen” in BALTHAZAR, T., CHRISTIAENS, J., COOLS, M., DECORTE, T., DE RUYVER, B., HEBBERECHTS, P., PONSAERS, P., SNACKEN, S., TRAEST, P., VANDER BEKEN, T. en VERMEULEN, G. (eds.), *Update in de criminologie: Jongeren en Criminaliteit*, Mechelen, Kluwer, 2002, 227-241.
- D'HAESE, W., “Slachtofferbejegening” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2011, afl. 81, 1-10.
- DISPA, A., “Strafrechtelijke meerderjarigheid” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2004, afl. 147, 4.
- DUMORTIER J. en GRAUX, H., “Recente ontwikkelingen in het domein van privacy-en gegevensbescherming” in VALCKE, P. en DUMORTIER, J., *ICT-en mediarecht*, Brugge, Die Keure, 2012, nr. 81, 104-128.
- FURNELL, S., “Hackers, viruses and malicious software” in JEWKES, Y. en YAR, M., *Handbook of Internet Crime*, Portland, Willan Publishing, 173.
- ROMBOUX, C., “Huiszoeking en opsporing” in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, 2013, 44, 130/6-61.
- SPRIET, B. en MARLIER, G., “Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting in het begin van de 21ste eeuw (2000-2012)” in SPRIET, B., VERBRUGGEN, F. en VERSTRAETEN, R. (eds.), *Straf-en strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 197 p.
- THIEREN, J en VLAMINCK, T., “Cameragebruik, (private) recherche en privacy”, in VERMEULEN, G., *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 614 p.

T'JONCK, P. en VANSTEENHUYSE, S., “Cybercriminaliteit en privacy” in VERMEULEN, G., *Privacy en strafrecht. Nieuwe en grensoverschrijdende verkenningen*, Antwerpen, Maklu, 2007, 614 p.

VAN OVERBEKE, L., “Ontucht en prostitutie: begrip” in X., *Strafrecht en Strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 1997, nr. 7, 4.

6.4 Andere bronnen

Elektronische bronnen

Jaarverslag Child Focus 2013,

http://www.childfocus.be/sites/default/files/jaarverslag_2013_nl_lr.pdf.

<http://www.encyclo.nl/begrip/grooming>

European Online Grooming Project, “Final report”,

<http://www.europeanonlinegroomingproject.com/wp-content/file-uploads/European-Online-Grooming-Project-Final-Report.pdf>

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/jl0064_nl.htm

‘Online grooming’ komt in de Strafwet

<http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/1797114/2014/02/19/Online-grooming-komt-in-de-strafwet.dhtml>

O’ CONNELL, R., “A typology of child cybersexexploitation and online grooming practices”,

<http://image.guardian.co.uk/sys-files/Society/documents/2003/07/24/Netpaedoreport.pdf>.

<http://www.meldpunt-kinderporno.nl>

Definitie ‘Sexting’,

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/sext?q=sexting+#sext-2>

<http://www.privacycommissie.be/nl/node/3908>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderporno/grooming-kinderlokker-via-internet>

www.saferinternetday.org.

STALLER, K.M., “Missing Pieces, Repetitive Practices: Child Sexual Exploitation and Institutional Settings”,

<http://csc.sagepub.com/content/12/4/274.full.pdf+html>.

<http://www.seksueelmisdrijf.nl/index.php/grooming>

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Grooming_\(pedofilie\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Grooming_(pedofilie))

Interviews

Julie Van Boxstael - Consulente seksuele uitbuiting van kinderen bij Child Focus (persoonlijk gesprek).

Yasmin Van Damme - Beleidsmedewerker en analyst inzake seksuele uitbuiting van kinderen en e-safety bij Child Focus (persoonlijk gesprek).

CP Yves Goethals - Teamleider en Commissaris bij federale gerechtelijke politie, afdeling Mensenhandel, hoofd dienst Kinderpornografie (persoonlijk gesprek).

Patrick De Brouwer – Hoofdinspecteur, Diensthoofd recherche PZ Tarl (vraagstelling via mail).

Andy Sorgeloos- Inspecteur en maatschappelijk assistent slachtofferbejegening PZ Ninove (telefonisch contact).

Danny Ceulemans- Commissaris en diensthoofd recherche Erpe-Mere/Lede (vraagstelling via mail).

